

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ, ОПОДАТКУВАННЯ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ**

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Кафедра міжнародної економіки

Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ»

*Заснована у 2018 році і є продовженням започаткованої у 2017 р.
серії «Випускникам УДФСУ»*

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ, ОПОДАТКУВАННЯ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ**

**Ірпінь
2021**

УДК 34(477)(06)
ББК 67.9(4Укр)я54
З-41

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту економіки,
оподаткування та митної справи
(протокол № 11 від 18 лютого 2021 року)*

З-41 Збірник статей здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Навчально-наукового інституту економіки, оподаткування та митної справи Університету ДФС України. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. – 200 с. – (Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ» ; т. 26).

У збірнику опубліковано статті здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Видання призначене для молодих вчених, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

УДК 34(477)(06)
ББК 67.9(4Укр)я54

Матеріали розміщено у авторській редакції.

Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.

© ННІ економіки, оподаткування та
митної справи, 2021
© Університет ДФС України, 2021

ЗМІСТ

Кафедра міжнародної економіки група МЕБ-17-1

<i>Василинчук Юліана Олексіївна</i> Економічний стан Північної Кореї	6
<i>Гомон Павло Михайлович</i> Міжнародна інвестиційна діяльність як фактор розвитку економіки держави	13
<i>Гордійчук Тетяна Вікторівна</i> Національна економічна система України в умовах інтернаціоналізації та лібералізації міжнародної торгівлі	18
<i>Дзюба Євгеній Олександрович</i> Сучасні тенденції міжнародної торгівлі послугами	23
<i>Комар Ярослава Ігорівна</i> Оцінка зовнішньоекономічної діяльності України	26
<i>Кузнець Жанна Олегівна</i> Основні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності України	32
<i>Кулик Ірина Валеріївна</i> Розвиток електронного бізнесу на світовому ринку	37
<i>Купчик Євгеній Володимирович</i> Сучасна глобалізація: ознаки та наслідки	43
<i>Мажара Діана Володимирівна</i> Бренд-менеджмент підприємства як фактор успішності на ринку	48
<i>Романцова Тетяна Русланівна</i> Економічна сутність інвестиційної політики	52
<i>Таранович Сергій Михайлович</i> Особливості співпраці України з Міжнародним валютним фондом	57

Кафедра міжнародної економіки група МEBз-19-1с

Галанська Іоанна Анатоліївна

Вплив «Індустрії 4.0» на глобальну економічну архітектуру 65

Грабова Ганна Василівна

Економічні санкції як інструмент протекціонізму
у системі міжнародних відносин 71

Довганчин Марта Мирославівна

Вплив ТНК на економіку України.....77

Дорошук Анастасія Сергіївна

Необхідність вдосконалення оподаткування
міжнародних організацій 84

Ісиченко Ігор Володимирович

Зовнішньоекономічна безпека країн:
методи оцінки та інструменти забезпечення 89

Кавуля Ірина Олексіївна

Поняття та види бізнес-моделей нафтогазових корпорацій 94

Коваленко Олена Михайлівна

Оцінка сучасного стану світової торгівлі послугами 102

Кособутська Зоя Григорівна

Проблеми реалізації національних економічних
інтересів України в умовах глобалізованого світу 107

Лейзор Олена Юріївна

Тенденції міждержавних міграційних потоків України 112

Лібанова Лілія Борисівна

Світовий ринок скрапленого газу – еволюція та
особливості розвитку 118

Мельник Наталія Василівна

Міжнародний економічний трансфер в глобальній економіці.....124

Мидловець Олександр Валентинович

Офшорні центри в перерозподілі глобальних потоків капіталів 131

Пищак Руслана Володимирівна

Новий міжнародний економічний порядок: сутність та
проблеми становлення в сучасних умовах 143

Розвадовський Олег Миколайович

Економічна безпека України в розрізі
регіональної інтеграції: ЄС та східне партнерство 149

Саварин Яна Олександрівна

Оцінка сучасного стану світового ринку праці 162

Сєдінкіна Лілія Володимирівна

Інструменти управління розвитком експортного
потенціалу кондитерської промисловості України..... 166

Ткачук В'ячеслав Васильович

Зовнішня торгівля України: сучасний стан
та шляхи оптимізації 172

Федорова Юлія Ігорівна

Конкурентні тренди світового ринку машинобудування..... 177

Фурман Володимир Броніславович

Оцінка ефективності інвестиційної діяльності в Україні..... 188

Шаповалова Наталія Олександрівна

Оцінка зовнішньоекономічної діяльності України 193

Кафедра міжнародної економіки
Група МЕБ-17-1

Василинчук Юліана Олексіївна,
студентка групи МЕБ-17-1

Науковий керівник:

Коляда Олена Володимирівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
міжнародної економіки

ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ПІВНІЧНОЇ КОРЕЇ

Глобалізація як результат докорінних змін у системі міжнародних економічних відносин обумовлює посилення взаємозалежності національних економік, розвиток міжнародного економічного співробітництва та інтеграції. Певним чином суперечливий вплив глобалізації на національні економіки спостерігається в Північно-Східній Азії, яка є об'єктом економічних і політичних інтересів найбільших і найвпливовіших країн світу – США, Німеччини, Китаю, Великої Британії, Російської Федерації. Саме тут все ще гостро відчуються наслідки холодної війни, які зумовлюють існування ряду невирішених економічних проблем. Погляди на тенденції економічного розвитку Північної Кореї є суперечливими, що зумовлюється зіткненням двох ідеологій – комуністичної та капіталістичної. Це обумовлює необхідність переосмислення проблеми Північної Кореї з врахуванням тенденцій розвитку сучасного глобалізованого економічного середовища.

Особливості економічної політики у Північній Кореї висвітлювали в своїх роботах такі зарубіжні і вітчизняні науковці, як Л. Гудріч, А. Ланьков, Т. Крістенсен, Кім Хак Джун, Р. Скарлапіно, Г. Левченко, М. Тригубенко, Ро Джунг Сон та інші.

Мета даної статті полягає у дослідженні особливостей економічного розвитку Північної Кореї та розкрити сучасний вектор розвитку на міжнародній арені.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких **завдань** дослідження: охарактеризувати реальний стан економіки Північної Кореї та визначити напрямки подальшого розвитку.

Навіть загальні відомості у вигляді статистичних даних, які характеризують соціально-економічне становище країни, – є державною

таємницею. Ще в середині ХХ ст. влада КНДР заборонили їх публікувати. У зв'язку з тим, що країна є закритою в інформаційному відношенні, незалежна економічна статистика подається лише зовнішніми експертами.

Економіка країни є повністю плановою та командною. Кім Чен Ин визнав, що п'ятирічний план на 2016-2020 роки провалений практично за всіма показниками, але заявив, що наступна п'ятирічка все-таки призведе до проривної поліпшення ситуації в країні. Документи з'їзду не залишають сумнівів, яким чином керівництво КНДР має намір досягти цих успіхів: підвищенням свідомості народних мас, мобілізацією їх ентузіазму, посиленням партійного керівництва і, зрозуміло, впровадженням досягнень науково-технічної революції. Є й інші ознаки змін - перестановки у вищому партійному апараті.

Північна Корея почала відхід від реформ. З одного боку, як і раніше не можна виключати, що з часом країна все-таки піде шляхом Китаю і В'єтнаму. Кім Чен Ин зразка 2021 роки (на відміну від Кім Чен Ина зразка 2012-го) не є прихильником ринкових перетворень за китайським зразком. Він скоріше схильний до того, щоб заморозити ситуацію і посилити контроль над тим, що відбувається в країні. Реформи ці почалися ще в перші місяці перебування Кім Чен Ина при владі. Щоб втілити всі обіцянки в життя, Кім Чен Ин почав економічні реформи, які були явно скопійовані з китайських зразків 1980-х років. У 2012-2017 роках сільське господарство частково перевели на бригадний, а місцями навіть на сімейний підряд. Промисловість стала працювати за системою подвійних цін, яка теж була запозичена з Китаю 1980-х. Вона давала директорам підприємств чималу свободу маневру. Були спроби створити спеціальні економічні зони для залучення іноземних інвестицій. Нарешті, уряд припинив переслідувати приватний бізнес, який в Північній Кореї не просто існує вже майже три десятиліття, але грає дуже важливу роль в економіці [1]. Всі ці зміни істотно поліпшили економічну ситуацію в країні. У 2012-2017 роках Північна Корея показувала зростання економіки на рівні 5-7 % на рік. Прийнятий у 2016 році п'ятирічний план передбачав, що темпи зростання досягнуто значних 8 %. Однак у 2017 році ситуація вийшла з під контролю. Спочатку Північна Корея провела випробування міжконтинентальних ракет, які здатні вражати цілі на континентальній території США, а також випробування термоядерного заряду. Швидше за все, північнокорейці збиралися використовувати свій улюбле-

ний тактичний прийом: спочатку створити кризу, а потім отримати необхідні поступки в обмін на згоду повернутися до передкризового стану справ. У Пхеньяні тоді розраховували, що їм вдасться укласти з США компромісну угоду, яка визнає Північну Корею як фактичної ядерної держави. У якийсь момент Північна Корея була досить близька до вирішення цього питання, але в підсумку компромісна угода, яка здавалася настільки близькою під час американо-північнокорейського саміту в Ханой в лютому 2019 року, так і не була укладена. Результатом цієї ризикованої гри на загострення стали санкції, введені проти КНДР Радою Безпеки ООН у 2016-2017 роках. Ці санкції унеможливили нормальну зовнішньоекономічну діяльність і поставили хрест на багатьох амбітних планах Пхеньяна. Другим ударом по економіці стала епідемія коронавірусу. Фактично КНДР перервала майже всі контакти із зовнішнім світом і призупинила навіть ті зовнішньоторговельні операції, які можна було вести в умовах режиму санкцій. В результаті економічна ситуація в Північній Кореї істотно погіршилася. Після декількох років відносного процвітання влітку цього року товари знову стали зникати з полиць пхеньянських магазинів, а в сільській місцевості північнокорейці знову стали недоїдати і навіть голодувати.

Одним із ключових союзників КНДР був, є та залишається Китай. У Китаї існує низка причин продовжувати зв'язки з КНДР:

- по-перше, розпад соціалістичного ладу в Північній Кореї є небажаним;
- по-друге, готовність відмовлятися від попередньої політики ізоляції та йти шляхом відкритості й змін;
- по-третє, Китай, зміцнюючи свою могутність і вплив, наполягає на поверненні до традиційно дружніх стосунків. Він надає Кореї допомогу стратегічними матеріалами, що для Півночі є своєрідним джерелом виживання.

В останній час щорічна продовольча допомога становить понад 500 тис. т., що є вирішальним внеском у подолання труднощів із продовольством. Китай також надає підтримку в розв'язанні енергетичної кризи, забезпечуючи Північ достатніми обсягами нафти. Для Китаю Північна Корея є тягарем, однак він і надалі допомагатиме їй стратегічними матеріалами, аби зберегти свій вплив [2].

Ще одним вектором зовнішньої політики КНДР є В'єтнам. Під час війни у В'єтнамі Північна Корея надала істотну економічну та

військову допомогу Північному В'єтнаму. Проте від 1968 р. стосунки між Пхеньяном і Ханоем почали погіршуватися через різні обставини. Під час Кампучійсько-в'єтнамського конфлікту керівництво Північної Кореї засудило в'єтнамське вторгнення в Камбоджу й відмовилося визнати Народну Республіку Кампучія [6]. І надалі північнокорейсько-в'єтнамські відносини продовжували погіршуватися через інвестиційні та торговельні суперечки.

Стосунки КНДР із Японією після анексії склалися нерівномірно, напруження ніколи не згасало. Японія неодноразово йшла на перемовини з Північною Кореєю, проте ці спроби не увінчувались успіхом. Пхеньянська декларація 2002 р. регламентує північнокорейські відносини з Японією. Припинення відносин пов'язане з ядерною кризою 1993–1994 рр., коли Пхеньян вийшов із договору «Про стримування ядерної зброї». Офіційне Токіо не лише припинило зв'язки з Північною Кореєю, а й були введені економічні санкції щодо неї [2]. На початку ХХІ ст. японо-корейські переговори відновилися, у результаті чого Японія погодилася надати КНДР гуманітарну допомогу в розмірі 500 тис. т. продовольства. Ці відносини були закріплені в Пхеньянській декларації 2002 р., проте цей документ не став вирішенням протиріч, які існують до сьогодні.

Натомість постійно перебуває у відносинах із КНДР Російська Федерація. Вона одна з країн, що прагнуть розв'язати проблему з ядерним роззброєнням Північної Кореї. Росія, маючи спільний кордон із Північною Кореєю, прагне продовжувати політику, що ґрунтується на взаємовиручці, Президент В. Путін вважає, що потрібно «продовжувати активний діалог із керівництвом цієї країни, розвивати добросусідські зв'язки» [4]. Попри це, у 2012 р. торгівля між Росією та КНДР переживала кризу. КНДР за правління Кім Чен Ина проводить економічну політику інтеграції у світовий ринок і залучення іноземного капіталу. Росія прагне зменшити економічну залежність Північної Кореї від Китаю, одним із кроків у цьому напрямі став договір 2012 р., який вступив у силу у 2014 р. Він передбачав перерахунок боргів КНДР. У результаті Росія списала 90 % боргу, а решту КНДР має виплатити протягом 20 років [3]. Основним механізмом, який регламентує ці відносини, є Міжвладна комісія з торговельно-економічних і науково-технічних питань. Головним спільним проектом Росії з Північною Кореєю є сполучення залізничної дороги обох країн. На регіональному рівні між державами продовжує розвиватися сільськогосподарська

сфера. Для розширення двостороннього товарообігу Росії й Північної Кореї потрібно працювати над збільшенням товарних поставок. Основними товарами російського експорту в КНДР у 2015 р. були коксівне вугілля та дизельне паливо, метали й вироби з них, машини, обладнання та транспортні засоби, продовольчі товари та сільськогосподарська сировина. Російський імпорт із КНДР у 2016 р. уключав у себе текстильні вироби й взуття, продукцію хімічної промисловості, мінеральне паливо, метали та вироби з них. При цьому понад 90 % із двохстороннього товарообігу припало на російський експорт. Для виправлення цієї ситуації Північна Корея активно намагається пропонувати російським партнерам свої експортні товари й послуги.

Для активізації торгового співробітництва Росії та КНДР важливе налагодження автомобільного сполучення між двома країнами. Нині функціонує лише залізничне сполучення, але північнокорейська сторона давно звертається з пропозиціями будівництва автомобільного мосту [5].

Корейська проблема вже давно вийшла за межі локального конфлікту, і її розвиток залежить від впливу та участі багатьох міжнародних акторів, зокрема США. Відстежуючи мотиви сучасної зговірливості КНДР з США, потрібно виділити три основні: потреба в зовнішній фінансовій та гуманітарній допомозі, санкційний тиск і бажання посилити напруження між Південною Кореєю та США. Ці чинники неодноразово спонукали Пхеньян до діалогу, однак спроби двох південнокорейських президентів, Кім Де Джуна та Но Му Хйона, налагодити міжкорейські відносини не привели до порозуміння [2].

Для Сполучених Штатів Америки Північна Корея з її активною ядерною програмою – це заплутана дилема, яку намагаються розв'язати практично 30 років, і змушені для цього використовувати різні методи впливу, то факт згоди Дональда Трампа на прямі переговори з Кім Чен Ином уже одразу сприймається як перемога, що підвищує міжнародний статус КНДР і посилює авторитет влади серед власного населення [6].

Кім Чен Ин висловив готовність обговорити зі США денуклеаризацію КНДР, а також зупинити ядерні випробування на період проведення перемовин. Із-поміж іншого він пообіцяв не застосовувати ядерну зброю до Півдня та висловив розуміння щодо спільних американсько-корейських військових навчань. У той самий час північнокорейська преса цитує представника МЗС, який стверджує, що країна

готова до мирного діалогу зі США, але «ніколи не сяде за стіл переговорів на попередніх умовах» і здатна «відповісти на всякий вибір США», від позиції якого залежить – буде на Корейському півострові мир чи ситуація конфронтації [1].

На сьогодні перспектива «денуклеаризації» Північної Кореї, яка передбачає повну відмову від ядерної зброї й допущення інспекторів на об'єкти, а також усі інші дії, пов'язані із заморожуванням ядерної програми, видається нереальною. Не існує жодної держави, котра б могла надати гарантії недоторканності північнокорейському режиму і якій би він цілковито довіряв [2].

Проаналізуємо відносини Корейської Народно-Демократичної Республіки з Україною. Між обома державами в січні 1992 р. встановлено дипломатичні відносини, які на сьогодні перебувають у статусі мінімізованих (посли сторін не акредитовані, відсутні дипломатичні представництва як однієї, так і другої сторони, об'єктивно згорнуті будь-які політичні, економічні, гуманітарні відносини). У червні 1994 р. підписано міжурядову Угоду про створення Комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 2016 р. дію цієї угоди припинено. Основною причиною такого рішення став той факт, що режим КНДР не визнає суверенітет і територіальну цілісність України, оскільки керівництво Північної Кореї підтримало незаконну окупацію території АР Крим Російською Федерацією.

Висновки. Отже, більшість провідних гравців наполягають на «поганому мирі» з непередбачуваним корейським лідером, на протиположність війні з незворотними наслідками. Тому щоразу відновлюють дипломатичний діалог із Кім Чен Ином. Проте визнання Північної Кореї ядерною країною створить прецедент для інших і підірве сучасну концепцію нерозповсюдження ядерної зброї. Тож стає зрозуміло, що прямого шляху до порозуміння між США та КНДР немає.

Китай традиційно, як і Росія, сприймається як країна, котра має вплив на КНДР. Уважається, що нинішня рішуча позиція Пекіну, який тривалий час підтримував КНДР на плаву за рахунок фінансових впливань, відіграла важливу роль у приборканні Пхеньяну.

Сьогодні Північна Корея не має багато союзників, проте зазначені вище є запорукою її успішного майбутнього. У разі економічного лиха, втриматися на політичній арені КНДР зможе лише завдяки Китаю та Росії, які стабільно надають їй руку допомоги.

Політична лінія, намічена на VIII з'їзді ТПК, означає, що шансів на самостійне відродження північнокорейської економіки стало істотно менше. Якщо заявлені на з'їзді заходи будуть здійснені, північнокорейська економіка буде стагнувати, а це в довгостроковій перспективі неминуче позначиться і на стабільності режиму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. North Korea's Future International Relations – Analysis. URL: <https://www.eurasiareview.com/14042019-north-koreas-future-international-relations-analysis/>.
2. Вода К. Р., Невська А. А., Тимофєєв П. П. Азіатсько-Тихоокеанський регіон: новий центр світової політики та економіки? [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2017/2017_008.
3. Захарова Л. В. Економічні відносини Росії та КНДР в XXI столітті. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://www.ifes-ras.ru/images/abook_file/aia-2015-5-Zaharova.pdf
4. Захарова Л. В. Співробітництво Росії з державами Східної Азії. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://www.ifes-ras.ru/images/abook_file/Konf_mol_uch_2014.pdf
5. Ванін Ю. В. Радянський Союз та Північна Корея. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.libnauka.ru/item.php?doi=10.7868/S0869190818010260>
6. Хазанов А. М. Новий погляд на модернізацію країн Сходу. Азія та Африка сьогодні. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://asaf-today.ru/s0321-50750000616-3-1-ru-323/>

Гомон Павло Михайлович,
студент групи МЕБ-17-1

Науковий керівник:
Белінська Яніна Василівна,
д.е.н, професор, завідувач
кафедри міжнародної економіки

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

В статті розглянуто один з важливих факторів розвитку економіки країни – міжнародні інвестиції. Визначено пріоритетні напрямки діяльності, які мають найбільший потенціал розвитку у майбутньому для залучення інвестицій. Запропоновано заходи, які зможуть покращити інвестиційний імідж країни. Виділено фактори, які формують інвестиційний клімат.

Питання залучення міжнародних інвестицій та проблем, які з цим пов'язані, розглядають та досліджують багато науковців, такі як: В. Г. Федоренко, В. А. Худавердієва, Д. Е. Федорчук, Ю. І. Спекторов, О. О. Сухий, С. В. Захарін, А. В. Мерзляк та ін.

Метою цієї статті є аналіз та дослідження залучення міжнародних інвестицій в економіку держави, визначення ключових сфер для подальшого впровадження інвестицій та формування власного бачення головних факторів, що впливають на інвестиційний клімат країни та напрями його покращення.

На основі поданої мети дослідження виділено такі **завдання**: поглиблений аналіз суті понять міжнародні інвестиції та міжнародна інвестиційна діяльність та методологічні аспекти міжнародної інвестиційної діяльності як фактора розвитку економіки держави.

Постановка проблеми. Іноземні інвестиції виступають як один з найважливіших факторів розвитку економіки держави. Впродовж останніх років роль іноземних інвестицій у економіці України набуває ще більшого значення, адже наша держава проходить через стадію реформування економічних процесів на шляху до міжнародної інтеграції в європейський економічний простір. У сучасних умовах залучення іноземних інвестицій є одним з основних кроків щодо забезпечення умов виходу з кризи, зростання фінансово-економічних показників, залучення новітніх технологій та забезпечення структурних

зрушень в народному господарстві. На цьому шляху виникають певні проблеми, зокрема у сфері законодавства, що не дозволяють у повній мірі забезпечити ефективні умови для здійснення зовнішньоекономічної інвестиційної діяльності.

Викладення матеріалу. Інвестиційна діяльність є одним із рушійних факторів розвитку національної економіки держави. Залучення інвестицій у певні галузі (сектори) економіки є основним завданням для країн, оскільки результатами інвестиційної діяльності є велика кількість позитивних ефектів, у тому числі й соціальних.

Підвищення економічного рівня країни значною мірою залежить від залучення іноземних інвестицій, оскільки їх вплив поширюється на стан національного виробництва, рівень технологічної забезпеченості держави, темпи та рівень структурної перебудови економіки країни.

Для міжнародних інвестицій привабливими є країни з відкритою економікою, в яких є висококваліфікована робоча сила та відкритий простір для зростання економіки країни.

Що стосується визначення терміну «іноземні інвестиції», то, відповідно до «Закону про іноземні інвестиції» термін розглядається як «усі види цінностей, що інвестуються міжнародними інвесторами у бізнес чи іншу діяльність із метою отримання прибутку або ж бажаного соціального ефекту. Іноземні інвестиції можуть мати вигляд валютних або ж майнових цінностей, облігацій, акцій чи якихось інших цінних паперів, або ж прав інтелектуальної власності» [1].

В. Г. Федоренко виділяє декілька видів іноземних інвестицій, таких як: реальні, прямі, портфельні. Прямими іноземними інвестиціями є капіталовкладення у реальні активи за кордоном, в управлінні такими активами бере участь сам інвестор, але кількість контрольованих акцій повинна бути більшою від 25%. Портфельні інвестиції в цінні папери передбачають пасивне володіння цінними паперами з метою отримання прибутку від зростання цін на цінні папери або ж нарахованих дивідендів і це все без необхідності участі у діяльності підприємства (емітента цінних паперів). Цим такий тип інвестицій у цінні папери і відрізняється від прямих, коли власники частини акцій беруть активну участь в управлінні підприємством [5, с. 448].

Варто зазначити, що іноземні інвестиції можуть здійснюватися не лише у формі капіталовкладень, найчастіше вони включають в себе прогресивні інформаційні та виробничі технології, а також сучасні методи управління.

Міжнародні інвестиції можуть здійснюватись у різних формах - відкриття асоційованого чи дочірнього підприємства, купівлі контрольного (понад 50%) пакету акцій існуючого підприємства, через злиття компаній або ж створення спільної фірми за кордоном, купівля прав на користування землею чи якимись іншими природними ресурсами у формі кредитів і надання позик.

Діяльність у сфері міжнародної інвестиційної діяльності в Україні регулюється певними нормативними актами: Закон України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання інвестицій у вітчизняну економіку», «Про захист іноземних інвестицій на Україні» та ін. [2].

Зважаючи на недосконалість законодавства України, інвестиції у зовнішньоекономічну діяльність стикаються з багатьма перешкодами і не можуть ефективно залучати іноземні інвестиції в Україну.

Уряд підтримує залучення іноземних інвестицій в економіку країни, проте іноземні інвестори все ще мають багато труднощів щодо інвестування в українську економіку. Завдання міжнародної інвестиційної політики держави – це фінансове регулювання інвестиційної діяльності. Система фінансового регулювання включає в себе суб'єкти таких сфер: податкової, митної, бюджетної, соціальної, зовнішньоекономічної, тобто фінансове регулювання – це державні правові органи, які встановлюють певні вимоги для здійснення міжнародної інвестиційної діяльності в межах країни.

Основною проблемою інвестицій сьогодні є зменшений попит на вироблені товари. Це пов'язано з низькою платоспроможністю населення на внутрішньому ринку та зниженням експортних цін на світових товарних біржах. Основні інвестиційні ризики також полягають у певних інституційних умовах, таких як: політична та економічна нестабільність, корупція на національному та внутрішньому рівнях, неефективне державне управління та недосконалі організаційно-правові рамки. Все це впливає на всю країну, особливо на перспективу залучення інвестицій в регіон [3, с. 299].

В останні роки платоспроможність населення суттєво знизилася, що призвело до зменшення споживчої діяльності більшості компаній, оскільки майже всі компанії орієнтуються на внутрішній ринок. Од-

нак через падіння ринку, збільшення імпорту та залучення іноземних інвестицій деякі компанії, що спеціалізуються на виробництві певних категорій товарів (медицина, текстильна промисловість), мають добрі перспективи розвитку в Україні [4, с. 21].

Сьогодні Україна продовжує залучати нові джерела іноземних інвестицій, забезпечуючи розвиток певних галузей та створюючи нові інноваційні галузі, що покращить майбутні економічні умови країни.

Інвестиційне середовище країни також відіграє важливу роль у залученні іноземних інвестицій, тобто ряд факторів, характерних для країни (політичні, соціально-економічні, організаційно-правові тощо), впливатиме на інвестиційну діяльність. Основними факторами, що формують інвестиційний клімат є:

- наявність природних ресурсів;
- податкова система держави;
- рівень розвитку інфраструктури;
- відкритість економіки;
- стабільність валюти;
- якість державного управління;
- сприятлива законодавча база;
- вірогідність виникнення форс мажорних обставин [6, с. 62-71].

Пріоритетними напрямками у сфері іноземних інвестицій є вдосконалення законодавства та створення єдиної системи надання послуг іноземному капіталу, яка забезпечить його захист від політичних та комерційних ризиків, вдосконалення цих факторів буде сприяти привабленню іноземних інвесторів.

Висновки. Згідно з цим дослідженням можна сказати, що проблема залучення іноземних інвестицій займає особливе положення в системі факторів національного економічного зростання. Для оптимізації використання іноземного капіталу спочатку необхідно створити відповідні умови для діяльності іноземних інвесторів. Це стосується не лише вдосконалення нормативної бази, а й запровадження механізмів страхування від ризиків, що є надзвичайно важливим питанням у сучасних умовах. Тому інвестиції, особливо іноземні інвестиції, є основою побудови національної економіки та покращення рівня життя та якості життя людей. Адже ефективна реалізація інвестиційної політики залежить не тільки від стану та масштабів виробництва, інновацій та науково-технічного прогресу, а й від вирішення певних соціальних та екологічних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів" // Відомості Верховної Ради (ВВР) // - 2018 - № 25 - ст.188.
2. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій" № 1390-VIII від 31 травня 2016 р. - Київ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1390-19>
3. Мерзляк А. В. Механізми державного управління іноземними інвестиціями: регіональний аспект: Монографія / А. В. Мерзляк / Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. - К.: УАДУ, 2016. - 299 с.
4. Сухий О. О. Іноземне інвестування в умовах ринкової трансформації економіки України / О. О. Сухий / Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук. 08.01.01 / Львів, нац. ун-т ім. І. Франка. - Л., 2017. - 21 с.
5. Федоренко В.Г. Інвестування: підручник / В.Г. Федоренко / [2-ге вид., перероб і доп.]. – К. : Алерта, 2018. – 448 с.
6. Худавердієва В. А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В. А. Худавердієва / - Фінанси України. – 2016. – №. 6. – С. 62-71.

Гордійчук Тетяна Вікторівна,
студентка групи МEB-17-1

Науковий керівник:

Назаров Микола Ігорович,
*к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки*

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Проаналізовано основи запровадження ліберальних режимів здійснення міжнародної торгівлі, а також процесів інтернаціоналізації. Визначено основні переваги та недоліки лібералізації та інтернаціоналізації зовнішньої торгівлі. Досліджено позитивний і негативний вплив цих процесів на економіку України.

Спеціалізація торговельних підприємств, товарна і територіальна концентрація торгівлі зумовлюють активний розвиток міжгосподарських, міжгалузевих та зовнішньоекономічних зв'язків і відповідну систему організаційно-економічних та соціально-економічних відносин, які виступають фундаментом економічної інтеграції.

Наукова проблематика державного регулювання міжнародної торгівлі має значні масштаби досліджень в працях вітчизняних і зарубіжних економістів, таких як: Л. Антонюк, О. Білорус, І. Бураковський, І. Валлерстайн, О. Власюк, О. Гаврилюк, А. Гальчинський, Дж. Даннінг, Д. Деніелс, Дж. Кейнс, О. Киреев, Ю. Козак, Б. Панасюк, М. Портер, П. Робсон, В. Ростю, А. Рум'янцев, П. Самуельсон, Дж. Сорос, П. Тодаро, Й. Шумпетер, А. Філіпенко та ін.

Методологічні проблеми лібералізації економіки і міжнародної торгівлі в їх глобальному контексті розглядали Дж. Сакс, Ф. Бродель, І. Валлерстайн, Д. Долар, А. Крей, Г. Колодко, П. Кругман, Т. Левітт, О. Неклесса, Р. Робертсон, С. Хантінгтон, І. Фамінський та інші зарубіжні науковці, а також українські фахівці В. Андрійчук.

Закономірним етапом розвитку багатьох суб'єктів підприємництва є інтернаціоналізація їхньої господарської діяльності та вихід на зовнішні ринки. Цей процес передбачає проведення аналізу умов доступу до нових ринків, пошук потенційних ділових партнерів, доступного фінансування, що актуалізує потребу в якісному інформаційно-

му забезпеченні та підтримці зовнішньоекономічної діяльності підприємств як на державному, так і на міжнародному рівнях. Дослідження показують, що інтернаціоналізація в сфері внутрішньої торгівлі виражає взаємне проникнення національних і міжнаціональних факторів, а також відносин. За своєю суттю інтернаціоналізація – це структурний процес адаптації підприємств, організацій, підсистем торгівлі до нових принципів організації, форм господарювання, механізмів функціонування, тобто до сучасних інновацій [1, с. 7].

Вищою формою інтернаціоналізації господарського життя, її якісно новим етапом є міжнародна економічна інтеграція, яка передбачає зближення, уніфікацію національних господарств і проведення ними узгодженої міждержавної економічної політики. Основними передумовами формування інтеграційних процесів є: 1) відповідний рівень економічного розвитку і ступінь ринкової зрілості країн, що інтегруються; 2) географічна наближеність країн, що інтегруються, наявність спільного кордону та історично сформованих економічних зв'язків; 3) спільність проблем, що постають перед країнами у галузі економічного розвитку, фінансування, регулювання економіки, політичного співробітництва тощо; 4) демонстраційний ефект, адже у країнах, що належать до інтеграційних утворень, як правило, відбуваються позитивні зміни: прискорення темпів розвитку, зниження рівня інфляції та безробіття, що зумовлюють позитивний вплив на інші країни регіону; 5) «ефект доміно», тобто після того, як більшість країн того чи іншого регіону стали членами інтеграційного об'єднання, інші країни, які залишилися за його межами, відчувають деякі труднощі, що стосуються переорієнтування економічних зв'язків країни, що належать до цього угруповання [2].

Лібералізація як глобальний процес засновується на консенсусній парадигмі розв'язання суперечностей, що постійно виникають у міжнародних економічних відносинах, зокрема, у міжнародній торгівлі. Вплив лібералізації на економіку і торгівлю країн неоднаковий і визначається через характер суспільно-політичних, економічних і соціально-культурних відносин, які історично склалися.

Держави наразі вступають до інтеграційних об'єднань, ведуть конкурентну боротьбу на міжнародних ринках з іншими країнами світу через міжнародну економічну інтеграцію задля того, щоб мати прибуток з міжнародної торгівлі, розвивати власні національні економіки, отримувати доступ до ресурсів тощо. Для національної еко-

номії України у сучасних умовах розвитку світових ринків ключовим фактором розвитку є залучення іноземних інвестицій, у тому числі прямих іноземних інвестицій від транснаціональних корпорацій.

— Враховуючи розміри ТНК та їх визначальний вплив на національну економіку, з якою вони взаємодіють у якості виробника продукції (робіт, послуг) вважаємо за необхідне виокремити наступні напрямки регулювання:

- оподаткування транснаціональних корпорацій;
- зайнятість та підготовка персоналу;
- інноваційна діяльність;
- соціальна сфера (підтримка та розвиток національної соціальної інфраструктури, участь у національних і регіональних соціальних проектах, підтримка спорту, культури, охорони здоров'я);
- експортно - імпортна діяльність ТНК (збільшення обсягів та географії експорту, імпортозаміщення, зменшення імпорتنих поставок, підтримка національних виробників, позитивний вплив на національну валюту та зовнішньоторговельний баланс країни);
- дивідендна політика (оптимізація обсягів дивідендних виплат материнським компаніям та обмеження виводу вільноконвертованої валюти з економіки країни, акцент на реінвестування дивідендів);
- позитивний вплив на екологію (зменшення забруднення, інвестування у підвищення екологічної безпеки виробництв, інноваційна діяльність у сфері екології) [3].

Україна є молодою державою, яка перебуває на етапі входження в систему світових господарських зв'язків, і від того, як цей процес буде здійснюватися, напряду залежить, які можливості економічного розвитку вона зможе отримати в майбутньому. Роль нашої країни у світовому торговому просторі є незначною. Щодо торговельного балансу України, то зазначимо, що в 2018 році він погіршився: від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами в січні – листопаді 2018 року склало \$8,866 млрд [34].

Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами в січні – листопаді 2018 року збільшилось на 66,6% порівняно з січнем – листопадом 2017 року і склало \$8,866 млрд. У листопаді від'ємне сальдо склало \$0,92 млрд, тоді як в жовтні – \$1,48 млрд, у вересні – \$1,46 млрд, серпні – \$0,94 млрд, липні – \$1,41 млрд, червні – \$0,6 млрд, травні – \$0,63 млрд, квітні – \$0,22 млрд, березні – \$0,46 млрд, лютому – \$0,46 млрд, січні – \$0,28 млрд [5].

У січні – листопаді 2018 року експорт товарів порівняно з аналогічним періодом 2017 року зріс на 9,9%, склавши \$43,25 млрд, імпорт – на 16,7%, до \$52,11 млрд. За даними Держстату, в листопаді 2018 року порівняно з минулим місяцем сезонно скоригований обсяг експорту збільшився на 4,7%, склавши \$3,98 млрд, тоді як імпорт скоротився на 1,1% – до \$4,88 млрд. Коефіцієнт покриття імпорту експортом за 11 місяців цього року склав 0,83 проти 0,88 у січні – листопаді 2017 [34].

Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами із 220 країн світу. За даними Мінекономрозвитку, експорт товарів за 11 місяців 2018 року зріс на 9,9%, якщо порівняти з аналогічним періодом 2017 року, – до \$43,2 млрд [5].

У 2019 році, в рейтингу залучення країн до міжнародної торгівлі, Україна посіла 120 місце зі 189 [6].

Вважаємо, що дослідження сучасного стану експортної політики України дає змогу зробити висновок, що обсяги, структура та організація державної підтримки експорту в Україні є в дуже незадовільному стані й не відповідають вимогам економіки сучасної держави.

На нашу думку, для термінового виправлення даної ситуації терміново необхідно вжити заходів щодо вдосконалення організації державної підтримки експортного сектору економіки України, передусім через оптимізацію інституційної структури державної системи управління.

Значна частка експорту у ВВП та високий рівень залежності України від імпорту, зумовлюють те, що особливу увагу сучасні українські економісти приділяють саме проблемам зовнішньоторговельної політики. Хотілось би зазначити, що ці дослідження є особливо актуальними та важливими з огляду на участь України у Світовій організації торгівлі та створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом.

Приєднання до цієї Організації, дало Україні наступні основні економічні переваги:

1. створення передумов для розширення співпраці з ЄС;
2. переваги світової торгівлі та міжнародного розподілу праці;
3. вплив на макроекономічну політику;
4. забезпечення ширшого вибору товарів та послуг;
5. забезпечення лібералізації доступу українських товарів на ринки світу;
6. доступ до механізму вирішення торгових спорів.

Одним із основних принципів СОТ є торгівля без дискримінації, тобто взаємне надання режиму найбільшого сприяння у торгівлі і взаємне надання національного режиму торгівлі товарам і послугам іноземного походження. Світова організація торгівлі висуває дуже жорсткі вимоги до технічних стандартів. Основними шляхами реформування системи технічного регулювання України мають бути:

- 1) скасування обов'язкової сертифікації продукції, яка не підпадає під дію обов'язкового у ЄС технічного регулювання;
- 2) перехід від обов'язкової сертифікації до оцінки відповідності за принципом “управління ризиками”;
- 3) внесення змін до Закону України “Про захист прав споживачів” задля скасування вимоги обов'язкової стандартизації;
- 4) прискорення гармонізації національних стандартів з міжнародними і європейськими;
- 5) створення системи ринкового нагляду.

Впровадження угод про технічні стандарти пов'язане з витратами на відповідне устаткування, навчання персоналу та ін. Як свідчить досвід країн з перехідною економікою, ці витрати є досить значними і нерідко потребують зовнішніх запозичень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорофієнко В. Про деякі аспекти економічних наслідків приєднання України до СОТ / В. Дорофієнко // Економіст. – 2017. – № 8. – С. 66 – 68.
2. Назаров М.І. Сучасний стан інтеграційних процесів у світі. Економіка і суспільство. 2018. №18. С. 57-65.
3. Гащицький О. А. Трансформація митної політики України в умовах лібералізації міжнародної торгівлі / О. А. Гащицький // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2014. – № 4. – С. 18–23.
4. Грошик І. С. Транснаціональні корпорації в економіці України: історія, статистика, тенденції розвитку. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). 2017. № 1. С. 17-24.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України (Електронний ресурс).- URL: www.ukrstat.gov.ua/
6. Бураковський І. Вступ України до СОТ: як правильно оцінити наслідки // Економічний часопис ХХІ ст. 2019. №7-8. -с 6-8.

Дзюба Євгеній Олександрович,
студент групи МEB-17-1

Науковий керівник:

Назаров Микола Ігорович,
*к.е.н., доцент кафедри міжнародної
економіки*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ

Міжнародна торгівля у загальному виді створює умови для міжнародного інвестування, з допомогою якого держави можуть підвищувати продуктивність своїх ресурсів, розвивати спеціалізацію та збільшувати загальний обсяг виробництва. Сучасні умови розвитку світової економічної системи та трансформаційний вплив глобалізації зокрема, створюють нові виклики та тенденції еволюції як міжнародної торгівлі, так і економічних відносин в цілому.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних та практичних положень щодо вивчення впливу сучасної глобалізації на розвиток світової торгівлі послугами.

Завданням безпосередньо, виступає:

- дослідження розвитку міжнародного ринку послуг;
- дослідження вплив проявів процесу глобалізації на перспективні напрями міжнародної торгівлі;
- визначення тенденцій та пріоритетів розвитку міжнародної торгівлі послугами в умовах глобалізації.

Центральною та основною ланкою світових господарських зв'язків, по вартісним масштабам, завжди була міжнародна торгівля не лише товарами, а й послугами, яка є однією із найважливіших складових світової економіки.

В працях науковців, таких як: Іванова І. Н., Тарасенко Н. Н., Котілко В. В., Скурко Є. В., Дж. Гелбрейта, Рибалкіна В. Є., Семенова К. А., Квартального В. А., Криканова А. Д., а також багато інших, всесторонньо досліджена роль та значення торгівлі послугами у світовій економіці.

Послуга являє собою специфічний продукт праці, який не набуває речової форми, та споживча вартість якого, на відміну від речового продукту праці, полягає в корисному ефекті живої праці.

Сфера послуг, як структурна складова економіки, бере участь в загальній системі економічних відносин та підпорядковується загальним економічним законам, які діють в тому чи іншому суспільстві [4, с. 15].

На сьогоднішній день, між країнами активно розвивається обмін в науково-технічній сфері, а також поширюється торгівля традиційними та новими видами послуг між країнами, а саме транспорт, туризм, страхування, збереження та передача інформації, консультаційні послуги, довгострокова оренда обладнання тощо.

В умовах глобалізації та розвитку конкурентного середовища інтенсивно розвивається сфера послуг. Важливим аспектом для продовження та зміцнення міжнародних зв'язків є не лише матеріальна вигода, але й можливість покращення життя населення.

В даний час ринок послуг стрімко розвивається та диверсифікується. Зростання добробуту в поєднанні зі збільшенням вільного часу і ускладненням продуктів, які вимагають технологічного обслуговування, дозволяють багатьом країнам світу займати особливе місце в сфері послуг, яка є доволі різноманітною сферою.

Головними передумовами розвитку сфери послуг є зростання продуктивності праці в матеріальному виробництві, що дозволяє вивільняти ресурси для розвитку виробництва послуг, в основному ринкових, а також зростаючі потреби населення – в споживчих послугах, а фірм – в ділових. Внаслідок чого, державний сектор, що виробляє обмежений за асортиментом та кількістю обсяг послуг, замінюється комерційним сектором, який надає весь спектр всіляких послуг, але вже на ринковій основі [1, с. 51]. Основним негативним наслідком в даній ситуації є недоступність багатьох видів послуг для широких верств населення через їх низьку платоспроможність попиту.

Глобальний індекс менеджерів по закупівлях у сфері послуг (96,1 пункту), показує, що вірус коронавірусу (COVID-19) продовжить впливати на торгівлю послугами в найближчому майбутньому.

Приблизний показник обсягу світової торгівлі послугами показує, що річне зростання торгівлі послугами впав з 4,7 % в I кварталі 2020 року до 2,8 % в III кварталі.

Експерти IDC прогнозують різке скорочення закупівель клієнтських пристроїв корпоративними клієнтами. Зниження обсягів торкнеться в першу чергу компанії малого та середнього бізнесу, особливо зі сфер роздрібної торгівлі, готельного бізнесу, транспорту та громадського харчування.

Епідемія коронавірусу призвела до того, що великі інститути та банки знизили свої прогнози зростання світової економіки. Однією з останніх організацій, які знизили прогноз зростання світової економіки, стала ОЕСР. У березневому звіті експерти ОЕСР знизила прогноз зростання економіки в 2021 році майже для всіх економік світу.

Згідно з цим звітом, ВВП Китаю буде переживати найбільше зниження. Зростання найбільшої азіатської економіки, згідно з прогнозом, складе 4,9 % в поточному році. Це менше попереднього прогнозу зростання на 5,7 %. При цьому прогноз зростання світової економіки – 2,4 % в 2021 році, що в свою чергу, нижче попереднього прогнозу зростання на 2,9 %.

Епідемія коронавірусу COVID-19 в Китаї, негативно вплинула і на сектор послуг, оскільки зниження споживчих витрат зробило негативний вплив на роздрібну торгівлю, ресторани та авіацію. Зокрема, це видно з індексу Caixin / Markit Services PMI Китаю, який на початку епідемії (в лютому 2019 року), склав всього лише 26,5. Це перше зниження до менше 50, з того часу як почали дослідження (майже 15 років тому).

Слід зазначити, що Китай – далеко не єдина країна, в якій спостерігається негативний вплив епідемії COVID-19 на сектор послуг. Також подібна ситуація спостерігається в США, найбільшому споживчому ринку в світі.

Таким чином, на даний час досить складно оцінити наслідки пандемії – масштаби пов'язаних з нею обмежень ділової активності та супутнього зниження обсягу попиту і пропозиції на світових товарних ринках. Проте, вже зараз, вимальовуються контури постпандемічної структури світової економіки та світової торгівлі, які пов'язані з розвитком цифровізації та автоматизації бізнес-процесів, а також широкомасштабним переходом на віддалений режим роботи, розширенням практики усвідомленого споживання тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Киреев А. Международная экономика. Учеб. пособие. – М., 2012. – 340 с.
2. Кудров В. М. Мировая экономика. – Москва: БЕК, 2004. – 215 с.
3. Мазаракі А. А., Чаюн Т. І., Мельник Г. М. Міжнародний маркетинг. – К.: КНТЕУ, 2004. – 435 с.
4. Мешко Н. П. Інноваційний розвиток країн світової економіки в умовах глобалізації : монографія / Н.П. Мешко ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Донецьк : Юго-Восток, 2008. – 344 с.

Комар Ярослава Ігорівна,

студентка групи МЕБ -17-1

Науковий керівник:

Белінська Яніна Василівна,

професор кафедри, завідувач

кафедри міжнародної економіки

ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Важливу роль в економічному розвитку держави відіграє зовнішньоекономічна діяльність (далі - ЗЕД), що є одним із головних макроекономічних показників для вітчизняної економіки і ключовим чинником в міжнародних зв'язках. Активізація зовнішньоекономічних зв'язків сприяє впровадженню сучасних технологій, застосуванню передової зарубіжної практики, розвитку бізнесу, покращенню платіжного балансу, комплексному застосуванню ресурсів, розвитку експортного потенціалу тощо. Однак події в Україні 2014–2020 роки, що стосуються Російської військової агресії в АР Крим і на сході України і підписання Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, суттєво змінили орієнтацію експортно - імпоротної діяльності держави. Тому питання оцінки стану ЗЕД та створення належних умов її розвитку в Україні залишається одним із найактуальніших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даній темі приділяли увагу такі науковці, як: К.Ю. Величко, А. В. Гнедков, О. Е. Лубенченко, В.О. Козуб, Л.Л.Носач, Тюріна Н. М., Л.О. Чернишова, У. М. Щудло.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в здійсненні оцінки ЗЕД в Україні і розробка шляхів її вдосконалення на сучасному етапі розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. ЗЕД є сферою економічної діяльності, що включає в себе виробничо-господарські, організаційно-економічні і оперативно-комерційні функції суб'єкта господарської діяльності із метою виходу його на зовнішній ринок.

Для здійснення ЗЕД суб'єкту ЗЕД потрібно виконати такі процедури (рис 1).

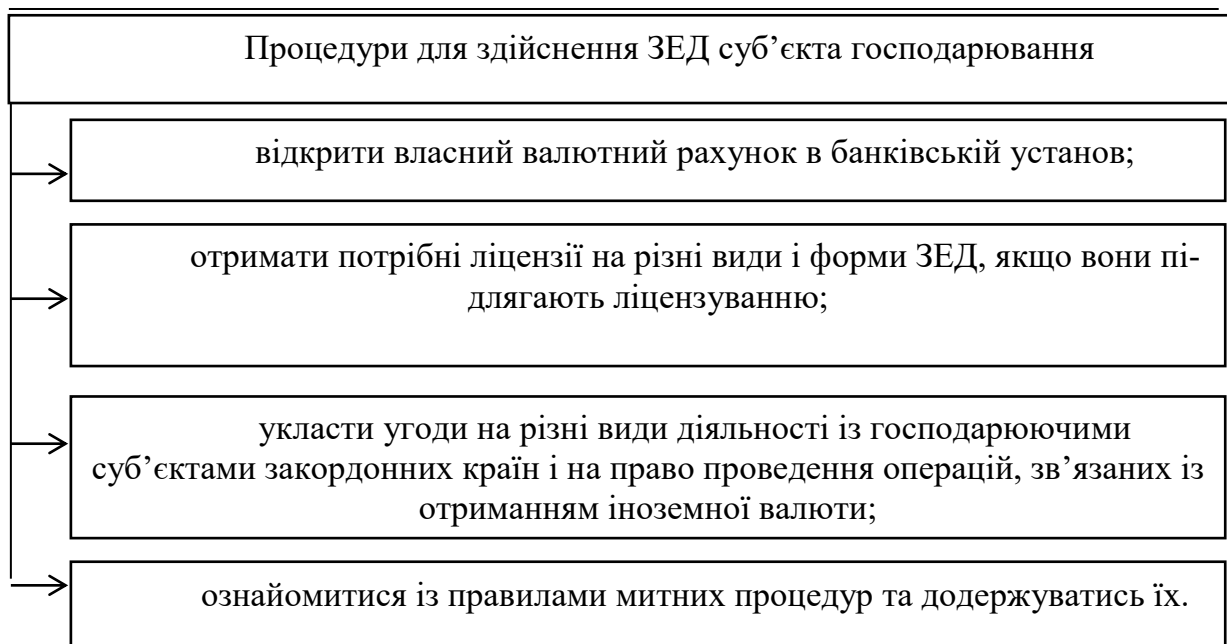

Рис 1 Процедури для здійснення ЗЕД суб'єкта господарювання

Джерело: складено автором на основі [1]

Головними принципами ЗЕД є: суверенітет у здійсненні ЗЕД; свобода ЗЕД; юридична рівність та недискримінація; верховенство закону; захист інтересів суб'єктів ЗЕД; еквівалентність обміну [2].

Для того щоб оцінити ЗЕД в Україні, необхідно для початку проаналізувати динаміку змін експорту, імпорту та ВВП протягом 2016-2019 рр. у поточних цінах (табл.1).

Таблиця 1

**Основні макроекономічні показники в Україні
за період 2016-2019 роки**

Показники	2016	2017	2018	2019
Експорт товарів та послуг (млрд дол. США)	45,1	52,6	57,3	63,7
Темп приросту (зменшення) експорту (%)	-3,6	16,6	8,9	11,2
Імпорт товарів та послуг (млрд дол. США)	44,6	55,1	63,5	67,3
Темп приросту (зменшення) імпорту (%)	3,7	23,6	15,3	6,0
ВВП (млрд грн.)	2385,4	2983,9	3560,6	3974,5
Темп приросту (зменшення) ВВП (%)	20,0	25,1	19,3	11,6
Офіційний обмінний курс на кінець року (грн./дол. США)	25,55	26,59	27,20	25,84

Збірник статей здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

ВВП (млрд дол. США)	93,4	112,2	130,9	153,8
Темп приросту (зменшення) ВВП (%)	2,5	20,2	16,7	17,5
Експортна квота, %	48,3	46,9	43,8	41,4
Коефіцієнт імпоротної залежності, %	47,7	49,1	48,5	43,8
Коефіцієнт еластичності	-0,7	1,2	1,9	1,6
Зовнішньоторговельне сальдо, (млрд дол. США)	0,5	-2,5	-6,2	-3,6

Джерело: складено автором на основі [3]

З таблиці 1 бачимо, що експорт товарів і послуг у 2019 році становив 63,7 млрд. дол. США, що на 11,2% більше, ніж в 2018 році. В цілому ж експорт має позитивну динаміку протягом звітного періоду, окрім 2016 року, коли темпи зменшення в порівнянні із 2015 роком - 3,6%. Темпи приросту становили за даний період від 8% - 16,6%, що в середньому становило 12,2%.

Імпорт товарів в 2019 році становив 67,3 млрд. дол., що більше на 6%, ніж в 2018 році. Динаміка імпорту є позитивною протягом 2016 – 2019 років, темпи зростання становили від 3,7% в 2016 році до 23,6% в 2017 році. В 2016 – 2019 роках спостерігаємо від’ємне сальдо, тобто торгівля товарною продукцією погіршилася.

В оцінці ефективності ЗЕД в Україні застосовують цілу низку показників, обрахунки котрих ґрунтуються на співвідношенні обсягів експортно - імпорتنих операцій із ВВП, зокрема це: показник участі держави у зовнішній торгівлі, показник ефективності зовнішньої торгівлі, експортна орієнтація, коефіцієнт покриття, коефіцієнт імпоротної залежності [4] (табл.2).

Таблиця 2

Оцінка ефективності ЗЕД в Україні протягом 2016 – 2019 років

Показник	2016	2017	2018	2019
Участь держави в зовнішній торгівлі, %	81,17	91,10	79,86	73,73
Ефективність зовнішньої торгівлі, %	-3,13	-5,92	-7,49	-7,13
Експортний потенціал, дол. США/на душу населення	853,6	1 017,9	1 121,8	1 194,8
Експортна орієнтація, %	39,47	40,39	36,18	33,30
Коефіцієнт покриття	0,93	0,87	0,83	0,82
Імпортна залежність, %	40,78	45,18	43,68	40,43

Коефіцієнт внутрішньої міжнародної спеціалізації	-0,038	-0,068	-0,09	-0,10
Душовий обсяг загального зовнішньоторговельного обороту, дол. США/на душу населення	1 775,0	2 185,2	2 475,9	2 645,4

Джерело: складено автором на основі [3]

З таблиці 2 бачимо, що значення показників говорять про надзвичайно велику відкритість вітчизняної економіки, а відтак про її залежність від кон'юнктури міжнародних ринків і вразливість до зовнішніх ризиків. Виходячи із таблиці 2 також бачимо, що із 2016 до 2017 року участь держави в зовнішній торгівлі з кожним роком збільшувалась, а от останніми роками спостерігається спадна тенденція до - 73,73 % в 2019 році. Ефективність зовнішньої торгівлі за звітний період була від'ємною і за цей період зростала та зменшувалася. Експортний потенціал зростав до 2015 року, але у 2016 році в порівнянні із 2015 роком знизився. Надалі цей показник знову збільшився і в 2019 році становив 1 194,8 дол. США/на душу населення. Експортна орієнтація в середньому за 4 роки знизилась на 6,17 % (2016 рік), а потім показники коливаються. Коефіцієнт покриття протягом звітного періоду знизився на 0.11. Коефіцієнт імпоротної залежності за 2016 – 2019 роки перевищував 15 %, що говорить про небезпеку імпоротної залежності.

На сучасному етапі розвитку ЗЕД існують такі проблеми (рис 2).

Таким чином, зазначені проблеми дають змогу систематизувати й визначити шляхи їх подолання:

1. Полегшення діалогу суб'єкта господарювання з державою. Особливу увагу необхідно приділити подоланню бюрократизму і введення механізму, що дасть змогу вирішувати усі розбіжності із міністерствами дистанційно, тобто електронно. Також важливим є удосконалення та запровадження гнучкої фіскальної, кредитної, валютної політики, що стимулює диверсифікацію експортно-імпортних операцій, зміцнить і забезпечить конвертованість національної валюти;

2. Змістовний перегляд експортно-імпоротної політики країни. Поступовий перехід від експорту сировини на виробництво товарної продукції із високим рівнем доданої вартості. Також необхідно відмовитись від імпорту тої товарної продукції, котра може бути вироблена вітчизняними підприємницькими структурами. Особливо це стосується різної харчової продукції, надання послуг тощо.

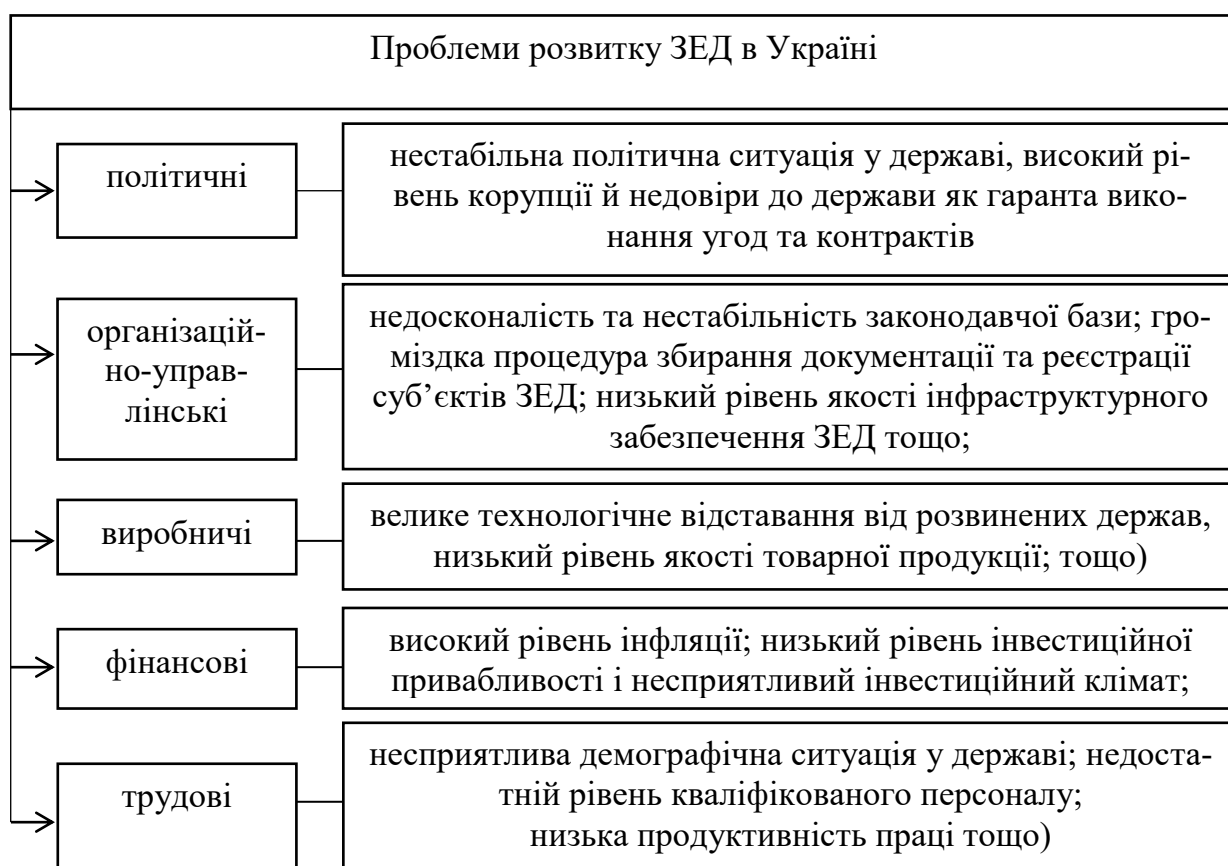

Рис 2. Проблеми розвитку ЗЕД в Україні

Джерело: складено автором на основі [5]

3. Підвищення ефективності ЗЕД підприємств. Для цього потрібно визначити перелік держав, котрі є потенційно привабливими з точки зору проникнення на їх ринки. Суб'єкту господарювання, яке вирішило вийти на іноземний ринок, необхідно взяти до уваги існування безлічі обмежень і перешкод у міжнародній торгівлі як у країні, на ринок якої воно збирається вийти, так і у своїй власній.

4. Підвищення конкурентоздатності. Здійснення цього можливе лише за умови вкладення капіталу та впровадження сучасних інноваційних розробок у пріоритетні галузі. У переважній більшості продукція вітчизняних товарів робників характеризується низьким рівнем якості, що не відповідає світовим стандартам, а також високим рівнем витрат на її виробництво, що в кінцевому підсумку обумовлює низький рівень конкурентоспроможності на зарубіжних ринках.

5. Здійснення широкої підтримки вітчизняних товаровиробників для входу на ринок країн ЄС, що можливо провести за рахунок створення експортно - кредитних агентств тощо [6].

Висновки. Отже, забезпечення ефективного механізму здійснення ЗЕД України є одним із важливих кроків на шляху нарощення його конкурентоздатності на світовому ринку. В контексті нашого дослідження, нами визначено сутність ЗЕД, основні принципи її здійснення. Також проведено оцінку ефективності ЗЕД в Україні за допомогою цілої низки показників та встановлено, що на сучасному етапі спостерігається негативна тенденція розвитку ЗЕД в Україні, обсяги експорту країни підвищуються повільніше, ніж імпорту, тому сальдо торговельного балансу має від'ємне значення уже 4 роки підряд. Під час дослідження висвітлено основні проблеми розвитку ЗЕД в Україні, а також запропоновано шляхи їх вдосконалення. Переконані, що дані напрямки позитивно вплинуть не лише на ЗЕД а на економіку України загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лубенченко О. Е. Методологія управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств в умовах інноваційно-інвестиційної економіки: монографія / О. Е. Лубенченко, А. В. Гнедков; Донбас. держ. техн. ун-т. – Лисичанськ: ДонДТУ, 2016. – 243 с.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України № 959 – XII від 16.04.1991 р., із змінами і доповненнями.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: практикум Л.О. Чернишова, В.О. Козуб, Л.Л.Носач, К.Ю. Величко, О.І. Печенка.:навч.посібник. Х.: «Видавництво «Форт»»,2017. 238 с.
5. Тюріна Н. М. Зовнішньоекономічна діяльність України: оцінка стану, проблеми та чинники впливу на розвиток / Н. М. Тюріна, Н. С. Карвацка, Т. В. Назарчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2017. - № 2(2). - С. 147-154. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_2\(2\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_2(2)_32).
6. Щудло У. М. Проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні. Фінанси, митна та податкова справа: збірник наукових праць студентів. Випуск 2 / ред. кол. : Н.С.Ситник, Я.Р. Ярема, У.З. Ватаманюк-Зелінська, Л.О.Петик, О.А. Сич, О.Р. Західна, Ю.О. Голинський (відп. ред. Н.С.Ситник). – Львів : ЛНУ, 2018. –214-216

Кузнець Жанна Олегівна,
студентка групи МЕБ-17-1

Науковий керівник:

Коляда Олена Володимирівна,
к.е.н., доцент

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Ефективне функціонування економіки будь-якої країни не може бути без розвинутої системи зовнішньоекономічних зв'язків. Інтеграція економіки в систему світових господарських процесів дуже добре впливає на розвиток економіки країни, сприяє зручному використанню природно-сировинних ресурсів, ліквідації окремих товарів, а виходячи з цього і підвищенню рівня життя населення.

Актуальність даної теми зумовлюється тим, що для країни в умовах нових перспектив виходу на закордонні ринки, залишається безліч невирішених проблем і питань у сфері ЗЕД. Саме розв'язанню та визначенню цих питань і присвячена ця стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження основних проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності мали відповідне відображення в наукових працях відомих учених-економістів, як О. Гребельника, Л. Дідківської, Л. Швайка, А.П. Баскакова, Л. Головки, В. Покровської. Проте питання, яке пов'язане з визначенням змісту поняття “зовнішньоекономічна діяльність” досі є дискусійним.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є з'ясування стану зовнішньоекономічної діяльності України в сучасних умовах, перспективи розвитку, і також виділення основних проблем розвитку ЗЕД України та шляхи їх вирішення.

«Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішньоекономічна діяльність являє собою окрему сферу економічної діяльності України, в якій задіяна значна кількість підприємств, фірм, організацій, органів влади, їх робота безпосередньо пов'язана із зовнішньою торгівлею, експортом та імпортом товарів, із використанням іноземних інвестицій у різних сферах економіки. Роль зовнішньоекономічної діяльності в сучасній Україні завжди була і залишається пріорите-

тним напрямом політики держави, що створює основи для розвитку вигідної торгівлі і сприятливого інвестиційного клімату в країні» [3].

«Проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності держави набувають на сучасному етапі виняткового значення. Це пов'язано, по-перше, з рядом факторів внутрішнього характеру: перейти до ринкової системи господарювання, об'єктивна незбалансованість структури економіки і її повільна структурна перебудова; надмірна енергоресурсоемкість галузей національної економіки; низька конкурентоспроможність національного виробництва; відсутність інноваційного розвитку науково-технічного і технологічного промислового потенціалу, тощо. По-друге, це обумовлено системою зовнішніх факторів: надмірною (від 20 до 90%) залежністю економіки України від монопольних імпортерських ринків постачання стратегічно важливих товарних позицій для життєво важливих галузей виробництва; наявністю тисяч українських підприємств, задіяних у виробничих циклах, кінцева продукція яких виробляється за межами України; високою залежністю процесу структурного та технологічного реформування економіки України від різних форм зовнішніх джерел фінансування; відсутністю розвинутої зовнішньоторговельної інфраструктури тощо» [1].

«Серед досить значної кількості проблем та перешкод на шляху розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні, можна визначити такі:

- неефективність державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у порівнянні з іншими країнами, що несе за собою проблеми в узгодженні різних питань у міністерствах, відомствах, місцевих адміністраціях та передбачає чималі витрати часу і зусиль суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

- нестабільність законодавчої бази та законодавства в цілому, а також здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

- політична та економічна нестабільність в державі, які є визначальними факторами розвитку міжнародних відносин, зв'язків, зовнішньоторговельної політики, які потрібно розглядати системно, через те, що зовнішньоекономічна діяльність є структурним елементом загальнодержавних процесів;

- втрата зовнішньоекономічних зв'язків з Російською Федерацією, оскільки Росія багато років була стратегічним зовнішньоторговельним партнером України, частка якої становить 21,1% в українсько-

му експорті та 28,0% українського імпорту. Найбільшими партнерами з експорту також були: Туреччина, Китай, Німеччина, Польща, Білорусь; Казахстан, Італія, Індія. За 2018 р. експортні поставки найбільше зросли до Китаю» [5].

Крім зазначених чинників ефективному розвитку ЗЕД України заважають: низька конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробника, яка більшою мірою є недостатнім рівнем якості в порівнянні з іноземними товарами; низький рівень впізнавання українських підприємств, як контрагентів, на міжнародних ринках; недостатня кваліфікація персоналу, який зайнятий в управлінні зовнішньоекономічної діяльності.

Такі проблеми зовнішньоекономічної діяльності в Україні, вимагають певних перетворень та проведення в економіці держави прогресивних заходів, які дали б змогу вийти на новий рівень розвитку як міжнародних відносин, так і країни повністю.

«Слід відзначити, що сучасний стан зовнішньої торгівлі зумовлений впливом таких економічних факторів: суттєве зростання цін на імпортовані енергоносії, скорочення світового попиту на українську продукцію та обвальне падіння цін на сировинних ринках внаслідок розгортання світової фінансово-економічної кризи; падіння промислового виробництва та скорочення будівельних робіт, що вплинуло на зниження потреби підприємств у сировині, матеріалах та напівфабрикатах; падіння інвестиційної активності, що позначилось на зниженні потреби вітчизняних товаровиробників в імпорті машин та устаткування, а також інших інвестиційних товарів; обмеження доступу до фінансових ресурсів, порушення рівноваги банківської системи та відтік капіталу; недоліки у системі прав власності, макроекономічна нестабільність та високі граничні ставки податків; низький рівень показників створення спільних підприємств між українськими та іноземними партнерами, що гальмує передачу технологій; звуження споживчого попиту в умовах зниження заробітної плати та споживчого кредитування, що позначилось на зменшенні обсягів імпорту споживчих товарів, включаючи легкові автомобілі» [3].

Необхідно зазначити, що головною перспективою розвитку ЗЕД України є створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, яка стане етапом спільного економічного простору, що охоплює не тільки торгівлю товарами, але й торгівлю послугами.

«Створення зони вільної торгівлі Україна-ЄС надасть європейській економіці такі переваги:

- збільшення загальних обсягів імпорту з країн ЄС в Україну і, як наслідок, зростання позитивного сальдо торговельного балансу для країн ЄС;

- використання наукового потенціалу України та працівників з високим рівнем підготовки як інструменту підвищення ефективності інформаційно-інноваційної політики. Зміцнюючи інноваційну здатність європейської промислової системи і сприяючи утворенню нових підприємств, заснованих на інноваційних можливостях, науково-дослідна діяльність розглядається як основа подолання суперечностей соціально-економічного розвитку, зокрема підвищення рівня життя населення;

- розвиток сфери послуг у зв'язку із залученням до співпраці одного з історичних культурних центрів, що сприятиме збагаченню туристичної бази для європейських мешканців, розширенню транспортної інфраструктури, меж кредитного та страхового ринків, а також покращенню фінансового середовища європейських країн;

- створення єдиного авіаційного та космічного простору уможливить посилення ефективності системи нагляду за безпекою;

- суттєві позитивні зрушення у структурі споживчого ринку як ЄС, так і України, за рахунок розширення асортименту товарів і послуг» [7].

Висновки. Отже, перспективне формування зовнішньоекономічної діяльності держави здійснюється з подоланням виявлених проблем.

«Подальший розвиток економіки України повинен бути пов'язаним з тією економічною стратегією, яка орієнтована на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, експортно орієнтованих галузей та підприємств, підвищення конкурентоздатності продукції вітчизняних виробників. Україна повинна зайняти своє гідне місце в інтеграційних об'єднаннях, особливо в рамках ЄС» [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гордополов В. Ю. Сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності резидентів України. Ефективна економіка. 2016. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

2. Кіян О. Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред. О. В. Козаченка. Миколаїв: Іліон, 2016. Режим доступу: <http://www.nikolaevonua.org.ua/KozachenkoPravoVpliv.pdf>

3. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 23. – С. 49–59. – Режим доступу : <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr23.pdf>

4. Лепеха М. О., Свириденко Г. М. Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України за експортоорієнтованою стратегією. Молодий вчений. 2017.

5. Петрина Н. В. Зовнішньоекономічна діяльність як предмет правового регулювання. Часопис Київського університету права. 2014. №1. С. 174-179.

6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України в редакції від 07 лютого 2019 р. № 959-ХІІ, із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

7. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності України / Л. Черчик // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/echcenu_2015_2_6%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/echcenu_2015_2_6%20(3).pdf)

Кулик Ірина Валеріївна,
студентка групи МЕБ-17-1

Науковий керівник:
Чернова Ольга Вадимівна,
*к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки*

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Постановка проблеми. Теоретичну та практичну значимість проблеми наукового обґрунтування подальшого розвитку світового електронного бізнесу в умовах сучасної глобальної нестабільності важко переоцінити. Адже мова йде про якісно нові трансформаційні тенденції в розвитку міжнародного електронного бізнесу, він має високий потенціал зростання, практично необмежені можливості для значних інновацій в електронних продуктах і цифрових технологіях, а також його прямий і безпосередній вплив на розвиток національної та глобальної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ґрунтовні пропозиції щодо теоретикометодологічного базису, а також економічної сутності світового електронного бізнесу та генезису його подальшого розвитку за останні роки висловлювала дуже незначна кількість українських вчених, серед яких слід зазначити: Макаренко Є., Маловичко С., Петрука Г., Плєскач В., Сандія Л., Федішина І. Серед зарубіжних вчених і фахівців, що ґрунтовно займалися аналізом методів і засобів наукового й практичного обґрунтування та застосування інновацій в світовому електронному бізнесу (е-комерції та е-торгівлі), зокрема це: Беленький А., Белл Д., Гордон Р. Дж., Кастельс М., Келлі К., Цукерберг М. та інші. Беручи до уваги напрацювання вітчизняних та зарубіжних економістів, слід зазначити, що ця проблематика не знайшла остаточного вирішення в Україні, і деякі аспекти теми, безсумнівно, заслуговують більш докладного наукового дослідження, що й зумовлює актуальність теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – знайомство з економічною сутністю світового електронного бізнесу, місцем, теоретико-методологічними засадами понятійно-

категоріального апарату, генезисом даної проблеми і специфікою подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. “Одним із найперспективніших напрямків досліджень є світова цифрова мережева економіка та її компоненти, оскільки інформаційні та комунікаційні технології поступово сформували якісно нове середовище для економічної діяльності в інтернеті, а розвиток інфраструктури глобальної мережі Інтернет та її поступова комерціалізація привели до значних змін способів ведення електронного бізнесу і появи нових міжнародних електронних ринків” [2, 179 с.].

У 1990-ті роки, коли Інтернет-технології стали загальнодоступними, найшвидше їх поширення відбувалося в сфері бізнесу. Інтернет змінює методи ведення бізнесу з точки зору відносин з постачальниками і споживачами, управління, виробничого процесу, співпраці з іншими компаніями, фінансування, а також визначення вартості акцій на фінансових ринках. Вся організація бізнесу в цілому повинна узгоджуватися з Інтернет-технологією, що забезпечує зв'язок зі споживачами і постачальниками. За словами М. Кастельса, сутність електронного бізнесу полягає в забезпеченні Інтернетом активного мережевого зв'язку між виробниками, споживачами та постачальниками послуг. Таким чином, немає жодних підстав стверджувати, що інтернет-бізнес - це всього лише тимчасовий епізод початкового періоду інформаційної ери. Компанії-піонери – Yahoo!, Amazon, e-Bay, e*Trade, e-Toy дійсно створили нову бізнес-модель, використовуючи можливості інтернету, а мережева бізнес-модель швидко стала домінуючою формою організації в електронній індустрії [1].

“В умовах трансформації сучасної глобальної економіки, на яку значний вплив мають інформаційні та комунікаційні технології, знання та процеси інформатизації міжнародного бізнесу, відбувається нова якісна трансформація як класичних форм бізнесу так і світового електронного бізнесу, постійно з'являються їх нові форми, методи, інструменти та системи інституційного регулювання. На думку засновника найбільшої в світі соціальної мережі Facebook М. Цукерберга, мають можливість брати участь у глобальній економіці, оскільки у світовому інтернет-сегменті їх економічна активність перевищує показники інших сфер бізнесу (наприклад, сільського господарства та енергетики), що сприяло зростанню світового ВВП на 21%. Засновник Facebook робить висновок, що доступ в інтернет надає людству

інформацію, яка допомагає їм краще працювати, створювати нові робочі місця та загалом мати значно більше можливостей” [5].

Нині завдяки глобальній системі пошуку пошти та інформації, Інтернет стає необхідним інструментом для ведення сучасного електронного бізнесу, заснованого на принципах мережевої економіки. Зазвичай світовий електронний бізнес заснований на таких важливих технологіях: мережеві технології в економіці, корпоративні та інтернет-технології; виробничі IT і системи підтримки й ухвалення рішень. Можна виділити основні види електронної комерційної діяльності: віртуальні компанії; оптова та роздрібна електронна торгівля; обслуговування споживачів до і після продажу; оптова та роздрібна торгівля фінансовими послугами - зокрема, електронне кредитування, і електронне страхування; комерційні дослідження інтернет-маркетингового типу; електронна реклама; різноманітні комерційні операції (інтерактивне електронне замовлення, доставка, оплата); спільна розробка і спільне виробництво оцифрованих продуктів (електронні товари і електронні послуги); електронне адміністрування бізнесу (особливо в області електронного податкового адміністрування); електронний бухгалтерський облік; укладення угод в електронній формі; електронне арбітражне адміністрування (тобто вирішення спорів). Звідси проблеми, пов’язані з поточним вивченням економічної природи і аналізом виникнення глобального електронного бізнесу, визначення його змістовних особливостей і узагальнення певних трансформацій спадщини основних історичних визначальних етапів та еволюційних процесів розвитку комерціалізації інтернету є предметом постійного аналізу і обговорення в окремих наукових статтях українських та зарубіжних дослідників [7].

Нині не існує загальноприйнятого підходу до трактування структури, основних елементів концепції електронний бізнес. Актуальність та поліструктурність цієї проблематики вказує на те, що бажано не просто інтенсифікації досліджень у даній сфері, а й на необхідність визначення вагомості та місця електронного бізнесу в економічній теорії та у глобальному інформаційному суспільстві. В більшості випадків, наприклад, поняття «електронний бізнес» сприймається опосередковано, поверхнево або непрямо окремими авторами, часто прирівнюючи цю категорію з поняттями «електронна комерція» або «електронна торгівля». Головною причиною неоднозначного їх тлумачення, на нашу думку, є їх багатозначністю, тобто полісемією. Деякі вчені

класифікують підходи до розуміння цих термінів відповідно до науки, в якій дане поняття досліджується, спираючись на економічні, правові, філософські, соціальні та лінгвістичні підходи.

“За словами Біла Гейтса, якщо компанії немає в інтернеті – її немає взагалі. Але це було констатовано понад 10 років тому. Тепер його можна дещо переформулювати: «Якщо компанії немає в мобайлі – її немає взагалі». Міжнародні дослідження підтверджують, що кількість мобільних покупок у світі стабільно зростає. 2009 р. користувачів мобільного інтернету було менше 10%, а 2017-го їх стало більше на 50% від усього світового трафіку мобільних покупок. За прогнозами аналітиків з Google (2017 р.), у наступні декілька років мобільні транзакції в секторах світового е-бізнесу зростуть іще на 50%” [4].

З поняттям світовий електронний бізнес (електронна комерція, електронна торгівля) співвідноситься велика кількість словосполучень, що зазначають новий клас підприємців: кіберпідприємці – особи, які професійно займаються бізнесом через Інтернет»: e-entrepreneur, technotycoon, technoguru, techno yuppie, entrepreneurd (ІТ-фахівці – кіберпідприємці); e-consumer (електронний споживач), e-trader (електронний роздрібний продавець), e-envoy (чиновник, відповідальний за розвиток електронної комерції через інтернет). Крім того, в системах електронного бізнесу часто використовуються англомовні словосполучення, що відносяться до інформаційної безпеки: cybersecurity – кібербезпека; e-scam – електронне шахрайство чи афера.

Світовий електронний бізнес на тому чи іншому етапі має еволюційний і прогресивний характер розвитку. У свою чергу, кожен етап має свої якісні, чітко визначені історичні, економічні та інформаційні трансформації, які зазвичай мали форму революційного «прориву».

Дослідження розвитку світового електронного бізнесу розпочинається з припущення (гіпотези) про існування взаємозв'язку між станом розвитку такого бізнесу та етапами інформатизації світового господарства. Науковий підхід до аналізу розвитку світового електронного бізнесу пов'язаного зі значним розвитком глобального інформаційного суспільства, можливий завдяки використанню методів наукового пізнання, що відносяться до кожного конкретного етапу формування такого суспільства. Загальне розуміння сутності і структуру організаційного зв'язку світового електронного бізнесу з розвитком глобального інформаційного суспільства дозволяє не тільки досліджувати еволюцію

електронного бізнесу з чітким відстеженням важливих подій та історичних тенденцій, але і здійснити комплексну оцінку сучасного стану розвитку.

Отже, незабаром ми будемо свідками нового буму в розвитку сервісів світового електронного бізнесу.

Висновки. Широкі можливості використання інтернету в області світового електронного бізнесу (електронна комерція, електронна торгівля) привели до створення ще більшої кількості різноманітних комерційних підприємств різних типів і, як наслідок, нових аббревіатур міжнародного значення, що їх позначають та які широко застосовують у міжнародній електронній економічній діяльності.

Поступовий перехід світових телекомунікаційних мереж на цифрові стандарти привів до появи загальної електронної мережевої інфраструктури, що, в свою чергу, допомогла скоротити розрив між телефонними мережами і мережами передачі даних, а між загальнодоступними системами і корпоративними мережами, що суттєво вплинуло на розвиток світового електронного бізнесу та допоможе забезпечити отримання прибутку серед його учасників, створення інтегрованих ланцюжків доданої вартості та досягнення значного впливу на всі міжнародні аспекти організації такого бізнесу – від стратегічного планування і бізнес-процесів до формування ефективних взаємовідносин безпосередньо з ключовими цільовими міжнародними онлайн-аудиторіями (споживачами, співробітниками, партнерами) в сучасних умовах розвитку глобального інформаційного суспільства. [11]. Водночас, як персональний комп'ютер, який понад 30 років служив тим китом, на якому тримався світовий ІТ-ринок та електронний бізнес (електронна комерція, електронна торгівля), потрапляє в дуже вузьку нішу («епоху пост-ПК»), залишаючи без значних прибутків десятки найбільших ІТ-компаній світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Holovanov H. K 2021 20% vsey chelovecheskoy aktyvnosti budut svyazany s bol'shoy semerkoy IT-kompanyu / Khaytek: ynfornatsyonnyy resurs. 21 oktyabrya 2016. URL: https://hightech.fm/2016/10/21/emerging-technology?utm_source=smi2pl&utm_medium=cpc&utm_content=2419340

2. Tsukerberh: Ynternet mozhet sozdat' 140 myllyonov rabochykh mest / Ekonomycheskiye yzvestyya. 08.07.2014. URL: http://news.eizvestia.com/news_technology/full/867-cukerberg-internet-mozhet-sozdat-140-millionov-rabochih-mest

3. До 2020 року чверть глобальної економіки буде цифровою – Microsoft / Слово і Діло: аналітичний портал. 27 вересня 2016. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2016/09/27/novyna/ekonomika/do-2020-roku-chvert-hlobalnoyi-ekonomiky-bude-cyfrovoyu-microsoft>

4. Маловичко С. В. Аналіз стану та особливостей розвитку міжнародної електронної торгівлі. Economic Annals-XXI. – Institute of Society Transformation. № 7–8 (1). 2015. С. 17–19.

5. Information Economy Report 2015: Unlocking the Potential of E-commerce for Developing Countries. United Nations publication. New York ; Geneva, 2015. UNCTAD/IER/2015. Sales No. E.15.II.D.1. 136 p. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2015_en.pdf

6. Як смартфони змінюють ведення бізнесу / Online Експрес: інформаційний веб-сайт. 18. 07. 2017. URL: <http://expres.ua/around/2017/07/18/252941-smartfony-zminyuyut-vedennya-biznes>

7. Belen'kyy A. Konverhentsyya YT-, telekom- y medyatekhnolohyy na fone dyverhentsyy Komp'yuter Press. 06. 2011. URL: <http://compress.ru/article.aspx?id=22247>

Купчик Євгеній

Володимирович,

студент групи МЕБ-17-1

Науковий керівник:

Белінська Яніна Василівна,

д.е.н., професор, завідувач

кафедри міжнародної економіки

СУЧАСНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ОЗНАКИ ТА НАСЛІДКИ

Постановка проблеми. Відсутність чітко сформульованої стратегії розвитку України у сучасному світовому вимірі, попри виконання усіх вимог уніфікації та інституційне підлаштування соціуму під непритаманне йому середовище, може бути пояснена як за допомогою цивілізаційної методології, так і за допомогою методології формаційної. Не виступаючи проти правомірності критичного ставлення до формаційного підходу як методологічної бази оцінювання сучасних глобальних і національних соціоекономічних процесів, вважаємо необхідним акцентувати увагу на тій обставині, що на ідеологію він перетворюється (і завжди перетворювався) саме через підкреслено індивідуалістську його сутність. Але такий підхід також має свої вади і переваги.

Оскільки, по-перше, висхідний розвиток цивілізації пов'язується зі станом глобального (і національного) соціуму, з його рухом від індивідуалізму до комунітаризму як вищої його стадії; по-друге, управління таким соціумом покладається на наднаціональні уряди, а не на домінуючі анклавні, яким відводиться рівноважна роль поряд з іншими країнами; по-третє, не заперечує такої ролі національних утворень. Тому розгляд сучасних концепцій глобалізації залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Весь набір напрямів (шкіл) сучасної глобалістики можна представити таким чином.

1) Еколого-економічна школа (П. Екінс, Гендерсон, Х. Дейлі, П. Хокінс, Е. Ловінс, Р. Норгаард, Л. Браун)

2) Школа міжнародної політичної економії (С. Стрендж, Е. Хеллайнер, Р. Андерхілл, Ф. Черні, Л. Вейс, Т. Пемпел, Т. Скопол, П. Евене, Д. Хелл,)

Постанова завдання є формування основних ознак глобалізації, прояву та наслідків глобалізації, а також формування контурів нової сучасної концепції, яка здатна врахувати новітні процеси в світовому просторі та спрямувати світ до позитивних стратегій розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У найбільш широкому розумінні глобалізацію можна трактувати як процес, що виводить міжнародну економіку на вищий рівень розвитку із системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської життєдіяльності. Він включає в себе політичні, економічні, соціальні, екологічні, науково-технологічні та інші складові (рис. 1).

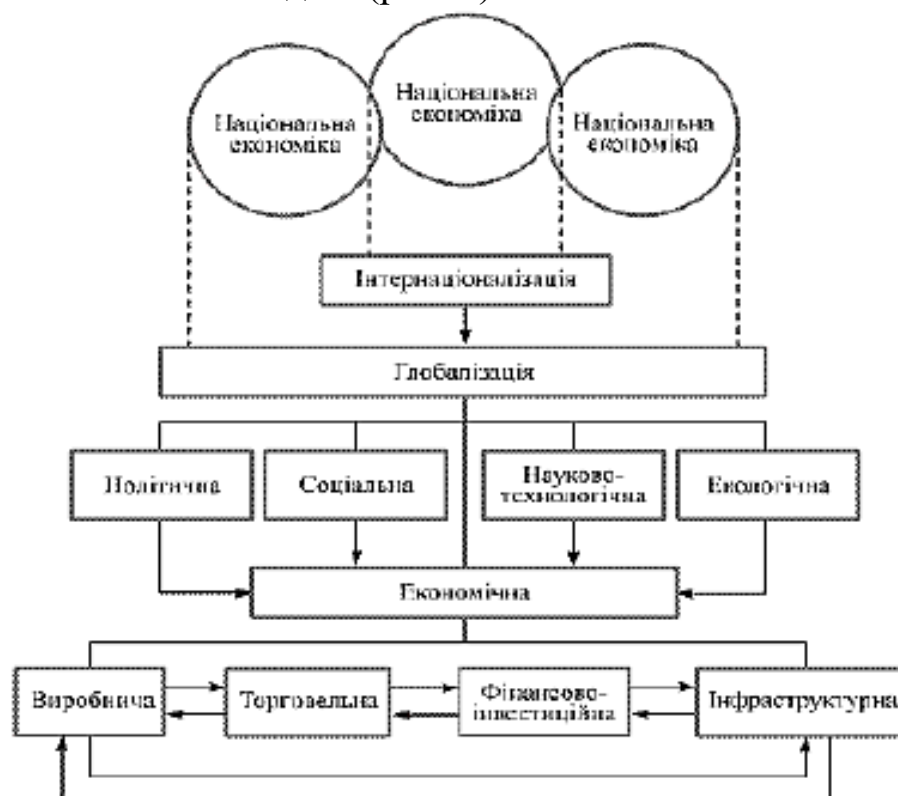

Рис. 1. Архітектура процесу глобалізації

Джерело: сформовано на основі джерел [2; 4; 5; 6; 12]

Вчені розвинених країн зорієнтовані переважно на обґрунтування інтегруючої ролі західної ринкової моделі, безальтернативно позитивного впливу «вестернізації» на загальноцивілізаційні процеси, тобто очевидним є одновекторний прагматизм, породжений тривалим лідерством у світовій економіці країн Заходу.

Намагаючись осмислити ці масштабні зміни та дійти витоків процесу глобалізації, економісти створили низку наукових концепцій, що відтворюють внутрішню логіку суспільного прогресу, а також визначили його найближчі перспективи. Деякі з них, що одержали в

останні десятиліття найбільше визнання і найбільш пов'язані з процесами розвитку інформатизації в суспільстві, необхідно розглянути.

До таких найбільш відомих концепцій варто віднести теорію постіндустріального суспільства, теорію інформаційного суспільства і концепцію нової економіки.

Деякі сучасні дослідники [3; 4; 12] виділяють три основні виміри глобалізації:

- як об'єктивної тенденції світового економічного, політичного, соціального і культурного розвитку;
- як політичної і стратегічної мети, висунутої елітами наймогутніших держав і контрольованих ними міжнародних організацій;
- як методології аналізу процесів розвитку і розробки стратегій на рівні суб'єктів глобалізації (держав, міжнародних організацій, корпорацій)

Ми вважаємо таку класифікацію вимірів глобалізації неповною. На наш погляд, її можна доповнити такими вимірами: а) як нова глобальна стратегія наймогутніших корпорацій; б) як інтегрована стратегія і взаємодія наймогутніших держав, глобальних міжнародних організацій і глобальних корпорацій разом узятих.

Глобалізація – це метасистема, що характеризується прискоренням темпів розвитку всіх сфер суспільного життя: економічного, соціального, політичного, духовного тощо.

При цьому глобалізація не тільки означає прискорення темпів розвитку соціально-економічних процесів, але й виводить їх на якісно новий рівень.

Найвиразніше глобалізація виявляється у сфері економіки. Американський професор П. Ратленд виділяє 6 ключових ознак глобалізації, з яких 4 стосуються економічної сфери [7; 13]:

- 1) революція в інформаційних технологіях; глобальна ера пов'язана з комунікаційними системами, які об'єднують світ (телебаченням, супутниками, комп'ютерами, Інтернетом, телефонами тощо);
- 2) економічна революція, яка включає такі елементи:
 - лібералізація торгівлі;
 - плаваючі обмінні курси;
 - прискорений розвиток сфери послуг;
 - здешевлення енергії (зокрема, атомна енергія);
 - зменшення регулюючої ролі держави в національній економіці;

3) регіоналізація світової економіки (поряд із глобалізацією міжнародних економічних відносин поширюється утворення регіональних інтеграційних угруповань (СНД, ЄС тощо));

4) поляризація; глобалізація поглиблює прірву в економічних рівнях високорозвинених країн та країн менш розвинутих [5; 9; 12].

Глобалізація світової економіки створює серйозну основу рішення загальних проблем людства. Сьогодні незмірно збільшуються можливості людства, більш повно враховуються всі сторони його життєдіяльності, створюються умови для гармонізації. Назвемо позитивні наслідки глобалізаційних процесів [2; 6]:

- активізація міжнародної економічної діяльності;
- виникнення і поширення діяльності ТНК;
- посилення відкритості національних економік;
- формування єдиної інформаційної системи;
- прискорення взаємодії національних економік [1; 8].

Сучасні глобалізаційні процеси розгортаються насамперед між промислово розвинутими країнами і лише потім охоплюють країни, що розвиваються. Глобалізація зміцнює позиції першої групи країн, дає їм додаткові переваги. Водночас розгортання процесів глобалізації в рамках сучасного міжнародного поділу праці може заморозити нинішнє положення менш розвинутих країн так званої світової периферії, що стають скоріше об'єктами, ніж суб'єктами глобалізації [10].

Негативні наслідки глобалізації можуть відчувати на собі менш розвинуті країни, що належать до так званої світової периферії. Глобалізація для таких країн породжує низку додаткових проблем:

- збільшення технологічного відставання від розвинутих країн;
- зростання соціально-економічного розшарування, маргіналізацію (тобто руйнування державного суспільства, що є процесом розпаду соціальних груп, розривів традиційних зв'язків між людьми, втрачання індивідами об'єктивної приналежності до тієї чи іншої спільності, почуття причетності до визначеної професійної чи етнічної групи);
- зuboжіння основної маси населення;
- посилення залежності менш розвинутих країн від стабільності і нормального функціонування світогосподарської системи;

Висновки з проведеного дослідження. Актуалізація проблеми визначення сучасних масштабів цивілізаційних зрушень обумовлена переоцінкою цінностей, що відбувається нині, і пошуком змісту зага-

льнолюдської ідентичності, що стає основою формування нового образу глобального світу. Очевидною є та обставина, що індивідуалістське трактування людини, як самодостатньої базової компоненти світової спільноти не виправдовує себе: на фоні посилення більш реальних і відчутних глобальних цивілізаційних і загальнонаціональних зрушень така компонента видається надто абстрактною.

Варіативність сценаріїв глобалізації сьогодні знівельована не тільки тими позитивними та негативними зрушеннями, що існують, але й парадоксами, що сформувались. Розвинені країни-домінанти чинять тиск на світовому, політичному і економічному просторі як на національні економіки, так і на цивілізаційні світи. Кінцевою метою такого тиску, повинно стати формування однорідного, уніфікованого, сприйнятливого до економічної і культурної експансії глобального поля

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В.Д. Політекономія: [підруч.] / В.Д. Базилевич. – К.: Знання-Прес, 2017. – 720 с.
2. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / У. Бек; пер. с нем. А.В. Григорьева, В.М. Седельника; общ. ред. и послесл. А.Н. Филиппова. – М.: Прогресс- Традиция, 2018. – 304 с.
3. Вергун А.М. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації / А.М. Вергун, І.О. Тарасенко // Вісник КНУТД. – 2016. – № 2. – С. 207–208.
4. Гідденс Е. Нестримний світ. Як глобалізація перетворює наше життя / Е. Гідденс [Електро- нний ресурс]. – Режим доступу: http://philosophy.ua/ua/lib/books/translations/?doc:int=50#_Toc128240203.
5. Кальченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень / Т.В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2016. – 248 с.
6. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція / Д.Г. Лук'яненко. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2018. – 220 с.

Мажара Діана Володимирівна,
студентка групи МEB-17-1

Науковий керівник:

Чернова Ольга Вадимівна,
*к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки*

БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ НА РИНКУ

У статті розглянуто та узагальнено ключові аспекти управління брендом відповідно до затверджених концепцій бренд-менеджменту. Висвітлено актуальне науково-практичне завдання щодо подальшого розвитку теоретичних положень та методичного забезпечення з формування та ефективності використання бренда.

До числа науковців, які розглядали теоретичні та практичні аспекти бренд-менеджменту та зробили вагомі внески належать: О. В. Зозульов, О. О. Власенко, Л. А. Мороз, А. В. Войчак, В. Я. Кардаш, Є. В. Ромат, Ю. Нестерева, В. П. Пелі-шенко, А. О. Старостіна, С. О. Солнцев, Л. М. Шульгіна, О. К. Шафалюк та інші.

Метою даної статті є визначення ролі та місця бренд-менеджменту в діяльності компаній (підприємств), вплив бренд-менеджменту на ефективність діяльності підприємств та аналіз теоретичних аспектів використання бренд-менеджменту на підприємствах.

Відповідно до мети дослідження **завданням** є поглиблений аналіз суті поняття бренду та методологічні аспекти бренд-менеджменту як фактора успішності підприємств на ринку.

Викладення основного матеріалу. Беручи до уваги, що в сучасному конкурентному середовищі триває боротьба не товарів, а саме, брендів за їх місце у свідомості споживачів, впровадження бренд-менеджменту у діяльність підприємства відбувається доволі повільно. Більшість підприємств залишають поза увагою формування потенціалу стратегічного розвитку бренду як нематеріального активу компанії, і повністю зосереджують свою увагу лише на вирішенні проблем стратегічного розвитку, які пов'язані з ефективним використанням матеріальних активів. Така ситуація зумовлена певними соціально-економічними проблемами, відсутністю досвіду та відсутністю науково-методичного забезпечення управління бренд-менеджменту [1].

Більшість фахівців вважають, що основним фактором успіху більшої кількості підприємств є вірність та прихильність споживачів, тобто, лояльність. Вищий ступінь лояльності споживачів – це, можна вважати, фанатичне шанування бренду. Будь-який товар із появою на ринку справляє на споживачів певне враження, воно може бути як позитивне, так і негативне, враження з'являється тоді, коли споживач дізнається про товар. Зараз бренди набувають глобального характеру. Кожен товар повинен мати власний товарний знак, який відповідатиме його природі, щоб споживачі, побачивши товарний, знак могли зрозуміти, що собою представляє сам товар та могли його легко запам'ятати.

Бренд, має вплив на споживача з трьох сторін. Перша сторона – функціональна (бренд надає максимальну кількість інформації, корисної для споживачів). Друга сторона – емоційно-психологічна (починають створюватись довгострокові, стійкі та позитивні відносини з споживачем). І третя сторона – культурна (створена база існування бренду, ця сторона відображає систему традицій, норм, цінностей) [2].

Сучасне розуміння бренду включає в себе декілька аспектів: механізм сегментації ринку; механізм диференціації товарів; образ товару у свідомості споживачів; засіб комунікації із споживачем; система підтримки ідентичності; засіб індивідуалізації товарів компанії; частина корпоративної культури компанії; правовий інструмент; елемент ринку, що постійно розвивається у часі та просторі; концепція капіталу бренду.

Отже, бренд – система, яка пов'язує товар із його характеристиками, такими як, образ торгової марки у свідомості споживачів, концепція виробника у співвідношенні до свого товару, торгової марки й споживачів [1].

Поняття «бренд-менеджмент» означає творчість, яка є заснованою не лише на глибокому вивченні ринку, а й на розумінні основних правових питань із захисту інтелектуальної власності компанії, географічних особливостей, психології людини тощо. Результатом бренд-менеджменту є бренд як сукупність матеріальних та нематеріальних категорій, що формують у споживача імідж товару чи послуги викликають бажання отримати товар із відповідним маркуванням, зробивши вибір на користь якогось товару серед різноманітності інших [4].

Сучасний світ бізнесу – це постійна боротьба, конкуренція, саме тому брендинг – це ефективний засіб створення конкурентної переваги перед своїми конкурентами.

В залежності від символічного змісту бренду існує три види відносин зі споживачем:

- емоційні відносини – це такі відносини, які формуються на основі почуттів споживача, які викликані брендом (позитивні чи негативні емоції);

- поведінкові відносини – це дії споживача, які викликані заохоченням бренду до придбання продукції цього бренду;

- раціональні відносини – це такі відносини, що формуються на основі знань, оцінки, поінформованості споживача про певний бренд.

Для того, щоб бренд мав успіх на міжнародному ринку потрібно правильно сформувати символіку бренду.

Формуючи ціннісну орієнтацію в символіці бренду слід враховувати такі фактори:

- ціннісні орієнтації особистості, від них, буде залежати спрямованість активності споживача стосовно торгової марки;

- те, що соціальні орієнтації, переконання та ідеали споживача з часом можуть змінюватися [3, с. 97].

Отже, бренд-менеджмент – це процес та технологія створення бренду, які засновані на основі знань особливостей споживацької психології та професійних уміннях. Сформувати та донести унікальність торгової пропозиції бренду до кінцевого споживача є найпершим завданням розробника.

Серед етапів бренд-менеджменту виділяють:

1. Створення фірмової назви, візуально-словесного вираження: товарного знаку; фірмового стилю; власного слогану.

2. Ведення ділових документів; створення рекламних заходів.

3. Формування бренду: встановлення рамок бренду; створення програми просування бренду та аналіз результатів програми.

4. Розвиток бренду: аналіз; дослідження; діагностика; створення програми подальшого розвитку бренду [5].

Створення успішного бренду не є закінченням роботи бренд-менеджера, оскільки через конкуренцію на ринку створення бренду підприємства практично нескінченний процес. Бренд є динамічним явищем, яке схильне до швидкого руйнування.

Згідно з новим концептуальним підходом, як методологічна основа функціонального управління брендом можуть бути використані такі методи:

- системний (процес бренд-менеджменту розглядаються як систему);

- комплексний (єдність організаційних, соціальних, економічних, психологічних та правових аспектів менеджменту);
- прикладний (дії керівника та бренд-менеджера повинні залежати від поточного стану як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства) [6].

Висновки. Ефективний механізм управління брендом сприяє успішному розвитку підприємства. Для ефективного функціонування бренду підприємства суб'єктам господарювання потрібно спрямовувати маркетингову діяльність свого підприємства на створення додаткової цінності продукції для споживача, «зброєю» якої має бути, насамперед, якість продукції. Отже, об'єктом оперативного та стратегічного управління відповідних організаційних підрозділів та персоналу підприємства має бути саме бренд. Поняття «бренд-менеджмент» означає підвищення цінності бренду для споживачів, яке здійснюється за допомогою використання різноманітних маркетингових технологій, щоб змінити чи відкоригувати характеристики продукції, що зможе забезпечити підвищення конкурентоспроможності товару, та збільшення обсягів продажу. В сучасному суспільстві бренд-менеджмент став основою діяльності підприємств, через бренд відбувається і управління іміджем компанії. Розвиток бренду сприяє стабільному положенню на ринку та наявності постійних споживачів продукції, а значить і прибутковість компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котляр А.Б. Бренд-менеджмент у системі стратегічного управління підприємством. URL: [http://www.rusnauka.com/ 33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/73784.doc.htm](http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/73784.doc.htm) (дата звернення 24.01.2020).
2. Fennell G. Product and brand: interchangeable terms? / G. Fennell URL: <http://sbaer.uca.edu/research/swma/2000/10.pdf>.
3. Бренд-менеджмент: навч. посібник / С. Ф. Смерічевський, С. Є. Петропавловська, О. А. Радченко. – К.: НАУ, 2019. – 156 с.
4. Розвиток брендингу в Європі / О. Куліков // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2008. - № 1. - 2016. - С. 32-43.
5. Мельник Т.М., Варібрусова А.С. Детермінанти формування національного бренду в умовах глобальної конкуренції. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 1(200). С. 137–142.
6. Smith, B. Brand Therapy: 15 Techniques for Creating Brand Strategy in Pharma and Medtech, 2018.

Романцова Тетяна Русланівна,
студентка групи МEB-17-1

Науковий керівник:

Коляда Олена Володимирівна,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри
міжнародної політики*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Актуальність теми дослідження. Значний розвиток економіки є головним завданням України. Щоб його вирішити потрібна активізація інвестиційного процесу. Забезпечення позитивної динаміки економічного зростання пов'язують з пошуком інвестиційних джерел і залученням всіх дієвих фінансових ресурсів, які необхідні для фінансування інвестиційних процесів.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення економічної сутності інвестиційної політики та основних принципів її реалізації.

Аналіз досліджень. Провідні українські вчені вивчають різні аспекти державного регулювання інвестиційної політики, а саме А. Дегтяр, М. Корецький, Ю. Макогон, В. Федоренко, В. Бєсєдін, С. Біла, Л. Борщ, А. Гальчинський, О. Дадій, М. Денисенко, В. Геєць, Б. Данилишин. Дану проблему вирішують відомі зарубіжні науковці – У.Шарп, Дж. Бейлі, М. Джонк, Д. Марковіц, Х. Джонсон, Г. Александер.

Виклад основного матеріалу. Глибина та рівень наукової виробки стратегічних проблем формування та досягненням державної інвестиційної політики в період переходу економіки України з рецесії є непотрібним. Для забезпечення переходу економіки із даного стану й стандартного її розвитку безпосередню роль відіграє визначена з урахуванням всіх рис національної економіки стратегію розвитку інвестиційної діяльності. Адже вона визначає справжні джерела, напрямки, структуру інвестицій, здійснення дієвих заходів для виконання інвестиційних програм [2].

Одним із влучних з позиції відображення деяких сутнісних складових категорії "державна інвестиційна політика" є визначення яке припустив М. Черваньовим. Він вважає державну інвестиційну політику як сукупність державних підходів і вирішень, які означають напрямки інвестування, мобілізують засоби підприємств та можуть створити позитивний інвестиційний клімат з залученням податкових

та інших пільг, інституційну визначеність в управлінні процесом залучення, планування та реалізації інвестицій.

Давайте розглянемо сучасні світові тенденції з точки зору заходів та напрямів формування державної інвестиційної політики, а також механізмів її реалізації в інших країнах світу з застосуванням пропозицій міжнародних організацій, до яких можливо проводити інвестиційну політику. нове покоління.

«Інвестиційна політика нового покоління у міжнародному середовищі почала формуватися у після кризовий період та відображається в багатьох політичних курсах останніх кількох років, які характеризуються одночасним рухом, з одного боку, до подальшої лібералізації інвестиційних режимів і заохоченню іноземних інвестицій, а, з іншого – до регулювання інвестицій для досягнення поставлених цілей державної інвестиційної політики. У широкому розумінні інвестиційна політика нового покоління націлена на: забезпечення синергізму з більш широкими цілями економічного розвитку або промисловою політикою і досягнення органічної інтеграції в стратегії розвитку; заохочення відповідальної поведінки інвесторів; забезпечення ефективності політики в ході її розробки та здійснення, а також у тому інституційному середовищі, в якому вона діє» [1].

«Метою такої політики на національному рівні є прискорення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національного виробництва шляхом досягнення синергетичного ефекту від проведення інвестиційної політики та реалізації стратегій розвитку окремих галузей економіки. На міжнародному рівні метою такої політики є встановлення балансу у питаннях розподілу прав та обов'язків іноземних інвесторів та приймаючої країни, удосконалення інвестиційних угод, що гарантували б економічну безпеку країни, до якої спрямовується іноземний капітал, та забезпечували у повній мірі право власності інвесторів. Характерною особливістю інвестиційної політики нового покоління є встановлення акценту на розвиток внутрішнього інвестиційного ринку та підвищення його значення у розвитку національної економіки» [2].

Інвестиційна політики теперішнього покоління базується на наступних принципах: направленні інвестиційних потоків до головних галузей національної економіки з метою збільшення їх конкурентоспроможності; інтеграція інвестиційної політики до напрямів розвитку деяких галузей та економіки країни в загальному; збільшення позитивних та зменшення негативних ефектів від інвестування; безпосередня зацита суб'єктів за

наслідки інвестиційної діяльності; збільшений інституціональний вплив на розвиток інвестиційної політики. Головними причинами для усунення прямих іноземних інвестицій є збереження національного суверенітету та забезпечення економічної безпеки країни. Іншими причинами протекціонізму є мотиваційні плани національних учасників ринку; соціально-культурні причини, захист молодих галузей.

Дослідимо, що у більшості розвинених країн дані заходи вже багато років широко застосовуються для регулювання кількості іноземних інвестицій у межах національних економік.

Еволюція інвестиційної політики нового покоління в значній мірі була зумовлена поділом заходів інвестиційної політики відповідно до національних економічних пріоритетів, від виокремлення концептуальних основ, пов'язаних з інтеграцією інвестиційної діяльності в національні цілі соціально-економічного розвитку. І позиція країни у світовому ланцюжку створення суми.

«У процесі формування державної інвестиційної політики в Україні та її інтегрування до інвестиційної політики нового покоління необхідно виділити пріоритетні сфери спрямування інвестиційних потоків та встановити оптимальну пропорцію їх фінансування з державних та приватних джерел. Законом України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" встановлено, що пріоритетними галузями економіки є ті, що спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць. Ще одним важливим напрямом інвестиційної політики в Україні є розвиток державно-приватного партнерства» [5].

Фінансування участі вітчизняних підприємців в інвестиційних планах (у тому числі в планах із високим соціальним впливом) в основному залежить від гарантії держави передбачуваного прибутку, власності на об'єкт інвестування, зазначеного в контракті, та обсягу гарантії. Впровадити план ризиків. Висновки щодо консенсусу щодо впровадження програм державно-приватного співробітництва повинні характеризуватися високим ступенем прозорості.

Теперішні світові тенденції говорять, що частина країн, що розвиваються, тягнеться до лібералізації інвестиційного клімату для внутрішніх інвесторів та запровадження протекціоністських напрямів для

зовнішніх у тих галузях, які можуть впливати на економічну безпеку держави. До таких галузей, загалом до зарубіжного досвіду, належать: енергетика; газовідведення та водопостачання; транспорт та комунікації; агропромисловий комплекс; добувна галузь. Для країн з ринками, які формуються, головним є переважання внутрішніх інвестицій над прямими іноземними. Принципами державної інвестиційної політики є запровадження такої пропорції іноземних інвестицій із внутрішніми, які у результаті можуть досягнути високого розвитку, економічного зростання, а також прибрати соціальні диспропорції.

Вирішальне значення має питома вага прямих іноземних інвестицій та внутрішніх інвестицій у розвитку економічних суб'єктів. Прийняття та застосування технологічних інновацій та високопродуктивних технологій серйозні. Тому залучення іноземних інвесторів є вирішальним. У цьому випадку необхідно піти на поступки при реалізації протекціоністської інвестиційної політики та заходів та стратегічного напрямку промислового розвитку.

Тому за умов приходу іноземних інвестицій галузь матиме можливість бути відкритою для закордонного інвестора поки дія угоди не закінчиться про іноземні інвестиції, які потрібно вживати застережних заходів щодо ймовірної монополізації даної галузі. Механізмом боротьби із схожими процесами є укладення угод такого змісту, де уважно показуються межі та строки, у яких може іноземний капітал бути присутнім. Якщо врахувати сучасні світові тенденції щодо структури державної інвестиційної політики даного покоління, наприклад, про необхідність аналізу впливу бюджетних інвестицій на інвестиційні процеси в країні, та інші державні програми соціального напрямку, які впливають на загальну структуру сукупного попиту, які, насамперед, є стимулом виробництва та інвестування.

Варто сказати, що саме головні напрями державної інвестиційної політики впливають на походження інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційних процесів. На сьогоднішній день в Україні є досить відомим зростання ефективності реалізації державних інвестиційних програм. Наразі залишаються запитання щодо вибору методів фінансування, проведення експертизи, перевірки та моніторингу державних інвестиційних програм.

Висновок. Державна інвестиційна політика України повинна бути основним напрямком національної економічної політики та формувати дієвий механізм залучення інвестиційних ресурсів для розвитку національної економіки.

“Можна визначити такі підходи в державній інвестиційній політиці для її покращення: а) привести нормативно-правову базу до європейських стандартів; б) розширити сферу бюджетного інвестування за рахунок активізації діяльності Державного банку реконструкції та розвитку з метою підтримки пріоритетних напрямів розвитку; в) чітко визначити й законодавчо затвердити пріоритетні напрямки економічного розвитку країни, критерії розподілу капітальних видатків, що дало б змогу забезпечити ефективне зростання її економіки; г) переглянути реалізацію чинних державних програм щодо доцільності, кількості, впливу на галузь й економіку загалом; д) використовуючи передовий досвід розвинутих країн, запровадити нові форми підтримки таких галузей, як вугільна промисловість, сільське господарство, які б стимулювали національні приватні інвестиції в цьому напрямі; е) переорієнтувати державні інвестиції в економічну та соціальну інфраструктуру й інноваційні програми, які б забезпечили перехід економіки країни до високотехнологічних та наукомістких виробництв, що дало б змогу підвищити конкурентоспроможність українських підприємств на світовому ринку” [3].

Дані заходи дадуть можливість забезпечити прозорість та ефективність державних інвестицій, спрямувати інвестиційні потоки до пріоритетних галузей економіки, зробити крок для активізації інвестиційної активності в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Б. Данилишин. Формування ефективної інвестиційної політики України // Вісник НАН України. – 2016. – №7. – С. 3–11.
2. Денисенко М.П. Механізм державного управління інноваційної діяльності на регіональному рівні/ М.П. Денисенко, О.Ю. Будякова // Науковий вісник: Державне управління – №1.– 2018. – С. 34–47.
3. Короткий курс лекцій з дисципліни «Інвестиції» // Сутність та значення інвестиційної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.com.ua/15841103684/suschnost_znachenie_investitsionnoy_politiki.htm
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukr.stat.gov.ua.
5. Шевердіна О. В. Інвестиційна політика України як об’єкт державної економічної політики [Електронний ресурс] / О. В. Шевердіна. – Режим доступу: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2017-4/doc/2/08.pdf>.

Таранович Сергій
Михайлович,
студент групи МЕБ-17-1
Науковий керівник:
Чернова Ольга Вадимівна,
к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

У статті проведений аналіз основних етапів співпраці України з Міжнародним валютним фондом, а також виявлено основні переваги та недоліки співробітництва сторін. Проаналізовано основні вектори кредитування та їхній вплив на економічний та фінансовий стан держави у той чи інший період часу. Приділено увагу впливу кредитування МВФ на економіку України. Проаналізовано динаміку запозичень та погашення боргів Україною. Розглянуто сучасний стан розвитку відносин України та МВФ.

Постановка проблеми. Нині ми можемо бачити, що в Україні не найкращий стан економіки, немає стабільності національної валюти, кризовий фінансовий стан, дефіцит бюджету, який необхідно покривати коштами, яких у держави нині немає. Це спричинено багатьма факторами, як зовнішніми, так і внутрішніми. Останні роки всі ці чинники погіршували стан економіки, фінансового та банківського секторів. У зв'язку з цим постає проблема у пошуку джерел залучення фінансових ресурсів у країну, які є необхідними для покриття дефіциту бюджету та стабілізації економічного та фінансового стану в країні. Таким чином, одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями, однією з яких є Міжнародний валютний фонд.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом все більше і більше науковців та дослідників цікавляться питаннями співпраці України та МВФ, а також досліджують наслідки цієї співпраці. Дослідженням цієї проблематики займаються такі вітчизняні та зарубіжні вчені: І.В. Антоненко, В.Г. Кабанов, В.В. Салтинський, А.О. Підгірняк, Я.С. Паламар та інші. [2, 3, 4, 5]. Однак на цьому співпраця України та Фонду не припиняється, і виникають нові питання, які не-

обхідно досліджувати, а також постають проблеми, які потребують вирішення.

Метою та завданнями статті є окреслення основних засад та принципів співпраці України з Міжнародним валютним фондом, виділення основних проблем, які постають у процесі співпраці двох сторін, визначення головних переваг та недоліків надання кредитів для України, та визначення впливу кредитів МВФ на загальний економічний та фінансовий стан нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний валютний фонд є одним найважливіших та найвагоміших учасників сучасних міжнародних економічних відносин. Він є найбільшим кредитором України з-поміж міжнародних фінансових організацій. Нинішній стан валютно-фінансового співробітництва України з цією міжнародною інституцією викликає гостру потребу вдосконалення всіх систем, що лежать в основі механізму співробітництва як з боку країни-позичальника, так і з боку зовнішніх кредиторів. Україна стала членом МВФ у 1992 році відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій», який було прийнято 3 червня 1992 року [2].

Основним напрямом використання кредитів МВФ було надання кредитів Міністерству фінансів України для обслуговування зовнішнього боргу, фінансування дефіцитів платіжного та торговельного балансів. Формування, у тому числі, завдяки позикам МВФ, валютних резервів НБУ повинно було підтримати стабільність національної валюти, успішно провести грошову реформу, ввести з часом повну конвертованість гривні за поточними операціями.

Сьогодні членами МВФ є 189 країн. Кожна країна-учасниця, вступаючи у Фонд, робить відповідний внесок, який визначається встановленою квотою. Розміри квоти визначаються на основі питомої ваги країни у світовій економіці. Ця квота переглядається кожні 5 років. Оскільки МВФ є організацією акціонерного типу, А то, по-перше, його ресурси переважно складаються з внесків країн-членів, по-друге, стосовно квот визначаються «вага» голосу кожної країни в керівництві Фондом та обсяг її можливих запозичень. Квота країн-членів МВФ з моменту набуття чинності Кінгстонської валютної системи 49 складається з 22,7% у вільно конвертованій валюті та 77,3% у національній валюті [2].

Протягом усіх років співпраці з Україною міжнародний валютний фонд став надійним партнером нашої держави, який у скрутні для економіки часи для нашої держави завжди надавав фінансову допомогу, тим самим забезпечуючи стабільність національної грошової одиниці та фінансового стану в країні загалом. Історію співпраці України з МВФ можна поділити на 8 основних етапів, кожен з яких характеризувався певними особливостями та умовами. Всі 8 етапів по періодах представлені у таблиці 1. З таблиці 1 можна побачити, що Україна співпрацює з Міжнародним валютним фондом вже протягом 26 років, а саме починаючи з 1994 року. Кожен з етапів співпраці характеризується своїми особливостями та причинами у кредитуванні. Також не можна не враховувати і наслідків кредитів, наданих для України.

Таблиця 1

Співпраця України та МВФ (1994–2019 рр.)

1-й етап	
– 1994–1995 рр. Програма системної трансформаційної позики	0,763 млрд дол
2-й етап	
– 1995–1998 рр. Трирічна програма Stand-by	1,935 млрд дол
3-й етап	
– 1998–2002 рр. Програма розширеного фінансування «Extended Fund Facility» (EFF)	1,59 млрд дол
4-й етап	
– 2002–2008 рр. Попереджувальний Stand-by	0,61 млрд дол
5-й етап	
– 2008–2014 рр. Нова програма співробітництва Stand by	16,4 млрд дол
6-ий етап	
– 2014–2017 рр. Нова дворічна програма Stand-by	16,5 млрд дол
7-й етап	
– 2018 р. Нова 14-місячна програма Stand by 3,9 млрд дол	3,9 млрд дол
8-й етап	
– 2019 р. Нова програми кредитування терміном на 3 роки	5,5 млрд дол

Джерело: складено авторами на основі джерела [6]

Варто розглянути взаєморозрахунки з Міжнародним валютним фондом, а саме так складники, як залучені від МВФ кошти, погашення основної суми боргу та виплата відсотків за боргом. Для більш наочного відображення результатів взаєморозрахунків починаючи з 2008 року складена таблиця 2.

**Динаміка запозичень та погашення боргів Україною перед МВФ,
млн СПЗ**

Роки	Залучення від МВФ, млн СПЗ	Погашення основного боргу, млн СПЗ	Виплати процентів та комісій, млн СПЗ
2008	3000	215,6	8,6
2009	4000	57,3	87,4
2010	2250	0	157,7
2011	0	0	230
2012	0	2234,4	198
2013	0	3656,3	110,7
2014	2972,7	2390,6	38,6
2015	4728,1	968,8	106,3
2016	716,1	0	155,5
2017	734,1	628,8	220,4
2018	1000	1486,3	232,6
2019	0	628,8	121,2
2020		788	236,2
2021		968,5	193,2
Всього	19401	14023,4	2096,4

Джерело: складено автором на основі джерела[9]

Проаналізувавши таблицю 1, бачимо, що починаючи з 2008 року Україна запозичила в МВФ кредити на загальну суму 19 401 млн СПЗ (спеціальних прав запозичень). Крім того, сума погашень кредитів, враховуючи прогнозні погашення 2020 та 2021 років, становитиме 14 023,4 млн. МПЗ основного боргу та 2096,4 млн СПЗ відсотків та комісій. Також бачимо, як уже зазначалося вище, що піком виплати відсотків за кредити стане саме 2020 рік, хоча, за попередніми прогнозами, найбільші відсотки повинні були сплачуватися у 2019 році в сумі 259,5 млн СПЗ. Однак, враховуючи той факт, що Україна перебуває у постійному діалозі з МВФ та протягом усього часу співпраці регулює та у процесі діяльності коригує певні рішення щодо співробітництва, бачимо, що сума виплат відсотків у 2019 році була зменшена удвічі порівняно із запланованою. Тож нині невідомо, як саме зміняться прогнозні дані за 2020–2021 роки, зважаючи на досить складну економічну та фінансову ситуацію в Україні та світі.

Розглянемо вплив кредитування МВФ на економіку України. Насамперед варто зазначити, що кредити від Фонду несуть багато позитивних наслідків для нашої держави, однак найважливішим я вва-

жаю те, що співпраця з МВФ для України слугує насамперед своєрідною «подушкою безпеки» або, іншими словами, надійним партнером, до якого можна звернутися за допомогою у разі виникнення проблем у фінансовій сфері. Всі роки співпраці довели, що МВФ готовий і надалі підтримувати нас, укладати угоди по нових програмах, надавати нові транші у разі необхідності.

Таким чином, необхідно в постійному режимі вести перемовини з керівництвом Фонду, знаходити компроміси та не дозволяти втілювати в життя ті умови, які нам будуть не вигідні, на кшталт проведення певного виду реформ, або прийняття тих чи інших законів, які будуть не вигідні для України, але з тих чи інших причин вимагаються до виконання Фондом [10].

Ще однією дуже вагомою проблемою, яка вже довгий час присутня в українській економіці, є обслуговування державного боргу, зокрема зовнішнього. Варто розуміти, що кредити, які нам надаються, потрібно повертати, та ще й з відсотками по них. Взяття нових кредитів, а тим паче на умовах високої відсоткової ставки, все більше і більше тягне Україну у боргову яму, з якої чим далі, тим складніше стає вибиратися. Нині відомо що на 2019–2020 роки припадають пікові повернення Україною кредитів та відсотків по них Міжнародному валютному фонду. Це, звичайно ж, відображається в бюджеті, адже повернення тіла кредиту та відсотків фінансується саме витратною частиною бюджету. Це своєю чергою провокує збільшення бюджетного дефіциту. Залучення цих коштів сьогодні планується реалізувати взяттям нового кредиту від МВФ. Варто зазначити, що отримання кредиту чи в загальному залучення додаткових коштів у країну обов'язково повинне мати цільове призначення та бути правильно розподіленим. Адже від цього напряму залежать користь використання цих коштів та наслідки, які вони будуть нести для економіки. За весь період співпраці України та МВФ було отримано траншів на загальну суму 32 900 млн дол. Ці кошти в кожен період отримання були спрямовані на різні галузі економіки.

На рис. 1 зображені основні напрями фінансування МВФ України та їхні частки у загальній сумі траншів. Найбільша питома вага кредитів МВФ за весь час його співпраці з Україною була спрямована на поповнення резервів Національного банку, а саме 65%, або 21 049, 29 млн дол. Це може пояснюватися тим, що за достатньої суми резервів в НБУ спостерігається сприятлива ситуація на валютному ринку,

яка зумовлювалася подальшим прискоренням економічного зростання А і стійким припливом іноземного капіталу в країну. Також вагому частку у структурі наданих кредитів займає поповнення Державного бюджету України, а саме 26%, або 8495,41 млн дол. Це, звичайно ж, пояснюється тим, що в Україні постійно спостерігається бюджетний дефіцит, який покривається запозиченими коштами, включаючи і кредити від МВФ. Щодо підтримки курсу національної валюти, що займає лише 6% (1935 млн дол.), то ця проблема також впливає на всі макроекономічні показники в країні, і напряму залежить як від ситуації всередині держави, так і від подій на міжнародній арені. І підтримка платіжного балансу, яка займає 3% (763,1 млн дол.) – це результат першого траншу, який отримала Україна від МВФ на початку співпраці, був зумовлений незбалансованістю зовнішніх платежів, а також тим, що грошова системи країни була досить нестабільною. І результатом цього траншу стало збільшення експорту та, певною мірою, подолання інфляції.

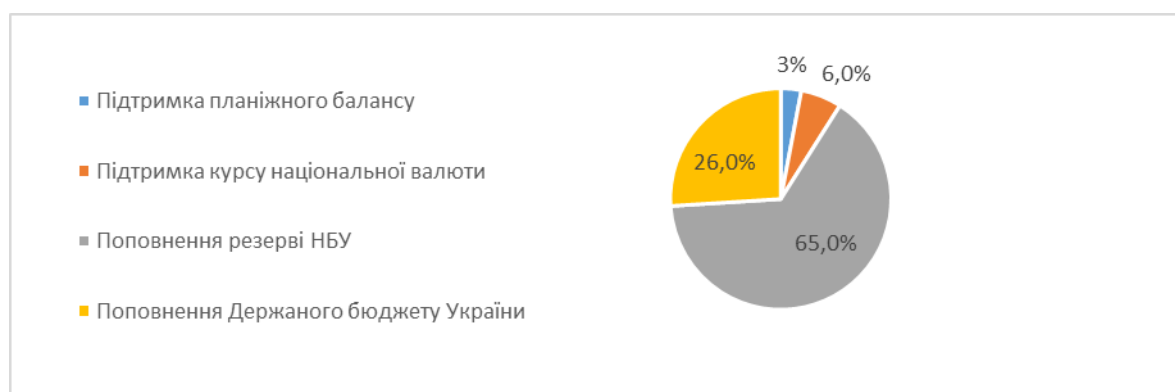

Рис 1. Основні цільові напрями надання кредитів МВФ для України

Висновки. Нині, як і в усі попередні роки існування нашої держави, співпраця з МВФ є невід’ємною частиною політики, яку повинен проводити Уряд, аби цю співпрацю зміцнювати та отримувати від неї користь. Однак доцільність та корисність залучення кредитів від МВФ залежить від їхнього цільового використання. Країна може залучати кредити Фонду для модернізації чи створення нових технологій, розвитку бізнесу, покращення соціально-економічних умов. Відповідно, таке кредитування є надзвичайно вигідним завдяки низьким процентним ставкам по кредитах. Ресурси, отримані від МВФ, не повинні використовуватися для «затикання дірок» у бюджеті, а повинні

мати довгостроковий та збалансований характер, зокрема, бути спрямовані на реформи в конкретних галузях та реалізацію конкретних проектів. Звичайно ж, надаючи нашій державі кредити, Фонд повинен мати гарантії їх повернення, іншими словами, він повинен мати впевненість у нашій платоспроможності в майбутньому. Мабуть, тому керівництво МВФ і ставить високі вимоги до української влади задля проведення реформ, які зміцнюватимуть економіку, стимулюватимуть збільшення надходжень до бюджету, збільшення усіх макроекономічних показників

Загалом співпраця України з МВФ є позитивним явищем, адже вона може стати гарантією нових економічних реформ, міцності гривні щодо іноземної валюти, підвищення життєвого рівня громадян України. Проте кредити потрібно буде віддавати, і вони збільшують державний борг, а це негативно позначається на соціально-економічній ситуації та поглиблює фінансову кризу країни. Тому першочерговими завданнями нині є проведення програми економічних перетворень, які розвиватимуть економіку, стимулюватимуть розвиток бізнесу, збільшуватимуть дохідну частину бюджету. Таким чином, у майбутньому співпраця нашої держави з МВФ ґрунтуватиметься не на покритті дефіциту бюджету, а на залученні додаткових коштів для інвестування їх в економіку, розвитку нових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Примаченко І.В. Ефективність співробітництва МВФ і України. Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. праць. Київ : Київський університет, 2002. Вип. 36. Ч. 2. С. 196–201.
2. Антоненко І. Співробітництво України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями – шлях до стабільності та розвитку в період кризи: URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/-2009_13/Antonenko.pdf (дата звернення: 27.07.2020).
3. Салтинський В.В. Особливості організації кредитування національних економік Міжнародним валютним фондом. Фінанси України. 2009. № 2. С. 60–65.
4. Фурман І.В. Міжнародний валютний фонд у контексті співпраці з Україною: сучасний стан, ризики, перспективи /І.В. Фурман, А.О. Підгірняк, Я.С. Паламар. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія «Економічні науки». 2013. 11 с., № 4(81). С. 2.

5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України : веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/mvf> (дата звернення: 27.07.2020).

6. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду : веб-сайт. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sonew043014a> (дата звернення: 27.07.2020).

7. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/oleksij-goncharuk-ukrayina-ta-mvf-pogodili-novu-programu-pidtrimki> (дата звернення: 27.07.2020).

8. Офіційний сайт Національного банку України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/rishennya-oblikova-stavka-2020-03-12> (дата звернення: 27.07.2020).

9. Сайт про фінанси та інвестиції «МінФін» : веб-сайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/02/06/36637373/> (дата звернення: 27.07.2020)

Галанська Іоанна Анатоліївна,
студентка групи МEBз-19-1с

Науковий керівник:

Стежко Надія Володимирівна

ВПЛИВ «ІНДУСТРІЇ 4.0» НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІЧНУ АРХІТЕКТУРУ

У статті здійснено аналіз та систематизація існуючого матеріалу, в якому висвітлено різні аспекти нового тренду розвитку економіки «Індустрія 4.0» (або Четвертої промислової революції). Здійснено узагальнююче тлумачення цих понять. Розглянуто ризики Індустрії 4.0. Окреслено основні напрямки розвитку цифрової економіки. Показано, що основне місце в Індустрії 4.0 займають інформаційно-комунікаційні засоби та технології, а це у свою чергу зумовлює підвищення значимості галузі ІТ.

The article analyzes and systematizes the existing material which covers various aspects of the new trend of economic development "Industry 4.0" (or the Fourth Industrial Revolution). Generalized interpretation of these concepts is carried out. This article considers risks of the Industry 4.0. The main directions of development of digital economy have designated. It is shown that the main place in the Industry 4.0 is occupied by information and communication tools and technologies, which in its turn leads to the increase of IT sphere importance.

Ключові слова: індустрія 4.0, четверта промислова революція, цифрові технології, глобальна економічна архітектура, цифрова економіка, кіберфізичні системи.

Постановка проблеми. На зламі ХХ та початку ХХІ століть відбулися різкі трансформаційні процеси, що вплинули на всі сторони сучасного суспільства. Уже в 2017 році цифрова революція увійшла в вирішальну фазу – до Інтернету підключився кожний другий житель планети. За оцінкою Глобального інституту McKinsey, вже в найближчі 20 років до 50 % операцій можуть бути автоматизовані [7, с. 57].

Як показав час, цифровізація стала колосальним ресурсом, який міняє вигляд і структуру економіки країн та цілих регіонів. Поняття «Індустрія 4.0», вперше було сформульовано в квітні 2011 року на Ганноверській промисловій виставці-ярмарці (Hannover Messe) Х. Кагерманном, В. Д. Лукасом, В. Вальстером [1]. А стаття відомого швейцарського економіста Клауса Мартіна Шваба, засновника і президента **Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ)** в журналі *Foreign Affairs*, у якій йдеться про четверту промислову революцію, стала основою для вибору теми Всесвітнього економічного форуму, який проходив 19-22 січня 2019 року в Давосі [2]. На зустрічі за темою «Глобалізація 4.0: формування глобальної архітектури в епоху четвертої промислової революції» обговорювали питання розвитку технологій, цифрової економіки, криптовалют, торкнулися проблем кібербезпеки, глобальних фінансових ризиків і соціальної нерівності.

Проте в Україні це поняття є маловживаним як серед науковців, так і фахівців. Натомість цифрова трансформація України є колосальним інвестиційним ресурсом, оскільки дає змогу вивільнити мільйони годин, які люди проводять у чергах, за оформленням документів, за узгодженням реєстрів або довідок та спрямувати їх на розвиток економіки.

За словами Д. Шмигала, прем'єр-міністра України, використання цифрових технологій дає низку переваг: «Це створення високої доданої вартості для держави, підвищення ефективності економіки та бізнесу. Всі ці заходи стануть геополітичною перевагою України» [10].

Враховуючи складну ситуацію в Україні, масову корупцію, «технологічний пат» вітчизняним спеціалістам необхідно звернути увагу на цю нову концепцію розвитку економіки щоб наша держава не стала аутсайдером у глобальних процесах формування цифрового суспільства й подальшої деградації національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності, впливу, загроз та наслідків «Індустрії 4.0» на глобальну економічну архітектуру детально досліджували у своїх працях В. Волковинська, Ю. Вишневский, В. Дравица, В. Скіцько, І. Тарасов, І. Хель, Н. Ястреб та інші науковці.

Метою дослідження є формування основних тенденцій розвитку та впливу «Індустрії 4.0» на глобальну економічну архітектуру та її роль у модернізації промислового потенціалу сучасного світу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На початку ХХІ століття матеріальний світ все більше поєднується з віртуальним і породжує нові підходи та бізнес-моделі. У 2011 році на промисловій виставці в Ганновері, де вперше мова йшла про програму «Індустрія 4.0», уряд Німеччини поставив задачу розширити застосування інформаційних технологій у виробництво країни. Спеціально створена для цього група офіційних осіб та професіоналів розробила стратегію перетворення виробничих підприємств країни на «розумні». Ставилося за мету глибоку імплементацію інформаційно-комунікаційних засобів та технологій шляхом підключення усіх компонентів виробництва (обладнання, продукції тощо) до загальної глобальної мережі обміну даними [6, с. 34].

Сьогодні існує низка тлумачень щодо сутності поняття «Індустрія 4.0», які мають деякі відмінності, проте сутність їх майже однакова. Групою дослідників було визначено, що поняття «Індустрія 4.0» можна охарактеризувати як «новий рівень організації та контролю над ланцюгом життєвого циклу товарів, орієнтований на задоволення індивідуальних потреб споживачів... Цей цикл починається з ідеї товару, охоплює розміщення замовлення, розроблення товару та його комерційне виробництво, а також постачання товару кінцевим споживачем і завершується утилізацією» [12].

Інші науковці стверджують, що «Індустрія 4.0» є моделлю, на основі якої світові компанії забезпечують вертикальну інтеграцію «розумних» машин, продуктів і виробничих ресурсів у гнучкі виробничі системи та їх горизонтальну інтеграцію в міжгалузеві мережі цінностей» [13].

У свою чергу, І. Хель пропонує таке визначення: «Індустрія 4.0 – виробнича сторона, яка є орієнтованим на споживача «Інтернетом речей», в якому предмети побуту (від автомобіля до тостерів) будуть підключені до Інтернету [9].

На думку Н. А. Ястреб настання четвертої промислової революції тісно пов'язано з розвитком глобальних промислових мереж, створенням інтелектуального виробництва (Smart Factory), впровадженню кіберфізичних систем, розповсюдженню сервісів автоматичної ідентифікації, збору даних, машинно-машинної взаємодії тощо [11].

Аналіз визначень та тлумачень поняття «Індустрія 4.0» показує, що цей термін почали використовувати як синонім «Четверта промислова революція, «Інтернет Речей», «Промисловий Інтернет Речей».

Сьогодні Індустрія 4.0 відіграє велику роль, так як вона веде до масового впровадження кіберфізичних систем у виробництві, до ав-

томатизації більшості виробничих процесів, наділення пристроїв штучним інтелектом і впровадженню багатьох інших сучасних технологій. Все це істотно позначається на підвищенні продуктивності і зниженні собівартості продукції. Індустрія 4.0 дозволяє зробити ринок персоналізованим, а це означає розробку і виробництво продуктів індивідуально під кожну людину, створити масове виробництво індивідуальних замовлень, при цьому знизити ціну на продукцію.

Четверта промислова революція як нова філософія виробництва будується на основі переліку базових принципів її впровадження. Експерти виявляють шість принципів проектування систем: інтероперабельність (здатність до взаємодії), віртуалізація, децентралізація, можливість роботи в режимі реального часу, орієнтація на надання послуг і модульність. Підтвердженням доцільності проходження цим принципам виступають нові бізнесплатформи, які об'єднують попит і пропозицію, і економіки, побудовані на обміні і взаємодії [3, с. 14].

В порівнянні з попередніми революціями, інноваційні впровадження передбачені концепцією програми Індустрія 4.0 відбуваються більш швидко та масштабно та зумовлюють появу ряду ризиків. До основних відносять: загрозу хакерських атак; загрозу інформаційній безпеці; виведення з ладу обладнання; розкрадання секретної інформації військових виробництв, а також інформації, яка є комерційною таємницею підприємства та ін. На думку науковця, потрібна реалізація засобів інформаційної безпеки і антивірусних забезпечень [8, с. 23].

Небезпекою є те, що автоматизація може представляти небезпеку, тому що замінить фізичну і розумову діяльність людей, а вони лише будуть спостерігати за роботами. А це призведе до звільнення робочих місць, тому велика кількість людей може залишитися без роботи, буде потрібно перенавчання фахівців на інші професії, але також з'явиться і безліч нових професій.

В темпах розвитку Індустрії 4.0. на сьогоднішній день лідирує Німеччина. Схожі програми реалізуються і в інших країнах, наприклад, в Китаї – «Зроблено в Китаї 2025», в Японії – «Connected Factories» підключення фабрик до мережі, в США – Найбільші компанії – AT&T, Cisco, GE, IBM і Intel – створили Консорціум промислового Інтернету (Industrial Internet Consortium™, ІІС), відкриту некомерційну групу, яка за станом на початок 2017 року об'єднувала вже 250 компаній з 30 країн. Основне завдання Консорціуму – ство-

рення екосистеми компаній, наукових центрів і державних структур, сприятливою для впровадження індустріального Інтернету [4].

В Україні, у напрямку переходу до Індустрії 4.0 створено рух «Індустрія 4.0 в Україні», також велику увагу цьому питанню приділяє АППА (Асоціація підприємств промислової автоматизації України) [4]. За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2019 року в Україні було зафіксовано 27465 одиниць соціальних медіа, що використовувалися на підприємствах. Найбільша частка належить саме соціальним мережам – майже 45,0%, 22,3% – веб-сайтам підприємств, 20,3% – іншим засобам обміну знаннями та 12,4% – блогам підприємств. Відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) найбільш активними користувачами соціальних мереж були підприємства, діяльність яких пов'язана з оптовою та роздрібною торгівлею (код G згідно зКВЕД-2010) – 26,6%, підприємства переробної промисловості (код C) – 23,0% та будівництва (код F) – 9,2% [5].

Для того, щоб Україна зайняла гідне місце серед розвинених країн світу їй потрібно активно включитися у світові процеси, які пов'язані з новим трендом розвитку економіки. Адже Україна має достатній потенціал, проте для цього необхідна взаємодія органів державної влади; ІТ компаній; промислових підприємств; науково-дослідних центрів; наукових інноваційних центрів (технопарків) тощо.

Висновки дослідження.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити такі висновки:

Під «Індустрією 4.0» мається на увазі чергова (вже четверта) промислова революція, яка розгортається практично зараз і основою якої є розбудова «розумного виробництва» та застосування передових виробничих технологій.

Найбільш готовими до переходу до Індустрії 4.0 є країни, які мають розвинену структуру виробництва та потенціал для її розвитку. Це зокрема, Німеччина, Китай, Японія, США та ін.

У формуванні нового типу організації структури виробництва Україна значно відстає та потребує зосередити зусилля на розробку стратегій, програм, планів і проектів переведення галузей і підприємств на використання сучасних цифрових платформ виробництва і експорту товарів і послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишне夫斯基 Ю. Как будет работать мировая экономика через 15 лет. *Власть денег*. 2015. № 9/434. – URL: <http://www.dsnews.ua/future> (дата звернення: 20.01.2021).
2. Волковинська В. **Всесвітній економічний форум у Давосі: українські перемоги та «домашні завдання»**. – URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1908:vsesvitnij-ekonomichnij-forum-v-davosi&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 20.01.2021).
3. Дравица В. Курбацкий А. Industry 4.0. *Наука и инновации*. 2016. №3. С. 13–16.
4. *Індустрія 4.0*. – URL: https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/industry-4_0 (дата звернення: 20.01.2021).
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 20.01.2021).
6. Скіцько В. І. Індустрія 4.0 як промислове виробництво майбутнього. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 5. С. 33-40.
7. Тарасов И. В. Індустрія 4.0: поняття, концепції, тенденції розвитку. *Стратегії бізнеса*. 2018. № 6 (50). С. 57-63.
8. Тимошенко О. В. Виклики та загрози четвертої промислової революції: наслідки для України. *Бізнесінформ*. 2019. № 2. С. 21-29.
9. Хель И. Індустрія 4.0: что такое четвертая промышленная революция? – URL: <http://hi/news.ru/business/analytics/industriya/4/0/chto/takoe-chetvertaya-promyshlennaya-revoluciya.htm> (дата звернення: 20.01.2021).
10. Шмигаль Д. Цифровізація – це колосальний інвестиційний ресурс, який є змога спрямувати на розвиток економіки. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-shmigal-cifrovizaciya-ce-kolosalnij-investicijnij-resurs-yakij-ye-zmoga-spryamuvati-na-rozvitok-ekonomiki> (дата звернення: 20.01.2021).
11. Ястреб Н.А. Індустрія 4.0: киберфизические системы, разумное окружение, Интернет вещей. – URL: http://techno.vologdauni.ru/docs/2015/Industria_4_0_Yastrebn.pdf (дата звернення: 20.01.2021).
12. Geissbauer, R., Schrauf, S., Koch, V., & Kuge, S. (December 2014). Industry 4.0 – Opportunities and Challenges of the Industrial Internet. – URL: <http://www.g20ys.org/upload/auto/03d10e20d681c1cfb40d3d9275704e2e9df16391.pdf> (дата звернення: 20.01.2021).
13. Industry 4.0. The Future of Productivity and Growth in Manufacturing Industries / M. Rüßmann, M. Lorenz, P. Gerbert, M. Waldner et. al. Boston Consulting Group. April 2015. 20 p. (дата звернення: 20.01.2021).

Грабова Ганна Василівна,
студентка групи МEB3-19-1с

Науковий керівник:
Стежко Надія Володимирівна

ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті розглядаються різні підходи до визначення сутності поняття «економічних санкцій». Привернуто увагу до нових характеристик особливостей міжнародних економічних санкцій, зокрема наділення їх протекціоністськими рисами. Досліджується місце і роль економічних санкцій на прикладі регіону (ЄС – РФ – Україна).

The article considers different approaches to defining the essence of the concept of economic sanctions. There is drawn attention to new characteristics of international economic sanctions, in particular, the granting of their protectionist features. The article explains the meaning of economic sanctions acting in world economy based on the example of the region (EU – Russian Federation – Ukraine).

Ключові слова: економічні санкції, протекціонізм, економічні методи, економічне співробітництво, світова економіка.

Друга половина ХХ століття стала переломною для людства завдяки закінченню «холодної війни» між країнами капіталізму і соціалізму. Утворення економічної світової системи, науково-технічний прогрес, інформаційно-комунікаційні технології створили умови для посилення взаємозв'язків між усіма національними державами, надавши потужний імпульс глобалізації господарського життя, що знаходить вираз у випереджаючих динаміку виробництва темпах міжнародного руху товарів, послуг і капіталу. Як наслідок, формується відносно цілісна економічна система, яка практично охоплює територію всієї планети і диктує правила гри національним господарствам.

Одним з інструментів впливу на державу для повернення її у правове коло міжнародних відносин є економічні санкції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності економічних санкцій як інструменту протекціонізму, їх видів, наслідків

використання досить широко досліджувалися зарубіжними та вітчизняними вченими. Серед усіх робіт фундаментальністю відрізняються наукові розвідки Д. Балдвіна, В. Панченко, О. Суходоля, К. Фліссак, О. Чугаєва та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз цілей та наслідків економічних санкцій, особливості їх використання країнами ЄС та США як інструменту протекціонізму.

Викладення основного матеріалу. В ХХІ ст. політика вільної торгівлі та протекціонізму взаємопов'язані та переплітаються. Особливо активно політику протекціонізму застосовують розвинуті країни, що значно впливає на розвиток світової економіки. Для країн, що розвиваються використання певних видів та інструментів протекціонізму в сучасних умовах є також важливою та необхідною умовою економічного зростання.

В рядах прихильників протекціонізму чимало яскравих імен, серед яких: Ф. Ліст, Р. Кері, А. Гамельтон, Ш. Дюпен, А. Мюллер, С. Ю. Вітте, Д. І. Менделєєв і ін. [1, с. 88].

Сучасні науковці визначають протекціонізм (франц. Protectionisme від лат. protectio – прикриття, заступництво) як державну політику захисту національного ринку в особі вітчизняних виробників та інших учасників зовнішньоекономічної діяльності від іноземної конкуренції [5].

Інструментом протекціонізму у системі міжнародних відносин є економічні санкції. На думку О. Чугаєва, економічні санкції в широкому розумінні є конкретними інструментами або методами застосування економічної сили країною для досягнення різних цілей, а у вузькому сенсі є економічними інструментами покарання інших країн за їх правопорушення [8, с. 147].

Щодо економічних методів зовнішньої політики, Baldwin D.A. наголошує, що термін «економічні санкції» може вживатися у трьох значеннях: як використання економічних засобів для того, щоб забезпечити дотримання міжнародного права; як використання економічних методів для досягнення економічних цілей (застосування економічних санкцій в рамках СОТ; прихований протекціонізм, що часто призводить до торговельних війн); як використання економічних методів для досягнення зовнішньополітичних цілей.

Економічні санкції науковець поділяє на позитивні (до яких він відносить різні економічні стимули) та негативні [9, р. 6]. Однак така класифікація не отримала широкого вжитку у науковій літературі.

На думку В. Г. Панченко, економічні санкції представляють собою досить привабливий інструмент зовнішньої політики, адже, на відміну від війни, вони покликані вирішувати міжнародні конфлікти і розбіжності з меншими витратами і людськими жертвами. У більшості випадків використання економічних санкцій передбачає бажання країни ініціатора втрутитися у процес прийняття рішень іншої суверенної країни. Вони слугують доповненням до дипломатичних методів та дають можливість відкласти або уникнути використання військових засобів. З цього слідує, що до економічних санкцій найчастіше вдаються країни, що проводять активну зовнішню політику. Отже, економічні санкції науковець визначає, як цілеспрямоване, запроваджене урядом країни порушення або погроза за порушення нормальних умов торгівлі та фінансових відносин з іншою країною задля забезпечення власних зовнішньополітичних цілей [3, с. 11].

Варто зауважити, що серед науковців відсутня однастайність із приводу трактування, змістовного наповнення економічних санкцій. Як наголошує К. Фліссак, повнота визначення сутності поняття «міжнародні економічні санкції» не замикається лише на його теоретичному обґрунтуванні, на цій основі стає можливим формування чіткої класифікації економічних санкцій, обґрунтування їх принципів, методів, форм і границь застосування [7, с. 74].

Для застосування економічних санкцій можуть бути різні підстави, але їх легітимність забезпечується або має забезпечуватись регламентуванням нормативними документами основних міжнародних організацій, насамперед ООН, а також СОТ. У Статуті Організації об'єднаних націй право застосовувати санкції, при необхідності навіть силовим шляхом, зафіксовано в статтях 2 (4), 39, 41, 42, 43 і 46. Як стверджують експерти-юристи, стаття 2 (4) Статуту ніяк не обмежує право окремих держав на застосування примусових заходів до інших держав, якщо вони не носять військовий характер [10]. Але саме трактування категорії «міжнародні економічні санкції» та визначення допустимих меж їх застосування на основі відповідних принципів відсутнє.

Розгляд міжнародних економічних санкцій не може бути достатнім без врахування регламентуючих і нормативних вимог СОТ. У

Марракешській угоді про створення Світової Організації Торгівлі поняття «санкції» також не згадується [2]. Таку позицію слід розуміти так, що основна міжнародна організація, яка регулює торговельні відносини у масштабах світогосподарської системи, не передбачає будь-якого санкційного впливу на тих чи інших учасників міжнародного ринку, а застосування санкцій суперечить нормам і правилам СОТ.

Невизначеність у термінології може служити підставою для зловживань окремих держав у власних інтересах при вирішенні міжнародних спорів. Відсутність чіткості або розпливчастість у зазначених позиціях служить підґрунтям для виникнення нових міжнародних спорів у зовнішньоторговельних відносинах.

Ефективність санкцій підвищується в умовах, коли санкції здійснюються не однією державою, а коаліцією держав. Міжнародне співробітництво в реалізації санкцій знижує політичні витрати для країни об'єкта на їх реалізацію, тобто робить введені санкції більш легітимними в очах світової спільноти і знижує шкоду для політичної репутації країни ініціатора санкцій [4, с. 18].

Особливість економічних і фінансових санкцій складається в тому, що вони зачіпають економічні інтереси як країн, проти яких вони спрямовані, так і ініціаторів санкцій, оскільки тягнуть за собою додаткові витрати для їх економіки.

Для цілей дослідження приведемо приклад впливу запроваджених США та ЄС обмежень на взаємодію із Російською Федерацією.

З моменту порушення Росією суверенітету та територіальної цілісності України, з боку США та ЄС застосовуються різні інструменти санкційного впливу: дипломатичні заходи; індивідуальні санкції; обмеження економічних відносин з Кримом та Севастополем; обмеження економічного співробітництва з Росією за окремими секторами. Запровадження санкцій серйозно впливає на макроекономічну ситуацію у Росії, проте у довгостроковому плані.

Зростання внутрішнього та зовнішнього боргу Росії, неможливість доступу до джерел зовнішніх запозичень та падіння цін на нафту призвели до обвалу російського рубля у 2014 році. В кінці квітня 2014 року агентство Standard & Poor's знизило довгостроковий рейтинг Росії за зобов'язаннями в іноземній валюті. Протягом 2014 року було виведено капіталу у загальній сумі 151,5 млрд дол. США, що на 90 млрд дол. перевищило вивід капіталу у 2013 році [11].

У 2015 році російська економіка через санкції недоотримала 160 млрд дол. США [6, с. 18].

Неможливість зовнішніх запозичень також призвела до стрімкого зростання внутрішнього боргу Росії. За результатами 2017 року цей борг збільшився на 18,8 % (до 7 трлн 247,1 млрд рублів). Результатом стало суттєве прискорення інфляції, знецінення рубля та збільшення кредитних ставок банківської системи [11].

У лютому 2018 року Росія ліквідувала резервний фонд, оскільки його було вичерпано на покриття дефіциту державного бюджету в попередні роки. Його залишки об'єднали з Фондом національного добробуту, який також станом на початок 2018 року скоротився на 14 % та становив 3 752,94 млрд рублів (65,15 млрд дол. США).

Дослідження Bloomberg Economics¹² оцінює втрати російської економіки за період дії санкцій (2014-2019 роки) у 6 % порівняно з показниками, які могли б бути без обмежувальних заходів.

Україна та Росія запроваджують обопільні санкції. У березні 2019 року набрали чинності українські санкції щодо 294 юридичних та 848 фізичних осіб. Уряд Росії в квітні 2019 року ухвалив рішення щодо заборони експорту в Україну російської нафти і про розширення санкцій проти України.

Хоча запроваджені санкції погіршили макроекономічну ситуації в Росії й призвели до загального зниження доходів суб'єктів господарювання та рівня життя громадян Росії, поведінка Росії на міжнародній арені не змінилась. Санкції також не вплинули на політику Росії щодо України, яка через застосування гібридних інструментів спрямована на примушування України до миру на російських умовах [6, с. 19].

Висновки. Аналіз проблематики економічних санкцій у міжнародних економічних відносинах стало підґрунтям для наступних висновків.

1. Економічні санкції є тим інструментом, який без застосування сили, а завдяки економічним впливам покликаний коригувати поведінку чи політику певної держави або групи держав в інтересах суспільної безпеки.

2. Актуальним на сьогодні залишається питання внесення уточнень в нормативну базу міжнародних організацій, зокрема ООН, стосовно уніфікованого трактування категорії «міжнародні економічні санкції» та визначення допустимих меж їх застосування на основі відповідних принципів.

3. Санкційні обмеження, застосовані ЄС та США щодо РФ, а також її дії у відповідь стали чи не найбільшим прикладом торговельного протистояння в регіоні, оскільки є багаторівневими і торкаються ключових секторів економік країн ЄС і Росії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорошенко К. А., Егорова Л. И., Чуц М. К. Методические подходы оценки гармонизации внешней торговли и экономической безопасности региона. *Экономика устойчивого развития*. 2013. № 13. С. 87-93.

2. Марракешское соглашение о создании Всемирной Торговой Организации (Марракеш, 15 апреля 1994 г.). – URL: <http://base.garant.ru/2541158/> (дата звернення: 21.01.2021).

3. Панченко В. Г. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики в контексті реалізації національних інтересів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 10-16.

4. Панченко В. Г. Економічні ефекти санкцій як інструменту зовнішньої політики в контексті досягнення національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 16-21.

5. Румянцева Е. Е. Новая экономическая энциклопедия. Москва : ИНФРА-М. 2012. 820 с.

6. Суходоля О. М. Застосування режиму санкцій та його вплив на функціонування енергетичного сектору Росії. *Аналітична записка*. Серія «Національна безпека». 2019. № 1. С. 1-14.

7. Фліссак К. Економічні санкції та специфіка їх позиціонування в сучасних міжнародних відносинах. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 1. С. 72-80.

8. Чугаєв О.А. Сфери реалізації економічної сили. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Вип. 126. Ч. I (у двох частинах). Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т міжнародних відносин, 2015. С.145-152.

9. Baldwin D.A. *Economic Statecraft*. Princeton: Princeton University Press. 1985. 424 p.

10. Doxey M. *International Sanctions in Contemporary Perspective*. Basingstoke [England] : Macmillan, 1987. 175 p.

11. Tyll L., Pernica K., & Arltová M. The impact of economic sanctions on Russian economy and the RUB/USD exchange rate. *Journal of International Studies*. 2018. 11(1). P. 21-33.

Довганчин Марта Мирославівна,
студентка групи МEB3-19-1с

Науковий керівник:

Чернова Ольга Вадимівна,
*к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки*

ВЛИВ ТНК НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

В сучасних умовах розвитку інтеграційних та глобалізаційних процесів міжнародної економіки транснаціональні корпорації (далі ТНК) є важливою ланкою у системі забезпечення контролю руху міжнародного капіталу та інноваційних технологій. ТНК є головним суб'єктом світового господарства, що здійснює вплив на політичні й соціально-економічні процеси, зосереджуючи при цьому концентрацію наукомістких виробництв та фінансових ресурсів. Крім того, на сьогодні саме ТНК виступають каталізатором новітніх процесів інтеграції глобалізації економіки в цілому та окремих національних економічних систем. Вагомість ролі транснаціональних корпорацій підтверджується їх міжнародним значенням. Тобто, жодна країна не може забезпечити стабільний всебічний розвиток в глобалізаційних умовах без взаємодії з даними компаніями, оскільки діяльність ТНК охоплює практично всі країни світу й безпосередньо види їх діяльності. Більша частина вивозу прямих іноземних інвестицій та найбільші фінансові ресурси для розробки нових технологій та інновацій припадає саме на ТНК. Однак слід зазначити, що транснаціональні корпорації здійснюють неоднозначний вплив на національні господарства.

Розглядаючи процес залучення іноземних інвестицій за допомогою ТНК в Україні, слід підкреслити, що він позитивно впливає на рівень життя населення, розвиток національного ринку праці та в цілому на підвищення рівня конкурентоспроможності економіки. У свою чергу, щоб досягти ефективного результату, необхідно забезпечити сприятливі умови для функціонування й розвитку транснаціональних корпорацій, а також створити умови для захисту національних інтересів країни.

Багато вітчизняних та зарубіжних дослідників присвятили свої роботи вивченню сутності ТНК та особливостей їхньої діяльності, серед них найвидатнішими є: М. Акої, О.А. Беззубченко, О. Вільямсон,

Д. Дайкер, Р. Коуз, В.М. Кочетков, В.Є. Новицький, М.П. Овчарук, О.А. Швиданенко та ін.

Однак малодослідженим залишається питання наслідків діяльності транснаціональних корпорацій та їх вплив на економіку України.

Мета статті – проаналізувати вплив ТНК на економіку України.

В умовах сьогодення Україна з нестабільною економічною системою намагається активно інтегрувати до міжнародних економічних інституцій, зазнаючи впливу зовнішнього середовища, у тому числі діяльності транснаціональних корпорацій.

Транснаціональні корпорації (ТНК) – це суб'єкти господарської діяльності, в яких головна компанія забезпечується капіталом однієї країни, при цьому її філії функціонують в різних країнах [3, с. 113]. Тобто, з однієї сторони, ТНК є універсальним інститутом, а з іншої, – широкою світовою мережею.

Інтерес світових ТНК до України проявився з розвитком правового поля для іноземного інвестування. Так в сучасних умовах чітко регламентуються взаємовідносини між транснаціональними корпораціями та Україною наступними законами: «Про іноземні інвестиції», «Про інвестиційну діяльність», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про господарські товариства», «Про промислово-фінансові групи в Україні», «Про зовнішньоекономічну діяльність» [5].

Одними з перших потужних всесвітньо відомих ТНК в Україні були «Coca-Cola», «LG», «Nestle», «Samsung» та ін. [1, с. 17]. Розглядаючи діяльність транснаціональних корпорацій з точки зору прибутковості, слід зазначити, що за підсумками 2019 р. найприбутковішими ТНК, які діють на території України, стали: індійська компанія «ArcelorMittal», швейцарська компанія «Philip Morris» та датська компанія «Carlsberg Group». Також до першої п'ятірки увійшли: «British American Tobacco» та «Skyrison» (табл.1).

Аналізуючи діяльність транснаціональних корпорацій на території України, можна виділити позитивні наслідки для вітчизняної економіки:

- розвиток галузі виробництва;
- підвищення рівня кваліфікації робочі їх сили;
- активізація впровадження інвестицій у сферу науково-технічних розробок та інновацій;
- зростання зайнятості населення за рахунок створення додаткових робочих місць;

- розвиток глобалізації та інтернаціоналізації;
- зростання обсягу надходжень до бюджету у вигляді податків
- сприяння реструктуризації економіки тощо.

Таблиця 1

ТОП-5 найприбутковіших ТНК, які функціонують в Україні за підсумками 2019 року

№ з/п	Країна власника	Головна компанія	Філія	Основна діяльність	Виручка, млрд грн	Прибуток, млн грн
1	Індія	«Arcelor Mittal»	ПрАТ «Арселор-Міттал Кривий Ріг»	ГМК	67,96	9509
2	Швейцарія	«Philip Morris»	ПрАТ «Філіп Морріс Україна»	АПК	12,22	2147
3	Данія	«Carlsberg Group»	ПАТ «Карлсберг Україна»	АПК	7,5	1634
4	Велика Британія	«British American Tobacco»	ПрАТ «А/Т тютюнова компанія «В.А.Т.- Прилуки»	АПК	6,72	1180
5	Китай	«Skyscraper»	ПАТ «Мотор Січ»	Машинобудування	12,02	1108

Джерело: складено автором за [2, с. 49]

Однак в умовах політичної нестабільності, довготривалої економічної кризи, нестабільності національної грошової одиниці, негативній інвестиційній привабливості, складній соціально-економічній ситуації, низького рівня довіри населення та високого рівня корупції всі позитивні результати діяльності ТНК нівелюються [8].

В сучасних умовах господарювання можна визначити основні тенденції розвитку ТНК в Україні та світі (рис. 1.).

Рис. 1. Основні тенденції розвитку транснаціональних корпорацій в Україні та світі

Джерело: складено автором за [9, с. 63]

За даними державної служби статистики України, найбільша частка іноземних інвестицій зосереджується у промисловості, роздрібній та оптовій торгівлі, а найменша – у сфері телекомунікації, інформації та науково-технічній діяльності [4]. Таким чином, можна зробити висновок, що іноземні інвестори надають перевагу галузям, де можна якнайшвидше отримати прибуток, і найменше інвестують у високотехнологічні галузі України, не маючи на меті довгостроковий та перспективний розвиток країни. Доцільно проаналізувати обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну у розрізі окремих країн-інвесторів (рис. 2). За підсумками 2019 року лідером інвестування в економіку України є Кіпр, надходження якого у загальній структурі становлять більше 36%, на другому місці знаходяться Нідерланди – близько 27%, Великобританія, Німеччина, Швейцарія, Австрія, Франція, Російська Федерація й Польща інвестують значно менше в економіку країни (рис. 2.)

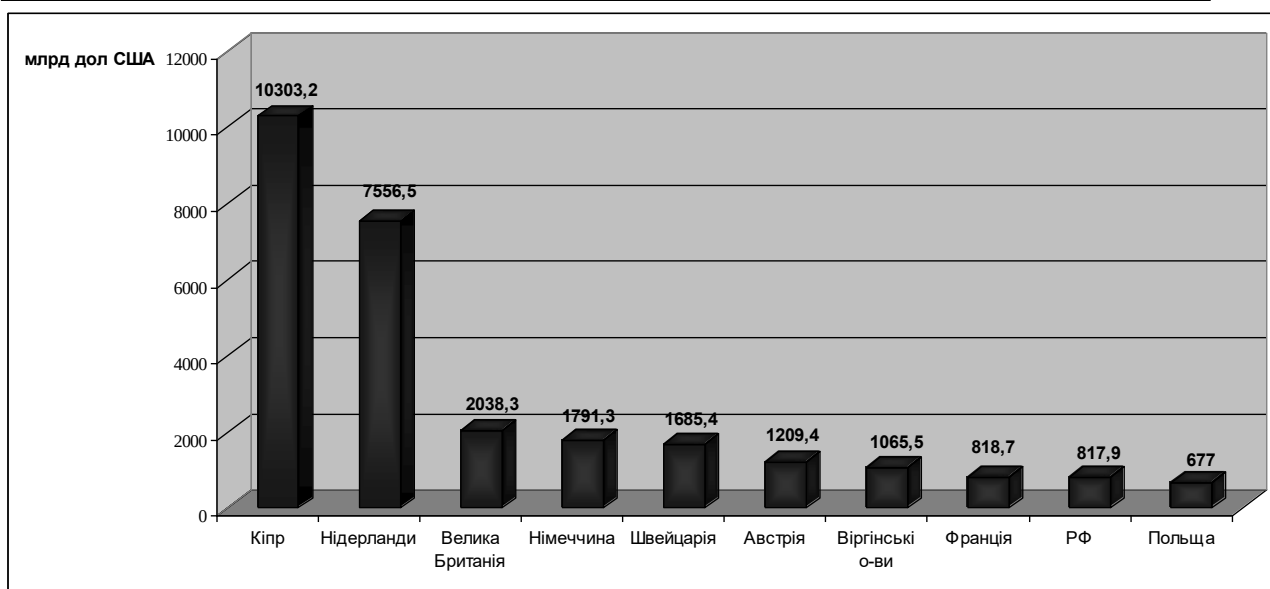

Рис. 2. Обсяг іноземних інвестицій в Україну 2019 р.

Джерело: складено автором за [4]

Ще одною перевагою функціонування ТНК в Україні є прямі надходження до бюджету через податки. Слід підкреслити, що для багатьох іноземних транскорпорацій система оподаткування є сприятливою і прийнятною. Це формує значні податкові надходження до бюджету України (рис. 3).

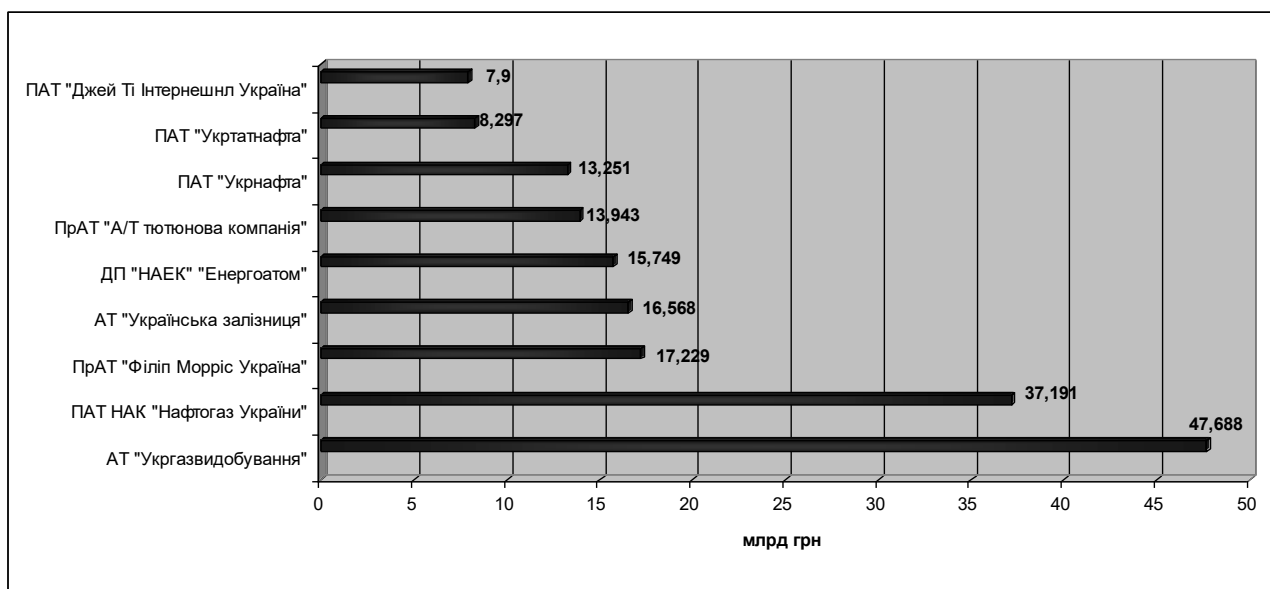

Рис. 2. ТНК, які забезпечують найбільші податкові надходження до бюджету України за 2019 рік

Джерело: складено автором за [6]

Проаналізувавши дані рисунку 2, можна зробити висновок, що транснаціональні корпорації забезпечили значну суму податкових надходжень до бюджету України за 2019 р., серед яких найбільшу частку забезпечила АТ «Укргазвидобування» близько 27%, ПАТ НАК «Нафтогаз України» – 20%, найменша сума надійшла від ПАТ «Джей Ті Інтернешнл Україна» – 4%.

Транснаціональні корпорації створюють велику кількість робочих місць, чим суттєво зменшують рівень безробіття в Україні. Серед найбільших ТНК-роботодавців за 2019 рік можна виділити: «Мотор Січ», «Макдональдз», «Окко Рітейл», «Нестле Україна» та ін. [7]

Резюмуючи, слід зазначити, що діяльність транснаціональних корпорацій на території України створює велику кількість конкурентних переваг країни-рецепієнта. Однак збільшення кількості залучених ТНК у вітчизняну економіку можливе лише за умови покращення інвестиційного клімату в країні, зокрема: подолання бюрократичних бар'єрів та корупції, що дозволить забезпечити чітке правове поле інвестиційної діяльності; впровадження податкових та митних пільг, дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик; забезпечення макроекономічної та політичної стабільності, що позитивно вплине інвестиційну привабливість країни; підвищення рівня життя населення тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова М.О. Вплив ТНК на розвиток економіки України: переваги та недоліки. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. № 2 (17). С. 15-21.
2. Коляда О.В. Транснаціональні корпорації – стратегічний пріоритет майбутнього України. *Фінансовий простір*. 2020. № 2 (38). С. 44-55.
3. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / А.О. Босак та ін. Львів: Міські інформ. системи, 2017. 364 с.
4. Офіційний сайт державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.02.21).
5. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.02.2021).

6. ТОП-100 найбільших компаній України за сумою сплати податкових платежів за 2019 рік. URL: <https://rating.zone/top-100-najbilshykhkompanij-ukrainy-za-sumoiu-splaty-podatkovykh-platezhiv-za-2019-r/> (дата звернення: 17.02.21).

7. Топ-200 найбільших роботодавців України за кількістю працюючих станом на 2018 р. URL: https://rating.zone/wpcontent/uploads/2018/10/top_200_naibilshih_robotodavciv_ukrainy_.jpg (дата звернення: 17.02.21).

8. Штепенко К. П. Аналіз прямих іноземних інвестицій в економіку України та передумови необхідності їх залучення. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7040> (дата звернення: 17.02.21).

9. Щетинін В.Д. Досвід транснаціональних корпорацій і шляхи до світового ринку. *Фінансовий простір*. 2019. № 4 (14). С. 61-67.

Дорошук Анастасія Сергіївна,
студентка групи МЕБз-19-1с

Науковий керівник:

Карпенко Л.М.,
д.е.н., професор

НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Постановка проблеми. У міру того як глобальні економічні зв'язки перетинають національні кордони, оподаткування, яке в минулому в основному було питанням внутрішньої політики, у все більшій мірі набуває характеру багатосторонньої політичної проблеми. Широко поширена практика ухилення від сплати та несплати податків багатонаціональними корпораціями і заможними особами виходить за рамки національних кордонів і стає спільною проблемою всіх країн світу. У той же час через функціонування глобальної економіки та нових бізнес-моделей виникають нові питання щодо основних принципів оподаткування. Вживання заходів щодо запобігання ерозії податкової бази та забезпечення справедливого розподілу податкових надходжень по країнам повинно мати першочергове значення для фінансування сталого розвитку та ефективного досягнення цілей глобальної економіки.

Вихідні передумови. З урахуванням розвитку глобальної економіки старі принципи і механізми визначення податкових прав суверенних юрисдикцій стають неефективними. Необхідні невідкладні дії і зміцнення міжнародного співробітництва для поновлення міжнародного податкового режиму, переважно на багатосторонній основі, з тим щоб вирішувати ці завдання і забезпечити справедливий розподіл податкових надходжень через кордони між країнами.

Питання вдосконалення оподаткування міжнародних організацій мало досліджені в Україні. Вагомий внесок зробили Ю. Г. Демянчук, В. М. Михалчич, Я. Романчук тощо. У той же час міжнародне співтовариство поки що не повністю готове до широкомасштабного регіонального співробітництва з питань оподаткування. Існують значні можливості для поліпшення діяльності країн в тому, що стосується їх участі в основних міжнародних ініціативах в області співпраці та проведення реформ і їх потенціалу в сфері аналізу, реалізації і спри-

яння здійсненню нових міжнародних норм і стандартів у сфері оподаткування, які могли б надати великий вплив на їх фінансові та економічні стратегії і перспективи розвитку.

Мета статті – обґрунтування необхідності вдосконалення оподаткування міжнародних організацій.

Виклад основного матеріалу. У найзагальнішому вигляді під міжнародною організацією можна розуміти структуру, створену для виконання певних значущих для її засновників цілей (хоча і не завжди відкрито ними проголошуваних) і забезпечену кадрами, офісними приміщеннями та засобами для функціонування. Фактично міжнародні організації представляють собою організаційну форму міжнародного співробітництва. Міжнародні організації можуть створюватися як урядами різних країн, так і різними недержавними, комерційними або громадськими об'єднаннями. У першому випадку вони називаються міжурядовими, у другому – неурядовими [3].

Міжурядові організації, як правило, мають помітно більші можливості для здійснення декларованих цілей, оскільки виступають від імені конкретних державно-територіальних утворень і мають в цілому гарантовані джерела доходів за рахунок членських внесків держав-засновників. Більшість же неурядових міжнародних організацій знаходяться в залежності від доброї волі і фінансового стану своїх членів. Крім того, у багатьох організацій, за невеликим винятком, відсутні повноваження займатися комерційною діяльністю і отримувати власні доходи.

Існуючі в даний час глобальні рамки для управління оподаткуванням пов'язані з необхідністю чіткого визначення та розмежування податкових баз за капіталом і робочою силою між країнами і скорочення спотворень, невідповідностей та прогалин в податкових системах в епоху розширення міжнародної торгівлі та поглиблення економічних зв'язків між країнами. У 20-і і 30-і роки минулого століття почалося формування сучасного міжнародного податкового режиму, коли Ліга Націй розробила офіційні керівні принципи для розподілу податкових прав між державами. Ці керівні принципи стали відповіддю на ключові виклики того часу, такі як проблема подвійного оподаткування, яка проявляється в тих випадках, коли одне джерело податків (база) є об'єктом уваги ряду суверенних юрисдикцій, а також проблема ухилення від сплати та несплати податків, коли компанії або окремо взяті особи ухиляються від сплати податків завдяки можливостям,

що відкриваються міжнародною торгівлею і транснаціональною мобільністю капіталу [4].

Керівні принципи Ліги Націй ознаменували перші скоординовані зусилля країн світу зі створення міжнародного податкового режиму в рамках глобальної структури управління. Однак, зважаючи на складний і суперечний характер питань міжнародного оподаткування не вдалося досягти обов'язкової багатосторонньої угоди. Замість цього було прийнято роздроблений режим, який охоплює мережу двосторонніх угод. Ця система і дані керівні принципи згодом були успадковані Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Сьогодні широкомасштабна система, що включає понад 3 000 податкових договорів, формує основу глобальної системи управління оподаткуванням.

Питання агресивного податкового планування багатонаціональних корпорацій і заможних осіб у центрі уваги основних міжнародних ініціатив з реформи оподаткування протягом останнього десятиліття. В рамках існуючого міжнародного податкового режиму багатонаціональні корпорації можуть застосовувати широкий спектр методів для використання прогалин і розбіжностей в податкових правилах для того, щоб не платити податки або штучно переводити свої прибутки з суверенних юрисдикцій з високими податками в такі юрисдикції з низькими податками, що призводить до подвійного неоподаткування або сплаті податків в неповному розмірі. Що стосується заможних осіб, то транснаціональна мобільність капіталу також надає їм можливість штучно переміщати свій дохід в країни з низькими податками на додаток до тих пільг, які вони вже можуть мати по лінії корпоративного планування податків в якості власників або акціонерів компаній.

За консервативними оцінками ОЕСР, загальний обсяг неотриманих надходжень через ерозії бази і переведення прибутку за дохідними податками корпорацій в глобальному масштабі може становити від 4 до 10 відсотків глобальних обсягів податкових надходжень від корпорацій, що еквівалентно 100-240 млрд. дол. США щорічно. У той же час, за оцінками, обсяг доходів фізичних осіб в податкових гаванях становить принаймні 7,6 трлн. дол. США, або 8 відсотків від загального обсягу фінансових активів домашніх господарств у всьому світі, при цьому цей показник швидко збільшується.

Негативні наслідки такої практики для країн є суттєвими. З одного боку, на частку податкових надходжень від корпорацій припадає

значна частина в загальному обсязі державних надходжень.

На глобальному рівні міжнародні зусилля по визначенню норм з метою реформи існуючого міжнародного податкового режиму і обмеження практики ухилення від сплати та несплати податків одночасно очолювалися тими країнами, які входять до складу Групи двадцяти, ОЕСР і Організації Об'єднаних Націй. Двома основними ініціативами в області реформи, очолюваними Групою двадцяти і ОЕСР, є Проект по боротьбі з розмиванням податкової бази і виведенням прибутку з-під оподаткування і Глобальний форум з питань транспарентності і обміну інформацією для цілей оподаткування [1].

Що стосується країн, що розвиваються, то цей перехід ставить багато завдань. З одного боку, ці країни стикаються зі значними інституціональними і потенціальними обмеженнями щодо прийняття нових норм і стандартів міжнародного оподаткування та ефективної реалізації потенційних вигод, забезпечуваних цими реформами. Це завдання додатково ускладнюється тим фактом, що більшість цих нових норм і стандартів визначаються розвиненими країнами, тому вони більше відповідають правовим та інституційним рамкам і рівням потенціалу цих країн в порівнянні з країнами, що розвиваються. Така розбіжність в поєднанні з уже складними проблемами міжнародного оподаткування може ще більше ускладнити завдання реалізації і дотримання, а також процес проведення реформ оподаткування в країнах, що розвиваються.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З метою підвищення ефективності та поліпшення справедливості проведення міжнародних реформ оподаткування і досягнення загального охоплення всіх країн, заходи можуть вживатися за трьома напрямками в областях діяльності міжнародних платформ для співпраці в сфері оподаткування, технічної допомоги та зміцнення потенціалу, а також підготовки реформ і багатостороннього співробітництва.

По-перше, міжнародні платформи для співпраці в сфері оподаткування повинні приділяти особливу увагу унікальним потребам і обмеженням потенціалу країн, що розвиваються, за рамками процедурного рівності для забезпечення того, щоб думки цих країн доводилися до відома і впливали на рішення щодо визначення норм. Якщо така платформа не може бути сформована на глобальному рівні, альтернативний варіант полягає в зміцненні регіональних платформ для вико-

нання функцій посередників, об'єднання ідей країн, що розвиваються, і їх доведення до відома в якості належно розроблених матеріалів і спільної позиції на глобальних платформах.

По-друге, одночасне зміцнення технічної допомоги та потенціалу в інтересах країн, що розвиваються - ключовий елемент, що дозволяє країнам, що розвиваються, більш активно брати участь в існуючому міжнародному співробітництві з питань оподаткування та ініціативах з проведення реформ. Таке зміцнення потенціалу не повинно обмежуватися поширенням міжнародної передової практики і загальних стандартів. Замість цього більше зусиль слід присвячувати конкретній підтримці країн, розуміння унікальних обмежень країн, що розвиваються, і розробці рішень, що призначаються для обліку місцевих пріоритетів. Регіональні податкові органи, що володіють необхідним практичним досвідом і надійним фінансуванням, можуть відігравати ключову роль з одночасним налагодженням співпраці з міжнародними і національними партнерами.

По-третє, необхідно забезпечити адекватну підготовку до нового раунду реформ і багатостороннього співробітництва для вирішення нових завдань (наприклад, оподаткування цифрової економіки), з тим щоб надати країнам, що розвиваються, більш широкі можливості для участі у визначенні норм починаючи з першого етапу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбінська-Руденко А.В. Правова характеристика розвитку міждержавного співробітництва у сфері запобігання міжнародному подвійному оподаткуванню. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип. 1 (5). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/muvnudp_2017_1_24

2. Демянчук Ю. Методи уникнення міжнародного подвійного оподаткування / Ю. Демянчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». 2011. № 3(1). URL: http://lj.oa.edu.ua/articles/-011/n1/1_1dyhmpo.pdf.

3. Міжнародне оподаткування: навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака, В. М. Сліпа. – Київ: Центр навч. літ., 2003. – 550 с

4. Михалчич В. М. Правила уникнення міжнародного подвійного оподаткування в міжнародному податковому праві / В. М. Михалчич // Європейські перспективи. 2014. № 9. С. 171–177.

Ісиченко Ігор Володимирович,
студент групи МEBз-19-1с
Науковий керівник:
Белінська Яніна Василівна,
к.е.н., професор кафедри

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇН: МЕТОДИ ОЦІНКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На сучасному етапі розвитку світового господарства, не можна уявити розвиток економіки без урахування усіх зовнішніх факторів. Реалії сьогодення такі, що виникають умови, де якість розвитку національної економіки, темпи її зростання, галузева структура багато в чому унаслідкується світовою економікою, новими умовами, які зумовлює глобалізація.

Зовнішньо-економічна безпека є основним інструментом забезпечення національної безпеки в середині країни, так і її сталого соціального та економічного розвитку. Розкриваючи сутність економічної безпеки є чимало визначень, проте в цілому її можна визначити як необхідність економіки країни в загальному та окремих її регіонів забезпечувати стабільний розвиток та високий рівень захищеності життєво важливих функцій суспільства, а також економічних інтересів окремих індивідів, суб'єктів господарювання і держави в економічній сфері від внутрішніх і зовнішніх загроз. [1, 110 с.]

Зовнішньоекономічна безпека – це стійкість національної економічної системи до екзогенних шоків економічного або політичного походження, що виявляється в її здатності нейтралізувати потенційні джерела шоків і мінімізувати збиток. [11, 611 с.]

Сутність зовнішньоекономічної безпеки полягає у відповідності результатів зовнішньоекономічної діяльності національним інтересам держави.

Політика, спрямована на досягнення зовнішньоекономічної безпеки, повинна забезпечити стійкий, незалежний розвиток країни як цілісної господарської структури, її природне економічне зростання на основі раціональних і ефективних зовнішньоекономічних зв'язків, перехід на інноваційний високотехнологічний шлях розвитку. Зовнішньоекономічна безпека досягається підвищенням конкурентоспроможності, пристосовуваністю національної економіки до умов світо-

вого ринку, забезпеченням керованості і адаптаційної сприйнятливості її як до заходів протекційного захисту, так і до політики лібералізації з метою забезпечення сталого економічного зростання.

Зовнішньоекономічна спрямованість державної стратегії полягає в ефективній реалізації переваг міжнародного поділу праці, стійкості розвитку країни в умовах її рівноправної інтеграції в світогосподарські зв'язки, недопущення критичної залежності національної економіки від зарубіжних країн або спільнот у важливих питаннях економічного співробітництва.

З точки зору зовнішньоекономічної безпеки повинно відбуватися підпорядкування зовнішньоекономічних факторів досягнення загальнонаціональної мети. Ключову роль тут має відіграти держава: вона буде орієнтувати національний бізнес і направляти концентрацію капіталу в найбільш пріоритетні сфери національної економіки. [9, 201-205 с.]

З утворенням в світовому господарстві могутніх транснаціональних корпорацій і міжнародного ринку капіталів можна говорити про гігантські масштаби переміщення факторів виробництва по світовому економічному простору.

Завдяки мережі Інтернет у власників крупного капіталу з'явилася можливість керувати потоками фінансового капіталу по всьому світу в режимі реального часу.

Характеристики міжнародного ринку товарів і послуг стали визначатися потребами подолавшого національні кордони капіталу, зростаючого за рахунок експлуатації всіх факторів виробництва в світовому масштабі. Дійсні загрози зовнішньоекономічної безпеки формуються тоді, коли країна ставить перед собою мету не лише зберегти національно-державний суверенітет, а й забезпечити динамічний розвиток вітчизняної економіки. Останнє означає прагнення країни підключитися до світових ресурсів капіталу, і в цьому випадку вона вступає в конкуренцію не за ринки збуту товарів, а за світові виробничі ресурси і, отже, за частку в сукупному доході світового господарства. [1, 89-91 с.]

Подібного роду позиціонування тієї чи іншої країни на світовій арені зустрине найпотужніший опір лідируючих держав. Це пояснюється тим, що сучасний пристрій світового господарства тримається на суттєвих відмінностях в продуктивних силах його частин. Ці відмінності породжують складний механізм руху доданої вартості,

створюваної в усьому світі, в сторону високорозвинених капіталістичних держав і транснаціональних корпорацій. Таким чином, в даний час розвинені агенти світового господарства не відчують потреби у вирівнюванні рівнів економічного розвитку країн. Крім того, лідируючі держави вже накопичили важкий вантаж внутрішніх протиріч, вирішення яких в більшості випадків якраз і можливо за рахунок ресурсів, що розвиваються і відсталих країн. [10, 95 с.]

В умовах жорсткої конкуренції за ресурси в рамках світового господарства вихід країни на світовий ринок із сировиною означає, з одного боку, втрату джерела національного доходу (на невідтворюваних природних ресурсах це виявляється з усією очевидністю), з іншого, - втрату можливості брати участь у привласненні частини сукупного доходу світового господарства. Сукупний дохід зростає за рахунок системних якостей світового господарства, його створюють всі країни світу, але не всі беруть участь в його присвоєнні. Бути рівноправною частиною світового співтовариства означає не тільки працювати на світове господарство, але і мати можливість користуватися його плодами. [8, 44-46 с.]

Поки що світова спільнота не має механізму «справедливого» розподілу між країнами користі глобального капіталізму, а подолання відмінностей в продуктивності праці різних країн - справа історичної перспективи.

У зв'язку з цим пов'язана поява терміну «наздоганяючий розвиток» і багатьох рекомендацій для країн, що розвиваються і перехідних країн про те, як наздогнати і перевершити технологічно передові країни світу. Однак ці рекомендації не мають під собою об'єктивних підстав. Лідерство країн в сучасних умовах забезпечується сформованою системою розподілу світових ресурсів і створюваного світовою спільнотою сукупного доходу. Сама по собі постановка питання про лідерство тієї чи іншої країни в світі несе в собі загрозу економічної безпеки, тому що зустрінє жорсткий опір країн лідерів. Слід взяти на озброєння іншу тезу з урахуванням тенденцій розвитку світового господарства. Національні уряди повинні ставити завдання свідомого «вбудовування» національного виробництва в світову економіку. [5, 82 с.]

Для цього не стільки важливий вибір моделей господарювання, скільки державне визнання пріоритетності науково-технічного та інноваційного типу розвитку суспільства. Науково-технічний прогрес

не виключає різноманітності методів господарювання, кожен з яких довів свою ефективність. [2, 188 с.]

Підсумовуючи, можна сказати, що, до факторів, які можна розглядати як загрозливі національній та зовнішньоекономічній безпеці, відносяться:

1) розвиненість державних інститутів, в тому числі захист майнових прав, етика і корупція, зловживання впливом, ефективність уряду;

2) конкуренція, в тому числі: внутрішня конкуренція, ефективність антимонопольної політики;

3) зовнішня конкуренція, в тому числі поширеність торгових бар'єрів, торговельні тарифи, поширеність іноземної власності, вплив правил, що регулюють прямі іноземні інвестиції, на бізнес, тягар митних процедур, імпорт;

4) впровадження технологій, в тому числі: наявність сучасних технологій, трансфер технологій та прямих іноземних інвестицій.

Таким чином, реалізація цілей забезпечення зовнішньоекономічної безпеки країни вимагає зміцнення державної влади, підвищення довіри до її інститутів, а також раціоналізації механізмів вироблення і формування економічної політики, виходячи із завдань підвищення конкурентоспроможності. Забезпечення умов зовнішньоекономічної безпеки вимагає від країни, в першу чергу, забезпечення сталого економічного розвитку, зближення якості макро- і мікро- конкуруючого середовища з якістю аналогів світової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобалізація світового господарства: геопросторовий вимір : монографія / [О. О. Любівцева та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 160 с.

2. Економічна безпека / за ред. О. М. Джужи. – К. : Прав. єдність, 2010. – 368 с.

3. Національна економіка : навч. посіб. / за ред. Л. С. Шевченко. – Х., 2011. – 182 с.

4. Белоусова І. А. Економічна безпека як стратегічна складова національної безпеки України / І. А. Белоусова // Економічний часопис-XXI = *Economic Annals-XXI*. – 2010. – № 5/6. – С. 14-17. – Бібліогр.: с. 17.

5. Бобров Є. Сучасні підходи до дослідження економічної безпеки / Є. Бобров // Економіка України. – 2012. – № 4. – С. 80-85.

6. Пашков А. П. Інформаційна безпека як складова національної безпеки / А. П. Пашков // Безпека життєдіяльності. – 2014. – № 11. – С. 34-37.
7. Полторацький О. С. Архітектура європейської безпеки в контексті формування сучасного трансатлантичного безпекового простору / О. С. Полторацький // Економічний часопис-XXI = Ecomomic Annals-XXI. – 2011. – № 3/4. – С.28-31. – Бібліогр.: с. 31.
8. Шаров О. М. Питання стратегії залучення прямих іноземних інвестицій у контексті дотримання інтересів економічної безпеки держави / Шаров Олександр Миколайович // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 1. – С. 41-50. – Бібліогр.: с. 50.
9. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: Монографія. – К.: Київський економічний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.
10. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
11. Економічна безпека: навч. посіб. / З. С. Варналій [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. З. С. Варналія / З. С. Варналій. – К. : Знання, 2009. – 647 с.

Кавуля Ірина Олексіївна,
студентка групи МEBз-19-1с

Науковий керівник:

Юр'єва Поліна Борисівна,
*к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки*

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ НАФТОГАЗОВИХ КОРПОРАЦІЙ

У статті розглянуто економічну сутність бізнес-моделі в розвитку нафтогазових корпорацій. Визначено структурні елементи бізнес-моделі та їх характеристики, необхідні для пошуку ефективних напрямків вдосконалення. Досліджено типові бізнес-моделі нафтогазових корпорацій та встановлено їх позитивні та негативні сторони. Окреслено перспективи появи бізнес-моделей нафтогазових корпорацій нового типу з урахування сучасних трендів розвитку світової економіки.

Ключові слова: нафтогазова корпорація, світовий енергетичний ринок, бізнес-модель, бізнес-система, бізнес-стратегія.

The economic essence of the business model in the development of oil and gas corporations considered in the article. The structural elements of the business model and its characteristics, which are necessary for finding effective areas for improvement, have been determined. Typical business models of oil and gas corporations researched and its positive and negative sides established. Prospects for the emergence of business models of new types of oil and gas corporations, which formed taking into account current trends in the world economy identified.

Key words: oil and gas corporation, world energy market, business model, business system, business strategy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах постійного коливання попиту та ціни на нафту, зберігати конкурентну перевагу більшості нафтогазовим корпораціям стає все складніше. Корпорації змушені шукати важелі, за допомогою яких можна зайняти провідні позиції на світовому енергетичному ринку. Одним з таких інструментів є бізнес-модель, яка описує всі бізнес-процеси в корпорації, визначає центри отримання економічної вигоди та оцінює ефективність виробничо-господарських процесів і організації мене-

джменту. Висока якість вуглеводнів та продуктів їх перероблення, вибудована система бізнес-сегментів та інші чинники підтримки конкурентоспроможності стають для нафтогазових корпорацій свого роду «вартістю» присутності на світовому енергетичному ринку. У цих умовах особливо актуальним є забезпечення ефективного функціонування нафтогазових корпорацій, підтвердженням якого є збільшення їх капіталізації. Розв'язання питань підвищення ефективності діяльності нафтогазових корпорацій неможливо без формування оптимальної бізнес-моделі, яка б відповідала зовнішнім і внутрішнім можливостям, стратегічним цілям корпорації та збалансованості між собою основних компонентів моделі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню процесами побудови бізнес-моделей корпорацій присвячено чимало наукових праць як західних, так і вітчизняних вчених, зокрема: Бажаєв М., Бердніков В., Гусаков В. Остервальд А., Пінє І., Ревуцька Н., Стоян К., Фролова Л., Чінар'ян Р., Швиданенко Г., Шінгарев А. та інші. Однак в українській науці практично не представлені наукові дослідження проблем формування ефективних бізнес-моделей в нафтогазовій сфері з урахуванням специфіки її різних бізнес-напрямів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті - розкриття економічної сутності поняття “бізнес-модель”, дослідження особливостей структурних елементів бізнес-моделі нафтогазових корпорацій та визначення сучасних та перспективних видів бізнес-моделей нафтогазових корпорацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «бізнес-модель» належить до сучасної концепції стратегічного управління корпорацією. Попри те, що цей термін дуже широко використовується в сучасній літературі зі стратегічного менеджменту, його трактування потребує уточнення, оскільки нині відсутнє загальноприйняте поняття і єдність думок вчених і практиків щодо складу та кількості елементів, з яких складається бізнес-модель сучасної корпорації.

Перш за все звернемось до семантики складових цього економічного терміну:

- 1) бізнес – це будь-яка господарська діяльність, метою якої є отримання економічної вигоди;
- 2) модель – образ, аналог (уявний або умовний: зображення, опис, схема, креслення, графік, план, карта тощо) певного об'єкта,

процесу або явища («оригіналу» цієї моделі), що є спрощеним відбиттям реальності [1].

Отже, на основі синтезу цих двох понять можна сформулювати наступне загальне визначення терміну «бізнес-модель» - це схема функціонування бізнесу певної корпорації (компанії).

В наукових колах використовуються різноманітні підходи до трактування терміну «бізнес-модель». Зокрема, Гусаков В. [2] визначає бізнес-модель корпорації як те, коштом чого вона заробляє гроші. На його думку, її характеризують елементи: цілі та перспективи розвитку; структура і система управління; ринки та продукти корпорації; корпоративна культура; ланцюжок створення цінностей всередині корпорації [34].

Мілс Р. [3] дає наступне визначення бізнес-моделі корпорації – це спосіб, в який корпорація створює цінність для клієнтів і отримує від цього прибуток.

Остервальдер А., Піньє І. зазначає, що бізнес-модель описує цінність, яку корпорація пропонує різним клієнтам, відбиває здатність корпорації, перелік партнерів, необхідних для створення, просування і постачання цієї цінності клієнтам, відносини капіталу, необхідні для отримання стійких потоків доходу [4].

На думку, Джонсон М., Крістенсен К., Кагерман Х. [5] визначають бізнес-модель – це сукупність чотирьох елементів: споживча цінність продукту, формула прибутку, ключові ресурси та ключові процеси.

Уорд П. в процесі пошуку ефективних інструментів і методів стратегічного управління корпораціями, розглядає бізнес-модель як структура бізнес-процесів і зв'язків між ними, які використовуються для планування, контролю і корекції діяльності підприємства [6].

Серед вітчизняних дослідників стратегічного управління можна виділити Швиданенко Г., Ревуцька Н. [1], які тлумачать бізнес-модель компанії як сукупність елементів, що характеризують принципову логіку її функціонування на основі ефективного використання у бізнес-процесах компетенцій і стратегічних ресурсів з метою створення продукту (послуги) з високою цінністю, що відповідає пріоритетам споживачів і забезпечує зростання прибутку.

Розглядаючи наведені трактування терміну «бізнес-модель» слід відзначити широту цього терміну і достатню близькість змісту його елементів.

Економічну сутність і призначення бізнес-моделі корпорації розкривається через її змістовні елементи, якими є:

1. Ринковий сегмент;
2. Модель ціноутворення;
3. Пропозиція споживчої цінності;
4. Модель отримання доходів і прибутку;
5. Структура ланцюжка створення цінності;
6. Організаційна структура;
7. Конкурентні стратегії;
8. Стратегії зростання.

Таким чином, вивчивши думки дослідників про сутність бізнес-моделі, можна сказати, що бізнес-модель - це модель сталого розвитку бізнесу, що має логічно взаємопов'язану унікальну структуру ключових бізнес-процесів і ресурсів, спрямована на створення цінності для клієнтів і отримання економічної вигоди, з урахуванням викликів зовнішнього середовища.

Основне завдання бізнес-моделі корпорації – перетворити внутрішні «входи» бізнесу (ресурси, технології, здібності, компетенції) у зовнішні «виходи» (економічну цінність для покупців і фінансовий результат для компанії).

Отже, бізнес-модель є комплексною категорією, що описує спосіб побудови та функціонування бізнесу в контексті його позиції в ланцюжку створення вартості, у виборі покупців, пропозиції продукту та стратегії ціноутворення. Крім цього, бізнес-модель дозволяє реалізувати інноваційну концепцію створення споживчої цінності для покупців, збільшити додану вартість для самої корпорації, а також його ринкову вартість – для акціонерів (власників).

Для аналізу та підвищення ефективності діяльності як нафтогазової корпорації в цілому, так і її окремих бізнес-процесів застосовується візуальний спосіб подачі інформації про особливості бізнес-модель, що формується, або тієї, що вже використовується. На практиці для візуалізації бізнес-моделі широкого поширення набули:

– шаблон канви бізнес-моделі, запропонований Остервальдер А. в співавторстві з Піньє І. [4], який включає дев'ять блоків, які охоплюють чотири сфери бізнесу: взаємодія зі споживачами, пропозиція, інфраструктура та фінансову ефективність компанії. Шаблон має універсальний характер;

– концептуальна схема бізнес-моделі, запропонована директором російської консалтингової компанії Соолятте А. [7], яка дозволяє виділити та проаналізувати взаємозв'язки між основними елементами бізнес-

моделі. Структурно схема включає чотири базових блоки: система створення цінності, пропозиція цінності, клієнти, фінансова модель.

Представлені візуальні бізнес-моделі дуже схожі, відмінності ж проявляються в їх подальшій деталізації: кількості виділяємих елементів бізнес-моделі, їх вимір і рівні, а головне - в змістовний контекст, основою якого виступає бізнес-система і стратегія корпорації.

Бізнес-система - це модель, яка використовується для зображення послідовності циклу діяльності від проектування продукту до його реалізації кінцевим споживачем, типова для даної сфери діяльності. І вона допомагає формувати бізнес-моделі певної сфери. Чітке розуміння про місце формування витрат у визначній сфері діяльності по етапах бізнес-системи дозволяє підвищити ефективність управління цими витратами, наприклад, через інтеграцію діяльності або, навпаки, виділення робіт на аутсорсинг, а також визначати сегменти, які зможуть підвищити цінність корпорації [8].

У корпорації однієї сфери діяльності можуть бути різні бізнес-моделі: типові (характерні для даної сфери діяльності) або інноваційні. Для вуглеводневої сфери діяльності типовою бізнес-моделлю є модель вертикальної інтеграції, проте конкретна стратегія інтеграції, яка визначає напрями розвитку, географію видобутку, механізми взаємодії та інші характеристики такого об'єднання, в кожній корпорації індивідуальна, але суть моделі зберігається. При цьому, важливо, що в сучасній вуглеводневій сфері діяльності з'являються та інноваційні бізнес-моделі (наприклад, з інтегрованим бізнесом альтернативних джерел енергії), що руйнують стереотипне сприйняття цієї зрілої сфери діяльності. Типові бізнес-моделі нафтогазової корпорації представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Види бізнес-моделей нафтогазових корпорацій

Вид бізнес-моделі	Зміст бізнес-моделі	Переваги бізнес-моделі	Недоліки бізнес-моделі
Вертикально інтегрована бізнес модель	Корпорація інтегрована по усьому глобальному ланцюжку створення доданої вартості. Діяльність корпорації зачіпає сегменти: - геологорозвідка і нафтовидобуток;	- скорочення витрат від об'єднання бізнесів для створення повного виробничого циклу; - зміна ступеня впливу на розмір і структуру сфери діяльності; - забезпечення стабільного постачання та збуту;	- високі витрати на інтеграцію та вихід на нові ринки; - необхідність у новій системі управління внаслідок об'єднання декількох бізнесів; - необхідність надати компанії велику
	- нафтоперероблення і збут; - хімія і нафтохімія.	- поліпшення інформаційного забезпечення кожного з бізнесів; - технологічна взаємо-	гнучкість для швидкого реагування на зміни, що відбуваються у бізнес-середовищі;

ННІ економіки, оподаткування та митної справи

		пов'язаність, що дозволяє домогтися більшої узгодженості характеристик продукції і умов її постачання між компаніями ланцюжка.	- необхідність проводити НДР та інноваційні роботи на кожному рівні інтегрованого ланцюжка; - посилення монополізації.
З інтегрованими сервісними підрозділами	Корпорація інтегрована з нафтосервісними і іншими бізнесами Модель містить структури видобутку нафти та газу; перероблення і збут; нафтосервісні лужби, управління матеріально технічної забезпечення, капітального будівництва та інші сегменти. Модель передбачає Технічне обслуговування процесу видобутку нафти та газу власними силами. Асоціюється з базовою територією Видобутку вуглеводнів конкретної корпорації. Пріоритетом є реалізація фінансових цілей	- знання організації виробничого процесу в сфері видобутку вуглеводневої сировини; - гарантоване швидке задоволення потреб основного виробництва у сфері сервісу; - зниження собівартості допоміжних і обслуговуючих процесів у зв'язку з масовим характером пропонованих послуг; - стабільність собівартості пропонованих послуг; - високий рівень інвестицій в підрозділи підтримки та обслуговування; - підвищення конкурентоспроможності корпорації коштом виконання всього спектра необхідних функцій, що дозволяє їм краще пристосуватися до нових умов ринку; - незалежні сервісні компанії, що обслуговують кілька ВІНК, досягають повного завантаження доступних потужностей.	- непрофільні активи погіршують схему роботи фінансових механізмів, знижують рівень капіталізації корпорації; - допоміжні та обслуговуючі підрозділи жорстко прив'язані до запитів тільки самої корпорації, що обмежує розвиток нових технологій; - необхідність корпорації ПЕК; - розповсюджені довгострокові сервісні підряди з великим обсягом робіт; - нові технології нафтогазового сервісу є економічно ефективними лише при значних масштабах їх використання

Джерело: складено автором за даними [8].

Як видно з табл. 1 модель вертикальної інтеграції є базовою для вуглеводневої сфери діяльності в цілому, яка дозволяє нафтогазовим корпораціям нівелювати ризики, що виникають на стиках різнопланових бізнес-процесів, і, при цьому, акумулювати необхідні фінансові ресурси для точкового інвестування в той чи інший сегмент бізнесу. Відповідно до тенденцій останніх років, великі нафтогазові корпорації намагалися перенести більшу частину ризиків на спеціалізовані нафтосервісні компанії, тобто були прихильниками виділення зі свого складу непрофільних активів, що дозволило сформуватися бізнес-

моделі «Без сервісних підприємств». Якщо дана тенденція буде зберігатися і надалі, то можливе формування нових бізнес-моделей нафтогазових корпорацій, зокрема [8]:

– «мінімум-контроль»: держава контролює лише обладнання для передачі енергії, тарифи формуються на конкурентних засадах; конкурентні ціни складаються на єдиному ринку;

– «максимум-контроль»: єдина енергетична корпорація, якій належать всі енергопостачальні, розподільні та передавальні енергомережеві компанії (тарифи; ціни, засновані на інформації про вартість);

– «модель кооперації»: енергопостачальні корпорації повинні будуть інтегруватися (наприклад, формуючи інвестиційні партнерські відносини) і взаємодіяти з інноваційними компаніями, які постачають поновлювані джерела енергії, для модернізації та поліпшення встановленого обладнання. Енергопостачальні компанії не матимуть впливу на процеси передачі та розподілу енергії споживачу.

Висновки з цього дослідження. Нафтогазові корпорації в процесі функціонування весь час трансформуються. Це стосується пошуку своєї місії, ринкових цілей, власної ексклюзивності та унікальності, зіставлення можливостей із рівнем досягнень. Усе це має відображати бізнес-модель корпорації. Зміни умов господарювання, коливання фінансових ринків, які переорієнтують рух капіталу, загострення конкуренції, поява нових викликів на світовому енергетичному ринку, які мають не лише економічну, а й політичну природу, необхідність швидкого адаптування до наявного конкурентного середовища вплинули на модель бачення бізнесу нафтогазових корпорацій. У стратегічному управлінні нафтогазових корпорацій спостерігається тенденція старіння традиційної моделі ведення нафтогазового бізнесу, що перш за все пов'язано з прискоренням міграції цінності від типової вертикально-інтегрованої моделі до інноваційної (вертикально-інтегрованої із суміжними секторами та новими технологіями), здатної забезпечити максимальну користь, як споживачеві, так і корпорації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Формування бізнес-моделі підприємства : навч. посіб. / Г. О. Швиданенко, Н. В. Ревуцька. Київ : КНЕУ, 2013. 423 с.
2. Гусаков В. А. Ясная стратегия бизнеса. Москва : Вершина, 2009. 360 с.

3. Миллс Р. Компетенции : карманный справочник / Т. Пташная (пер.с англ.). Москва : НІРРО, 2004. 125с.
4. Остервальдер, А, Пинье, И. Построение бизнес-моделей. Москва : Альпина Паблишер, 2013. 288 с.
5. Johnson W., Clayton M., Christensen M. Reinventing your business model. *Harvard Business Review*. 2008. Vol. 13. № 7. Р. 51-62.
6. Уорд, Питер. Метод 360 градусов. Серия: Developing Practice: Hippo Publishing LTD, 2006, 352 с.
7. Сооляттэ А. Ю. Бизнес-модель - ключ к развитию бизнеса на основе инновация. *Менеджмент инноваций*. 2010. №1 (09). С. 6-15.
8. Бажаев М.М. Проблемы формирования бизнес-модели нефтяных компаний в современных условиях функционирования нефтегазового рынка. *Экономика и предпринимательство*. 2018. № 9 2014. С. 29-36.

Коваленко Олена Михайлівна,

студентка гр МEB319-1с

Науковий керівник:

Коляда Олена Володимирівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри

міжнародної економіки

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ

Актуальність теми дослідження. Світова торгівля послугами досить потужна сфера міжнародної економіки на яку припадає, за даними аналітиків, 70 % світового ВВП, 60 % зайнятості, а також 46 % світового експорту. «Послуги охоплюють понад 2/3 прямих іноземних інвестицій, забезпечують близько 2/3 робочих місць в країнах, що розвиваються, та 4/5 – у розвинених країнах.» [1] Саме тому оцінка сучасного стану торгівлі послугами є актуальною, оскільки через зміни динаміки даного ринку можна в цілому послідувати тенденції розвитку світової економіки.

Мета дослідження. Метою дослідження є вивчення сучасного стану світової торгівлі послугами та оцінка основних тенденцій.

Аналіз досліджень. Дослідженням світової торгівлі послугами присвячені праці українських та закордонних науковців, а саме: Дж. Белла, П. Друккера, Ф. Котлера, Р. Заблоцької, О. Зернецької, Д. Лук'яненка, А. Мазараккі, Л. Побоченко, О. Рогача, Т. Циганкової, О. Швиданенка та ін

Виклад основного матеріалу. Світовий експорт послуг за період 2016-2019 рр. мав постійне зростання порівняно зі світовою торгівлею товарами, динаміка якої за зазначений період почала знижуватись у 2019 році після зростання протягом 2016-2018рр. (рис. 1).

«Обсяг світової торгівлі послугами, за даними UNCTAD, у 2017 році становив понад 5,4 трлн. дол. США, а це 30% вартості експорту товарів. Ринок послуг у 2017 р. зріс на +7,8% порівняно з 2016 р. та на +9,5% у 2018 році порівняно з 2017 роком. Найбільш зростає експорт послуг у транзитивних економіках (зростання експорту +13,8%, імпорту – +14,6%), у країнах Африки, що розвиваються (+13,7% експорту, +10,4% імпорту). В цілому, зростання експорту послуг з 2017 році було світовою тенденцією. Лише деякі економіки, такі як Республіка

Корея, Норвегія та деякі країни Африки та Карибського басейну, зафіксували негативні темпи зростання.» [2]

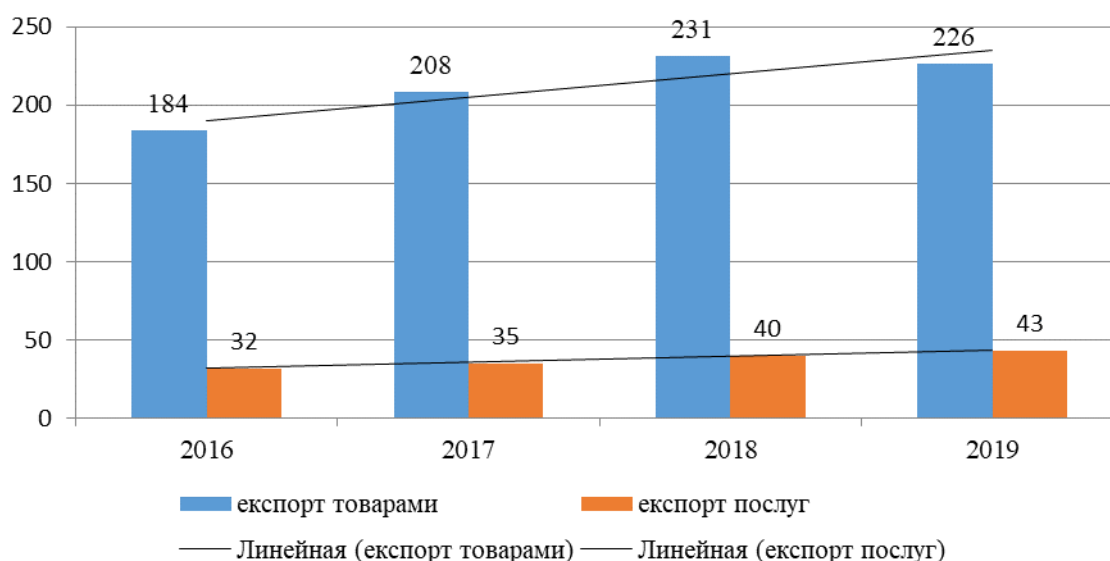

Рис. 1. Динаміка світової торгівлі товарами та послугами, млн дол США¹

У 2019 році світовий експорт послуг оцінювався у 6,1 трлн дол. США, що становить чверть вартості всього експорту, включаючи товари, та 7 % світового ВВП. У більше половини світових економік частка експорту послуг у ВВП перевищувала 10 %. У багатьох економіках Європи, Карибського басейну та Південно-Східної Азії експорт послуг відігравав особливо помітну роль. Деякі менші європейські економіки, такі як Люксембург, Мальта та Ірландія, а також кілька островних економік зафіксували експорт послуг, що перевищує 70 % від їх ВВП.

Протягом 2015-2019 рр. відбувалось постійне зростання світового експорту та імпорту послуг, сальдо торгового балансу послуг за цей період було постійно позитивним (рис.2). [3]

Однак, після помірного зростання (на 1,9%) у 2019 році світовий експорт послуг різко впав у перші два квартали 2020 року в наслідок світової пандемії COVID-19. Пандемія COVID-19 негативний вплив на торгівлю послугами. Оскільки всі провідні експортери й імпортери обмежили закордонні поїздки та ввели соціальне дистанціювання всередині країни. Відбувся спад, як попиту так і пропозиції послуг, оскільки споживачі фізично не мали змоги користуватися послугами через карантин або локдаун.

¹ Складено автором за даними
<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

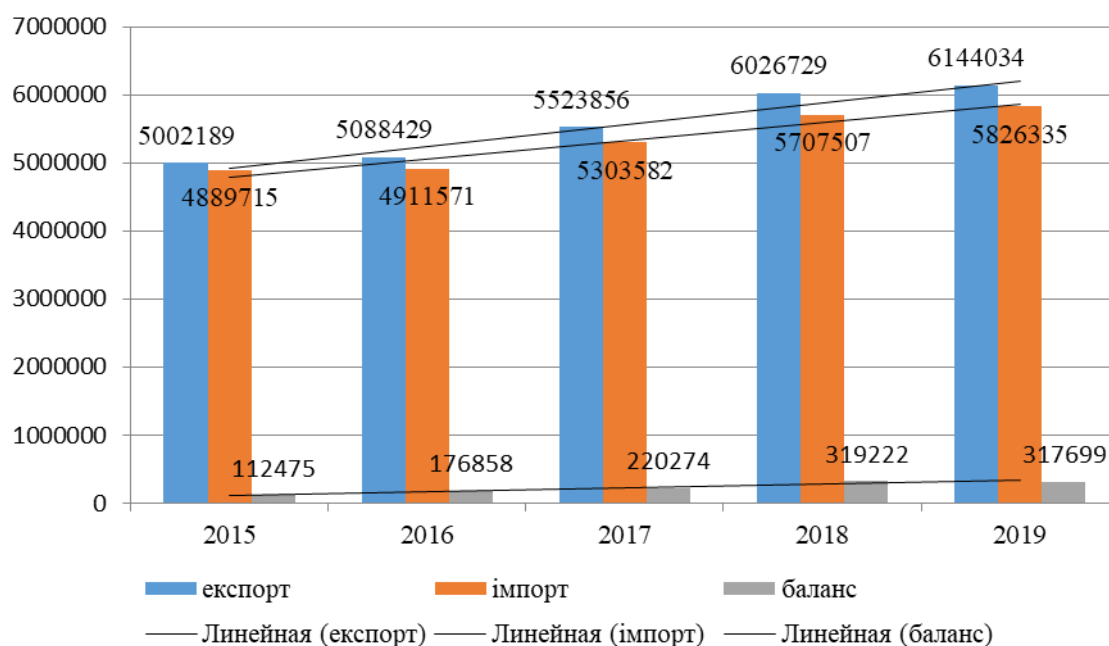

Рис. 2. Динаміка світової торгівлі послугами, млн дол. США¹

Як відомо послуги, як товар мають свою специфічну рису, а саме, не мають здатності зберігатись та накопичуватись. Саме тому втрачений дохід не завжди може бути наздолужений в майбутньому. За даними аналітиків, показник втрат торгівлі послугами внаслідок пандемії - понад 40% світового експорту послуг.

За структурою світового експорту послуг, найбільш значна частина у 2019 році припадала на експорт пов'язаний з подорожами та транспортом. Така ж структура світового імпорту послуг (рис. 3). І саме ці види послуг зазнали найбільшого впливу від світової пандемії 2020 року.

COVID-19 мав безпрецедентний вплив на попит і пропозицію на світовому рику туристичних послуг. Туристичний експорт, наприклад, США в березні 2020 р. був на 53% меншим порівняно з аналогічним місяцем минулого року, а у квітні - на 73%. Видатки Китаю на туризм у березні 2020 р. зменшились на 60%.

¹ Складено автором за даними

<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Рис. 3. Структура світової торгівлі комерційними послугами (експорт комерційних послуг зліва, імпорту комерційних послуг справа, %), 2019 р¹

Однак, такий сегмент ринку послуг, як ІТ-послуги не зазнали значного негативного впливу світової пандемії. Попит на цей вид послуг виріс через збільшення кількості людей, які працюють з дому. «Якщо в березні 2020 р. падіння обсягів торгівлі в найбільших експортерів послуг сягало 15% (а у квітні навіть більше), то в тих країнах, де значну частину експорту становлять ІТ-послуги, падіння було м'якшим або взагалі не сталося. В Ірландії (51% експорту послуг – у сфері інформаційних технологій) був зафіксований ріст на 8%, в Індії – на 1%, в Україні – на 3%.» [4]

Висновки. Підводячи підсумки оцінки сучасного стану світового ринку послуг, слід зазначити, що тенденції змін динаміки та видової структури були зумовлені світовою пандемією COVID-19. Можна стреджувати, що найбільшого розвитку серед сегментів світового ринку послуг в майбутньому можна очікувати від ІТ-послуг, враховуючи сучасну специфіку суспільного життя. Всі інші види послуг та попит на них будуть безпосередньо пов'язані з тим, на скільки швидко світ подолає світову пандемію.

¹ Складено автором за даними https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/-wts2020_e/wts2020chapter06_e.pdf

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нематеріальна економіка: управління формуванням і використанням інтелектуального капіталу : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2014. – 404 с.
2. World services exports The shaded area indicates UNCTAD nowcasts. For the methodology [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://stats.unctad.org/handbook/Services/Total.html>
3. World Trade Statistical Review 2020 Leading exporters and importers in world trade in commercial services, 2019 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/-wts2020_e/wts2020chapter06_e.pdf
4. Водяний А. Глобальна торгівля під час коронакризи: могло бути гірше [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://lb.ua/economics/2020/08/06/463343_globalna_torgivlya_pid_chas.html

Кособуцька Зоя Григорівна,
студентка групи МEBз-19-1с

Науковий керівник:

Стежко Надія Володимирівна,
*д.е.н., професор кафедри
міжнародної економіки*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Посилення процесу глобалізації- характерна риса ХХІ століття. Сучасний стан економіки, політики, культури, науки, оборони, міграції населення, навколишнього середовища все в меншій мірі залежать від суто національних рішень. «Життя невблаганно примусило людство «вбудовуватися» в цей процес, використовуючи його позитивні сторони, і в той же час захищатися від зовнішніх впливів, які підривають національні інтереси держави» [2, с. 150].

Проблеми, пов'язані з глобалізацією, і, перш за все ті, що відбуваються в її економічній сфері, стають домінуючими, пов'язуючи національні економіки.

Незважаючи на безсумнівні зрушення останніх років в осмисленні різних аспектів глобалізації, в цілому дана проблема не втратила свою актуальність. Ситуація, що склалася, обумовлює необхідність поглибленого теоретичного дослідження, по-перше, самого процесу глобалізації як нової умови формування економічної політики, по-друге, сутності сучасних понять «національна держава», «світова держава» в зв'язку зі змінами умов їх функціонування як суб'єктів процесу глобалізації [1].

Питання трансформації економічних відносин в умовах глобалізації, розвиток на якісно новому рівні світової економіки, в якому провідними і переважаючими є транснаціональні процеси, вивчені в роботах вітчизняних і зарубіжних авторів: В. Веремчук, О. Дзьобань, О. Коломієць, А.Кузьменко, В.Пилипчук та ін.

Разом з тим залишаються без належної уваги такі важливі аспекти процесу глобалізації, як його роль в глобальній економіці, його вплив на економічну політику національної держави тощо.

Метою даної статті є вироблення комплексного механізму формування і проведення державної економічної політики, що дозволяє зберігати національні пріоритети і інтереси господарського розвитку суверенної держави.

До сукупності факторів, які надали світовій економіці нові напрямки розвитку, можна віднести:

- інтернаціоналізація виробництва, що виявляється в діяльності транснаціональних компаній (ТНК);
- безпрецедентні за масштабами і глибинні кількісні та якісні зрушення, що відбулися на світових фінансових ринках;
- нові інформаційні технології;
- розвиток засобів телекомунікацій [4,с.20].

Зрозуміло, що роль лідируючої ланки економічної глобалізації закріпилася за фінансовою сферою. Саме тут процес просунувся кількісно і якісно найбільш далеко. Рушійною силою, механізмом економічної глобалізації світової економіки є транснаціональні корпорації (ТНК), інтереси яких виходять за національні кордони держав.

Це означає, що в даний час роль лідера в глобальних процесах належить, перш за все, корпораційному капіталу, який виступає в якості найбільших інституційних об'єднань (ТНК, ТНБ, МВФ, Світового банку і СОТ). Певну співучасть виявляє держава, структури, що об'єднують малі і середні фірми, а також національні, екологічні, релігійні та інші громадські рухи.

Таким чином, «глобалізація не тільки об'єктивний наслідок техніко-економічного розвитку, а й безпосередньо політика, за своєю природою процес глобалізації не може бути простим і безконфліктним, тому що він зачіпає всіх і кожного, за тими чи іншими шляхами і методами рішення глобальних проблем стоять різноманітні інтереси абсолютно кожного суб'єкта економіки і всіх її рівнів» [6]. Глобалізація сфокусувала в собі всі суперечності і конфлікти сучасного світу, звідси і її великий вплив на економічну політику національної держави.

Економічна глобалізація істотно коригує деякі функції держави. Наприклад, національна економіка в сучасних умовах в значній мірі знаходиться поза державним контролем, зростає вразливість національних держав з боку навіть незначних зовнішніх впливів. При посиленні торгової, валютної, кредитно-фінансової і науково-технічної взаємозалежності, державний суверенітет починає втрачати свій споконвічний сенс.

Разом з тим спостерігається суперечливість економічної ролі держави в умовах глобалізації. З одного боку, вона повинна підтримувати національних виробників, з іншого - діяти відповідно до об'єктивних процесів формування єдиного світового економічного простору [5].

Вважаємо, що при цьому відбувається не згортання економічної ролі держави, а зміна її господарських функцій в бік більш активної участі в боротьбі за світогосподарські спеціалізовані ніші. При цьому «національна держава залишається політичною організацією суспільства, легітимність якої забезпечується захистом інтересів включених в неї індивідів на основі загальної політичної системи, спільності культури і єдиного рівня економічного розвитку, який покликаний бути умовою забезпечення життєдіяльності людських спільнот» [3].

Таким чином, приходимо до висновку, що трансформація економічної політики національної держави в умовах глобалізації означає поступовий перехід її на новий режим взаємодії економічних інтересів. Дослідження взаємодії інтересів, розробка теорії їх функціонування, впливу на економічну політику національної держави, ступеня їх реалізації в умовах глобалізації повинні виступити в якості вихідного пункту обґрунтування варіативності формування державної економічної політики національної держави в умовах глобалізації.

На основі аналізу проявів національних економічних інтересів держав в процесі глобалізації, робиться висновок, що якщо дані інтереси не усвідомлені, не сформульовані, то це є перешкодою для ефективного розвитку економічної політики національної держави, тому що економічні інтереси по відношенню до механізму дії економічних законів виступають не як зовнішнє доповнення, а є його неодмінним елементом.

Таким чином, створення єдиного світового економічного простору проходить на тлі боротьби державних стратегічних інтересів окремих держав і груп держав. Цілком очевидно, що явище глобалізації світової економіки супроводжується зіткненням інтересів держав, задіяних в цій перебудові, причому нерідко інтереси реалізуються за допомогою різних дискримінаційних заходів. У цьому розкривається суперечливість положення сучасної національної держави: з одного боку, вона прагне до реалізації свого економічного інтересу, що з неминучістю веде до зіткнення інтересів різних держав, з іншого боку, вона повинно враховувати і єдиний інтерес світової спільноти. При

цьому для кожного національного державного утворення співвідношення цих інтересів може бути різним [6].

На основі аналізу взаєморозвитку національного і державного інтересів в рамках глобалізаційного процесу можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку людського суспільства має місце формування єдиного світогосподарського інтересу, або «загальнолюдського інтересу», який поступово фактично набуває пріоритет над інтересами державними, груповими.

Слід зауважити, що в рамках інтеграційних об'єднань відбувається групування державних інтересів в блокові, на основі блокових інтересів формуються інтереси загальнолюдські, які самі по собі володіють наддержавним впливом.

На основі вищевикладеного нами сформульовані критерії соціально-економічної зрілості державної економічної політики національної держави в глобальному світі. До найважливіших з них можна віднести наступні (рис. 1).

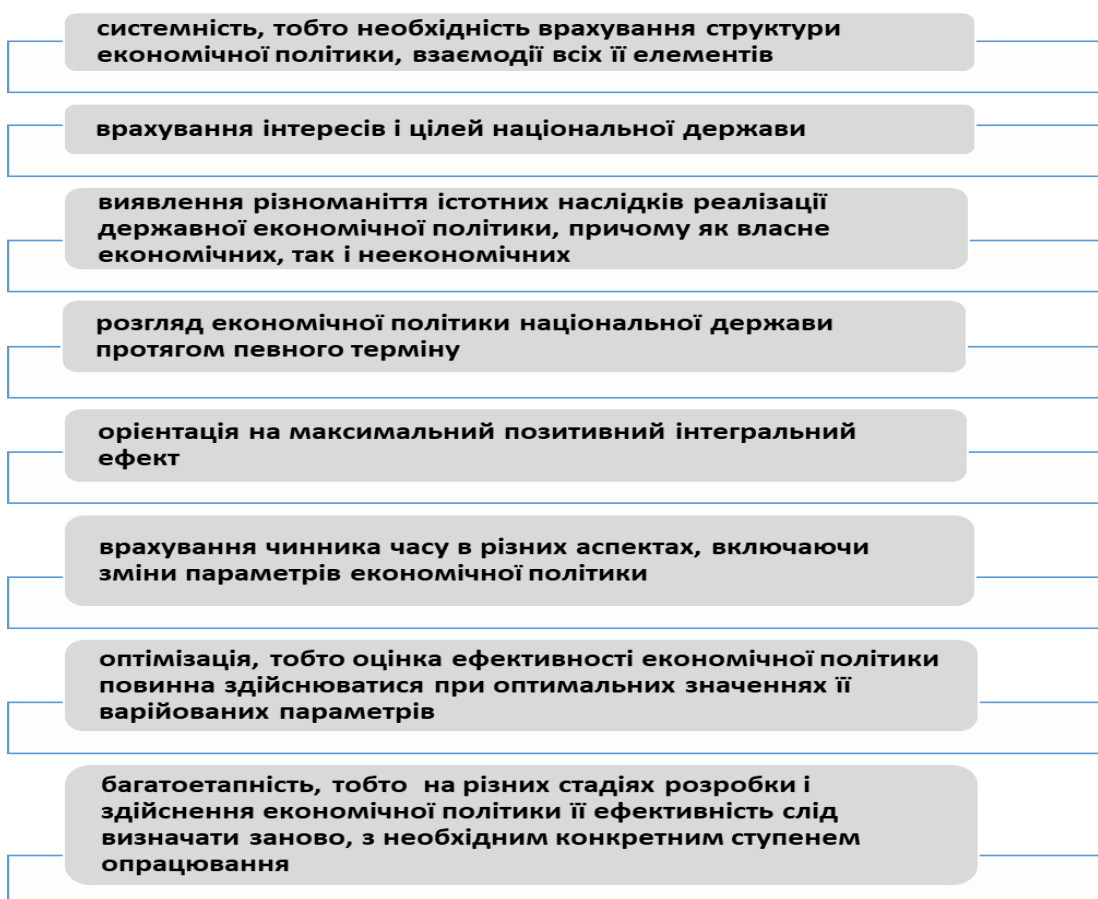

Рис. 1. Критерії соціально-економічної зрілості державної економічної політики національної держави в глобальному світі (самостійна розробка на підставі [2,3])

Для оцінки рівня ефективності реалізації національних економічних інтересів України в рамках здійснення державної економічної політики в умовах глобалізованого світу пропонуємо використовувати метод моделювання, який передбачає розгляд наступного поєднання критеріїв, як елементів моделі.

Таким чином можна стверджувати, що в сучасних умовах найбільш доцільною формою соціально-економічного розвитку України є проведення саме державної економічної політики, яка, завдяки своїй гнучкості і можливості доцільного суміщення сутнісних характеристик різних соціально-економічних систем і формацій, здатна кардинально поліпшити і оптимізувати вітчизняну господарську і соціальну динаміку. Нинішня глобальна фінансово-економічна криза ще раз наочно показала, що основними умовами успішного соціально-економічного розвитку всіх без винятку держав світу є стійкість і стабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веремчук В. Суть, структура та ознаки національного інтересу *Вісник Львівського університету*. Вип. 18. 2016. URL: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Phil/Visnyk/Filos_V_6/22.doc (дата звернення 19.01.2021)
2. Дзьобань О.П. Проблеми захисту національних інтересів України у сфері державної безпеки в умовах геополітичних трансформацій XXI століття: монографія. Нац. ун-т Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, НАПН України, НДІ інф-ки і права. Х. Право, 2013. – 295 с.
3. Додаток. Концепція (основи) національної безпеки України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/-ebproc34?id=&pf3511=13342&pf35401=24861>. (дата звернення: 20.12.21).
4. Коломієць О. В. Особливості системи міжнародної безпеки в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-р. політ. наук: спец. 23.00.04 Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Одеса, 2015. – 37 с.
5. Кузьменко А. Проблеми відповідності стратегії та системи забезпечення безпеки України національним потребам. *Юридичний Журнал*. 2017. № 10. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2432>
6. Пилипчук В.Г. Вплив глобалізаційних процесів на конституційний лад, територіальну цілісність і недоторканність України. *Гуманітарний часопис збірник наукових праць*. Харків: ХАІ, 2010. № 1 (2).

Лейзор Олена Юріївна,

студент групи МEBз 19-1с

Науковий керівник:

Коляда Олена Володимирівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри

міжнародної економіки

ТЕНДЕНЦІЇ МІЖДЕРЖАВНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ УКРАЇНИ

Актуальність теми. У сучасному глобалізованому світі наявність міждержавних міграційних потоків цілком логічний та необхідний процес. Україна не може бути осторонь світового ринку праці та міжнародної міграції. Участь країн у міграційних процесах може мати різні наслідки, в залежності від того, як використовувати переваги, які надає світовий ринок праці. Зростання впливу міграції на розвиток економік країн актуалізують дослідження даної форми міжнародних економічних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням процесу міграції займаються, як зарубіжні так і вітчизняні вчені, як А. Мазаракі, З. Бараник, В. Брич, Е. Лібанова, І. Хлібова, О. Маліновська та інші

Мета статті. Дослідити сучасні тенденції міждержавних міграційних потоків України.

Виклад основного матеріалу. «У найширшому розумінні міграцію можна визначити як територіальне переміщення населення, пов'язане з перетином як зовнішніх, так і внутрішніх кордонів адміністративно територіальних утворень з метою зміни постійного місця проживання або тимчасового перебування на території, незалежно від тривалості, регулярності і цільової спрямованості.» [1]

«За типологією, запропонованою Міжнародною організацією з міграції ООН, міжнародні мігранти поділяються на дві великі групи: добровільні і примусові мігранти. Перші включають до свого складу людей, які переміщуються за кордон з метою працевлаштування, навчання, возз'єднання з сім'єю чи з інших особистих мотивів. Другі – залишають свої країни, щоб уникнути переслідувань, конфліктів, репресій, екологічних лих та інших ситуацій, які створюють небезпеку для їх життя чи свободи». [2]

«В Законі України Про зовнішню трудову міграцію зовнішня трудова міграція визначається як переміщення громадян України,

пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування, а трудовий мігрант, відповідно, – громадянин України, який здійснював, здійснює або здійснюватиме оплачувану діяльність у державі перебування, не заборонену законодавством цієї держави.» [3]

Сучасні тенденції міграції українців, як і громадян інших країн, визначає особливість теперішнього, а саме світова пандемія COVID-19, яка розпочалась у 2020 році. Однак, досліджуючи надходження приватних переказів заробітчан з-за кордону в Україну за березень-квітень 2020 року можна зробити висновок, що порівняно за аналогічним періодом 2019 року вони зменшились лише на 8% з 1.892 млрд дол США до 1.748 млрд дол США. Такі дані можуть бути підтвердженням того, що масового повернення заробітчан в Україну під час пандемії не відбулось. За даними Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування, з середини березня по кінець травня 2020 року повернулися близько 500 тис. мігрантів, зокрема у більшості випадків це ті заробітчани, які мали короткострокові контракти. Тіж заробітчани, що мали дозволи на постійне проживання, а інколи й громадянство країн-реципієнтів, частіше залишалися за кордоном.

Досліджуючи динаміку міграційних потоків України в період до світової пандемії у 2015-2019 рр., слід зазначити, що кількість осіб, які вибували з України менша ніж ті, що приїздили (таблиця 1). Кількість осіб, що вибули з України у 2019 році становила 26 789 осіб, що не набагато перевищує показник 2015 року, а саме 21 409 осіб. Однак, кількість осіб, що прибули в Україну у 2019 році значно перевищує показник 2015 року, а саме 30 659 осіб у 2015 році порівняно з 45 011 осіб у 2019 році. Міграційне сальдо, а саме різниця між прибулими і вибулими з країни за 2015-2019 рр. має позитивне значення, тобто прибулих осіб в Україну значно більше.

Таблиця 1

Динаміка міграційних потоків в Україні, осіб¹

Роки	Загальна міграція			Міждержавна міграція		
	прибули	вибули	Міграційне сальдо	Прибули в Україну	Вибули з України	Міграційне сальдо
2015	533 278	519 045	14 233	30 659	21 409	9 250
2016	256 808	246 188	10 620	14 311	6 465	7 846

¹ Складено автором за даними: Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція [Електронний ресурс] / Держстат України.- Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm

Збірник статей здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

2017	442 287	430 290	11 997	28 360	20 234	8 126
2018	629 276	610 687	18 589	39 307	24 252	15 055
2019	576 032	554 520	21 512	45 011	26 789	18 222

Зміни динаміки прибулих, вибулих та міграційного сальдо можна прослідкувати на рис 1.

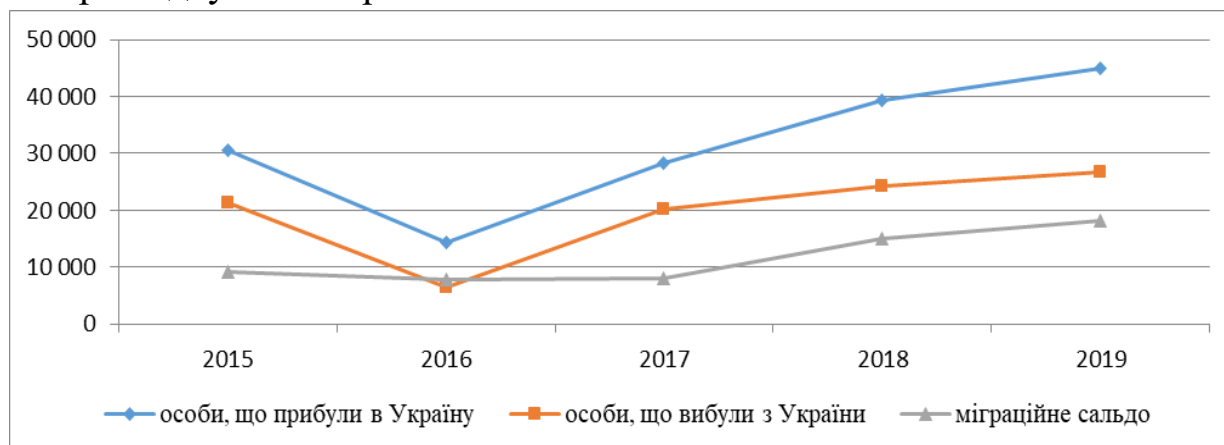

Рис. 1 Динаміка міждержавної міграції України у 2015-2019 рр¹

Якщо проводити оцінку міждержавних міграційних потоків за статтю та віком, можна зробити висновок, що у 2019 році в Україну прибуло жінок більш ніж 2 рази менше ніж чоловіків, а саме 30777 чоловіків та 14234 жінок. Щодо вибулих така ж тенденція, чоловіків вибуло менше ніж жінок: 16324 чоловіків та 10 465 жінок (таблиця 2).

Таблиця 2

Кількість міждержавних мігрантів за віком, статтю у 2019 році, осіб²

	Кількість прибулих			Кількість вибулих			Міграційний приріст, скорочення (-)		
	обидві статі	чоловіки	жінки	обидві статі	чоловіки	жінки	обидві статі	чоловіки	жінки
Усього	45 011	30 777	14 234	26 789	16 324	10 465	18 222	14 453	3 769
у т.ч у віці, років									

¹ Складено автором за даними: Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція [Електронний ресурс] / Держстат України.- Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm

² Складено автором за даними: Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція [Електронний ресурс] / Держстат України.- Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm

ННІ економіки, оподаткування та митної справи

0-4	1 500	778	722	661	341	320	839	437	402
5-9	348	170	178	863	451	412	-515	-281	-234
10-14	361	189	172	754	395	359	-393	-206	-187
15-19	10 678	6 974	3 704	1 334	881	453	9 344	6 093	3 251
20-24	10 326	7 355	2 971	5 670	3 925	1 745	4 656	3 430	1 226
25-29	5 818	4 269	1 549	4 628	3 012	1 616	1 190	1 257	-67
30-34	3 974	2 906	1 068	3 054	1 783	1 271	920	1 123	-203
35-39	2 845	2 093	752	2 386	1 353	1 033	459	740	-281
40-44	2 059	1 527	532	1 878	1 141	737	181	386	-205
45-49	1 928	1 455	473	1 442	928	514	486	527	-41
50-54	1 433	974	459	948	614	334	485	360	125
55-59	1 369	837	532	827	482	345	542	355	187
60-64	940	593	347	755	375	380	185	218	-33
65-69	611	344	267	549	261	288	62	83	-21
70-74	356	171	185	431	178	253	-75	-7	-68
75-79	210	80	130	287	97	190	-77	-17	-60
80-84	180	45	135	235	79	156	-55	-34	-21
85 і старше	75	17	58	87	28	59	-12	-11	-1

В цілому міграційний припіст у 2019 році має позитивне значення+3769 осіб. Однак за структурою по віку спостерігається негативний показник. «Масовий від'їзд людей віком до 40 років посилює депопуляцію, загострює проблеми старіння і, відповідно, пенсійного забезпечення, створює проблеми економічного розвитку, викликані нестачею кваліфікованих працівників (нині в Україні поряд із масштабним безробіттям на рівні приблизно 2 млн осіб фіксується незадоволений попит на робочу силу, що стоїть на заваді розвитку багатьох підприємств).» [4]

За регіонами міграційних потоків найбільше прибулих в Україну з країн Азії 53%, ЄС – 26,26 %, Африки – 16,6 % від загальної кількості у 2019 році. У 2019 році найбільше українці виїжджали в країни ЄС – 40,55% від загальної кількості мігрантів, що покинули Україну у 2019 році. Прибулих з даного регіону значно менше попереднього показника - 26,26 % від загальної кількості прибулих у 2019 році. (таблиця 3).

За статистичними даними відбувається збільшення українців, які проживають в ЄС. «У 2015 році їх чисельність нараховувала біля 905 200, що складає понад 6% усіх іноземців з третіх країн у Європейського Союзу. Більшість українців проживає в Італії, Польщі, Німеччині, Чехії та Іспанії.» [5]

«Згідно щорічного звіту, у якому оприлюднено загальну кількість іноземців на ринку праці в Італії, число українських громадян складає 240 тис. (що складає 4,5 % від загальної кількості іноземців в

цій країні).» [6] «При порівнянні показників починаючи з 2013 по 2019 рр. помітна тенденція до збільшення кількості українців в Італії: 2013 р. – 219 050, 2014 р. – 226 060, 2015 р. – 230 728, 2016 р. – 234 354, 2017 р. – 237 047, 2018 р. – 239 424, 2019 р. – 240 428. Щонайменше 1,3 мільйона українців зараз мешкають і працюють у Польщі.» [7-8]

Таблиця 3

Кількість міждержавних мігрантів за регіонами у 2019 році, осіб¹

Регіони світу	Кількість прибулих	Кількість вибулих	Міграційний приріст, скорочення (-)
Усього	45 011	26 789	18 222
у тому числі			
Країни Європи	11 822	10 863	959
Країни Америки	1 580	4 957	-3 377
Країни Азії	24 091	8 069	16 022
Країни Африки	7 466	2 861	4 605
Країни Австралії та Океанії	52	39	13

Висновки. Отже, сучасні тенденції міграційних потоків українців залишаються стабільними протягом останніх 5 років. Навіть світова пандемія 2020 року не сприяє суттєвому поверненню заробітчани, що мають довгострокові контракти, до України. Найбільше українців мігрує в країни ЄС і така ситуація є стабільною протягом останніх років. Також відносно стабільна структура мігрантів, у більшості це особи працездатного віку та студенти і це є з, одного боку загрозливою ситуацією для економіки нашої країни, з іншого боку – доводить, що за останні роки не відбулось покращення ситуації щодо пропозиції робочих місць в Україні з пристойною оплатою праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лучит М.В. Міжнародна міграція робочої сили: її причини та вплив на економіку. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2017. № 2. С. 237–239.

2. World Migration Report 2000 / Copublished by International Organization for Migration United Nations. Jeneve. 2001. P. 8–19

¹ Складено автором за даними: Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція [Електронний ресурс] / Держстат України.- Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm

3. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05 листопада 2015 р. № 761-VIII. Верховна Рада України. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>
4. Лібанова Е. Трудова міграція з України: вплив COVID-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/trudovamigraciya-z-ukrayini-vpliv-covid-19-351189_.html
5. Migration in Ukraine: facts and figures. IOM Ukraine (2016). [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_press.pdf
6. Rapporto annuale gli stranieri nel mercato del lavoro in Italia, 2020. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.lavoro.gov.it/documenti-e-norme/studi-e-statistiche/Documents/Decimo%20Rapporto%20Annuale%20-%20Gli%20stranieri%20nel%20mercato%20del%20lavoro%20in%20Italia%202020/X-Rapporto-Annuale-stranieri-nel-mercato-del-lavoro-in-Italia.pdf>
7. Popolazione residente in Italia proveniente dall'Ucraina al 31 dicembre 2019. Dati ISTAT. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.tuttitalia.it/statistiche/cittadini-stranieri/ucraina/>
8. Моніторинг міграційної ситуації та змін у сфері управління міграцією та кордонами. березень 2019 року [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://dmsu.gov.ua/assets/files/migprocess/zvit_vypusk_2019_03.pdf

Лібанова Лілія Борисівна,
студентка групи МЕБз-19-1с

Науковий керівник:

Юр'єва Поліна Борисівна,
*к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки*

СВІТОВИЙ РИНОК СКРАПЛЕНОГО ГАЗУ – ЕВОЛЮЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

У статті розкрито сутність та особливості функціонування світового ринку скрапленого природного газу, висвітлено необхідність диверсифікації енергоспоживання в умовах обмеженості енергоресурсів, охарактеризовано етапи становлення та розвитку світового ринку скрапленого газу, досліджено місце та роль сегменту СПГ в загальносвітовій торгівлі природним газом, проаналізовано останні тенденції у світовій торгівлі скрапленим природним газом.

Ключові слова: скраплений природний газ, світовий енергетичний ринок, енергоспоживання, експорт, імпорт скрапленого природного газу, LNG, тенденції розвитку світового ринку LNG

The article the essence and peculiarities of the world liquefied natural gas market is revealed, highlights the necessity to diversify energy consumption in conditions of limited energy resources is highlighted, the stages of formation and development of the global liquefied gas market are described, the place and role of the LNG segment in global trade in natural gas are explored, the latest trends in world trade in liquefied natural gas are analyzed.

Keywords: liquefied gas, world energy market, energy consumption, export/import of natural liquefied gas, LNG, development trends of the world LNG market

Постановка проблеми. Динамічний розвиток глобальної економіки і сучасні тенденції до переходу на екологічно чистіші види палива викликають зростання споживання природного газу у всьому світі. Неможливість більшості країн задовольнити попит на природний газ за рахунок внутрішніх запасів енергоресурсів викликає залежність від імпортних поставок газу, а віддаленість районів видобутку газу від ринків збуту загострює необхідність пошуку альтернативних

варіантів транспортування, одним з яких є доставка природного газу в зрідженому стані. Україна має всі шанси стати частиною світового ринку скрапленого природного газу (СПГ), однак, без чіткого розуміння свого місця в даному сегменті це буде зробити складно. Отже, питання вивчення особливостей становлення та подальших тенденцій світового ринку скрапленого природного газу є одним із самих актуальних в контексті прагнення до енергонезалежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження сучасного стану та перспектив розвитку сегменту скрапленого природного газу належить таким зарубіжним вченим, як: Б. Данлі, С. Банажак, К. Хойос. Серед вітчизняних дослідників тема СПГ широко розкрита в працях А. Куюн, Й. Білінського, О. А. Гордієнко та ін. Вченими досить докладно розглядаються різні аспекти функціонування ринку СПГ, аналізуються його тенденції і чинники розвитку. Все ж, розуміння місця та ролі даного сектору в світовій енергетичній системі потребують подальших досліджень.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей еволюції та функціонування сучасного сектору світового енергетичного ринку – ринку скрапленого природного газу, виявленні останніх тенденцій його розвитку та впливу на світовий ринок енергоносіїв.

Виклад основного матеріалу.

Індустрія СПГ, маючи майже 50-річний досвід роботи, продовжує розвиватися швидкими темпами. На перший план виходить завдання підвищення енергоефективності та екологічності виробництва. Ключова роль у розвитку виробництва СПГ на даному етапі належить технологічному вдосконаленню процесів і обладнання. Глобальна невизначеність останніх часів в області енергоресурсів привела до того, що природний газ відіграє все більшу роль в світовому енергетичному балансі. Це сприяє диверсифікації енергопостачання і підвищує енергетичну незалежність (а в деяких випадках – залежність) країн та регіонів. Заміна шкідливих для природного середовища видів палива природним газом може призвести до зниження викидів парникових газів в атмосферу та покращення загальної екологічної картини.

Завдання максимальної диверсифікації енергоспоживання сьогодні прагнуть вирішити всі країни світу. Існують лише два варіанти розв'язання цієї проблеми – географічне розширення поставок енергоносіїв та урізноманітнення енергоресурсів у паливно-енергетичній стратегії та тактиці країни. Вже понад півстоліття в світі сформувало-

ся чітке розуміння про небезпеку та безперспективність постачання до країни та споживання енергоносіїв лише одного виду. Наряду з цим, безперечним є й твердження, що сьогодні майже неможливо знайти і ефективно застосовувати абсолютно нові, інноваційні енергоносії. Тож, особливого значення набуває завдання оптимізації транспортування та використання вже існуючих енергоресурсів. Насамперед, йдеться про природний газ, який є надзвичайно зручним та оптимальним енергоносієм, що підтверджує тривалий досвід його використання. Так, за даними US Energy Information Administration (EIA) сьогодні в світі споживається близька 400 млрд. куб.м природного газу щорічно, і, за прогнозами тих самих експертів, до 2030 р. споживання зросте в 1,2 рази [1]. Отже, забезпечення таких масштабів споживання в великій мірі залежить й від зростання ринку скрапленого природного газу (СПГ).

Скраплений природний газ (англомовна аббревіатура LNG – Liquefied natural gas) – природний газ, який за нормальних температури й тиску навколишнього середовища перебуває в газоподібному стані, але за дуже низької температури переходить у рідинний стан, що полегшує його зберігання і перевезення. Природний газ охолоджують до температури мінус 162 °С. При цьому обсяг газу зменшується в 600 разів. В результаті, LNG займає обсяг в 3 рази менший, ніж такий же обсяг природного газу в стислому стані. Скраплений газ дорожчий за природний газ приблизно на \$125 за тонну через сплату акцизів при імпорті та виробництві, але енергетична цінність скрапленого газу вища приблизно на 30%. Існує ще ряд переваг скрапленого газу над іншими видами палива, (зокрема, над вугіллям). Так, природний газ є більш екологічним, адже в 3–4 рази містить менше шкідливих речовин, що забруднюють навколишнє середовище [2].

Отже, з ряду вище означених та інших причин, саме подальший розвиток ринку СПГ (LNG) та транспортування скрапленого газу по всьому світу є одним з основних шляхів вирішення задачі забезпечення країн природним енергоносієм.

Досліджуючи еволюцію ринку світового скрапленого газу та розвитку його експортного виробництва в світі, можна відзначити, що його становлення розпочалося у 60-ті роки минулого століття. Більшість експертів визначають кілька етапів розвитку в історії виробництва і міжнародних поставок LNG [3].

Перший етап (1964-1974 рр.) характеризувався невисокими темпами становлення виробничої інфраструктури з відповідною технологією обробки та нарощування експорту СПГ. Окрім великих капіталовкладень безпосередньо у виробництво, необхідно було розбудовувати мережу терміналів, станцій регазифікації, систему транспортування СПГ. До того ж, відбувалося нарощування місцевого видобутку природного газу в Західній Європі і США, з'явилися перспективи імпорту до Європи трубопровідного газу з СРСР, Нідерландів, Норвегії. На цьому етапі було збудовано шість заводів зі скраплення газу в Алжирі, Лівії, США, Брунеї, створено невелику мережу терміналів з регазифікації СПГ у США, Західній Європі, Японії.

В результаті до кінця 1974 р. обсяг світової торгівлі LNG склав 14 млрд м³ або 10% від всієї міжнародної торгівлі природним газом. Більшість країн намагалися розвідувати власні родовища або надавали перевагу трубопровідному варіанту поставки газу.

Другий етап становлення досліджуваного сектору міжнародного енергетичного ринку співпав із періодом світової енергетичної кризи і тривав до 1980 р. До цього часу відбулося різке зростання цін на всі енергоносії, зокрема, й на нафту. Величезний розрив у вартості між нафтою і LNG дав поштовх до розвитку індустрії та поставок газу в зрідженому вигляді. Були побудовані заводи в Алжирі, ОАЕ, Індонезії, що перетворило Азійсько-Тихоокеанський регіон на ключового світового виробника і постачальника СПГ. Світова торгівля скрапленим природним газом порівняно із попереднім періодом зросла більше ніж у 2 рази і склала п'ятнадцять відсотків (31 млрд м³ в абсолютному вимірі) від загального обсягу міжнародної торгівлі природним газом.

Третій етап (1980-1982 рр.) означений суттєвим падінням світової торгівлі LNG. Насамперед, це пояснюється негативною динамікою світових цін на нафту та відповідним суттєвим (більш ніж в два рази), зростанням ціни на скраплений природний газ. Внаслідок, споживачі LNG були змушені відмовитися від укладання нових контрактів. Було відкладено реалізацію проектів із розбудови та розвитку виробництв скрапленого природного газу в ряді країн, серед яких Австралія, Іран, Нігерія, Катар.

Четвертий період (1982 р.–90-і р.р. XX ст.), пов'язаний із зниженням ціни на СПГ та, у зв'язку із цим, новою хвилею зацікавленості із боку споживачів на цей енергоносіє. В цей період було збудовано велику кількість заводів із виробництва LNG, зокрема, в Алжирі та

Індонезії, розпочався його активний експорт цілим рядом країн, серед яких Малайзія, Австралія та ін. З'явилися і нові імпортери СПГ, до числа яких увійшли Бельгія, Південна Корея, Тайвань тощо. Така динаміка, а також поява нових маршрутів перевезень скрапленого природного газу, призвели до зростання загальних обсягів торгівлі зрідженим газом наприкінці 90-х рр. до 83 млрд м³, що становило 25% всієї світової торгівлі газом [4].

П'ятий, сучасний етап, що розпочався наприкінці XX - початку XXI ст., демонструє постійне зростання цін та обсягів сітового виробництва та постачання LNG (в середньому, 3% щорічно). Головною причиною стабільного росту даного сегменту став стрімкий економічний розвиток та готовність до споживання великих обсягів СПГ за «преміальними» цінами ряду країн Південно-Східної та Східної Азії.

Із 2000 року експорт-імпорт скрапленого газу зріс більш ніж в двічі (і знов, насамперед – за рахунок попиту в Азії). Сьогодні за даними експертів компанії Royal Dutch Shell, на СПГ припадають 40% від всього світового обсягу торгівлі газом, а до 2040 року його частка зросте до 60% (знизивши роль трубопровідного газу до 40%). Лише Китай за 2018 рік збільшив імпорт зрідженого газу на 40%, а глобальний попит на нього вже найближчим часом, зросте на 20% [5].

Сьогодні LNG експортують 18 держав, а купують 42 країни. Багаторічним світовим лідером на ринку СПГ є Катар. Його швидко наздоганяє Австралія, яка до недавнього часу не відігравала значної ролі на глобальному газовому ринку. Великими потужностями для скраплення володіють також Малайзія, Індонезія, Алжир, Нігерія.

Світовий ринок СПГ у 2019 р. виріс на 4,9% (це більш ніж удвічі середнього показника останніх десяти років). При цьому трубопровідні поставки скоротилися на 1,7%. Щодо головних експортерів на ринку LNG, то Австралія (104,7 млрд куб.м у 2019 р. порівняно із 91,8 млрд куб.м. у 2018р.) наблизилась до Катару, лідера ринку (відповідно 107,1 млрд куб.м і 104,8 млрд куб.м). США експортували 47,5 млрд куб.м LNG (28,4 млрд куб.м у 2018р.), обійшовши Малайзію і ставши третім за обсягом постачальником даного енергоносія на планеті. Росія збільшила експорт із 24,9 млрд куб.м до 39,4 млрд куб.м; при цьому поставки СПГ до Європи виросли в три рази - до 20,5 млрд куб. м з 6,8 млрд куб. м. За обсягом поставок Росія обійшла Малайзію і Нігерію [6].

В Україні ж «газове питання» є складним і має політичний підтекст. Країна володіє власними запасами газу, має газопровід довжи-

ною 40,1 тис. км, 12 підземних сховищ загальною місткістю 31 млрд м³. Однак, на сьогодні, її не можна назвати конкурентоспроможним гравцем у сегменті СПГ. Хоча, певні зрушення в цьому напрямку відбуваються. Так, створено нові установки малої та середньої потужності зі зрідження, розроблені технології, що дозволяють економити на зріджуванні до 50 % енергії [7].

Висновки. Отже, не зважаючи на недовгу історію існування, поява сегменту СПГ внесла значні корективи у світову торгівлю природним газом. Країни, які змогли опанувати нові технології переробки і транспортування природного газу, отримали великі дивіденди від виробництва та експорту LNG та впевнені перспективи на майбутнє, про що свідчить світова статистика.

Сучасні тенденції розвитку світового ринку LNG характеризуються розширенням кількості експортерів і імпортерів скрапленого природного газу, збільшенням його ролі у забезпеченні енергетичних потреб багатьох країн, дифференціації енергоспоживання, удосконаленням технологій та нарощуванням потужностей зі зрідження, регазифікації, а також розширенням транспортної мережі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Most requested natural gas data. // URL : <https://www.eia.gov/naturalgas/data.php>.
2. Що потрібно знати про ринок скрапленого газу в Україні // URL : <https://www.5.ua/ekonomika/shcho-potribno-znaty-pro-rynok-skraplenoho-hazu-v-ukraini-enerhonezalezhnist-169230.html>
3. L. Detochenko. The global market for liquefied natural gas, the prospects for production and export // URL : <https://arch.pskgu.ru/projects/pgu/storage/prj/prj-23/prj-23-03.pdf>
4. Statistical Review of World Energy // URL : <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/>
5. Trends in LNG Technology and Market. // URL : https://www.international-bc-online.org/wp-content/uploads/2020/06/2_20200528_Eng.pdf
6. Європа стала найбільшим ринком СПГ в світі // URL : <https://biz.censor.net/n3202576>
7. Структура ринку СПГ в Україні // URL : <https://kosatka.media/uk/category/neft/analytics/struktura-rynka-spg-ukrainy-v-2019-godu>

Мельник Наталія Василівна,
студентка групи МEBз-19-1с

Науковий керівник:

Чернова Ольга Вадимівна,
*к.е.н., доцент кафедри, заступник
завідувача кафедри з наукової
роботи*

МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ТРАНСФЕР В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Анотація. Метою статті є аналіз ролі міжнародної передачі технологій (як частини економічної системи) у процесах створення та застосування інновацій, а також дослідження впливу, технології на ефективність господарської діяльності, що проводиться суб'єктами господарювання. Дослідження охоплює економічну діяльність країн та компаній, що функціонують в рамках глобальної економічної системи. Аналіз проводився, в тому числі, з огляду на країни та компанії Європейського Союзу.

Результати демонструють, що для країн, які покладаються на міжнародний трансфер технологій, будучи частиною економічної системи мають позитивний вплив на інновації. Завдяки міжнародній співпраці, компанії (та країн загалом) стають більш залученими до інноваційної діяльності, що підвищує їх конкурентні позиції.

Ключові слова: Міжнародний трансфер технологій, Інновації, Європейський союз, країни, економіка.

Вступ. Підприємства, що реалізують активні стратегії технологічного розвитку, найбільш важливі для економіки та краще забезпечують трансформацію отриманих технологій у нові продукти, послуги або процеси. Накопичений технологічний потенціал є основним аспектом технологічного зв'язку з менш розвиненими країнами. Роль держави в цьому процесі перестала бути вирішальною [1, с. 306–309].

Підприємствам заважають численні «негативні зовнішні ефекти» або негативні не-цінові фактори (відсутність відповідних постачальників, непередбачуваність закону, обмеженість джерел фінансування, технічна інфраструктура). Окремі компанії повинні компенсувати ці нестачі шляхом встановлення відносин (співпраці) з іншими підприємствами. [14, с.125; 2, с. 6–9].

Компенсаційні зусилля, що дозволяють обмежити негативні фактори, відбуваються шляхом створення мережових відносини (конгломерати, кластери), що відображаються і різних формах міжнародної співпраці (спільні підприємства, союзи) або використання існуючих відносин фінансового чи інфраструктурного характеру. Наприклад, у європейських країнах процеси подібного роду трапляються вкрай рідко, і підприємства, як правило, використовують внутрішні потужності для розвитку (співпраця між компаніями на основі власності). Тим часом як у країнах Азії такі процеси є більш інтенсивними [16, с.996].

Виклад основного матеріалу. Темпи розвитку технологічної взаємодії пов'язані з інтенсивністю, з якою компанії шукають нових знань та інновацій, а також інтенсивної можливості використання ними капіталу для імпорту та впровадження нових технологій, прийнятих з-за кордону, методом міжнародних технологій передачі (МТП). У цьому випадку МТП покладається на швидкість прийняття нових рішень підприємствами, що шукають технології [15, 12].

Існує кілька шляхів для МТП та доступу до технологічного капіталу. По-перше, є прямі іноземні інвестиції (ПІІ), що дозволяють охопити нові технології та використовувати існуючі моделі їх реалізації або застосування [13, с.27–54]. Ключові переваги цього підходу включають зміну характеру виробництва на більш складний та розвиток секторів виокремлених технологій. По-друге, завдяки міжнародній співпраці, компанії таким чином збільшують свої витрати на НДДКР підвищення технологічної інтенсивності та технічного прогресу їх виробництва [9, с. 72–80]. По-третє, міжнародні зв'язки дозволяють підприємствам розширювати сфери застосування нових технологій на більшу кількість галузей або секторів. У довгостроковій перспективі накопичення ресурсів та знань спонукає компанії до пошуку нових, більш інноваційних форм або сфери ведення діяльності, від переробки до НДДКР [8, с. 2–3; 5, с. 32–44].

Цей тип процесів повинен тісно поєднуватися з розвитком людських ресурсів (знання, досвід, навички, співпраця), через їх взаєморозвиток і створюється тенденція до більшої частки НДДКР у підприємницькій діяльності. Потрібні подальші кроки це вищий рівень технологічного розвитку і краща ефективність прийняття нових рішень.

З позицій міжнародного трансферу технологій слід звернути увагу, що відбувається стрімкий розвиток передачі міжнародних по-

токів знань. Це спричинено шляхом розвитку технологій, що стосуються передачі інформації, телекомунікації, телебачення, Інтернет, поява економіки, заснованої на знаннях, чіскою яскравою рисою є міжнародний характер створених інновацій, а також за рахунок більшого використання каналів передачі технологій. Більше того, необхідність динамізації економічного розвитку збільшив попит на людський капітал, тим самим стимулюючи вдосконалення старіючої освітньої та наукової систем. Варто наголосити, що людський капітал та освіта стали глобальними факторами і що доступ до них в наш час необмежений [20, с. 1208).

Потоки інформації та капіталу розширили можливості розвитку як підприємств, так і цілих економік. Компанії створюють міжнародні мережі співпраці, тоді як економіки стають дедалі відкритішими. Останні роки, до пандемії COVID-19, показали ріст підприємств як за розмірами, так і за обсягом діяльності, а також розвиток міжнародних інформаційних потоків та збільшення їх застосування ринках, а також значне скорочення торгових бар'єрів.

Інноваційні процеси стають дедалі більш інтернаціональними, а то й глобальними, що впливає з їх характеру та ареалу. Окрім цього, наступні фактори здаються найбільш важливими, а саме: [10]

- різниця у ціні виробничих ресурсів: компанії переносять своє виробництво туди де виробничі ресурси найдешевші;
- необхідність того, щоб компанії мали безпосередній контроль над створенням особистого елемента інновацій;
- рівень трансакційних витрат на доступ до інноваційних активів;
- поява технологічних прогалів.

Беручи до уваги вищесказане, можна сказати, що сучасні інноваційні процеси ґрунтуються на внутрішніх потенціалах підприємств та їх спроможності ефективно взаємодіяти у питаннях глобального трансферу технологій.

У довгостроковій перспективі передача технологій є головною складовою технічного прогресу оскільки це призводить до збільшення продуктивності праці та допомагає зменшити розрив між країнами з різними рівнями розвитку. Як результат, дохідність від інноваційних інвестицій у два рази більша ніж дохідність у фізичному капіталі. Більше того, він росте в тих галузях, в яких витрати на НДДКР переважають у структурі. Що важливо, більш активні зусилля з НДДКР і

кращий трансфер технологій в одній економіці, поширюються на інші країни, що беруть участь в міжнародному поділі праці, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності [4].

Національні економіки беруть участь у технологічних потоках незалежно від їх розвитку, рівня та інноваційних можливостей. Торговий обмін пов'язаний звичайно з їх технологічним рівнем, але також дозволяє компаніям і державам досягти вищий рівень прогресу завдяки прийняттю нових методів виробництва, організації, управління, створення нових продуктів, або пошуку нових торгових точок. Отже, порівняльні переваги високорозвинених країн залежать від їх залучення до інноваційної діяльності: чим більший технологічний розрив, тим вище перевага вигод від зовнішньої торгівлі [5].

Що стосується його створення та розповсюдження, технологічного прогресу, то він є глобальним явищем. Звідси випливає, що ефективність, з якою вона реалізована, рівноцінна до ефективності міжнародного трансферу технологій. Підприємства створюють бізнес в тих економіках, які забезпечують високу ефективність та прибутковість від здійснених заходів. Ось чому окремі країни повинні розробити системи, які чудово підготовлені до отримання іноземних інвестицій, щоб гарантувати позитивний вплив на динаміку зростання. Інакше наслідки корпоративної діяльності можуть бути негативним.

Це необхідно для аналізу міжнародної передачі технологій, надання пояснень щодо засобів, можливостей та характеру знань та технологічних потоків між фірмами з різних країн. Однак, незважаючи на існування загальних оцінок масштаб процесу МТП важко оцінити, що спричиняє аналітичні труднощі. Чутливий характер цього виду операцій відображає передачу цін і прибутку, і є лише частиною цілої економічної системи, яка часто ігнорується.

Основна модель технологічного розширення транснаціональних корпорацій базується на двох основних припущеннях, що стосуються впливу передачі технологій на конкурентоспроможність [7, с. 92–94]

- технологічна інтенсивність створює технологічні переваги на базі нематеріальних активів, які можна легко передати всередині компанії, але не за її межами;
- використовуючи власну іноземну технологію виробництва, підприємство може отримати вищий рівень прибутку від (технічних) інвестицій, яка можлива завдяки більш широкому діапазону продажів технологій та отримання ще більших прибутків.

Швидкість передачі технологій зростатиме, якщо міжнародні підприємства збільшать потік «м'яких» технологій, що матиме позитивний вплив на конкурентні переваги, що стосуються використання невітлених технологій. Поглинання потенціалу іноземних філій повинно бути посилено, щоб створити шанси для розробки отриманих технологій. Організаційні стратегії компаній повинні перейти від передачі існуючих технологій до передачі знань для покращення та підвищення кваліфікації, з метою підвищення потенціалу для досліджень та, як наслідок, отримати переваги для розвитку.

Фактори, що впливають на інтернаціоналізацію передачі технологій, різняться. Статистичні дані свідчать про те, що фактори пропозиції стають все більш важливими, що призведе до обмеженої доступності висококваліфікованого науково-дослідного персоналу та технічного персоналу. Це означає зменшення значущості факторів попиту, що є безпосереднім наслідком від «глобалізації товарних потоків» та меншої здатності адаптувати технологічно нову продукцію на місцеві ринки. Варто зазначити, що інноваційна діяльність великих міжнародних корпорації зосереджена лише в кількох країнах.

Аналіз показує, що інтернаціоналізація передачі технологій є необхідністю. Для підприємства виживим є можливість розширити цей процес, а не змінювати його природи. Міжнародні компанії створюють основи для технологічного розвитку у глобальному масштабі, значно збільшуючи потенціал розвитку економіки, яка також підвищує їх конкурентоспроможний рівень шляхом еволюції високотехнологічних товарних ринків.

У наш час (на відміну від 1970-х чи 1980-х) головна мета МТП - досягти максимально можливої ефективності участі у світових виробничих процесах. Міжнародні філії фірм створюють сприятливі умови для збільшення вітчизняних (місцевих) технологічних можливостей, кращий доступ до нових покупців та постачальників, зростання якості виробництва і, нарешті, вищу конкурентоспроможність.

Висновки. У статті розглядаються взаємозв'язки між міжнародною передачею технологій та інноваційних зміни в глобальній економіці. Результати дослідження показали, що це існує сильна, позитивна кореляція між МТП та рівнем інновацій економіки. За нинішніх макроекономічних обставин МТП слід розглядати як елемент багатостороннього потоку інформації та технічних знань. Він інтегрує різні сфери науки, установ та підприємств, що призводить до створення

повної або менш передової технологічної бази. У країнах, чия технологічна база недостатньо розвинена, суб'єкти господарювання можуть підвищити ефективність виробництва впроваджуючи технології, придбані в інших місцях, або намагаючись створити їх власні рішення в тих економіках, які є технологічно надійними. Це можливо, адже економіки стали більш відкритими для встановлення ділових зв'язків із країнами, які були основними джерелами технологій. Нові ринки, що працюють за інноваційними системами, головним чином завдяки кращою здатністю оцінювати потреби ринку, сприяли підвищенню економічного розвитку, що як наслідок, без сумніву, дало поштовх до інноваційності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трансфер технологій у світовій економіці / Д. Аудретч, Е. Леман, А. Лінк, А. Стернker – Берлін: Springer, 2012.
2. Бельдербос Р. Міжнародні та вітчизняні методи передачі технологій та зростання продуктивності: докази на рівні підприємств [Електронний ресурс] / Р. Бельдербос, В. Ван Рой, Ф. Дьювівер // Ind Corp Change 22(1). – 2013. – URL: <https://doi.org/10.1093/icc/dts012>.
3. Бергстром Р. Оцінка точки закріплення в теорії та практиці / Бергстром Р., Волд Г // - 1983р.
4. Готінген Ч. Вплив технологічних циклів на стратегічні альянси / Ч. Готінген, Фаріс Дж // Int J Technol Manag 54(2–4) – 2011 – URL: <https://doi.org/10.1504/IJTM.2011.038587>
5. Дейм Т. Розвиток технологій / Т. Дейм, Нешаті Р, Ватт Р – Вашингтон: Washington University Magazine, 2014
6. Еспозіто В. Довідник про часткові найменші квадрати: поняття, методи та застосування. / Еспозіто В., Чін В., Хенслер К. - Берлін: Springer, 2010.
7. Флагерті М. Координація міжнародного виробництва та технологій / М. Флагерті – Бостон: Harvard Business School Press, 2016
8. Джу С. Підхід національної інноваційної системи Китаю до участі в інформаційних технологіях: інноваційна рекомбінація технологічних можливостей. // С. Джу, Е. Штайнмюллер – Маастрихт: INTECH Maastricht, 2016
9. Хобдей М. Інновації у Східній Азії: виклики Японії // М. Хобдей – Амстердам, 2015;

10. Квон Ч. Вплив стратегічних технологій, прийнятих місцевими фірмами, на поширення технологій. / Ч. Квон, В. Чунг // *Econ Model* 51(C) – 2015 – URL: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2015.07.013>;

11. Ломьоллер Дж. Моделювання прихованих змінних шляхів з частковими найменшими квадратами / Ломьоллер Дж - Берлін: Springer, 1989.

12. Маскус К. Заохочення міжнародної передачі технологій / К. Маскус // UNCTAD-ICTSD Issue Paper No. 7 – 2017 – URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ictsd2004ipd7_en.pdf. Accessed 26 June 2017.

13. Одзава Т. Прямі іноземні інвестиції та економічний розвиток / Т. Одзава // *Transnatl Corp* 6, 2012.

14. Радосевич С. Міжнародний трансфер технологій та наздоганяння в економічному розвитку / С. Радосевич – Челтнем: Edward Elgar Publishing, 2009.

15. Саджі К. Торгівля, прямі іноземні інвестиції та міжнародний трансфер технологій: опитування / К. Саджі // *World Bank Res Obs* 17 – 2020 – URL: <https://doi.org/10.1093/wbro/17.2.191>.

16. Старк Д. Рекомбінантна власність у східноєвропейському капіталізмі / Д. Старк - *Am J Sociol* 101, 2016.

17. Такакува С. Трансфер технологій та світова конкурентоспроможність / С. Такакува, І. Веза // *Proc Eng* 69 – 2011 – URL: <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2014.02.211>.

18. Волд Г. М'яке моделювання: проміжний проміжок між побудовою традиційних моделей та аналізом даних / Г. Волд – Лондон: Math Stat 6, 1980.

19. Волд Г. М'яке моделювання: основний дизайн та деякі розширення / Г. Волд – Бостон: Boston Harvard Business School Press, 1982.

20. Сяолан Ф. Роль іноземних технологій та місцевих інновацій у країнах, що розвиваються: технологічні зміни та наздоганяння / Ф. Солан, К. Пітербеллі - *World Dev* 39(8), 2011

Мидловець Олександр

Валентинович,

студент групи МЕБз-19-1с

Науковий керівник:

Назаров М.І.,

к.е.н., доц. кафедри міжнародної економіки

ОФШОРНІ ЦЕНТРИ В ПЕРЕРОЗПОДІЛІ ГЛОБАЛЬНИХ ПОТОКІВ КАПІТАЛІВ

У статті досліджено економічний зміст, особливості офшорних центрів, визначено основні групи офшорів, особливості структурних змін офшорної системи, формування офшорних центрів, досліджено обсяги та структуру відпливу капіталу до офшорних зон, юрисдикцій; виявлено світові тенденції у сфері офшоризації фінансових послуг та досліджено стан і проблеми розвитку офшоризації фінансових послуг в Україні. Виявлено, що переваги використання офшорних зон на мікроекономічному рівні водночас є недоліками та створюють загрози для стабільності глобального економічного простору.

The article examines the economic content, features of offshore centers, identifies the main groups of offshore, features of structural changes in the offshore system, the formation of offshore centers, explores the volume and structure of capital outflows to offshore zones, jurisdictions; the world tendencies in the field of offshorization of financial services are revealed and the state and problems of development of offshorization of financial services in Ukraine are investigated. It was found that the advantages of using offshore zones at the microeconomic level are both disadvantages and pose a threat to the stability of the global economic space.

Вступ. Розширення міжнародних фінансових ринків, зростання обсягів інформації, прискорення діджиталізації та посилення впливу глобалізаційних тенденцій актуалізує дослідження діяльності офшорних зон та усвідомлення їх ролі в перерозподілі грошових потоків.

Останнім часом все більше посилюється суперечливий вплив офшорів на стан світових фінансових ринків і міжнародних економіч-

них відносин, на процеси економічного розвитку країн та відповідно на їхню економічну безпеку зокрема.

Офшоризація посилила нерівність доходів, глобальну фінансову нестабільність і дозволила багатонаціональним корпораціям і їх акціонерам привласнювати трильйони доларів у вигляді податків, які вони повинні були заплатити. Варто відмітити, що пандемія COVID-19 оголила фінансові наслідки цього егоїзму. Офшорні фінансові центри (більш відомі як податкові притулки) розорили світ, позбавивши країни ресурсів, необхідних їм для запобігання глобальних криз і управління ними. За оцінками експертів, в офшорах міститься до 36 трильйонів доларів готівкою, золотом і цінними паперами, не включаючи матеріальні активи, такі як нерухомість, мистецтво і коштовності.

Пандемія COVID-19 - лише один із прикладів, коли людям по всьому світу потрібно буде повернути трильйони доларів, які вони зайняли, щоб впоратися з її наслідками. Витрати, пов'язані зі зміною клімату, міграцією людей, виснаженням природних ресурсів і іншими кризами в майбутньому, можуть затьмарити витрати, пов'язані з COVID-19.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена необхідністю виявити переваги та недоліки офшорного підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на стрімкий розвиток офшорного бізнесу в багатьох країнах світу, дослідження вищезазначеної проблематики в останні роки є актуальним серед як зарубіжних, так і вітчизняних учених, таких як: Д. Аксьонов, Х. Барбер, О. Бозуленко, В. Буглай, Ю. Волкова, М. Карлін, З. Луцишин, О. Манзюк, С. Палей, Ю. Уманцов, В. Черкашин, О. Чуркіна, Д. Шевчук тощо.

Однак ряд питань, пов'язаних із узагальненням та систематизацією даних щодо розвитку офшорного бізнесу та оцінки його впливу на економічну безпеку країн потребують подальшого дослідження.

Методологія. У процесі дослідження використано *використовувався комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, спрямованих на отримання об'єктивних та достовірних результатів: аналітичний, статистичний, порівняння, експертних оцінок й аналізу ієрархій, прогнозування та логічного аналізу.*

Основна мета: полягає у виявленні особливостей офшорного бізнесу в перерозподілі глобальних потоків капіталів.

Результати дослідження.

Розвиток сучасного бізнесу органічно пов'язаний із глобалізацією економіки – вільний рух капіталів, лібералізація іноземних інвестицій створюють широкі можливості для аналізу офшорного підприємництва. Цілі, переслідувані країнами, на території яких створюється офшорна зона, можуть бути різні залежно від рівня економічного розвитку країни, соціально-економічного середовища та інших особливостей країн.

Слово «офшор» походить від англійського offshore – «поза берегом». Це фінансові центри / зони, території, що приваблюють іноземний капітал через спеціальні податкові та адміністративні пільги. Такі країни (території) і зони називають «фінансовим раєм» для бізнесу.

Офшорні зони – це позанаціональні фінансові центри / території, зони, головним завданням яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового, фіскального режиму, високого рівня банківської і комерційної секретності, лояльність державного регулювання⁴.

Офшорні зони характеризуються і як «специфічний інструмент стимулювання інвестиційної діяльності і збільшення надходжень до бюджетів депресивних територій, економічний ефект якого ґрунтується на явищі зростання державних доходів завдяки розширенню податкової бази (використанню її особливого виду доходів, отриманих лише від здійснення зовнішньоекономічної діяльності) та мінімізації величини податкового навантаження»⁶.

Головними ознаками офшорних юрисдикцій є:

1) **сплата податків.** У переважній більшості офшорних юрисдикцій передбачено сплату податків. При цьому вони або не сплачують податок на прибуток або сплачують його за нижчою ставкою, ніж в країні резидента – платника податків;

2) **фінансова таємниця.** Деякий рівень фінансової таємниці є наявний як в офшорних юрисдикціях, так і в інших країнах. При цьому переважна більшість країн не забезпечує захист фінансової таємниці у випадках розслідування правоохоронними органами іноземних країн. Головною відмінністю офшорних юрисдикцій є досить жорсткі правила захисту фінансової таємниці, у тому числі банківської та комерційної;

3) **валютний контроль.** Офшорні юрисдикції зазвичай використовують подвійний валютний контроль. Такий контроль по різному застосовується для резидентів і нерезидентів, а також для національної та іноземної валют. Резиденти підпадають під такий валютний ко-

нтроль, а нерезиденти – ні. При цьому нерезиденти підпадають під звичайний контроль у випадку використання місцевої валюти [6].

Всього офшорних зон у світі налічується майже півсотні. За приблизними підрахунками, 9,8% усіх коштів на планеті сконцентровані саме там. Загальна сума, що зберігається в офшорних зонах, за деякими оцінками, може сягати 32 трлн дол. США – це більше за ВВП США й Японії разом узятих.

Офшорні зони прийнято ділити на дві групи: з повною і податковою офшоризацією.

Повна офшоризація – це звільнення від будь-якої звітності, та сплата підприємцями доволі низьких відсотків у вигляді податків чи незначної фіксованої суми. У деяких зонах підприємець навіть може отримати повне звільнення від сплати податків (Домініка, Кіпр, Британські Віргінські острови, Беліз, Сейшели, Федерація Сент Кітс і Невіс).

Податкова офшорна зона – це знижені ставки, але без звільнення компаній від ведення обліку та складання звітності. До цієї групи належать Гонконг, Шотландія, Панама.

«Податкові оазиси» (Free zone) – офшори, розташовані всередині (наприклад, ОАЕ).

Інвестиційна привабливість різних офшорних зон залежить від умов реєстрації та оподаткування. Крім того, Форумом фінансової стабільності розвинених країн, створеним колишнім президентом Бундесбанку, визначено рейтинг офшорних зон за рівнем їх надійності (рис. 1).

Крім того, існують певні види офшорних фінансових центрів, серед яких розрізняють «паперові центри», що зберігають документацію, а банківські операції проводять у незначних розмірах або не проводять зовсім, та «функціональні центри», що здійснюють депозитні операції і надають позики.

Виділяють три типи офшорних банківських (фінансових) центрів.

Перший тип – нью-йоркська модель – передбачає спеціальні формально встановлені домовленості з такими авторитетними фінансовими центрами, як Нью-Йорк, Токіо, Сінгапур. На цих ринках установлюються спеціальні рахунки окремо від внутрішніх і ці рахунки вільні від обмежень, які належать до внутрішнього фінансового ринку (наприклад резервні вимоги). Існує корпоративне оподаткування, місцевий гербовий збір (на ринку Токіо), оподаткування ділових цінних паперів (допускатися у Сінгапурі), і відсутнє на ринках Нью-Йорку та Токіо.

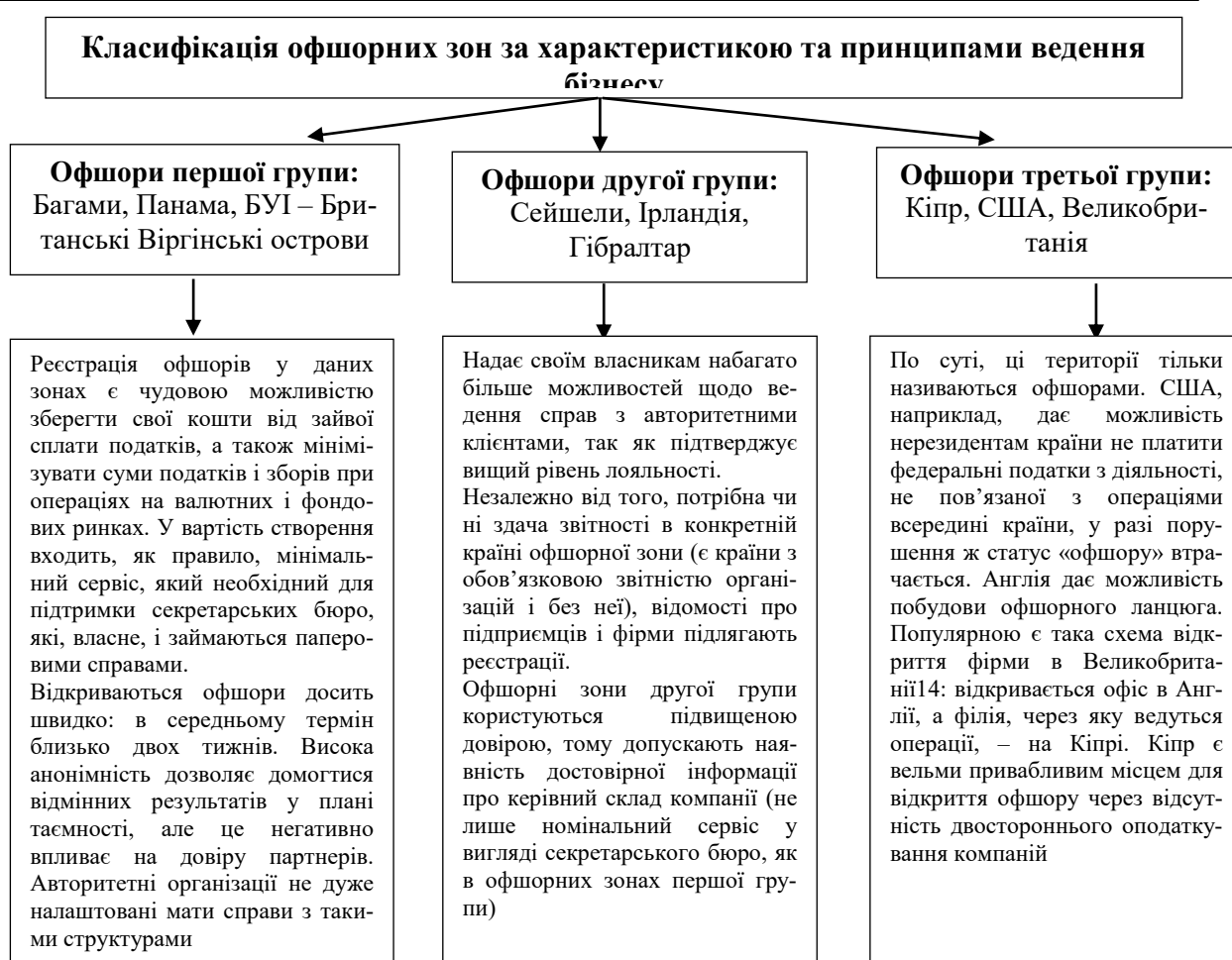

Рис. 1. Особливості офшорних зон за характеристикою та принципами ведення бізнесу

Джерело: складено автором за даними Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 2014. – № 107. – pp. 22-32.

Другий тип – лондонська модель. У Лондоні, Гонконзі фінансові угоди вільні від обмежень, незалежно від того, резиденти чи нерезиденти є учасниками ринку. У цих містах офшорний ринок – це просто офшорні угоди між нерезидентами, тому що внутрішні і зовнішні угоди об'єднані. На офшорних ринках даної моделі існує корпоративне оподаткування і допускається оподаткування ділових цінних паперів.

Третій тип – «податкове сховище». До даного типу офшорних ринків відносять ринки Багамських та Кайманових островів. На цих ринках угоди укладаються нерезидентами і зовсім не оподатковуються, відсутні корпоративне оподаткування й оподаткування ділових цінних паперів, але існують реєстраційні внески і плата за ліцензії [2].

У рейтингу ОФЦ 2019 р. OFC Meter (з англ, Offshore Financial Center – Офшорний фінансовий центр) виділяє основну групу ОФЦ, які структурно охоплюють найбільшу частку акцій офшорного капіталу та потоків у всьому світі. Будучи центральною офшорною сіткою, що лежить в основі провідних світових фінансових центрів, таких як Лондон і Нью-Йорк, OFC Meter класифікує ці ОФЦ відповідно до їх використання інвестиційними фондами, багатонаціональними компаніями та банками. У ранговому порядку OFC Meter основна група складається з:

1. Кайманових Островів,
2. Люксембургу,
3. Бермудських Островів,
4. Гонконгу,
5. Нідерландів,
6. Ірландії,
7. Багамських Островів,
8. Сінгапуру,
9. Бельгії,
10. Британських Віргінських Островів
11. Швейцарії [2].

Це підтверджує результати досліджень учених, політиків та організацій громадянського суспільства.

У таблиці 1 показано розміри запасів капіталу, накопичених у вищезазначених офшорних центрах. Дані про кількість прямих іноземних інвестицій у та з ОФЦ, портфельні інвестиції показують різні канали й логіку, яка організовує офшорні фінансові потоки: де Кайманові Острови та Люксембург є головними напрямками для фінансових потоків інвестиційних фондів, Люксембург і Нідерланди є ключовими для багатонаціональних корпорацій.

Таблиця 1

Запаси капіталу в основних офшорних центрах, млрд. дол. США

№ з/п	Офшорний центр	Прямі іноземні інвестиції в ОФЦ	Прямі іноземні інвестиції з ОФЦ	Прямі портфельні інвестиції ОФЦ
1	Багамські Острови	0,942	0,119	0,011
2	Бельгія	64,050	61,149	3,874
3	Бермудські Острови	0,73	31,045,000	0,917
4	Британські Віргінські Острови	44,244	56,019	
5	Гонконг	86,462	55,988	74,991

6	Ірландія	64,535	94,359	7,064
7	Кайманові Острови	57,383	40,377	4,859
8	Люксембург	5,615	1,372	109,944
9	Нідерланди	239,270	226,429	68,618
10	Сингапур	82,039	36,330	23,890
11	Швейцарія	67,677	47,203	10,853

Джерело: *Hendrikse, Reijer, Fernandez, Rodrigo. Offshore Finance. How Capital Rules the World. URL: https://www.researchgate.net/publication/330713868_Offshore_Finance_How_Capital_Rules_the_World*.

Ще один індекс, який порівнює конкурентоспроможність провідних світових фінансових центрів, є The Global Financial Centres Index (Індекс глобальних фінансових центрів, GFCI). GFCI співпрацює з Інститутом розвитку Китаю. Протягом останніх 10 років GFCI публікує дві доповіді на рік, які відображають прогрес провідних світових фінансових центрів [8].

У березні 2020 р. вийшов 27 випуск рейтингу. Найбільші світові фінансові центри за індексом GFCI у 2019 р. наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

**Топ-20 світових фінансових центрів
за індексом GFCI у 2017–2018 рр.**

Фінансовий центр	GFCI 27		Зміна в ран- гу	Зміна в рейтин- гу
	ранг	рейтинг		
Нью-Йорк	1	769	0	▼ 21
Лондон	2	742	0	▼ 31
Токіо	3	741	▲ 3	▼ 16
Шанхай	4	740	▲ 1	▼ 21
Сінгапур	5	738	▼ 1	▼ 24
Гонконг	6	737	▼ 3	▼ 34
Пекін	7	734	0	▼ 14
Сан-Франциско	8	732	▲ 4	▼ 4
Женева	9	729	▲ 17	▲ 23
Лос-Анджелес	10	723	▲ 3	▼ 12
Шеньчжень	11	722	▼ 2	▼ 17
Дубай	12	721	▼ 4	▼ 19
Франкфурт	13	720	▲ 2	▼ 13
Цюріх	14	719	0	▼ 15
Париж	15	718	▲ 2	▼ 10
Чикаго	16	717	0	▼ 15
Единбург	17	716	▲ 12	▲ 15
Люксембург	18	715	▲ 7	▲ 7

Гуанчжоу	19	714	▲ 4	▲ 3
Сідней	20	713	▼ 10	▼ 25

Джерело: *The Global Financial Centres Index 27 march 2020*.
URL: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_27_Full_Report_2020.03.26_v1.1_.pdf

Аналіз вищенаведених даних свідчить про те, що Нью-Йорк залишається на першому місці в індексі, на 7 балів випереджаючи Лондон. Гонконг лише на чотири бали поступається Лондону та перебуває на третьому місці, а Сінгапур залишається на четвертому місці. Шанхай залишається попереду Токіо на п'ятому місці в індексі, хоча Токіо піднявся на 10 балів у рейтингах, Торонто – на 27 балів (7-ме місце). Цюрих, Пекін і Франкфурт залишилися в першій десятці.

Концентрацію офшорного багатства у світі, виходячи з кількості транскордонних банківських депозитів, керованих у кожному офшорному центрі, наведено на рис. 2.

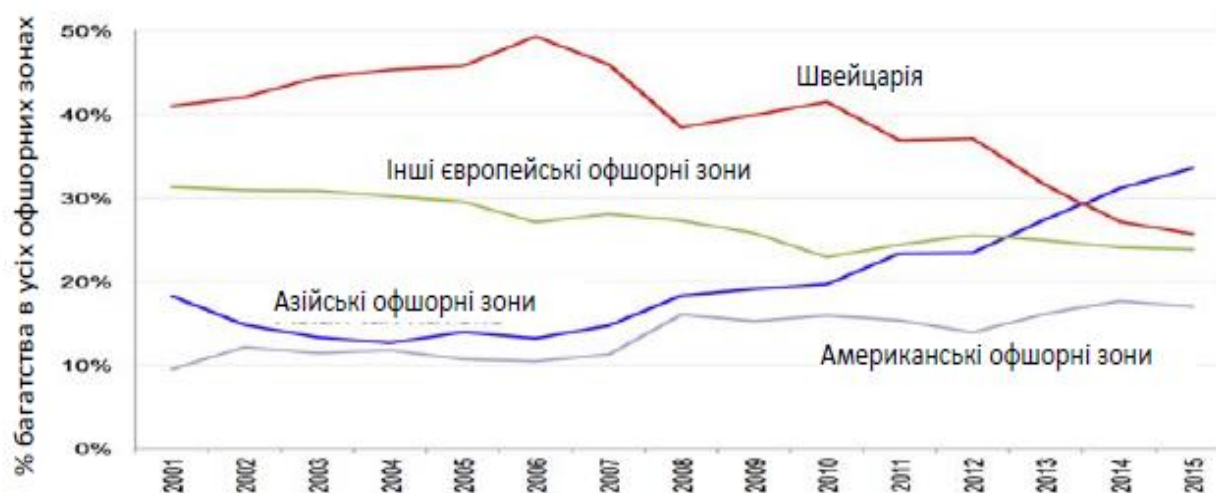

Рис. 2. Розподіл офшорного багатства світу

Джерело: Луцишин, З., Мехтієв, Е. *Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів. Міжнародна економічна політика*, № 2, 2018 С. 62–94.

Швейцарія через кризу 2008 - 2009 рр. втратила свою позицію офшорного центру, а азійські офшорні центри були на підйомі. Збільшення офшорного багатства було особливо помітним у Гонконзі. Джерсі, Багамські острови та Кайманові острови у 2007 р. навпаки набули більшої популярності як офшорні центри. З 2007 по 2015 рр. активи, що перебувають в управлінні, були збільшені в 6 разів, і Гонконг зараз посідає друге місце після Швейцарії.

Відмітимо, що за нашими спостереженнями, останніми роками популярність офшорного бізнесу зменшується. Оскільки, за прогнозами, приріст витрат на офшоринг у 2020 та 2022 рр. буде значно нижчим, ніж у 2016 й 2018 рр., у більшості, випадків приблизно в тричотири рази. Цей спад відбувається в умовах скорочення загального багатства доходу у світовому масштабі.

Наразі у світі налічується близько 50 класичних офшорних юрисдикцій, проте, з урахуванням тісно пов'язаних з офшорними зонами держав, їхня загальна кількість зростає до 100, що складає майже половину держав світу. Більша частина з них – це невеликі країни або острівні держави, що дозволяє активно застосовувати заходи з лібералізації податкових умов, підвищувати інвестиційну привабливість для залучення прямих іноземних інвестицій. Через існуючі офшорні зони вже пройшло більше 36 трлн дол. США, що становить значно більшу суму, ніж ВВП Японії та США разом, або половину всіх грошей планети. Такі дані пояснюються віртуалізацією грошей, оскільки 99% їхнього обсягу існує в цифровому вигляді.

До того ж, 80% усіх грошей планети зосереджено у 20% жителів світу, а США за останнє десятиліття випустили грошей стільки ж, скільки за попередні 150 років. Отже, світове фінансове співтовариство вже давно активно користується перевагами офшорних операцій.

Міжнародні фінансові статистичні дані засвідчили той факт, що сьогодні офшорний сегмент в економіці світу займає близько 21% усіх обсягів банківських операцій, до 7% світової комерційної діяльності, тоді як території податкових гаваней населяє близько 0,4% людства, а господарська діяльність офшорних зон продукує лише 0,7% світового ВВП.

Основними перевагами світового офшорного бізнесу є:

- створення та обслуговування вільних економічних зон,
- вплив на шляхи переміщення міжнародного фінансового капіталу та зміну його напрямку,
- мінімізація витрат при переміщенні капіталу
- сприяння прискоренню світових фінансових потоків.

Закцентуємо увагу на тому, що офшорні зони є особливим засобом поліпшення інвестиційної активності й притоку доходів до бюджетів депресивних територій, економічний ефект якого базується на збільшенні державних надходжень завдяки послабленню податкового навантаження. Наприклад, несприятливі умови ведення підприємни-

цької діяльності в Україні створюють передумови та підштовхують українських бізнесменів до пошуку шляхів мінімізації податкового тиску. Одним із таких шляхів є створення офшорних компаній. Однак щодо держави, то такий шлях веде до недоотримання бюджетом податкових надходжень. Незважаючи на це, створення офшорних компаній є повністю легальним на законодавчому рівні.

За даними дослідження, проведеного недержавною організацією Tax Justice Network, зареєстровано, що сума виведеного капіталу через офшорні зони в Україні перевищує суму ВВП країни. За 28 років незалежності з України було виведено більше 223 млрд дол. США. Лідером з вивезення капіталу є Китай (за 40 років з нього було виведено 1,19 трлн дол. США). На другому місці знаходиться Росія (з 1990 р. з країни було виведено 798 млрд дол. США). Розглядаючи реалії України, можна зазначити, що всього працюють офшорні компанії з 38 юрисдикцій [5]. Станом на 2018 р. лідерами з інвестицій є три найбільші офшорні зони – Кіпр, Британські Віргінські острови і Беліз, обсяг інвестиційних операцій за якими склав 21,35 млрд дол. США, що в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій становить 38,6%.

Згідно з дослідженням МВФ 2017 р., з 12,5 трлн дол. США, тобто майже 42% усіх прямих іноземних інвестицій у світі, проводилися через офшорні механізми, що існують тільки в документації пільгових податкових центрів. Крім того, у МВФ підраховали, що якби дохід ТНК оподаткували за місцем ведення підприємницької діяльності, то виплати зросли б на 550–690 млрд дол. США на рік, з них близько 230 млрд дол. США – у країнах, що розвиваються.

Відповідно до результатів аналізу Financial Secrecy Index станом на 2018 р. було визначено, що сукупний оборот незаконних транскордонних фінансових потоків у світі оцінюється в діапазоні 1,2–1,7 трлн дол. США в середньому на рік, а обсяг активів, розміщених юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування, складає 32 трлн дол. США. За даними дослідження ОЕСР, у результаті застосування вищенаведених податкових практик держави втрачають щорічно до 250 млрд дол. США податкових надходжень [5].

Таким чином, основним негативним ефектом використання офшорних схем компаніями-резидентами на національному рівні є відтік капіталу.

Також очевидно, що ведення бізнесу через офшорні центри найчастіше переслідує і злочинні цілі (ухилення від сплати податків або

спроби узаконення доходів, отриманих неправомірним шляхом). Водночас здійснення операцій через офшори є цілком законною практикою. Велика частина міжнародних корпорацій використовує офшорні філіали, при цьому будучи сумлінними платниками податків у країнах свого походження.

Останніми роками світова спільнота дуже стурбована діяльністю офшорних компаній. Кожного року розробляються нові підходи для боротьби з офшорами. Тому справедливо зазначити, що світ розпочав глобальний процес деофшоризації світової економіки.

В широкому розумінні деофшоризація – це протидія розмиванню оподатковуваної бази та виведення прибутку з-під оподаткування (анти-БЕПС). БЕПС визначається саме як розмивання оподатковуваної бази та виведення прибутку з-під оподаткування. У вузькому сенсі деофшоризація – це виявлення прибутків, виведених у низькоподатковій й офшорній юрисдикції, та оподаткування таких прибутків (правила КІК).

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) впроваджує достатньо ефективні механізми деофшоризації. У звіті БЕПС «Про розмивання податкової бази та виводу прибутку з-під оподаткування» запропонована «дорожня карта», яка надає змогу країнам отримувати належний їм прибуток від оподаткування, сприяти покращенню обміну інформацією, неспроможності штучного переводу прибутку в низькоподатковій юрисдикції.

Свідченням того, що Україна підтримує глобальну деофшоризацію, стала публікація у травні 2017 р. на офіційному сайті Міністерства фінансів України дорожньої карти імплементації Плану дій БЕПС, захід №6 якого передбачає вдосконалення чинних угод про уникнення подвійного оподаткування шляхом включення до них запропонованих правил запобігання зловживанням угодою.

Протягом останніх років Україна насправді намагається боротися з виведенням капіталів в офшори, незважаючи на те, що високий рівень тінізації економіки України значно ускладнює державний контроль за рухом капіталів.

Недоліки в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності створюють сприятливий ґрунт для поширення різноманітних схем виведення капіталів з України, які використовуються з метою ухилення від сплати податків, відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. Отже, будемо сподіватися, що впровадження за-

ходів БЕПС у розрізі правил КІК та обов'язкового обміну податкової інформації стимулюватиме український бізнес відмовитися від виведення прибутків в офшори.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карлін, М. І., Івашко, О. А. Інвестиційні офшори: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 292 с. URL: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/12272/1/inv_ofshory.pdf.
2. Луцишин, З., Мехтієв, Е. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів. Міжнародна економічна політика, № 2, 2018 С. 62–94. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/23852>.
3. Луцишин, З., Фролова, Т., Южаніна, Н., Мазур, М., Перебийніс, Д. Сучасна офшоризація бізнесу у конструкті національної фіскальної безпеки. Міжнародна економічна політика, Вип. 1(30), 2019. С. 70–112. URL: http://iepjournal.com/journals/30/2019_4_Lutsyshyn_%20Frolova_Yuzhanina_Mazur_Perebyinis.pdf.
4. Пешко, А. В. Офшорний бізнес як складова світової економіки. Економіка та підприємництво, № 3, 2018. С. 233–236.
5. Світ прощається з офшорами: Україна на черзі. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/offshore/2019/10/21/652665/>
6. Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 2014. –№ 107. – pp. 22-32.
7. FATF. What do we do. URL: <https://www.fatf-gafi.org/about/whatwedo/#d.en.3146>.
8. Global Wealth: Reigniting Radical Growth 2019. URL: <https://www.bcg.com/publications/2019/global-wealth-reigniting-radical-growth.aspx>.
9. The Global Financial Centres Index 22 March 2019. URL: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_25_Report.pdf.

Пищак Руслана Володимирівна,
студентка групи МЕБз-19-1с
Науковий керівник:
Стежко Надія Володимирівна

НОВИЙ МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПОРЯДОК: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена дослідженню міжнародного економічного порядку як складової частини системи міжнародних відносин. Визначено характерні особливості стану міжнародного економічного порядку. Аналізуються особливості понять міжнародного та світового порядку. Виділено чинники, які визначають теперішній стан міжнародного економічного порядку.

Summary this research paper is aimed at investigation of international economic order as a part of the international relations system. Specific particularities of the contemporary condition of the international economic order are defined. Peculiarities of international and world order concepts are analyzed. The research outlines factors that determined the current state of the international economic order.

Ключові слова: новий міжнародний економічний порядок, міжнародний порядок, світовий порядок, глобальна економіка, міжнародні відносини.

Постановка проблеми. Світогосподарська система характеризується глибинними процесами, які впливають на економічні, політичні, правові, культурні та інші аспекти суспільного життя та визначають позиції країн на світовій арені. Глобалізація, яка спирається на модернізацію та цивілізаційний розвиток, сприяє геополітичним трансформаціям та формуванню нової геоекономічної структури [4, с. 146].

В умовах сучасності, коли глобальна економіка увійшла в постіндустріальну фазу неприборканого ресурсопоглинання і техногенного вимотування біологічної і мінеральної ноосфер Землі, потрібний системний підхід до реформування всіх сфер життя глобальної економічної системи з урахуванням факторів, що дестабілізують світовий економічний порядок. Такий порядок слід розглядати як комплекс ідей, теорій і доктрин його формування, а також реальну політику і практику його побудови, функціонування і розвитку.

Науковці вважають, що «світова економіка повинна мати єдину спільну мету і єдиний економічний порядок. В іншому випадку вона як система не здатна прогресувати і, отже, може загинути» [6, с. 38].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням міжнародного економічного порядку як складової частини системи міжнародних відносин присвячують свої дослідження: О. Бабуріна, К. Кулаковський, Л. Молчанова, А. Парфіненко, П. Подлепіна, Є. Савельєв, С. Юрій, Р. Хасбулатов та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постановка проблеми формування нового міжнародного економічного порядку потребує розробки відповідного понятійного апарату. Сьогодні в наукових колах ведеться активна дискусія з проблем зміни механізму регулювання міжнародної системи, проте до цих пір немає єдиної думки щодо понять «новий міжнародний економічний порядок» та «новий світовий економічний порядок».

Зміст поняття «міжнародний порядок» традиційно пов'язане з міждержавними відносинами і дещо відрізняється від світового порядку. З цієї точки зору міжнародний порядок можна охарактеризувати як міждержавний, який може існувати без наявності світового порядку.

Світовий порядок немислимий без створення ефективних процедур міждержавного співробітництва, які передбачають особливий міжнародний порядок, який відповідає основним цілям всього людства.

На думку О. М. Бабуріної поняття «світовий порядок» об'ємніше поняття «міжнародний порядок», проте роль останнього не слід зменшувати. Різниця між вказаними поняттями, полягає в тому, що якщо міжнародний порядок як оптимальний устрій міжнародних відносин, що відображає можливості громадських умов, існував практично на всіх етапах історії міждержавних відносин, то про світовий порядок цього сказати не можна. Міжнародний порядок – це схема побудована насамперед на відносинах між державами, коли головними акторами на світовій арені виступають держави. Світовий порядок – це такий устрій регулювання єдиної глобальної системи, в якій зростає роль нових суб'єктів – міжнародних економічних об'єднань, міжнародних організацій і транснаціональних корпорацій – і знижується роль суверенних держав. На переконання

О. М. Бабуриної «міжнародний міждержавний порядок – важлива складова частина світового порядку, його ядро» [1, с. 122].

Міжнародна економічна система перебуває в безперервному стані еволюції. Досліджуючи історичний розвиток світового господарства, можна побачити ключові тренди та явища, які змінюють параметри глобальної економіки, визначити суб'єктів (держави, їхні об'єднання та союзи, групи впливу на міжнародні інституції), які виступають архітекторами світоустрою, а також побачити інтереси та інструментарій, який використовується ними задля досягнення тактичних та стратегічних цілей.

Відповідна модель світоустрою була характерною для ХХ століття, протягом якого відбулися докорінні зміни в міжнародному економічному порядку. У 1914 р Англії, провідній державі світу, належало 25% території всієї землі (33,8 млн. кв. км) і 26,6% (440 млн. чоловік) населення. На частку шести провідних держав (Англія, Росія, Франція, Німеччина, США, Японія) припадав 61% території і 58% жителів Землі. На початку ХХІ ст. в цих шести країнах проживало лише 12,5% населення планети (754,5 млн. чол.). Частка Великобританії у світовому ВВП за минуле сторіччя знизилася більш ніж в три рази – з 10,04 до 3,2%. Старий економічний порядок асоціюється з гегемонією і експансією США і розвинених капіталістичних країн на ринки і території країн, що розвиваються. Після закінчення Другої світової війни відбулося подальше реформатування глобального простору. На міжнародній арені ще більшої ваги набули США та ЄС. Ці дві держави фактично утворили два ядра біполярної моделі світового порядку та відбулась поляризація економік за рівнем їхнього розвитку. Міжнародний поділ праці, інтенсифікації міжнародної кооперації, рух капіталу різних форм, науково-технічний прогрес та інші прояви глобалізації призвели до поляризації національних економік на дві групи. До першої групи входять країни, що набули високого розвитку і отримали умовну назву «Світова Північ». Вона репрезентована країнами Західної Європи, США, Канадою, Японією, Новою Зеландією, Ізраїлем, Австралією. До другої групи відносяться країни, що знаходяться у стадії розвитку та мають низький рівень розвитку економіки. Така група отримала назву «Світовий південь» [9, р. 132].

Поділ світової економіки на два геоекономічні макрорегіони мають в якості об'єктивного прояву диспропорцію в розвитку економіки між країнами та їхніми угрупованнями, блоками. Глобалізація

призвела до подальшого поглиблення прірви, яка виділила високорозвинені країни від країн, що розвиваються, та країн із низьким рівнем розвитку економіки. Як наслідок, з боку країн, що розвиваються, і таких, що мають низький рівень розвитку економіки, виник запит на створення нового міжнародного економічного порядку (НМЕП), який був формалізований у трьох документах, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН: Декларація і Програма дій щодо встановлення нового міжнародного економічного порядку і Хартія економічних прав і обов'язків держав.

Програма включає вимоги правового характеру НМЕП та пропонує дотримуватись у міжнародних відносинах таких основоположних принципів:

- суверенітет і рівноправність держав;
- їхня територіальна цілісність і невтручання у внутрішні діла;
- право кожної країни обирати найбільш прийнятний для неї шлях розвитку;
- суверенітет держави над природними ресурсами і всією економічною діяльністю;
- контроль за діяльністю транснаціональних корпорацій;
- надання допомоги без будь-яких політичних або військових умов [3, с. 47].

Помітна інтенсифікація глобалізаційних процесів відбулась саме у другій половині ХХ ст. Після розпаду соціалістичної системи господарювання світова економіка стала єдиною системою, тому, говорячи про економічний порядок в масштабах глобальної, планетарної економіки, науковці вважають, що точніше використовувати термін «світовий порядок».

Додатковим аргументом на користь цього твердження є той факт, що в даний час зростає роль недержавних суб'єктів (ТНК, ТНБ, міжнародних економічних організацій, регіональних інтеграційних об'єднань, неурядових організацій) в світовій економіці.

Х. Булл визнає, що світовий порядок – породження 20 століття. До другої половини 19 століття не існувало політичної системи, що охоплювала б увесь світ в цілому, і говорити про «світовий порядок» по відношенню до цього періоду можна лише, маючи на увазі «суму різних політичних систем, які привносили порядок в різні частини світу» [7, р. 59].

Отже, новий світовий економічний порядок – це сукупність узаконених норм, правил, принципів і інститутів, що регулюють міжнародні економічні відносини, що дозволяють всім країнам світової спільноти мати гарантовану можливість соціально-економічного розвитку та найбільш повного розкриття науково-технічного, природно-сировинного, інвестиційного, трудового та інших потенціалів, які дозволять їм зайняти гідне місце в глобальній світовій економічній системі.

Цільова спрямованість правових основ функціонування нового світового економічного порядку на нинішньому етапі розвитку має усунути головні причини виникнення світових кризових ситуацій. Їх значною мірою зафіксовано на вашингтонському саміті «Великої двадцятки» або G-20 (2008-2009 рр.). Серед чинників, котрі призводять до кризи світового масштабу, названо такі: слабкість норм відносно гарантій; непродумані методи управління ризиками; складність і непрозорість фінансових продуктів та надмірне використання кредитів у біржовій торгівлі.

Саме перелічені чинники призвели до появи в економічній системі уразливих місць. Ще більш уразливими є країни, що розвиваються, уряди яких не мають достатньо кваліфікованого державного апарату і потрібних фінансових ресурсів для впливу на бізнес [5].

Процес формування нового світового економічного порядку має розвиватися з урахуванням забезпечення рівних можливостей на вільному ринку не тільки розвиненим країнам, а й країнам, що розвиваються. Доцільно зважати на ту особливість, що сучасний світовий ринок є жорсткою ієрархічною системою, яка орієнтована переважно на збереження розвиненими країнами досягнутих позицій. Для цього використовуються такі методи, як маніпулювання фінансовими ринками, штучне завищення цін на інноваційні продукти тощо. Це не дає змоги економікам, що розвиваються, вирватися з боргового зашморгу і виступити реальним конкурентом економік розвинених країн [5].

Тому, урядами держав мають розроблятися стратегії протидії зовнішнім викликам і ризикам глобального середовища. Такі заходи не лише можуть убезпечити національне середовище від прецесійних явищ, а й змінити становище країни на міжнародній арені [2, с. 48].

Отже, з проведеного дослідження можна дійти висновку, що новий міжнародний економічний порядок – це концепція перебудови міжнародних економічних відносин відповідно з комплексом вимог економічно

відсталих країн для подолання їх нерівноправного становища у сфері зовнішньоекономічних відносин. Під терміном «новий світовий економічний порядок», слід розуміти установлення єдиних міжнародновизнаних норм, правил і законів, насамперед, для попередження та усунення причин виникнення світових економічних криз, властивих ХХІ ст.

Нинішня система та її конфігурація неспроможна сьогодні ефективно реагувати на глобальні виклики, кризи та загрози, тож можна говорити про потребу розробки та імплементації нового міжнародного порядку в економічній та політичній сферах, що включатиме оновлення інституцій, їхніх повноважень та механізмів їхньої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабурина О. Н. Новый международный экономический порядок и новый мировой экономический порядок: соотношение понятий и этапы трансформации. *Вестник РЭА*. 2010. № 5. С. 120-126.
2. Кулаковський К.О. Сутність та глобальні детермінанти трансформації міжнародного економічного порядку. *Вісник ОНУ ім. Мечнікова*. 2016. Т21. Вип. 1. С. 48.
3. Молчанова Л. Трансформація вимог формування нового економічного порядку. *Міжнародна економічна політика*. 2013. № 1 (18). С. 41-62.
4. Парфіненко А. Ю., Подлепіна П. О., Кондакова Г. О. Нові індустріальні країни «першої хвилі» в системі світогосподарських зв'язків. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2014. № 1144, Вип. 3(1). С. 146-151.
5. Савельєв Є., Юрій С. Ordnung, чи новий світовий економічний порядок. *Дзеркало тижня*. 30 січня. 4 лютого 2010. № 3 (782).
6. Хасбулатов Р. И. Международные экономические отношения: учебник для бакалавров. Москва : Издательство Юрайт, 2014. 910 с.
7. Bull H. The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics / H. Bull. L. : Macmillan, 1977, p. 20.
8. Cox R. W. Production, Power and World Order: Social Forces in the making of History / W. R. Cox. N. Y. : Columbia University Press, 1987. 380 p.
9. Gordon, Ruth. The Dawn of a New, New International Economic Order. Law and contemporary problems. Fall 2009. Vol. 72:131. P. 131-162.

**Розвадовський Олег
Миколайович,**
студент групи МEBз-19-1с
Науковий керівник:
Карпенко Л.М.,
д.е.н., професор

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В РОЗРІЗІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ЄС ТА СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО

Стаття присвячується аналізу тенденцій розвитку економічних відносин між Україною, Європейським союзом та східними партнерами. Проведено ґрунтовний аналіз основних статистичних показників, що якісно описують існуючі тенденції розвитку економічного співробітництва в контексті економічної безпеки України.

The article is devoted to the analysis of trends in trade and economic relations between Ukraine, the European Union and current partners. A detailed analysis of the main statistical indicators, which the most qualitatively describe the existing trends in the development of economic cooperation between Ukraine and the EU in the trade sphere was conducted in the context of the economic security of Ukraine.

Вступ. Новий етап українських відносин із країнами Європейського союзу започаткувався 27 червня 2014 року [1] після підписання угоди про Асоціацію України з ЄС. Це створило підґрунтя для проведення нової економічної політики. Значні трансформаційні перетворення відбулися завдяки укладанню нових угод та договорів, які вплинули на регулятивні умови економічного співробітництва між Україною та Європейським союзом.

Дослідженням розвитку та динаміки економічних процесів між Україною та ЄС в умовах євроінтеграційного вектору розвитку нашої держави займалися ряд вітчизняних науковців: А. Гальчинський, В. Власюк, В. Будкіна, Д. Лук'яненко, Є. Савельєва, А. Філіпенко, І. Маштабей, В. Бураковський, В. Гейць, Б. Буркинський, М. Дудченко, А. Поручник, Ю. Пахомов, В. Сіденко. Дослідження питання реалізації експортного потенціалу в умовах європейської інтеграції України висвітлюється в роботах С. Пирожкова, Я. Жаліла, В. Бесєдіна, А. Сухорукова, М. Крижанівського, О. Білоруса, Б. Губського.

Методологія. У написанні роботи використовувалися загально-наукові прийоми досліджень та ряд специфічних методів науково-дослідницького пізнання, а саме: систематизації, графічного, статистичного, економічного аналізу, прогнозування та логічного аналізу. Розрахунок та аналіз моделі проведений в середовищі EViews. Дані для дослідження взято з відкритого доступу The World Bank [2].

Основна мета статті: зробити аналіз економічної безпеки України в розрізі регіональної інтеграції: ЄС та східного партнерства з використанням оновлених даних у період з 1960 року по 2019 рік.

Основні країни дослідження: Європейський Союз, Україна, Молдова, Білорусь, Азербайджан, Грузія, Вірменія.

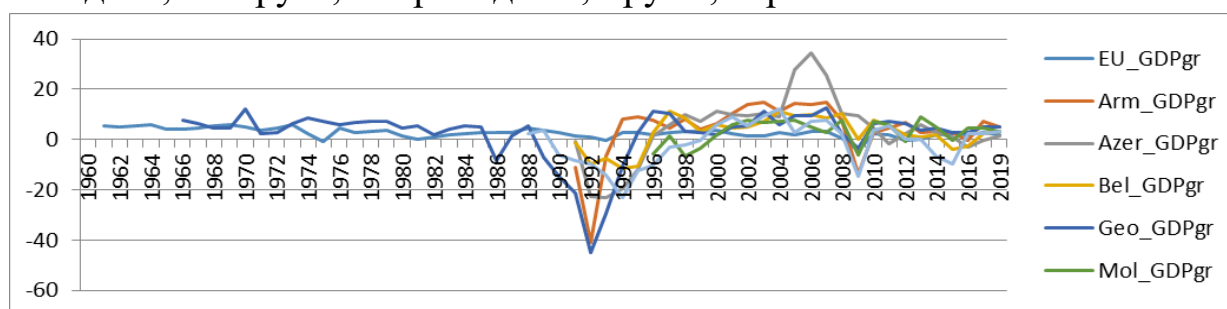

Рис. 1. Динаміка зростання ВВП (річний %) у країнах ЄС та 6 країнах ПСС (1961-2019), за даними World Bank data

З графіків бачимо, що економічне зростання за останні 4 роки не змінило свій напрям і було досить різноманітним в усіх країнах, що свідчить про відсутність синергії у відповідних показниках і інтеграційний напрямок у ЄС не підтримує економічну стійкість до шоків цільових держав.

Тому, доцільно буде побудувати економетричні моделі для формування наступних пропозицій. База для дослідження: 2779 статистичних даних за 1960 – 2019 роки для ЄС та 6ПСС. Основні показники, що були використані при аналізі, зазначені в таблиці 1.

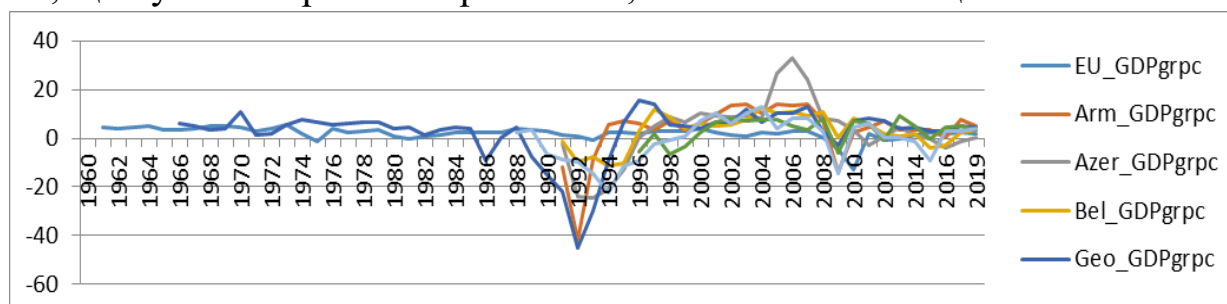

Рис. 2. Динаміка зростання ВВП на душу населення (річний %) у країнах ЄС та 6 країнах ПСС (1961-2019), за даними World Bank data

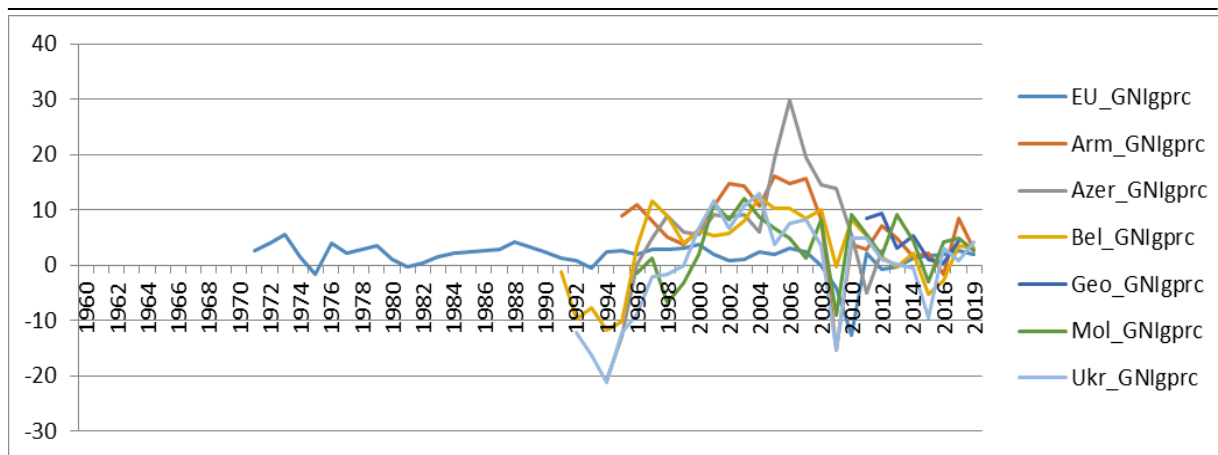

Рис. 3. Динаміка зростання ВНД на душу населення (річний %) у країнах ЄС та 6 країнах ПСР (1991-2019), за даними World Bank data

Таблиця 1

Показники для аналізу

Символ	Змінна	Одиниця виміру
_GDPgr	Темп росту ВВП	річний %
_GDPgrpc	Темп росту ВВП на душу населення	річний %
_GNI	Темп росту ВНД	річний %
_GNIgrpc	Темп росту ВНД на душу населення	річний %
_CAB	Баланс поточного рахунку	% ВВП
_STD	Короткостроковий борг	% загальних резервів
_RIR	Реальна відсоткова ставка	%
_M	Військові витрати	% ВВП
_GNE	Валові національні витрати	% ВВП
_Exp	Експорт товарів та послуг	% ВВП
_trade	Торгівля	% ВВП
_pov	Розрив у бідності на суму 2 долари на день	(ПКС) %
_unp	Безробіття загальне, оцінка МОП	% від робочої сили
_infl	Інфляція, споживчі ціни	річний %

Спершу перевіримо колінеарність між показниками зростання ВВП (_GDPGR) у різних країнах. Залежна змінна зростання ВВП ЄС (EU_GDPGR), інші показники – регресори. Для проведення тесту перейдемо: Quick -> Group Statistics -> Correlation.

EViews - [Group: UNTITLED Workfile: UNTITLED::Untitled]

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

View Proc Object Print Name Freeze Sample Sheet Stats Spec

Correlation

	EU_GDPGR	ARM_GDPGR	AZER_GDPGR	BEL_GDPGR	GEO_GDPGR	MOL_GDPGR	UKR_GDPGR
EU_GDPGR	1.000000	0.606728	0.185462	0.357822	0.461496	0.163170	0.479977
ARM_GDPGR	0.606728	1.000000	0.526053	0.580720	0.716622	0.423744	0.699953
AZER_GDPGR	0.185462	0.526053	1.000000	0.591923	0.352546	0.157969	0.341501
BEL_GDPGR	0.357822	0.580720	0.591923	1.000000	0.485573	0.284006	0.544301
GEO_GDPGR	0.461496	0.716622	0.352546	0.485573	1.000000	0.231952	0.381018
MOL_GDPGR	0.163170	0.423744	0.157969	0.284006	0.231952	1.000000	0.671012
UKR_GDPGR	0.479977	0.699953	0.341501	0.544301	0.381018	0.671012	1.000000

Рис.4. Перевірка на колінеарність між показниками зростання ВВП

З побудованої моделі [3], випливає, що порівняно тісний взаємозв'язок ми маємо між темпом росту ВВП ЄС та Вірменією з коефіцієнтом кореляції приблизно 0,61. Менш тісний зв'язок кореляції з Україною (0,48), Грузією (0,46) та іншими країнами. В моделі присутній зв'язок між незалежними змінними, але він незначний (макс 0,71), мультиколінеарність – відсутня.

Далі побудуємо модель найменших квадратів [3]: Open -> As Equation-> Least Squares.

Included observations: 23 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ARM_GDPGR	0.145384	0.102381	1.420038	0.1748
AZER_GDPGR	-0.038178	0.044285	-0.862099	0.4014
BEL_GDPGR	0.018424	0.106313	0.173302	0.8646
GEO_GDPGR	0.031730	0.126590	0.250651	0.8053
MOL_GDPGR	-0.091707	0.089692	-1.022460	0.3218
UKR_GDPGR	0.072817	0.086553	0.841296	0.4126
C	1.069111	0.680463	1.571152	0.1357

R-squared	0.439590	Mean dependent var	1.806261
Adjusted R-squared	0.229436	S.D. dependent var	1.674089
S.E. of regression	1.469545	Akaike info criterion	3.853573
Sum squared resid	34.55299	Schwarz criterion	4.199158
Log likelihood	-37.31608	Hannan-Quinn criter.	3.940486
F-statistic	2.091753	Durbin-Watson stat	1.321927
Prob(F-statistic)	0.111619		

Рис. 5. Застосування методу найменших квадратів

Prob. дає змогу зрозуміти, чи значима дана незалежна змінна, чи ні. В даному випадку маємо ситуацію, коли Prob. > 5%, приймаємо нульову гіпотезу, коефіцієнт регресії = нулю, тобто за висновками моделі, розуміємо, що змінні – незначимі. Показник R-squared має значення 43%, тобто темпи росту ВВП ЄС на 43% пояснюються темпами росту ВВП аналізованих країн. Інші 57% - це фактори, які не включені в модель (ВВП інших розвинутих країн ЄС). Далі перевіримо на кореляцію за допомогою введення лагових даних: View -> Residual Diagnostic -> Serial Correlation test:

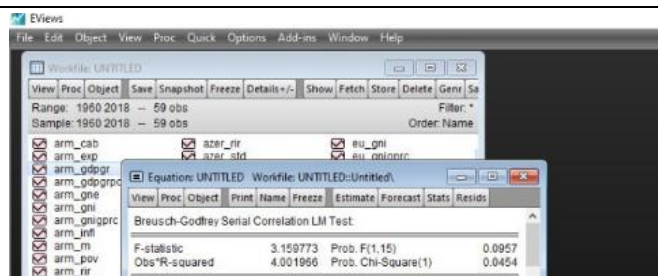

Рис. 6. Перевірка на кореляцію за допомогою введення лагових даних

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ARM_GDPGR	-0.051217	0.100326	-0.510505	0.6171
AZER_GDPGR	0.002018	0.041584	0.048523	0.9619
BEL_GDPGR	0.066056	0.106485	0.620331	0.5443
GEO_GDPGR	0.036988	0.120633	0.306618	0.7533
MOL_GDPGR	0.081077	0.095751	0.846746	0.4104
UKR_GDPGR	-0.036668	0.083821	-0.437450	0.6680
C	-0.412477	0.679563	-0.606974	0.5529
RESID(-1)	0.516542	0.290588	1.777575	0.0957

R-squared: 0.173999 Mean dependent var: -2.72E-16
Adjusted R-squared: -0.211469 S.D. dependent var: 1.253232

Рис. 7. Перевірка на кореляцію за допомогою введення лагових даних

Бачимо, що при 5%-му рівню значимості лаг1 має показник по Prob. 0,096. Вірогідність прийняття нульової гіпотези – більше 5%-го рівня. Отже, лаг1 – незначимий. Автокореляція відсутня. Додатково перевіримо на кореляцію [4]: View -> Residual Diagnostic -> Correlogram Statistics

Included observations: 23						
	Autocorrelation	Partial Correlation	AC	PAC	Q-Stat	Prob
1	0.337	0.337	2.9657	0.085		
2	-0.145	-0.292	3.5413	0.170		
3	-0.170	-0.010	4.3699	0.224		
4	-0.104	-0.085	4.6985	0.320		
5	-0.089	-0.080	4.9507	0.422		
6	-0.041	-0.020	5.0078	0.543		
7	-0.025	-0.060	5.0292	0.656		
8	-0.048	-0.063	5.1164	0.745		
9	0.062	0.092	5.2734	0.810		
10	0.078	-0.027	5.5419	0.852		
11	-0.089	-0.133	5.9236	0.878		
12	-0.356	-0.327	12.561	0.402		

Рис. 8. Додаткова перевірка на кореляцію

Probability напроти значень Q-статистики більше ніж 0,05, це вказує на відсутність автокореляції кожного порядку. Визначимо чи є гетероскедастичність за допомогою тесту Уайта: View -> Residual Diagnostic -> Heteroskedasticity test (White).

Згідно рис.9, F-statistic=1,73, Prob.=0,18 (більше 5%) – висока вірогідність прийняття нульової гіпотези. Отже в моделі, побудованій

нами, немає гетероскедастичності. Залишки моделі – гомоскедастичні і мають постійну дисперсію. Але вплив змінної Молдови є статистично значимим.

EViews - [Equation: UNTITLED Workfile: UNTITLED:Untitled\]

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

View Proc Object Print Name Freeze Estimate Forecast Stats Resids

Heteroskedasticity Test: White

F-statistic	1.725750	Prob. F(6,16)	0.1790
Obs*R-squared	9.036542	Prob. Chi-Square(6)	0.1715
Scaled explained SS	3.694318	Prob. Chi-Square(6)	0.7180

Test Equation:
Dependent Variable: RESID^2
Method: Least Squares

Included observations: 23

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.546697	0.850147	2.995597	0.0086
ARM_GDPGR^2	0.017699	0.008980	1.971027	0.0663
AZER_GDPGR^2	-0.003006	0.002060	-1.459326	0.1638
BEL_GDPGR^2	-0.005579	0.010723	-0.520324	0.6100
GEO_GDPGR^2	-0.011233	0.010856	-1.034713	0.3162
MOL_GDPGR^2	-0.042835	0.019546	-2.191445	0.0436
UKR_GDPGR^2	0.001555	0.008621	0.180344	0.8591

R-squared	0.392893	Mean dependent var	1.502304
Adjusted R-squared	0.165228	S.D. dependent var	1.996638
S.E. of regression	1.824245	Akaike info criterion	4.286000
Sum squared resid	53.24591	Schwarz criterion	4.631585
Log likelihood	-42.28900	Hannan-Quinn criter.	4.372913
F-statistic	1.725750	Durbin-Watson stat	1.851450
Prob(F-statistic)	0.179022		

Рис. 9. Визначення гетероскедастичності за тестом Уайта

Перевіримо також гетероскедастичність за тестом Бреуша-Пагана:

EViews

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

Workfile: UNTITLED

Range: 1960 2018 -- 59 obs

Sample: 1960 2018 -- 59 obs

Filter: *

Order: Name

arm_cab
arm_exp
arm_gdpgr
arm_gdpgrc
arm_gne
arm_gni
arm_gnigprc
arm_inf
arm_m
arm_pov
arm_rir
arm_std
arm_trade
arm_unp
azer_cab
azer_exp
azer_gdpgr
azer_gdpgrc
azer_gne
azer_gni
azer_gnigprc
azer_inf
azer_m
azer_pov

Equation: UNTITLED Workfile: UNTITLED:Untitled\

View Proc Object Print Name Freeze Estimate Forecast Stats Resids

Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey

F-statistic	0.626055	Prob. F(6,16)	0.7074
Obs*R-squared	4.373061	Prob. Chi-Square(6)	0.6263
Scaled explained SS	1.787794	Prob. Chi-Square(6)	0.9381

Test Equation:
Dependent Variable: RESID^2
Method: Least Squares

Included observations: 23

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.722680	0.975617	2.790707	0.0131
ARM_GDPGR	-0.073777	0.146788	-0.502608	0.6221
AZER_GDPGR	0.033789	0.063494	0.532167	0.6019
BEL_GDPGR	-0.112221	0.152426	-0.736232	0.4722
GEO_GDPGR	-0.026944	0.181500	-0.148452	0.8838
MOL_GDPGR	-0.121051	0.128597	-0.941318	0.3605
UKR_GDPGR	0.050884	0.124096	0.410037	0.6872

R-squared	0.190133	Mean dependent var	1.502304
Adjusted R-squared	-0.113567	S.D. dependent var	1.996638
S.E. of regression	2.106965	Akaike info criterion	4.574165
Sum squared resid	71.02885	Schwarz criterion	4.919750
Log likelihood	-45.60289	Hannan-Quinn criter.	4.661078
F-statistic	0.626055	Durbin-Watson stat	2.231548
Prob(F-statistic)	0.707384		

Рис. 10. Перевірка гетероскедастичності за тестом Бреуша-Пагана

За даним тестом вплив змінної Молдови є статистично незначимим. Регресія в цілому не є значимою, вірогідність прийняття нульової гіпотези 71%. Гетероскедастичність – відсутня.

Перевіримо нашу побудовану модель на стійкість [5]: View -> Stability Diagnostic -> Reset Test (Рис. 11, рис. 12). Отже, результати тестування свідчать про неправильно підібрану форму моделі (Probability = 0,0005, менше за 0,05 та 0,01). Перемінні показників Азейбаржану, Білорусі, Грузії в нашій моделі є статистично незначимі.

Проведемо подібні тести для показників зростання ВВП на душу населення (_GDPGRC) у різних країнах та експорту (_EXP).

EViews - [Equation: UNTITLED Workfile: UNTITLED:Untitled]

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

View Proc Object Print Name Freeze Estimate Forecast Stats Resids

Ramsey RESET Test
Equation: UNTITLED
Specification: EU_GDPGR ARM_GDPGR AZER_GDPGR BEL_GDPGR
GEO_GDPGR MOL_GDPGR UKR_GDPGR C
Omitted Variables: Squares of fitted values

	Value	df	Probability
t-statistic	4.391627	15	0.0005
F-statistic	19.28639	(1, 15)	0.0005
Likelihood ratio	19.01406	1	0.0000

F-test summary:

	Sum of Sq	df	Mean Squares
Test SSR	19.43636	1	19.43636
Restricted SSR	34.55299	16	2.159562
Unrestricted SSR	15.11664	15	1.007776

LR test summary:

	Value
Restricted LogL	-37.31608
Unrestricted LogL	-27.80905

Рис. 11. Перевірка моделі на стійкість

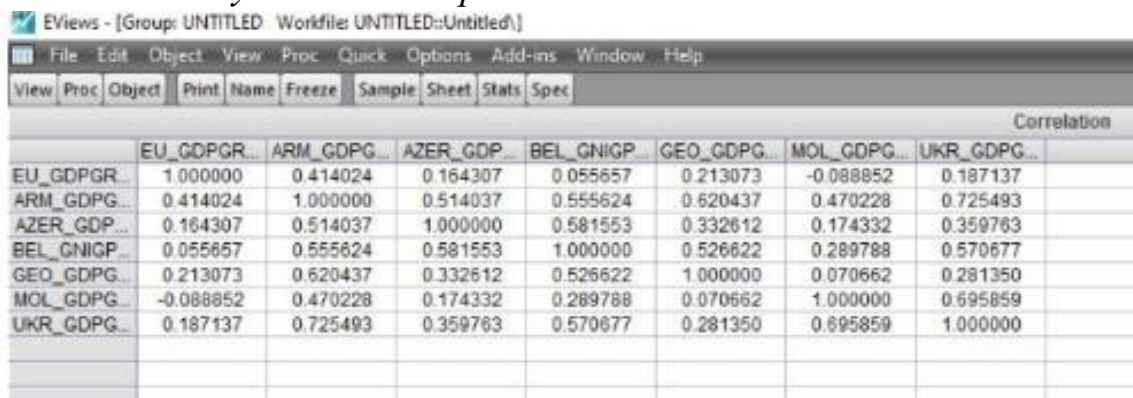
Unrestricted Test Equation:
Dependent Variable: EU_GDPGR
Method: Least Squares

Included observations: 23

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ARM_GDPGR	0.217788	0.071855	3.030914	0.0084
AZER_GDPGR	-0.024668	0.030408	-0.811221	0.4299
BEL_GDPGR	0.030821	0.072680	0.424064	0.6775
GEO_GDPGR	0.088911	0.087452	1.016689	0.3254
MOL_GDPGR	-0.290422	0.076168	-3.812910	0.0017
UKR_GDPGR	0.220674	0.068040	3.243287	0.0055
C	2.865382	0.619173	4.627757	0.0003
FITTED^2	-0.535783	0.122001	-4.391627	0.0005

R-squared	0.754825	Mean dependent var	1.806261
Adjusted R-squared	0.640411	S.D. dependent var	1.674089
S.E. of regression	1.003880	Akaike info criterion	3.113831
Sum squared resid	15.11664	Schwarz criterion	3.508785
Log likelihood	-27.80905	Hannan-Quinn criter.	3.213161
F-statistic	6.597269	Durbin-Watson stat	1.634926
Prob(F-statistic)	0.001118		

Рис. 12. Перевірка моделі на стійкість ВВП на душу населення (GDPGRC) у різних країнах:

Тест на мультиколінеарність:

EViews - [Group: UNTITLED Workfile: UNTITLED::Untitled]

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

View Proc Object Print Name Freeze Sample Sheet Stats Spec

Correlation

	EU_GDPGR...	ARM_GDPG...	AZER_GDP...	BEL_GNIGP...	GEO_GDPG...	MOL_GDPG...	UKR_GDPG...
EU_GDPGR...	1.000000	0.414024	0.164307	0.055657	0.213073	-0.088852	0.187137
ARM_GDPG...	0.414024	1.000000	0.514037	0.555624	0.620437	0.470228	0.725493
AZER_GDP...	0.164307	0.514037	1.000000	0.581553	0.332612	0.174332	0.359763
BEL_GNIGP...	0.055657	0.555624	0.581553	1.000000	0.526622	0.289788	0.570677
GEO_GDPG...	0.213073	0.620437	0.332612	0.526622	1.000000	0.070662	0.281350
MOL_GDPG...	-0.088852	0.470228	0.174332	0.289788	0.070662	1.000000	0.595859
UKR_GDPG...	0.187137	0.725493	0.359763	0.570677	0.281350	0.595859	1.000000

Рис. 13. Тест на мультиколінеарність показників ВВП на душу населення у різних країнах

З побудованої моделі, випливає, що тісних взаємозв'язків ми не маємо між темпом росту ВВП на душу населення ЄС та іншими країнами. В моделі присутній зв'язок між незалежними змінними, але він незначний (макс 0,72), мультиколінеарність – відсутня.

Моделі найменших квадратів:

Included observations: 23 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ARM_GDPGRPC	0.420588	0.234467	1.793807	0.0918
AZER_GDPGRPC	-0.004246	0.100990	-0.042043	0.9670
BEL_GNIGRPC	-0.168179	0.237872	-0.707014	0.4897
GEO_GDPGRPC	-0.106528	0.253105	-0.420890	0.6794
MOL_GDPGRPC	-0.328500	0.210650	-1.559456	0.1384
UKR_GDPGRPC	0.070472	0.214598	0.328392	0.7469
C	0.833012	1.522726	0.547053	0.5919

R-squared	0.331073	Mean dependent var	0.930926
Adjusted R-squared	0.080225	S.D. dependent var	3.455838
S.E. of regression	3.314317	Akaike info criterion	5.480170
Sum squared resid	175.7552	Schwarz criterion	5.825756
Log likelihood	-56.02196	Hannan-Quinn criter.	5.567084
F-statistic	1.319817	Durbin-Watson stat	2.380111
Prob(F-statistic)	0.304460		

Рис. 14. Модель найменших квадратів

Prob. більше 5%, приймаємо нульову гіпотезу, коефіцієнт регресії = нулю, тобто за висновками моделі, розуміємо, що змінні – незначимі. Показник R-squared має значення 33%, тобто темпи росту ВВП на душу населення ЄС на 33% пояснюються темпами росту ВВП на душу населення аналізованих країн. Інші 57% - це фактори, які не включені в модель (ВВП на душу населення інших розвинутих країн ЄС).

Перевірка на гетероскедастичність (тест Уайта):

F-statistic=0,46 Prob.=0,82 (більше 5%) – висока вірогідність прийняття нульової гіпотези. Отже в моделі, побудованій нами, немає гетероскедастичності. Залишки моделі – гомоскедастичні і мають постійну дисперсію. Вплив змінних є статистично незначимим.

EViews - [Equation: UNTITLED Workfile: UNTITLED::Untitled\]

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

View Proc Object Print Name Freeze Estimate Forecast Stats Resids

Heteroskedasticity Test: White

F-statistic	0.462216	Prob. F(6,16)	0.8261
Obs*R-squared	3.397685	Prob. Chi-Square(6)	0.7575
Scaled explained SS	6.756768	Prob. Chi-Square(6)	0.3439

Test Equation:
Dependent Variable: RESID^2
Method: Least Squares

Included observations: 23

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	5.557605	11.07307	0.501903	0.6226
ARM_GDPGRPC^2	-0.097268	0.124522	-0.781113	0.4461
AZER_GDPGRPC^2	-0.006460	0.029052	-0.222360	0.8268
BEL_GNIGRPC^2	0.104770	0.137912	0.759684	0.4585
GEO_GDPGRPC^2	0.029781	0.088774	0.335469	0.7416
MOL_GDPGRPC^2	0.127300	0.251477	0.506207	0.6196
UKR_GDPGRPC^2	-0.016620	0.120794	-0.137586	0.8923

R-squared	0.147725	Mean dependent var	7.641529
Adjusted R-squared	-0.171877	S.D. dependent var	22.39926
S.E. of regression	24.24793	Akaike info criterion	9.480330
Sum squared resid	9407.396	Schwarz criterion	9.805915
Log likelihood	-101.7938	Hannan-Quinn criter.	9.547244
F-statistic	0.462216	Durbin-Watson stat	1.884629
Prob(F-statistic)	0.826068		

Рис. 15. Перевірка на гетероскедастичність за тестом Уайта
Перевірка моделі на стійкість:

EViews - [Equation: UNTITLED Workfile: UNTITLED::Untitled\]

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

View Proc Object Print Name Freeze Estimate Forecast Stats Resids

Ramsey RESET Test
Equation: UNTITLED
Specification: EU_GDPGRPC ARM_GDPGRPC AZER_GDPGRPC
BEL_GNIGRPC GEO_GDPGRPC MOL_GDPGRPC UKR_GDPGRPC
C
Omitted Variables: Squares of fitted values

	Value	df	Probability
t-statistic	2.990701	15	0.0091
F-statistic	8.944295	(1, 15)	0.0091
Likelihood ratio	10.75664	1	0.0010

F-test summary:

	Sum of Sq	df	Mean Squares
Test SSR	65.55264	1	65.55264
Restricted SSR	175.7552	16	10.98470
Unrestricted SSR	110.1025	15	7.340169

LR test summary:

	Value
Restricted LogL	-56.02196
Unrestricted LogL	-50.64364

Рис. 16. Перевірка моделі на стійкість

Unrestricted Test Equation:
Dependent Variable: EU_GDPGRPC
Method: Least Squares

Included observations: 23

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ARM_GDPGRPC	0.398763	0.191803	2.079026	0.0552
AZER_GDPGRPC	0.096388	0.089148	1.081213	0.2967
BEL_GNIGRPC	-0.126102	0.194956	-0.646824	0.5275
GEO_GDPGRPC	-0.152279	0.207464	-0.734002	0.4743
MOL_GDPGRPC	-0.717267	0.215752	-3.324491	0.0046
UKR_GDPGRPC	0.076699	0.175434	0.437196	0.6682
C	4.390039	1.721620	2.549947	0.0222
FITTED^2	-0.604200	0.202025	-2.990701	0.0091

R-squared	0.580948	Mean dependent var	0.930926
Adjusted R-squared	0.385390	S.D. dependent var	3.455838
S.E. of regression	2.709275	Akaike info criterion	5.099447
Sum squared resid	110.1025	Schwarz criterion	5.494402
Log likelihood	-50.64364	Hannan-Quinn criter.	5.198777
F-statistic	2.970725	Durbin-Watson stat	2.638697
Prob(F-statistic)	0.036371		

Рис. 17. Перевірка моделі на стійкість

Отже, результати тестування свідчать про неправильно підібрану форму моделі (Probability = 0,0091, менше за 0,05 та 0,01). Перемінні показників нашої моделі є статистично незначимі.

Експорт (_EXP) у різних країнах:

Тест на мультиколінеарність:

EViews - [Group: UNTITLED Workfile: UNTITLED:Untitled\]

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

View Proc Object Print Name Freeze Sample Sheet Stats Spec

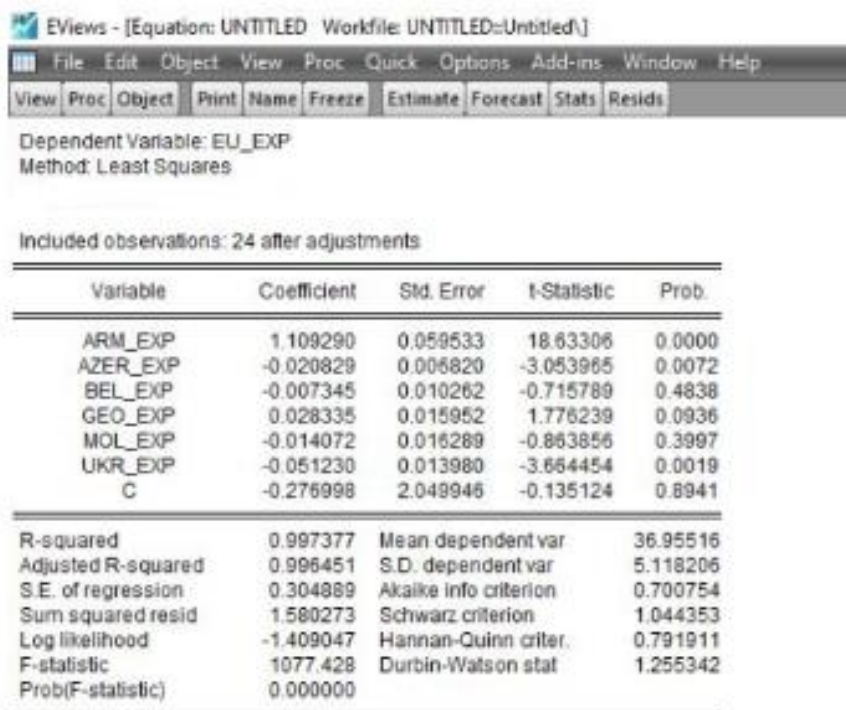
Correlation

	EU_EXP	ARM_EXP	AZER_EXP	BEL_EXP	GEO_EXP	MOL_EXP	UKR_EXP
EU_EXP	1.000000	0.995553	0.562585	0.404069	0.900595	-0.894519	-0.096868
ARM_EXP	0.995553	1.000000	0.595469	0.445985	0.897826	-0.874246	-0.040227
AZER_EXP	0.562585	0.595469	1.000000	0.286294	0.556746	-0.392524	-0.142078
BEL_EXP	0.404069	0.445985	0.286294	1.000000	0.332505	-0.218127	0.359648
GEO_EXP	0.900595	0.897826	0.556746	0.332505	1.000000	-0.747355	0.002402
MOL_EXP	-0.894519	-0.874246	-0.392524	-0.218127	-0.747355	1.000000	0.229006
UKR_EXP	-0.096868	-0.040227	-0.142078	0.359648	0.002402	0.229006	1.000000

Рис. 18. Тест на мультиколінеарність показників експорту різних країн

З побудованої моделі, випливає, що тісних взаємозв'язків ми маємо між величиною експорту ЄС та Грузії. В моделі присутній зв'язок між незалежними змінними: Вірменія і Грузія =0,89, мультиколінеарність – присутня.

Модель найменших квадратів:

EViews - [Equation: UNTITLED Workfile: UNTITLED:Untitled\]

File Edit Object View Proc Quick Options Add-ins Window Help

View Proc Object Print Name Freeze Estimate Forecast Stats Resids

Dependent Variable: EU_EXP
Method: Least Squares

Included observations: 24 after adjustments

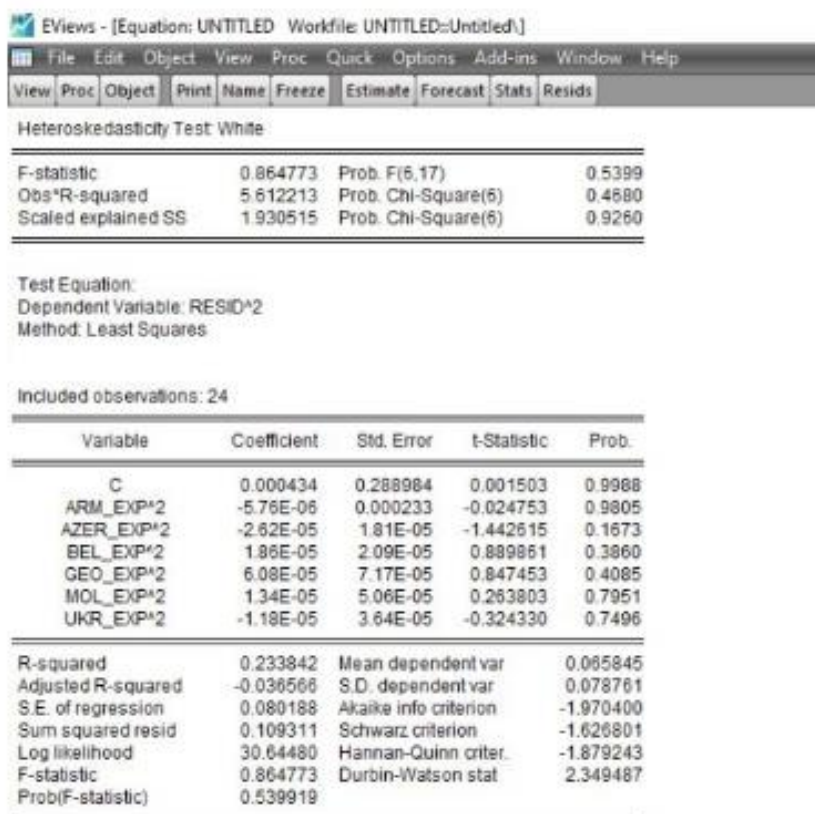
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ARM_EXP	1.109290	0.059533	18.63306	0.0000
AZER_EXP	-0.020829	0.006820	-3.053965	0.0072
BEL_EXP	-0.007345	0.010262	-0.715789	0.4838
GEO_EXP	0.028335	0.015952	1.776239	0.0936
MOL_EXP	-0.014072	0.016289	-0.863856	0.3997
UKR_EXP	-0.051230	0.013980	-3.664454	0.0019
C	-0.276998	2.049946	-0.135124	0.8941

R-squared	0.997377	Mean dependent var	36.95516
Adjusted R-squared	0.996451	S.D. dependent var	5.118206
S.E. of regression	0.304989	Akaike info criterion	0.700754
Sum squared resid	1.580273	Schwarz criterion	1.044353
Log likelihood	-1.409047	Hannan-Quinn criter.	0.791911
F-statistic	1077.428	Durbin-Watson stat	1.255342
Prob(F-statistic)	0.000000		

Рис. 19. Модель найменших квадратів

Prob. більше 5% для всіх країн крім України та Азербайджану, для цих країн не приймаємо нульову гіпотезу, коефіцієнт регресії не дорівнює нулю, тобто за висновками моделі, розуміємо, що змінні (величини експорту України та Азербайджану) – значимі для показника експорту ЄС. Показник R-squared має значення 99%, тобто величина експорту ЄС на 99% пояснюється експортом проаналізованих країн. Інший 1% - це фактори, які не включені в модель.

Перевірка на гетероскедастичність (тест Уайта):

Heteroskedasticity Test: White				
F-statistic	0.864773	Prob. F(6,17)	0.5399	
Obs*R-squared	5.612213	Prob. Chi-Square(6)	0.4680	
Scaled explained SS	1.930515	Prob. Chi-Square(6)	0.9260	
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID^2				
Method: Least Squares				
Included observations: 24				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.000434	0.288984	0.001503	0.9988
ARM_EXP^2	-5.76E-06	0.000233	-0.024753	0.9805
AZER_EXP^2	-2.62E-05	1.81E-05	-1.442615	0.1673
BEL_EXP^2	1.86E-05	2.09E-05	0.889861	0.3860
GEO_EXP^2	6.08E-05	7.17E-05	0.847453	0.4085
MOL_EXP^2	1.34E-05	5.06E-05	0.263803	0.7951
UKR_EXP^2	-1.18E-05	3.64E-05	-0.324330	0.7496
R-squared	0.233842	Mean dependent var	0.085845	
Adjusted R-squared	-0.036566	S.D. dependent var	0.078761	
S.E. of regression	0.080188	Akaike info criterion	-1.970400	
Sum squared resid	0.109311	Schwarz criterion	-1.626801	
Log likelihood	30.64480	Hannan-Quinn criter.	-1.879243	
F-statistic	0.864773	Durbin-Watson stat	2.349487	
Prob(F-statistic)	0.539919			

Рис. 20. Перевірка на гетероскедастичність (тест Уайта)

F-statistic=0,86 Prob.=0,53 (більше 5%) – висока вірогідність прийняття нульової гіпотези. Отже в моделі, побудованій нами, немає гетероскедастичності. Залишки моделі – гомоскедастичні і мають постійну дисперсію. Вплив змінних є статистично незначимим.

Перевірка моделі на стійкість:

Ramsey RESET Test			
Equation: UNTITLED			
Specification: EU_EXP ARM_EXP AZER_EXP BEL_EXP GEO_EXP			
MOL_EXP UKR_EXP C			
Omitted Variables: Squares of fitted values			
	Value	df	Probability
t-statistic	0.983726	16	0.3399
F-statistic	0.967718	(1, 16)	0.3399
Likelihood ratio	1.409372	1	0.2352
F-test summary:			
	Sum of Sq.	df	Mean Squares
Test SSR	0.090127	1	0.090127
Restricted SSR	1.580273	17	0.092957
Unrestricted SSR	1.490145	16	0.093134
LR test summary:			
	Value		
Restricted LogL	-1.409047		
Unrestricted LogL	-0.704360		

Рис. 21. Перевірка моделі на стійкість

Unrestricted Test Equation:					
Dependent Variable: EU_EXP					
Method: Least Squares					
Included observations: 24					
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.	
ARM_EXP	0.700813	0.419488	1.670640	0.1142	
AZER_EXP	-0.004527	0.017922	-0.252605	0.8038	
BEL_EXP	-0.005191	0.010502	-0.494232	0.6279	
GEO_EXP	0.008245	0.025924	0.318036	0.7546	
MOL_EXP	-0.014487	0.016310	-0.888208	0.3876	
UKR_EXP	-0.022112	0.032741	-0.675364	0.5091	
C	6.252021	6.946970	0.899964	0.3815	
FITTED^2	0.004931	0.005013	0.983726	0.3399	
R-squared	0.997527	Mean dependent var	36.95516		
Adjusted R-squared	0.996445	S.D. dependent var	5.118206		
S.E. of regression	0.305179	Akaike info criterion	0.725363		
Sum squared resid	1.490145	Schwarz criterion	1.118048		
Log likelihood	-0.704360	Hannan-Quinn criter.	0.829543		
F-statistic	921.8945	Durbin-Watson stat	1.240376		
Prob(F-statistic)	0.000000				

Рис. 22. Перевірка моделі на стійкість

Отже, результати тестування свідчать про правильно підібрану форму моделі (Probability = 0,3399, більше за 0,05 та 0,01). Перемінні показників нашої моделі є статистично значимі.

Проаналізувавши основні показники зовнішньоекономічної діяльності в контексті економічної безпеки України у розрізі регіональної інтеграції ЄС та східного партнерства, можна зробити висновок, що із трьох побудованих моделей, пройшла перевірку на стійкість модель показників експорту. Величини експорту України та Азербайджану – значимі для показника експорту ЄС. Показник R-squared набув значення 99%, а отже величина експорту ЄС на 99% пояснюються експортом проаналізованих країн. Інший 1% - це фактори, які не включені в модель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію. Єдиний веб-портал органів державної влади в Україні. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>
2. The World Bank [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://data.worldbank.org/>
3. Архіпов О. Є., Архіпова С. А. Методичні вказівки до виконання курсової роботи «Аналіз даних та статистична обробка сигналів». Київ, 2016.
4. Бермант А. Ф., Араранович И. Г. Краткий курс математического анализа: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлениям: «Естественные науки и математика» (510000), «Технические науки» (550000), «Педагогические науки» (540000). Изд. 3-е. СПб.: Лань, 2019. 736 с.
5. Терехов Л.Л. Економіко-математичні методи і моделі. Навч. посіб. для вищ. навч. Закладів – К.: ВПД «Формат», 2008. – 292 с.

Саварин Яна Олександрівна,

студентка групи МЕБз-19-1с

Науковий керівник:

Карпенко Лідія Миколаївна,

д.е.н., професор, професор

кафедри міжнародної економіки

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО РИНКУ ПРАЦІ

Актуальність теми. Розвиток глобалізації надав можливість країнам залучати більш кваліфіковану або більш дешевшу робочу силу ніж наявна, долучатись до капіталів у матеріальній і не матеріальній формі. Такі відносини забезпечує функціонування світового ринку праці.

Зовнішня трудова мірація, в свою чергу, забезпечує функціонування світового ринку праці і обумовлена, у більшості випадків, пошуком більш пристойної оплати праці. Залучення країн у світові міграційні процеси у якості експортера або імпортера робочої сили можуть бути чинником економічного розвитку, або навпаки, характеризувати наявність проблем у добробуті населення. Тому дослідження сучасних тенденцій у функціонуванні світового ринку праці, тим більш в умовах пандемії, не втрачає своєї актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку світового ринку праці та міжнародної міграції робочої сили займалися науковці, зокрема: Д. Богиця, І. Бондар, С. Калініна, П. Кругман, Е.Лібанова, Ю. Макогон, В. Петюх та ін.

Мета дослідження. Метою дослідження є оцінка тенденцій, які характерні світовому ринку праці в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Світовий ринок праці опосередковує економічні відносини з приводу купівлі-продажу робочої сили. За даними Міжнародної організації праці (МОП), 4,4% від всієї робочої сили країн світу становлять трудові мігранти; такий показник на 0,9% перевищує показник частки міжнародних мігрантів в загальній чисельності населення світу. Щодо гендерної структури трудових мігрантів, то у складі робочої сили мігрантів налічується більше жінок ніж жінок, які не є мігрантами - 67% в порівнянні з 50,8% відповідно.

У складі робочої сили мігрантів чоловіків і чоловіків, які не є мігрантами показники майже однакові -78% у порівнянні з 77,2%. [1]

Щодо зайнятості трудових мігрантів, за даними МОП їх зайнятість становить 72,7%, що на 8,8% вище ніж зайнятість не мігрантів. Це пояснюється тим, що рівень зайнятості жінок мігрантів вище на 17,8% ніж місцевих.

«У країнах з середнім та високим рівнем доходів спостерігається більше значення зайнятості трудових мігрантів, ніж у не мігрантів на 2,1% та 15,% відповідно. Ймовірно, частина місцевого населення економічно розвинених країн реалізувало свої потреби, задоволене своїм добробутом, має якісну та надійну систему безпеки життя, паралельно із досягнутими високими стандартами життя суспільства не прагне його підвищувати завдяки зайнятості. Як частка всіх робітників, робітники-мігранти становлять 18,5% робочої сили в країнах з високим рівнем доходу і 2,2% робочої сили в країнах з низьким рівнем доходу. Відносно велика частка мігрантів у робочих силах країн з високим рівнем доходу є наслідком більшої концентрації мігрантів у цих країнах та суттєво вищого рівня зайнятості мігрантів. Загалом у 9 з 11 регіонів світу рівень зайнятості трудових мігрантів вищий, ніж у не мігрантів. Найбільша різниця встановлена в арабських державах, де зайнятість серед мігрантів складає 75,4%, що суттєво вище, ніж у не мігрантів – 42,2%. Далі: Північна, Південна та Західна Європа, де зафіксована різниця у 17%.» [2]

Щодо показника рівня безробіття, то загальний рівень безробіття трудових мігрантів є вищий ніж не мігрантів, окрім США де безробіття трудових мігрантів - 3,1%, не мігрантів - 3,9% та Угорщини - 2,7 % і 3,5% відповідно. [3]

Трудові мігранти мають певні труднощі щодо працевлаштування і частіше залишаються безробітними у більшості країн. «Особливо великі розміри безробіття мігрантів у Греції, Іспанії та Швеції, де рівень безробіття мігрантів перевищує рівень безробіття не мігрантів на понад 10 %.

Несподіваним явищем є те, що заробіток мігрантів не обов'язково нижчий, ніж заробіток не мігрантів. Дійсно, мігранти заробляють менше, ніж не мігранти, в країнах з високим рівнем доходу, таких як: Саудівська Арабія, Фінляндія та Люксембург, але в інших випадках це не так. У 17 із 28 країн із низьким та середнім рівнем доходу, мігранти в середньому заробляють більше, ніж не мігранти.» [4]

Наразі відбувається диференціація міграційних потоків. Це стало наслідком різних потреб країн-реципієнтів робочої сили, а саме: «з однієї сторони країни-реципієнти потребують незначну кількість малокваліфікованих працівників. З іншої сторони економіка країн-реципієнтів потребує подальшого удосконалення новітніх технологій, що вимагає висококваліфікованих працівників. Тому спостерігається так званий відтік висококваліфікованої робочої сили, яка, у свою чергу, потребує відповідних умов праці. Проте, при відповідній стратегії і лінії політики, міжнародна міграція вносить свою долю в національний розвиток країн як походження так і призначення.» [5]

Також характерною ознакою сучасного світового ринку праці є нелегальна міграція. Нелегальна міграція явище суперечливе, з одного боку воно може розглядатись як негативний процес, оскільки пов'язана з тіньовою економікою, з іншого, деякі науковці вбачають в ній позитивні наслідки. А саме, «представники дрібного і середнього бізнесу, що виробляють дешеві товари і надають послуги для широких мас населення, економлять на дешевій робочій силі. Крім того, нелегальні мігранти працюють на ринку праці, де національні корінні працівники працювати не хочуть в зв'язку з тим, що їх не влаштовує або зарплата, або умови роботи.» [5]

Однак, в сучасних умовах, які визначаються світовою пандемією Covid-19 більшість трудових відносин з працівниками перейшли в цифровий вимір. Відбулось зниження робочого часу, який оплачується. Так, за даними МОП в першій половині 2020 року тривалість робочого часу у Європі і Середній Азії знизилась на 13,9% або на 45 млн робочих місць у другому кварталі. Найбільша втрата вданому регіоні відбулась в Південній Європі - 18%, у Північній Європі - 15,3%, Східній Європі - 14,3%, у Центральній Європі і Східній Азії – 11,6%. [4]

«Пандемія COVID-19, що вплинула практично на всі сфери суспільного життя і спричинила, за висновками МВФ, Світового банку та багатьох видатних економістів, найсильнішу рецесію з часів Другої світової війни, позначилась і на міграційних процесах. Однак, глобалізація створила умови для вільного переміщення робочої сили між країнами та континентами, й закриті через карантин кордони неминуче будуть відкриватися. Цього потребуватиме економіка, і цього ж вимагатиме суспільство.» [6]

Висновки. Отже, існування світового ринку праці, так як і трудової міграції, явище необхідне в глобалізованому світі. Однак, наразі, враховуючи світову пандемію, не можливо передбачити тенденції розвитку трудових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The official site of International Labor Organization (2019), “ILO Global Estimates on International Migrant Workers – Results and Methodology”, available at: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_652001/langen/index.htm
2. World Migration Report. 2020. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2020_Report.pdf
3. Дон О. Д. Вплив міжнародної трудової міграції на світовий ринок праці / О. Д. Дон. Економіка та держава. - № 11/2020 URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2020/22.pdf
4. ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fifth edition Updated estimates and analysis : 30 June 2020 // ILO. – Режим доступа: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_749399.pdf. – Дата доступа: 24.12.2020_.html (дата звернення: 03.01.2021)
5. Гетьманцева Н. Проблеми міграції як соціального явища URL: https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Pravovi_Vykl_Mat_Conf_Vypr.pdf
6. Лібанова Е. Трудова міграція з України: вплив COVID-19. URL: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/trudovamigraciya-z-ukrayini-vpliv-covid-19-351189>

Сєдінкіна Лілія Володимирівна,
студентка групи МEBз-19-1с

Науковий керівник:

Юр'єва Поліна Борисівна,
*к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки*

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Галузь кондитерських виробів в Україні належить до галузей харчової промисловості та є найбільш розвиненою серед них. Українські виробники солодоців майже повністю задовольняють потреби споживачів і активно експортують продукцію за межі України.

Разом з тим необхідно враховувати, що в даний час кондитерська галузь нашої країни знаходиться в жорстких конкурентних умовах, визначених тенденціями розвитку світової економіки: глобальна політична нестабільність, невисокі темпи внутрішнього економічного зростання тощо. «На сучасному етапі розвитку економіки підприємства кондитерської промисловості існують в умовах високої конкуренції, як з боку вітчизняних виробників, так і з боку іноземних підприємств» [3, с.134].

За даними Державної фіскальної служби Україна у 2019 році експортувала 259,66 тис. тон кондитерських виробів, що на 2% більше, ніж минулого року. Основними покупцями української продукції були Казахстан, Білорусь, Молдова, Польща, Грузія та ін. [6].

«Протягом першого півріччя 2020 року Україна експортувала кондитерську продукцію на суму 75,3 млн дол. США, що на 3,5% вище показника аналогічного періоду 2019 року. При цьому Україна експортує цукрові кондитерські вироби втричі більше, ніж імпортує з інших країн» [1].

Необхідно зазначити, що підприємства, які володіють експортним потенціалом (серед них і підприємства кондитерської галузі), та ефективно їм керують, будуть більш стійкі і конкурентоспроможні в сучасних умовах господарювання на висококонкурентному глобалізованому світовому ринку.

«Ефективне використання експортного потенціалу дозволить підприємству отримати додаткові вигоди від участі в міжнародній торгівлі, в міжнародному поділі праці. Розширення ринків збуту, налагодження нових торгових і коопераційних зв'язків з іноземними партнерами забезпечить підвищення продуктивності праці, збільшення обсягів виробництва та реалізації, в кінцевому підсумку – прибуток» [4].

Разом з тим компонентна структура експортних потоків свідчить про те, що існуючі інструменти управління експортним потенціалом підприємств кондитерської галузі недостатньо ефективні.

Необхідність вдосконалення інструментів, що сприяють нарощуванню експортного потенціалу підприємств галузі, визначає актуальність даного дослідження.

У сучасній літературі є різні підходи до управління формуванням і реалізацією окремих складових експортного потенціалу підприємств. Дані підходи викладені в працях таких дослідників:

Відзначаючи значний внесок досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених в сфері розвитку експортного потенціалу підприємств, слід виділити питання, які не знайшли рішення. Так, вимагає доопрацювання методика використання різних інструментів управління розвитком експортного потенціалу підприємств кондитерської галузі.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування та розробка інструментів управління розвитком експортного потенціалу підприємств кондитерської галузі.

Управління розвитком експортного потенціалу підприємства є системоутворюючим, об'єднуючим окремі інструменти, що формують експортний потенціал, в єдину систему і забезпечує досягнення намічених цілей. Основна роль управління розвитком експортного потенціалу підприємств кондитерської галузі полягає в перетворенні всіх наявних ресурсів: трудових, інформаційних, технологічних, виробничих, інфраструктурних та т.д. в цілісну систему, здатну забезпечити реалізацію поставлених цілей. Управління має формувати напрями розвитку експортного потенціалу підприємств кондитерської галузі так, щоб були задоволені інтереси власників, інвесторів і персоналу підприємства, а так само були використані різні інструменти для забезпечення досягнення поставлених цілей [2, с.15].

Розвиток експортного потенціалу підприємства, будучи комплексною функцією управління, передбачає системне використання ін-

струментів різної природи, спрямованих на елементи формування його експортного потенціалу. Одні й ті ж інструменти можуть одночасно впливати на кілька елементів експортного потенціалу. У той же час один елемент може потребувати цілого набору інструментів.

«Сучасні інструменти управління - це певні методи, засоби і прийоми, які застосовуються при ухваленні керуючих рішень, при зборі інформації, її аналізі і обробці. Інструменти управління експортним потенціалом підприємств кондитерської галузі - це засоби, методи, прийоми і дії, спрямовані на нарощування даного потенціалу підприємства, що сприяють успішному виходу виробленої продукції на міжнародні ринки» [5, с.25].

Ступінь або сила впливу тих чи інших інструментів для кожного підприємства індивідуальна, так як підприємства підприємств кондитерської галузі дуже специфічні, кожне з них може виробляти володіти набором ресурсів, наприклад в сфері кадрового або інтелектуального потенціалу, які не мають аналогів для порівняння. Таких інструментів існує досить багато, тому пропонується розділити їх на класифікаційні групи за певними ознаками (рис.1).

Рис. 1. Класифікація інструментів управління розвитком експортного потенціалу підприємств кондитерської галузі (самостійна розробка)

До зовнішніх інструментів розвитку експортного потенціалу слід відносити ті інструменти, що не залежать від керівників підприємства, однак здійснюють серйозний вплив на прийняття управлінських рішень. Такі інструменти розробляються і приймаються на рівні держави, і, як правило, мають форму законодавчих актів, постанов уряду, рішень регіональних або територіальних органів влади.

Внутрішні інструменти - ті інструменти, рішення про використання яких керівники приймають самостійно. Керівники відповідно до поставлених цілей визначають характеристики таких інструментів, терміни і способи їх використання [5, с.24].

За напрямом впливу в елементній структурі інструментів експортного потенціалу підприємств виділені наступні складові: виробничий потенціал, фінансовий потенціал, трудовий потенціал, ринковий потенціал.

За способом розвитку підприємства виділяють екстенсивні та інтенсивні інструменти управління розвитком експортного потенціалу. Головна мета використання інструментів інтенсивного розвитку - підвищення ефективності виробництва. До інтенсивних факторів розвитку підприємства відносять вдосконалення якісних характеристик використовуваних ресурсів, процесів їх функціонування на основі розвитку науково-технічного прогресу і використання людського фактору.

До екстенсивних інструментів збільшення експортного потенціалу відносять, наприклад, зниження собівартості виробництва і реалізації продукції, прийняття організаційно- економічних рішень щодо зниження витрат виробництва і т.д. Однак через період часу підприємство вичерпає свої можливості і буде змушене припинити своє існування. Дані екстенсивні інструменти управління експортним потенціалом можуть бути запропоновані тільки тим підприємствам, які вибирають єдину стратегію розвитку, засновану на мінімізації витрат [4].

За часом впливу серед інструментів експортного потенціалу виділяють разові та постійні. Разові інструменти використовують час від часу, не регулярно, а постійні – на регулярні основі.

За способом впливу інструменти можна поділити на прямі і непрямі. Інструменти, які впливають на підприємство безпосередньо, і, як правило, спрямовані на розвиток конкретного елемента формування експортного потенціалу (наприклад, фінансові інструменти).

Непрямі інструменти впливають на підприємство опосередковано, через ряд факторів, що характеризують рівень експортного потенціалу конкретного підприємства (наприклад державні програми підготовки висококваліфікованих кадрів збільшують приплив на підприємство необхідних кадрів, тим самим збільшуючи кадровий потенціал). Як правило, нефінансові інструменти державної підтримки носять рекомендаційний характер, підприємство може не користуватися ними.

Всі перераховані інструменти формування і розвитку експортного потенціалу підприємства, перш за все, спрямовані на збільшення обсягів експорту підприємства у вартісному вираженні і зниження його витрат.

Кожен з виділених інструментів впливає на підприємство і повинен бути врахований при управлінні розвитком експортного потенціалу.

Проведений аналіз інструментів розвитку експортного потенціалу, свідчить про те, що особливу увагу підприємствам-експортерам слід звернути на ті, використання яких не залежить від концептуальних вимог держави і можливо за рішенням керівництва самого підприємства.

Не дивлячись на те, що інструменти управління розвитком експортного потенціалу підприємства розподілені за класифікаційними групами, всі процеси формування і реалізації експортного потенціалу на рівні підприємства взаємозалежні і сам процес являє собою єдине ціле - експортний потенціал формується для його повної реалізації. У той же час кожен інструмент має свої показники результату і витрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз ринку кондитерських виробів України, 2020 рік. URL: <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka/obzor-rynka-konditerskih-izdelij-ukrainy-2020-god>. (дата звернення 10.01.2021).
2. Герасименко Г.О. Формування і розвиток експортного потенціалу України в умовах глобалізації. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. Бердянськ, 2014. № 2 (26). С.13-20.
3. Криськова Л. Ринок кондитерського виробництва в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м.Тернопіль, 4 жовт. 2019 р. Тернопіль, 2019. С. 133–136.

4. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. URL: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Mep/2009_8_9/.../10_Melnuk1.pdf (дата звернення 10.01.2021).

5. Нікітіна А.В., Юдіна І.В. Удосконалення теоретико-методичних основ експортного потенціалу підприємства в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів. *Причорноморські економічні студії*. №34. 2018. С.24-27. URL: http://bses.in.ua/journals/-2018/34_2018/7.pdf (дата звернення 11.01.2021).

6. Україна у 2019 р. збільшила експорт кондитерських виробів на 2%. Інтерфакс-Україна – новини України та світу. URL: <https://ua.interfax.com.ua/> (дата звернення 10.01.2021).

7. Ус Т.В. Сутність та аналіз методичних підходів до оцінки експортного потенціалу підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. С. 119–127. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/32565/1/96.pdf>. (дата звернення 12.01.2021).

Ткачук В'ячеслав Васильович,
студент групи МЕБз-19-1с

Науковий керівник:

Юр'єва Поліна Борисівна,
*к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки*

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Роль зовнішньоекономічної діяльності в сучасній Україні завжди залишалася і залишається пріоритетним складом політики держави, створюючи основи для розвитку вигідної торгівлі та сприятливого інвестиційного клімату в країні. Зовнішня торгівля створює величезні можливості для становлення та розвитку економіки, формування бюджету країни, підтримки добробуту населення тощо. Разом з тим нинішня модель взаємодії України із світовим ринком, у т.ч. країнами – членами ЄС, не відповідає ні її потенційним можливостям, ні довгостроковим економічним інтересам. Показники зовнішньої торгівлі України демонструють значні коливання, які є наслідком низки зовнішніх і внутрішніх негативних факторів, що дестабілізують економічну діяльність країни.

Дана нестабільність посилюється тим фактом, що українська економіка характеризується високим рівнем «відкритості», або, іншими словами, є інтегрованою у значній мірі до світової економіки, що призводить до залежності українських виробників від торгівлі на світовому ринку. Разом з тим варто відзначити, що останнім часом зростання показника рівня «відкритості», який визначається співвідношенням обсягів експорту та імпорту до ВВП, в Україні призупинилося і дещо стабілізувалося.

Так, протягом останніх десяти років цей показник майже не змінювався: співвідношення обсягу торгівлі до ВВП зберігається на рівні 100% (102,2% у 2018 році, WDI), без чіткої тенденції до зростання; а отже, актуальним залишається питання торгової конкурентоспроможності українських компаній [6].

Одним із найважливіших моментів, що характеризують рівень розвитку торгівлі країни, є стан її структури, тобто співвідношення між питомою вагою різних товарних груп експорту та імпорту. Зро-

зуміло, чим ефективніша економіка, тим більше її частка у світовому експорті, а в структурі експорту переважає високотехнологічна продукції та мінімум сировинних ресурсів.

Підсумки 2019 року в плані зовнішньої торгівлі глобально мало чим відрізняються від 2018 року. Україна продовжує продавати сировину і агропромислову продукцію, а завозити нафтопродукти, вироби з полімерів і хімічні добрива, а також багато готових товарів [9].

Топ-10 країн, в які Україна поставляла свої товари, очолюють Китай, Польща і Росія. За даними Держстату, експорт з Китаєм виріс більш ніж на 63% в порівнянні з 2018 роком і становить 3,6 млрд доларів; з Польщею зростання склало 1,2% в сумі на 3,3 млрд доларів; з Росією експорт знизився на 11,2% і за рік склав 3,2 млрд доларів. Збільшення експорту відбулося з Туреччиною на 11,3% (2,6 млрд доларів), Німеччиною (2,4 млрд доларів), Єгиптом (2,3 млрд), Нідерландами (1,8 млрд). Скоротився експорт в Італію (2,4 млрд доларів), Індію (2 млрд доларів) і в Угорщину - до 1,6 млрд [2].

З країнами ЄС експорт збільшився на 3% і склав 20,8 млрд доларів [2].

Що стосується товарів, які Україна продавала, то найбільше купували сировину і агропромислову продукцію. В цілому експорт зріс на 5,8% і склав понад 50 млрд доларів [1].

Структура українського експорту практично не змінювалася з часів становлення незалежності і характеризується значною часткою відносно нескладних експортних товарів, виробництво яких не вимагає високого рівня кваліфікації (сталь і вироби з неї, а також сільсько-господарська продукція).

«Через складність залучення в Україну прямих іноземних інвестицій, особливо в нетрадиційні експортно-орієнтовані сектори, країна не може інтегрувати свою економіку в міжнародні ланцюжки, вирішальну роль в яких відіграють транснаціональні компанії. Прямі іноземні інвестиції у виробництво в значній мірі сконцентровані в металургії, кінцевий продукт якої продається як сировина на світових ринках» [3].

Найбільше товарів в 2019 році Україна імпортувала з Китаю (9,2 млрд доларів), причому імпорт збільшився майже на 21%, з РФ (7 млрд), хоча імпорт знизився на 13,6% і Німеччини (6 млрд). Також значна частка імпорту припадає на Польщу - 4,1 млрд доларів. Протягом року імпорт з цієї країни зріс на 12,6%. Ще одна сусідня країна -

Білорусь – навпаки, втратила позиції по імпорту, але тільки на 1%, а в грошовому еквіваленті - 3,8 млрд доларів [2].

Майже на 11% Україна стала більше завозити товарів з США (3,3 млрд), з Туреччини - 2,4 млрд, додавши в позиції імпорту 37,4%. На 2,1 млрд доларів поставили в Україну товарів з Італії, на 1,7 млрд - з Франції, на 1,6 млрд доларів - зі Швейцарії [2].

Щодо імпорту, в 2019 році він збільшився на 6,3% і в цілому Україна завезла товарів на 60,8 млрд доларів. Найбільше коштів витратили на закупівлю іноземного обладнання, механізмів, машин та електротехнічного обладнання (13,3 млрд доларів), а також мінерального пального, нафти та нафтопродуктів (13 млрд) і хімічну продукцію (7,5 млрд) [2].

Від’ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу України в 2019 році становило 3,63 мільярда доларів, що на 41,5% менше ніж у 2018 році – 6,21 мільярда доларів [3].

У першому півріччі 2020 року експорт товарів і послуг скоротився на 7,1% - до \$ 27,62 млрд, тоді як імпорт - на 15,5%, до \$ 26,55 млрд [2].

В цілому, як показують дослідження, темпи зростання ВВП країн, що розвиваються (до яких належить і Україна) тим вище, чим активніше орієнтації їх стратегій на зовнішні ринки і чим більше місця займає політика розширення експорту в заходах економічної політики. Продуктивною стратегією зростання для малих країн може бути тільки активна орієнтація на експорт, а не імпортозаміщення, оскільки коефіцієнт кореляції між імпортозаміщенням і економічним зростанням має негативну величину, а між зростанням експорту з орієнтацією на зовнішнє фінансування і темп зростання ВВП – позитивну [5].

Разом з тим, при наявності виробничих потужностей і місцевих ресурсів ефективне заміщення імпорту повинно розвиватися за тими товарними позиціями, за якими в Україні є можливості розширення їх виробництва на вітчизняних підприємствах з використанням місцевої сировини.

Вважаємо, що при експортній орієнтації економіки відкритого типу шлях до оптимізації імпорту і скорочення дефіциту зовнішньої торгівлі лежить через розширення імпорту якісних товарів і послуг (сировини, комплектуючих, устаткування, технологій), необхідних для випуску і реалізації конкурентоспроможної експортної продукції.

В умовах нестачі внутрішніх заощаджень джерелом фінансування розширення імпорту повинні стати міжнародні інвестиції, що дозволяють країні на етапі реформ доповнити внутрішні капіталовкладення і забезпечити модернізацію і оновлення промислового потенціалу для виробництва конкурентоспроможної експортної продукції.

На початковому етапі зовнішніх запозичень зусилля уряду повинні активізувати залучення прямих інвестицій як найбільш бажаного джерела, не пов'язаного з погіршенням стану платіжного балансу, оскільки зворотні виплати по прямих інвестиціях безпосередньо пов'язані з ефективністю вкладень в економіку і не вимагають участі бюджетних коштів. Крім того, як показує досвід, прямі іноземні інвестиції, здійснювані менеджерами світового рівня, є прибутковими для всіх сторін навіть в умовах нерозвиненості місцевого підприємництва.

Пріоритетним напрямком розвитку зовнішньої торгівлі України на шляху до інтеграції в світову економіку має стати перехід до збалансованої спрямованості експортно-імпортних потоків, що передбачає переорієнтацію вітчизняного експорту з країн СНД на ринки індустриальних країн, що успішно розвиваються та здатні своєчасно розраховуватися в порівняно твердій валюті, необхідної для оплати сировинного імпорту та фінансування модернізації виробництва.

Також слід враховувати, що зовнішньоекономічна діяльність часто підпадає під дію величезного масиву національних нормативних актів і правил, що регулюють експорт, імпорт, оборот валюти, міжнародне фінансування, інвестиції за кордон. Все це визначає безліч вимог до ведення бізнесу як в іноземних юрисдикціях, так і в Україні. При всій лібералізації правового регулювання міжнародного торгового обороту, державне регулювання зберігає суттєвий вплив.

Як короткий підсумок проведеного вище аналізу зазначимо основні шляхи оптимізації зовнішньоторговельної діяльності України:

- нарощування обсягів експорту українських товарів і послуг, в першу чергу тих, що мають вищу частку доданої вартості в ціні їх продажу;
- проведення політики імпортозаміщення з метою поліпшення торговельного балансу й забезпечення національної безпеки України;

- сприяння з боку держави оптимізації структури та обсягів імпорту товарів і послуг для покращення збалансованості української зовнішньої торгівлі;
- формування державних фінансових резервів для підтримки українського експорту, насамперед високотехнологічного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла С. Сучасні тренди розвитку зовнішньоторговельних відносин та ризики «протекціонізму». *Стратегія розвитку України*. 2019. № 1. С. 11–16
2. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Економічний аналіз і актуальні тенденції: прогноз на 2018-2020 роки. Міжнародний центр перспективних досліджень. 2018. URL: <http://icps.com.ua/schomisyachnyy-byuleten-ekonomichnyy-analiz-i-aktualni-tendentsiyi-prohnoz-na-2018-2020-roky-hruden-osnovni-ekonomichni-rokaznyky/> (дата звернення 12.12.20)
4. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. № 10. С. 39–52.
5. Про СОТ. Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/wto/about>.
6. Global steel demand continues its broad recovery. World Steel Association. – news from 17.04.2018 URL: <https://www.worldsteel.org/media-centre/press-releases/2018/worldsteel-short-range-outlook-april-2018.html>.

Федорова Юлія Ігорівна,
студентка групи МЕН-19-1с
Науковий керівник:
Юр'єва Поліна Борисівна,
к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки

КОНКУРЕНТНІ ТРЕНДИ СВІТОВОГО РИНКУ МАШИНОБУДУВАННЯ

Стаття присвячена вивченню конкурентного потенціалу світового ринку продукції машинобудування. Виокремлено центри світового машинобудування. Досліджено секторальну структуру машинобудування ведучих країн світу. Акцентовується увага на провідній ролі держави у створенні умов для успішного освоєння технологічних, економічних та управлінських інновацій у сфері машинобудування.

Ключові слова: індустріалізація, конкуренція, машинобудування, світовий машинобудівний комплекс, світовий ринок продукції машинобудування.

The article is devoted to the study of the competitive potential of world market of machine - building products. Centers of world engineering were established. The sectoral structure of mechanical engineering of the world's leading countries was investigated. emphasis is placed on the leading role of the state in creating conditions for the successful development of technological, economic and managerial innovations in the field of mechanical engineering.

Key words: industrialization, competition, machine building, world machine - building complex, world market of machine - building products.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нові тенденції у розвитку світової економіки посилюють конкуренцію на світовому ринку продукції машинобудування, і докорінно змінюють структуру конкурентоутворюючих факторів на користь нецінових, технологічних. Перехід до «сучасних продуктивних сил» формувало нову тенденцію: виробництво продукції машинобудування починає орієнтуватися на індивідуалізацію потреб і запитів, таким чином масове централізоване виробництвом втратило свою конкурентоспроможність. Виробники, що вловили цю тенденцію розвитку, перемагають у

конкурентній боротьбі, а держави виходять у технологічні лідери. Конкурентною країну робить не стільки прийнята державна політика, а й стратегії провідних продуцентів, які трансформують державні «правила гри» у своїх інтересах, створюють і реалізують відповідні механізми, які дозволяються відносно самостійно регулювати конкурентне, ринкове середовище.

Визнаними світовими лідерами у виробництві та експорті машин і обладнання являються США, Японія і ФРН, на долю яких припадає близько 50% виробництва машин і обладнання та приблизно такаж частка експорту цих видів продукції з промислово розвинених країн світу. В останні роки суттєвий ривок у розвитку виробництва та експорту машинобудівної продукції зробила КНР. У зв'язку з цим, напрацьована ними практика конкурентної боротьби вимагає систематизації, аналізу та теоретичних узагальнень. Науковий аналіз конкурентних позицій провідних країн світу на світовому ринку продукції машинобудування має велике значення для коригування розвитку машинобудівного комплексу України на ринковій основі, але при певній участі держави в регулюванні, що обов'язково створить реальні передумови для поглиблення процесу інтеграції України на світові ринки високотехнологічної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світовий ринок продукції машинобудування, як провідний елемент світогосподарської системи привертає завжди багато уваги з боку наукової спільноти. Основна частина досліджень стосується комплексного аналізу машинобудування (машинобудівного комплексу) і найважливіших проблем його функціонування в цілому. Такий аналіз можна зустріти у роботах А. Абрамової, Н. Бейтсі, В. Герасимчука, М. Горбашевської, М. Джаянті, Желтікова, В. Качан, Р. Кірхнера, Н. Кузнецова, Б. Сабері, Ю. Савінова, А. Сенько, П. Дж. Суїні, С. Тягліав, І. Фабрики, Пан Юаня та ін. Попри величину та значущість наукових досліджень, присвячених цій проблемі, окремі питання щодо визначення місця України на світовому ринку продукції машинобудування залишаються недостатньо вивченими й потребують подальшого дослідження, зокрема через вивчення конкурентних переваг провідних країн-продуцентів продукції машинобудування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження тенденцій розвитку світового ринку продукції машинобудування в умовах поглиблення глобалізаційних трансфор-

мацій, виокремлення ключових факторів успіху та невдач провідних продуцентів продукції машинобудування, та встановлення на цій основі можливість застосування закордонного досвіду в практиці функціонування вітчизняних підприємств машинобудівного комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Машинобудування є основою світової економіки та відіграє вирішальну роль у створенні матеріально-технічної бази світового господарства. Нині йому належить виключно важлива роль у прискоренні науково-технічного прогресу. Витрати на НДДКР у машинобудуванні перевищують половину усіх витрат на наукові дослідження в більшості промислово розвинених країн. Випускаючи засоби виробництва для різних сфер світового господарства, машинобудування забезпечує комплексну механізацію та автоматизацію виробництва. В економічно розвинених країнах на частку машинобудівних підприємств припадає від 30 до 50% загального обсягу випуску промислової продукції. Це забезпечує технічне переозброєння всієї промисловості кожні 8-10 років [1].

Характерною рисою розвитку світового ринку продукції машинобудування та світової економіки в цілому в ХХІ ст. є зміна в співвідношенні сил між розвиненими та менш розвиненими країнами на користь останніх. За прогнозами експертів, в середньостроковій перспективі у світовому машинобудуванні відбуватиметься посилення позицій країн, що розвиваються. Стосується це, перш за все, КНР (табл. 1). Загальний обсяг виробленої машинобудівної продукції в КНР зросте з 161,4 млрд дол. США у 2010 р. до 410,1 млрд дол США 2025 р., щорічний приріст складе 3,8%.

Таблиця 1

Обсяги випуску умовно-чистої продукції машинобудування у провідних країнах світу, млрд. дол США

Країни	2010	2015	2020	2025
Китай	161,4	248	329,4	410,1
ЄС	157,5	178,3	193,2	204,7
США	103	115,5	129,7	144,9
Японія	66,2	75,4	81	86,3
Індія	12,8	19,3	26	34,4
Бразилія	14,2	18,8	22,6	27,2
Російська федерація	12,1	14,9	17,6	20,8

Джерело: складено автором за даними [2]

Панівне становище на світовому ринку продукції машинобудування займає невелика група промислово розвинених країн: Китай, США, Японія, ФРН, Франція, Великобританія, Італія, Канада. У цих країнах розвинені практично всі види сучасного машинобудування: мікроелектроніка, авіаракетна-космічна промисловість, робототехніка, верстатобудування, атомно-енергетична техніка, автомобілебудування, важке машинобудування. До групи лідерів світового машинобудування входять також Російська федерація, Індія Бразилія. Певні сегменти ринку продукції машинобудування знаходяться під впливом ряду підприємств Швейцарії, Швеції, Іспанії, Нідерландів і деяких інших, порівняно невеликих промислово розвинених країн [3].

На світовому ринку продукції машинобудування відчувається гостре суперництво компаній ЄС, США, Японії та КНР.

Традиційно центром розвитку світового машинобудування вважається Європейський союз. На країни ЄС припадає близько 37% глобальної торгівлі машинобудівною продукцією. Протягом останніх 10-15 років середньорічні темпи приросту випуску машинобудівної продукції в ЄС дещо знизилися і склали лише 1,1%. Зайнятість в галузі протягом 2010-2019 рр. скорочувалася на 1,5% в рік. Що стосується показника продуктивності праці, то в країнах ЄС він становить 54 тис. дол. США.

Локомотивом машинобудування ЄС є Німеччина, яка є лідером у виробництві машинобудівної продукції з 1870 р. Вага країни в європейському машинобудуванні за останні 20 років дещо зменшилася - з 42% у 90-х роках ХХ століття до 38% у 2019 р.

Економіка Німеччини побудована таким чином, що 34,5% ВВП формується у промисловості. Остання забезпечує країні лідерство на багатьох світових ринках готової продукції. На машинобудування припадає 13% всього виробництва обробної промисловості. В промисловості Німеччини сфера машинобудування являється основним роботодавцем. В загальному у цій сфері зайнято понад 1 млн чол. Продуктивність праці в машинобудуванні становить в середньому 70 тис. дол. США. На експорт поставляється близько 68% продукції машинобудування.

Асортимент продукції машинобудування Німеччини охоплює понад 20 тисяч видів виробів. Найбільш розвиненими секторами машинобудування Німеччини являються автомобілебудування, верстатобудування, виробництво устаткування для підприємств обчислюва-

льної техніки та електротехніки. На провідні сфери машинобудування Німеччини припадає 63% всієї продукції цієї сфери промисловості.

Автомобілебудування Німеччини є найважливішою ланкою потужного загальноєвропейського індустріального кластера. Автомобілі виробляються такими фірмами: «Volkswagen», «Audi», «Opel», «Mercedes-Benz», «BMW». Верстати та промислове устаткування - друга за значенням стаття німецького експорту після автомобілів. Частка Німеччини у світовому верстатобудуванні дорівнює 18%. На експорт направляється 3/5 продукції. Питома вага верстатобудування зросла до 6%. Вищими темпами розвивалася підшипникова промисловість (з 5,6 до 8%). Важливим сектором промисловості залишається енергетичне машинобудування. Його частка в загальній продукції сфери машинобудування коливається в межах 14-17%. З таким великим концерном, як «Siemens», Німеччина займає вагомий сегмент глобального ринку турбін.

Близько 83% машинобудівних фірм - це дрібні та середні підприємства з чисельністю менш як 200 працюючих. Вони спеціалізуються на випуску певних видів продукції. Лише близько 5,5% підприємств налічують понад 500 працівників. До цієї групи великих відносяться фірми, які випускають серійну продукцію або розробляють проекти великих технічних споруд і зводять їх.

Тривалий процес консолідації сфери машинобудування супроводжувався в Німеччині активними злиттями й поглинаннями. У машинобудівну сферу активно залучалися фінансові інвестори, сприяючи, таким чином, процесу консолідації. Дрібні компанії зі своїми доповнючими виробничими програмами були змушені приєднуватися до великих промислових груп, таким як «MAG Powertrain» і «Schleifring Group».

Машинобудівним компаніям Німеччини притаманні тісні зв'язки уздовж всього ланцюжка доданої вартості. Така особливість базується на довготривалій і надійній кооперації, на обміні технологіями та стандартами якості. Зазначені заходи сприяють збереженню стабільної співпраці в епоху тотальної глобалізації. Великі компанії Німеччини демонструють велику зацікавленість у підтримці своїх національних постачальників. Країни Центральної та Східної Європи (нові члени ЄС) стали частиною ланцюжків доданої вартості німецьких машинобудівних компаній. Німецькі компанії активно інвестували кошти в даний регіон. Це дозволило, з одного боку, досягти нищих

трудових витрат для ефективного фінального складання устаткування в самій Німеччині, а з іншого - організовувати виробництво і фінальну збірку на важливих регіональних ринках з метою швидшого доступу на ці ринки німецького обладнання [4].

Передовим «локомотивом» Європи Німеччина стала завдяки випереджаючій розробки та впровадження новітніх технологій, завдяки шанобливому ставленню до праці інженерів і техніків. При цьому можливостей і шансів для гідної оплати праці інженерів на півдні значно більше, ніж на півночі Німеччини. Пояснюється це тим, що основне виробництво продукції машинобудування сконцентровано, перш за все, на таких відомих фірмах, як «Daimler», «BMW», «Porsche», «Bosch», «Liebherr», «Eisenmann» та ін.

Для США машинобудування - це пріоритетна галузь економіки. У світі США займають 3-є місце по валовому випуску машинобудівної продукції. В останнє десятиліття машинобудування в США зросло порівняно низькими темпами - менш як 1,5% в рік. В результаті обсяг виробленої умовно-чистої продукції у 2019 р. у постійних цінах був на 17% нижче рівня 2000 р. У машинобудуванні країни зайнято 2/5 усіх зайнятих у промисловості. Разом з тим чисельність зайнятих у цій сфері економіки скоротилася за 10-15 років з 1,5 до 1,1 млн чол.

Близько 60% продукції машинобудування спрямовується на розвиток внутрішнього ринку. Експорт зростає вищими темпами, ніж імпорт. Основні напрямки експорту - Канада та Мексика, а також країни Південної Америки, Азії, і особливо КНР [5].

Характерна риса машинобудування США - висока наукомісткість та продуктивність праці. Рівень останнього становить 91 тис.дол. США. Стосується це, перш за все, розробки та впровадження новітніх технологій у військовій, медичній, телекомунікаційній, ядерній та ракетно-космічній сфері машинобудування. В області екологічних технологій США випереджає Німеччина, в автомобілебудуванні - Китай і Японія. Особливе значення для економіки США має авіаційне і ракетно-космічне машинобудування. Більшість найбільших компаній США (зокрема, «Boeing», «Lockheed») випускають як цивільну, так і військову продукцію машинобудування. Прискореними темпами розвиваються електроніка та електротехніка. Провідна роль тут належить відносно не великій кількості компаній, головною серед яких є «IBM».

На галузь машинобудування США припадає до 20% всіх НДД-КР і 17% чисельності вчених і інженерів. США щорічно інвестують в наукові дослідження у сфері машинобудування в середньому 2,0-2,5% ВВП. Приблизно 1/3 цих грошей - державні асигнування. При цьому уряд докладає зусиль щодо стимулювання розвитку наукомістких технологій у машинобудуванні.

Державне регулювання машинобудівної сфери в США здійснюється за допомогою контролю над антимонопольною діяльністю і реалізацією федеральних програм. Державою фінансується до 50% вартості проєктів, які мають пряме відношення до машинобудування. Здійснюється сприяння розконсервуванню та адаптації новітніх досягнень військової та ракетнокосмічної сфер для потреб машинобудування [2].

Провідною економікою у світі, яка орієнтована на машинобудування є Японія. За вартістю машинобудівної продукції Японія поступається лише КНР і США. Машинобудування Японії зорієнтовано на гнучкі виробничі системи. Японські виробники встановлюють ціну на свою продукцію відповідно до її якості. Продукція японських машинобудівників демонструє кращі у світі показники, такі як ефективність, точність, надійність і якість. Відмінною рисою японської машинобудівної промисловості є істотна роль дрібних і середніх підприємств. У той же час у структурі власності японської машинобудівної промисловості зросла роль найбільших багатогалузевих концернів - «Міцубісі», «Тойота», «Мацусіта», що представляють інтереси провідних фінансово-промислових груп.

Країна висхідного сонця лідирує у світі у виробництві роботів, верстатів з числовим програмним управлінням, автомобілебудуванні, виробництві електроніки та електротехніки.

Провідне місце в машинобудуванні Японії традиційно займає автомобілебудування. Майже половина вироблених легкових автомобілів йде на експорт. Автомобілебудування країни лідирує в світі за низькими витратами виробництва. Це лідерство помітно, наприклад, в організації управління складськими запасами. Працюючи за системою «постачання точно у визначений строк», японські компанії створюють значні резерви для боротьби у ціновій конкуренції на зовнішніх ринках. Основна ставка у виробництві робиться на впровадження ДПС. Такі заходи дозволяють на одному конвеєрі випускати невеликі серії моделей з урахуванням персональних запитів покупців.

Японія займає 2-е після КНР місце у світі по виробництву промислових верстатів і устаткування. Питома вага вироблених в Японії верстатів у світовому їх обсязі становить 19,6%. Основний акцент у верстатобудуванні робиться на виробництво обладнання з ЧПУ, особливо високоточних і високопродуктивних оброблювальних центрів. Їх частка у 2019 р. склала 97% у загальному обсязі виробництва верстатів. Японія залишається найбільшим експортером верстатів у світі. У структурі експорту близько 98% займають дорогі металорізальні верстати з ЧПУ. З метою збереження сегментів свого закордонного ринку, японські виробники вдаються до різкого здешевлення верстатів коштом значного (до 30%) скорочення рівня її автоматизації.

Японія зберігає позиції світового лідера у сфері роботобудування. За даними Міжнародної федерації роботостроєння, на частку Японії (2019 р.) доводилося 25,2% функціонуючих у світі промислових роботів. Форсованими темпами здійснюються роботи зі створення спектра роботів для їх використання в надзвичайних ситуаціях. На зовнішні ринки спрямовується понад 2/3 робототехнічної продукції. Основними напрямками експорту роботів є КНР і США, а також ряд країн Латинської Америки, що активно розвиваються. Висока кон'юнктура у сфері енергетичного машинобудування забезпечується попитом внутрішнього ринку на малі та середні електростанції, на відповідне мережеве обладнання. У структурі виробництва електрогенеруючого обладнання основні позиції займають: котельне обладнання, парові турбіни, газові турбіни та генератори змінного струму. У зв'язку зі стійким зростанням енергоспоживання, перш за все, в країнах, що розвиваються, прогнозується стабільне розширення ринку збуту даного виду продукції за кордоном. Зусилля конструкторів і технологів спрямовані на розвиток способів використання відновлюваних джерел енергії та інтелектуальних мереж, що дозволяють домогтися оптимального управління енергопостачанням і енергоспоживанням.

«Японське диво» пояснюється, перш за все, активною участю і підтримкою держави в розвитку новітніх напрямків науково-технічного прогресу. Політика морального і матеріального стимулювання НДДКР, діяльність економічної розвідки викликали синергетичний ефект розвитку економіки країни. Держава всебічно сприяє впровадженню інновацій, пропонує вигідні кредити на закупівлю нових технологій і обладнання. Вводяться цільові податкові пільги для просування актуальних науково-технічних розробок. Держава

знижує ввізні мита на високопродуктивні та технологічно досконалі верстати іноземного виробництва. Разом з тим зводяться захисні бар'єри з метою обмеження доступу іноземної продукції та підвищення конкурентоспроможності власного виробництва. Після вступу Японії в СОТ на японський ринок вийшли закордонні компанії, але країна домоглася майже неможливого: еталоном конкурентоспроможності технічної продукції став внутрішній ринок [4].

Економіка КНР є високорозвиненою експортоорієнтованою економікою з високим рівнем диверсифікації. Однією з основних сфер промисловості є машинобудування. Машинобудування КНР забезпечує потреби країни приблизно на 75%. У цілому машинобудування розвинене у приморській зоні (понад 60%), в основному у великих містах. Найбільшими центрами машинобудування є Шанхай, Харбін, Пекін, Шеньян, Тяньцзінь, Далянь. В структурі сфери машинобудування переважають дрібні підприємства.

Найбільший розвиток дістали галузі воєнно-промислового комплексу. Налагоджено також виробництво машин і устаткування для різних галузей промисловості, верстатів, автомобілів, тракторів, сільськогосподарської техніки. Розвинуте загальне та електронне машинобудування.

Номенклатура машинобудівної продукції налічує понад 53 тисяч виробів. Китай забезпечує потреби внутрішнього ринку в необхідних видах обладнання, рухомому залізничному складі, металорізальних верстатах. На експорт йдуть відеокасети, побутова техніка, обладнання для легкої, харчової промисловості, сільськогосподарські машини, турбіни для малих ГЕС.

Важке машинобудування орієнтоване на виробництво устаткування для металургійної, гірничодобувної, паливної, нафтової, хімічної промисловості.

Верстатобудування одне з найбільш розвинених у світі (щорічно близько 1 млн. верстатів, в тому числі з вбудованими ЧПУ).

Швидко зростає випуск автомобілів, проте випускається в основному вантажні машини. Потреби внутрішнього ринку Китаю в автомобілях наразі майже цілком забезпечуються власним виробництвом, імпорт становить 9-10% від обсягу продажів, хоча ще в 1993-1994 рр. ринок був поділений порівну між імпортом і внутрішнім виробництвом. Виробництво легкових автомобілів в Китаї на 90% забезпечується

спільними підприємствами з іноземними виробниками, такими як Volkswagen, Toyota, Peugeot, Citroen, Honda, Renault, Nissan, BMW.

Електротехнічна промисловість представлена виробництвом обладнання для електростанцій, електроапаратури в більшості приморських центрів країни. За обсягами випуску електроніки Китай вийшов на перше місце у світі (до 30 млн телевізорів, магнітофони, годинники, ЕОМ, засоби зв'язку). Добре розвинуте виробництво обладнання для швейної та текстильної галузей.

Сільськогосподарське машинобудування орієнтоване на задоволення селянських господарств. Китай скорочує випуск великих тракторів і збільшує випуск мінітракторів.

Завдяки закордонним інвестиціям, виробничі потужності машинобудівної промисловості КНР в короткі терміни досягли світових стандартів. Структурним змінам в економіці машинобудування сприяє розвиток системи освіти, підтримка навчання студентів за кордоном (США, Японія). Всіляко заохочується імпорт технологій. В районі Хайдянь, на північному заході Пекіна, створена китайська так звана «Кремнієва долина» - Центр високих технологій Чжунгуаньцунь. У ряді великих міст продуктивно функціонують сучасні національні індустріально-технологічні парки. Високий попит на китайську машинотехнічну продукцію на зовнішньому ринку через відносно невисокі на неї цін сприяли покроковому поліпшенню її якості. У підсумку, Китай до середини ХХІ століття має стати наддержавою, фінансовим, освітнім, науковим і технологічним центром у світі. Ядром або прапором стратегії розвитку країни виступає ідея «великого відродження нації Китаю» [3, 4].

Висновки з цього дослідження. Таким чином, лідерство на світовому ринку продукції машинобудування забезпечують спеціалізація, концентрація і кооперація виробництва, інноваційна товарна і цінова політика, підтримка держави в завоюванні нових ринків при реалізації продукції вітчизняних товаровиробників. При цьому вивчення, узагальнення, впровадження і удосконалення передового закордонного досвіду функціонування традиційних сфер машинобудування дозволить сформулювати ефективну програму розвитку машинобудівного комплексу України. Прикладом може служити державна політика розвитку машинобудівної промисловості в КНР, США, Німеччині, Японії, Бразилії, Індії, Сінгапуру та ряду інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уварова А. А. Роль и тенденции развития машиностроения в современных условиях. *Исследования и разработки в области машиностроения, энергетики и управления* : материалы XV Междунар. науч.-техн. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых, г. Гомель, 23–24 апр. 2015 г. Гомель, 2015. С.328-330.
2. Кондратьев В. Глобальный рынок машиностроения. *Perspektivy* : Вэб-сайт URL : http://www.perspektivy.info/rus/ekob/globalnyj_rynok_mashinostrojenija_2013-10-24.htm.
3. Герасимчук В. И. Факторы лидерства на мировом рынке машиностроительной продукции. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 3. С. 84-104.
4. Герасимчук В. Г., Липисієнко А. П. Світові тенденції розвитку машинобудування. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6294>.
5. Фабрика І.В. Світовий ринок машинобудівної продукції та місце на ньому України. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 4. С. 40-44.

Фурман Володимир

Броніславович,

студент групи МЕБз19-1 с

Науковий керівник:

Карпенко Лідія Миколаївна,

д.е.н., професор, професор

кафедри міжнародної економіки

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Надходження капіталу та його ефективне використання може стати одним з визначальних факторів розвитку країни. Оскільки Україна активно залучає іноземні інвестиції, актуальним залишається питання дослідження походження даного капіталу та ефективність його використання в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем іноземного інвестування в Україні займаються зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема Ю. Коваленко, О. Коляда, В. Козик, Г. Филюк, І. Мойсеєнко та інші.

Мета статті. Дослідити стан інвестиційної діяльності в Україні та оцінити її ефективність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінюючи стан інвестиційної діяльності в Україні, необхідно провести аналіз динаміки та структури інвестиційних потоків з України та в Україну (табл. 1).

Щодо динаміки руху акціонерного капіталу, слід зазначити, що протягом останніх років експорт має майже стабільну динаміку (таблиця 1) з незначним зменшенням у 2019 році порівняно з 2018 роком. Щодо імпорту акціонерного капіталу, то у 2019 році порівняно з 2015 роком відбулось незначне збільшення з 32122,5 млн.дол.США у 2015 році до 35809,6 млн.дол.США у 2019 році.

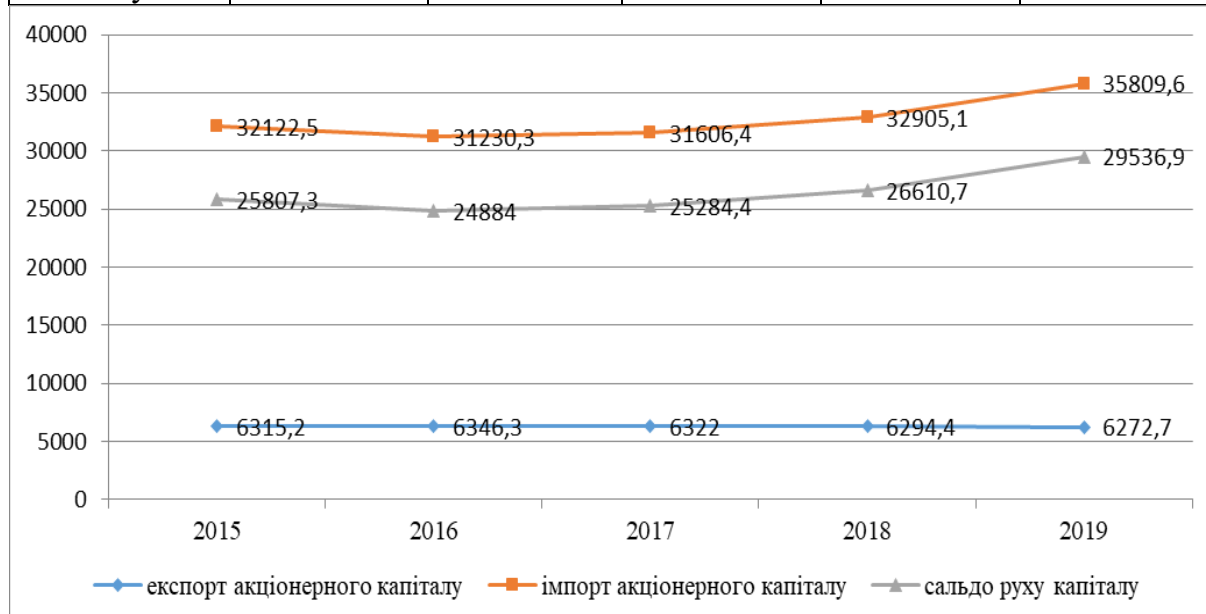
Аналізуючи зміну сальдо руху акціонерного капіталу за період 2015-2019 рр. можна зробити висновок, що спостерігається стійка тенденція значного перевищення надходження акціонерного капіталу в Україну над акціонерним капіталом, що покидає країну.

В цілому, у графічному вигляді зміни динаміки руху акціонерного капіталу можна прослідкувати на рис 1.

Таблиця 1

Динаміка руху акціонерного капіталу, млн дол США¹

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Експорт капіталу	6315,2	6346,3	6322,0	6294,4	6272,7
Імпорт капіталу	32122,5	31230,3	31606,4	32905,1	35809,6
Сальдо руху капіталу	+25807,3	+24884	+25284,4	+26610,7	+29536,9

Рис. 1. Динаміка руху акціонерного капіталу у 2015-2019 рр.²

Відносно динаміки боргового капіталу також спостерігається тенденція подібна до тенденції залучення акціонерного капіталу, а саме Україна набагато більше залучає боргового капіталу ніж експортує його (табл 2).

В цілому, експорт боргового капіталу зріс з 217.1 лн.дол.США у 2015 році до 248 млн дол США у 2019 році.

Значно збільшились показники імпорту боргового капіталу за цей період, а саме зростання відбулось з 7882,8 млн дол США у 2015 році до 9411,6 млн дол США у 2019 році.

¹ Складено автором за даними: Надходження прямих інвестицій (акціонерного капіталу) [Електронний ресурс] / Держстат України URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/inv_zd/nadh_pi/arh_nadh_pi_u.html

² Складено автором за даними: Надходження прямих інвестицій (акціонерного капіталу) [Електронний ресурс] / Держстат України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/inv_zd/nadh_pi/arh_nadh_pi_u.html

Динаміка руху боргового капіталу капіталу, млн дол США¹

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Експорт капіталу	217,1	229,7	240,0	246,2	248
Імпорт капіталу	7882,8	7566,6	8414,5	8987	9411,6
Сальдо руху капіталу	+7665,7	+7336,9	+8174,5	+8740,8	+9163,6

Сальдо руху боргового капіталу за період 2015-2019 рр. має стійку тенденцію збільшення показника з +7665,7 млн.дол.США у 2015 році до+9163,6 млн.дол.США у 2019 році.

Графічно зміни динаміки руху боргового капіталу зображено на рис. 2

«Щодо країн походження капіталу, слід зазначити, що у 2019р. прямі іноземні інвестиції (ПІІ) до економіки України надійшли близько зі 130 країн світу, основна частина надходжень вже протягом багатьох років припадає на невелику кількість країн. Зокрема, у розрізі країн ЄС у 2019 р., в Україну найбільше інвестицій надійшло з Кіпру – 10368,9 млн.дол.США, Нідерландів – 8301,4 млн. дол. США, Німеччини – 1843,1 млн. дол. США, Великої Британії – 2060,6 млн. дол. США, Австрії – 1005,6 млн.дол. США. Така тенденція відносно країн - інвестиційних партнерів залишається стабільною протягом останніх років. Це свідчить про незначну географічну диверсифікацію країн-експортерів ПІІ до України.» [1]

Однак, з початком світової пандемії COVID-19 у 2020 році відбувається спад інвестицій в економіку України. Так за даними Державної служби статистики України, у I кварталі 2020 року інвестиції в економіку України скоротилися на 29% порівняно з аналогічним періодом 2019 року.

«Найбільше зниження обсягів інвестицій в агропромисловій сфері зафіксовано в сфері лісового господарства та лісозаготівлі. Порівняно з I кварталом 2019 року капіталовкладення зменшилися на 67,1% – до 33,5 млн грн.

¹ Складено автором за даними: Надходження прямих інвестицій (боргового капіталу) [Електронний ресурс] / Держстат України.- Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/inv_zd/nadh_pi/arh_nadh_pi_u.html

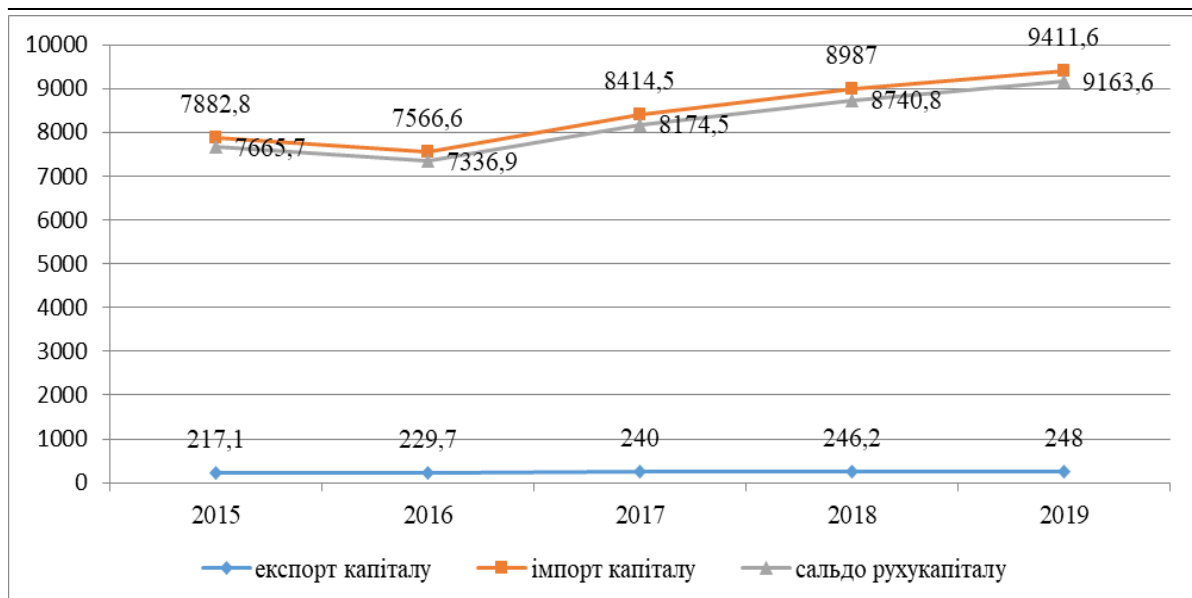

Рис. 2. Динаміка руху боргового капіталу в Україні в 2015-2019 рр¹

Критичний спад інвестування зачепив й інші галузі національної економіки. Капітальні вкладення у мистецтво, спорт, розваги та відпочинок зменшилися на 79,8%, наукові дослідження та розробки – на 72,6%, сфера тимчасового розміщення та організації харчування – на 66,7%, а транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – на 55,4%.

Спадний тренд показали й інші основні бюджетно-формуєчі галузі економіки. Зокрема, інвестиції у промисловості зменшилися на 30,7%, у будівництві – на 11,2%, у фінансовій та страховій діяльності – на 5,4%.» [2]

«Попри це, доцільно відзначити, що у щорічному рейтингу інвестиційної привабливості Doing Business – 2020 Україна за останній рік піднялася на 7 пунктів вгору і покращила свої позиції, зайнявши 64 місце серед 190 країн світу. Найбільший прогрес Україна продемонструвала у плані захисту міноритарних акціонерів та отримання дозволу на будівництво. Доцільно зауважити, що у цьому рейтинговому списку Грузія посіла 7 місце, Естонія – 18, Словаччина – 45, Білорусь – 49, Молдова – 48, Польща – 40, а Румунія – 55» [3]

«Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's, у вересні 2019 року також підвищило довгостроковий суверенний кредитний рейтинг України в іноземній та національній валютах з рівня «В–» до

¹ Складено автором за даними: Надходження прямих інвестицій (боргового капіталу) [Електронний ресурс] / Держстат України.- Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/inv_zd/nadh_pi/arh_nadh_pi_u.html

«В», а у березні 2020 року агентство Fitch Ratings підтвердило довгострокові рейтинги України в іноземній і національній валютах на рівні «В» із позитивним прогнозом.» [4]

«Однак індекс інвестиційної привабливості України на початку минулого року знизився до рівня 2016 р. і становив 2,85 бала із 5 можливих. У другій половині 2019 р. показник індексу інвестиційної привабливості незначно зріс і становив 2,95 бала, максимально наблизившись до нейтрального показника – 3 бали.» [5] Такі дані свідчать про те, що наша країна ще не демонструє значних зрушень у забезпеченні інвестиційної привабливості.

Висновки. Оцінивши динаміку руху іноземних інвестицій в Україні за останні роки можна зробити висновки, зокрема про те, що Україна значно більше залучає інвестицій ніж експортує. Однак кількість залучених інвестицій не покривають потреби, а також, враховуючи, що значна кількість інвестицій надходить з офшорів, можна поставити під сумнів їх ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коляда О. В. Особливості іноземного інвестивання в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: Organization of scientific research in modern conditions 2020 <https://www.sworld.com.ua/konferus02/sbor-us2.pdf>
2. Експерти повідомляють про скорочення інвестицій в економіку України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3034670-eksperti-povidomlaut-pro-skorocenna-investicij-v-ekonomiku-ukraini.html>
3. Ease of Doing Business rankings. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>
4. Standard & Poor's підтвердило кредитний рейтинг України. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://delo.ua/economyand-politicsinukraine/sp-podtverdilo-kreditnyj-rejtingukrainy-366073/> (дата звернення: 16.12.2020).
5. Михайловська С. Настрої інвесторів: 2019 vs 2020. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/nastroyi-investoriv-2019-vs-2020.html> (дата звернення: 18.12.2020)

Шаповалова Наталія

Олександрівна,

студентка групи МЕБз-19-1с

Науковий керівник:

Карпенко Лідія Миколаївна,

д.е.н., професор, професор

кафедри міжнародної економіки

ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Посилення глобалізації, диверсифікація ринків та розширення зовнішньоекономічних зв'язків між країнами є трендом сучасного світу. Значення зовнішньоекономічної діяльності для розвитку економіки країни неухильно підвищується, оскільки дана сфера впливає на економічне зростання та створення конкурентоспроможного ринкового середовища. Все це визначає актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До авторів, які здійснювали дослідження у сфері зовнішньоекономічної діяльності України, можна віднести А. Гальчинського, В. Геєця, О. Гребельника, А. Кінаха, В. Семиноженка, М. Меламеда, В. Новицького та багато інших.

Мета дослідження. Мета даної статті полягає у проведенні оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності України крізь призму дослідження її основних видів, а саме експорту та імпорту товарів та капіталів.

Виклад основного матеріалу. До основних видів зовнішньоекономічної діяльності належать: експорт та імпорт капіталів і товарів. Провівши оцінку ефективності здійснення даних операцій можна в цілому скласти загальний висновок щодо ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Статистичні дані щодо зовнішньої торгівлі засвідчують, що обсяг експорту товарів і послуг України у 2017 р. становив 52 329,6 млн дол. США, а імпорту товарів та послуг – 54 955,0 млн дол. США. Порівняно з 2016 р. експорт збільшився на 16 %, імпорт – на 23,3 %.

Сальдо зовнішнього балансу було негативним і у 2017 р. становило 2625,4 млн дол.США (у 2016 р. воно було позитивним і становило 541,6 млн дол.США).

При цьому в 2017 р. обсяг експорту товарів з України становив 43 264,7 млн дол. США, а обсяг імпорту – 49 607,2 млн дол. США. Негативне сальдо української зовнішньої торгівлі товарами у 2017 р. становило - 6342,5 млн дол. США. Однак вже з 2018 року даний показник неухильно збільшується внаслідок збільшення імпорту при незначних збільшеннях експорту. Так у 2018 році сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило – 9852,6 млн дол США, а у 2019 році - 10754,6 млн дол США

Коефіцієнт покриття експортом імпорту товарів в Україну становив у 2019 році – 0,82.

Таблиця 1

Показники зовнішньої торгівлі товарами, млн.дол. США¹

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
експорт	38127,2	36361,7	43264,7	47335,0	50054,6
імпорт	37516,4	39249,8	49607,2	57187,6	60800,2
сальдо торгівлі товарами	+610,8	-2888,1	-6342,5	-9852,6	-10754,6

«За січень-серпень 2020 року товарообіг України склав 64,25 млрд дол США - це на 9,7% менше, ніж за відповідний період 2019 року (71,5 млрд дол США). В Україну імпортували за цей період товарів на більш ніж 33,3 млрд дол США, що у порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. менше на 4,7 млрд дол США або на 12,4%. Експортували з України в даний період на 30,9 млрд дол США. Зменшення експорту відповідно до 2019 р. склало 2,2 млрд дол США або 6.6%. Сальдо зовнішньої торгівлі за даний період було від'ємне -2,4 млрд дол США.

До трійки найбільш експортованих з України товарів належать: зернові - на 5,9 млрд дол США; чорні метали - на 5,2 млрд дол США; соняшникова олія - на 3,4 млрд дол США. Найбільше імпортували до України: палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки - 5,1 млрд дол США; машини, обладнання і механічні пристрої - 3,7 млрд дол США; електричні машини та обладнання до них, аудіо та відеоапаратура - 3,3 млрд дол США.» [2]

«Серед найбільших країн, з яких імпортували до України: Китай - 5,1 млрд дол США, Німеччина - 3,2 млрд дол США та Росія - 2,9 млрд дол США. Експортували найбільше до Китаю - на 4,3 млрд

¹ Складено автором за даними Держкомстат України Офіційний сайт [Електронний ресурс] / URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019>

дол США, до Польщі - на 2 млрд дол США, Росії - 1,8 млрд дол США. До ЄС Україна експортувала товарів на 6,19 млрд дол США, а імпортувала звіт на суму 7,31 млрд дол США.» [3]

Динаміку зовнішньої торгівлі товарами можна прослідкувати на рис.1

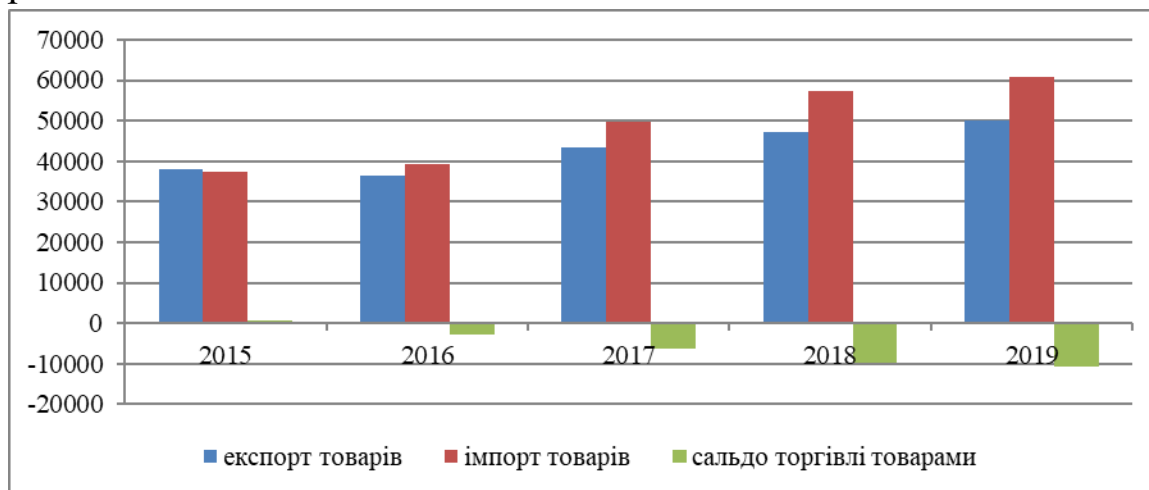

Рис. 1 Динаміка зовнішньої торгівлі товарами, 2015-2019 рр (млн. дол. США)¹

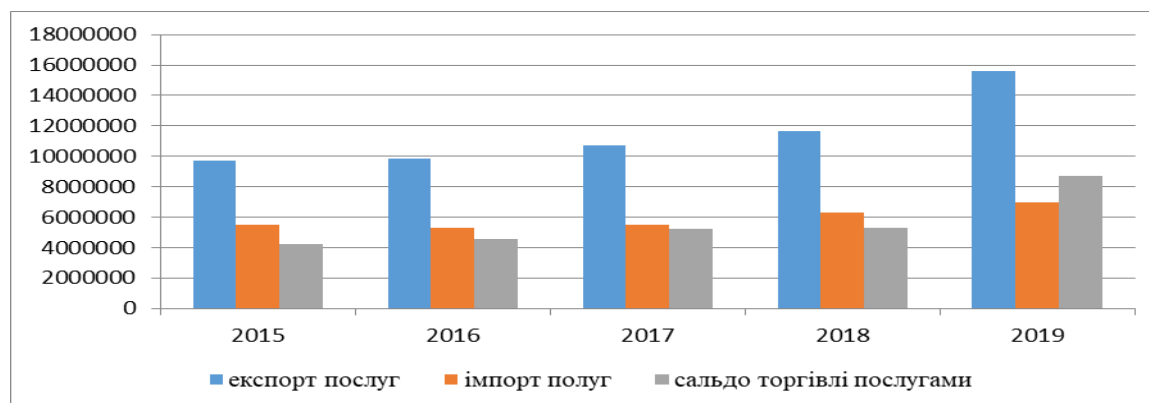
У зовнішній торгівлі України важливе місце займають послуги, особливо їх експорт. У 2019 році експорт послуг зріс порівняно з 2018 роком з 11 637 950,6 тис дол США до 15 628 855,9 тис дол США (таблиця 2). Експорт послуг має постійну тенденцію до зростання. В цілому, за період 2015-2019 рр. експорт послуг зріс з 9 736 654,2 тис дол США до 15 628 855,9 тис дол США або на + 60,5%. Коефіцієнт покриття експортом імпорту послуг у 2019 році становив – 2,25, що перевищує даний показник 2018 року, який був 1,8. Це стало наслідком значного зростання експорту послуг при не значному зростанні імпорту послуг.

«При цьому треба наголосити, що саме позитивне сальдо української зовнішньої торгівлі послугами традиційно певною мірою компенсувало негативне сальдо вітчизняної зовнішньої торгівлі товарами. Однак з 2017 р., на відміну, від попередніх років позитивне сальдо української зовнішньої торгівлі послугами вже не могло повною мірою компенсувати негативне сальдо вітчизняної зовнішньої торгівлі товарами. У результаті у 2017 р. негативне сальдо української зовнішньої торгівлі, розраховане за методикою Держстату України, становило 2625 млн дол. США, а розраховане за методикою НБУ – 6848 млн дол. США.» [1]

¹ Складено автором за даними Держкомстат України Офіційний сайт [Електронний ресурс] / URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019>

Показники зовнішньої торгівлі послугами, тис.дол. США¹

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
експорт послуг	9736654,2	9867999,7	10 714 369,5	11 637 950,6	15 628 855,9
імпорт послуг	5523022,4	5 326 512,7	5 476 148,9	6308810,2	6 942 150,2
сальдо торгівлі послугами	4213631,8	4541487	5238220,6	5329140,4	8686705,7

Рис. 2 Динаміка зовнішньої торгівлі послугами 2015-2019 рр., тис. дол. США²

Оцінка експорту та імпорту капіталу показує, що в економіку України надходили прямі іноземні інвестиції зі 130 країн світу. «З 2014 р. відбувається різке скорочення надходжень інвестицій в Україну з 53 704 млрд. дол. США у 2013 р. до 38 356.8 млн. дол. США у 2014 р., але з початку 2017 року відбулась тенденція до незначного їх зростання: 31606,4 млн. дол. США у 2017р. порівняно з 31230,3 млн.дол. США у 2016р. Але показник надходжень ППІ у 2018 - 2019 рр. не досягнув позначки докризових надходжень, так у 2018 р. в економіку України надійшло з країн світу 32291,9 млн. дол США, у 2019 р.- 35809,6 млн.дол. США, що значно менше показника 2013р. - 53704 млн.дол. США. Основна частина надходжень ППІ припадає на країни ЄС, їх частка у загальній кількості інвестицій залишається майже на одному рівні протягом останніх років близько 80%.» [4]

¹ Складено автором за даними Держкомстат України Офіційний сайт [Електронний ресурс] / URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019>

² Складено автором за даними Держкомстат України Офіційний сайт [Електронний ресурс] / URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/-zd/inv_zd/nadh_pi/arh_nadh_pi_u.html

За структурою ППІ в Україну більше надходить акціонерного капіталу порівняно з борговим (таблиця 3).

Таблиця 3

Інвестиційна діяльність України 2015-2019 рр. (млн. дол.США)¹

Роки	Показники			
	Прямі інвестиції (боргові інструменти)		Прямі інвестиції (акціонерний капітал)	
	в Україну	з України	в Україну	з України
2015	7 882,8	217,1	32 122,5	6 315,2
2016	7 566,6	229,7	31 230,3	6 346,3
2017	8 414,5	240,0	31 606,4	6 322,0
2018	8 987,0	246,2	32 905,1	6 294,4
2019	9 411,6	248,0	35 809,6	6 272,7

Висновки. Провівши оцінку показників експорту та імпорту товарів, послуг та капіталу, можна зробити узагальнюючий висновок про не задовільний стан зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Сальдо зовнішньоторговельних операцій має від’ємний показник, що свідчить про витрату валютних коштів на імпорт товарів. Надходження капіталу в Україну також не відповідає вимогам щодо ефективності, оскільки спостерігається тенденція протягом останніх років надходження капіталу з офшорних центрів, тобто повернення українського капіталу, який був переведений в офшори з метою мінімізації податків. В цілому, зовнішньоекономічна діяльність України не орієнтована на надходження валютних коштів до країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2018. – № 9. – С. 81–93. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr9.pdf>. – Назва з екрану.
2. Економічна правда Зовнішня торгівля України скоротилася на 7 мільярдів доларів / Митна служба [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/09/11/664998/#:~:text=За%20січень-серпень%202020%20року,з%20аналогічним%20періодом%202019%20р.>

¹ Складено автором за даними Держкомстат України Офіційний сайт [Електронний ресурс] / URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/inv_zd/nadh_pi/arh_nadh_pi_u.html

3. Вінокуров Я. Зовнішня торгівля України продовжує падати: експорт упав на 1,7%, імпорт – на 9,3% [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/zovnishnya-torgivlya-ukrayini-prodovzhuye-padati-eksport-upav-na-17-import-na-93>

4. Коляда О. В. Особливості іноземного інвестивання в Україні / О. Коляда [Електронний ресурс]. - Режим доступу: Organization of scientific research in modern conditions 2020 <https://www.sworld.com.ua/konferus02/sbor-us2.pdf>

Наукове видання

Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ»

**ЗБІРНИК СТАТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ, ОПОДАТКУВАННЯ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ**

Відповідальний за випуск

С.В. Шевчук

Форматування та комп'ютерна верстка *Н.М. Шамардак*

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Здано до друку 19.03.2021. Формат 60×84/16
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman»

Друк. арк. 11.55

Тираж 300 примірників. Замовлення № 956

*Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром Університету
ДФС України 08200, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область,
Україна*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції*

Серія ДК № 5104 від 20.05.2016

У СЕРІЇ «ВИПУСКНИКАМ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2017

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій та менеджменту»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету
підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

У СЕРІЇ «НАУКОВІ РОБОТИ СТУДЕНТІВ УДФСУ» ВИЙШЛИ ДРУКОМ:

2018

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій та менеджменту»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету
підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

2019

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій»
- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету
підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»

2020

- «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ права»
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ обліку, аналізу та аудиту»
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ фінансів, банківської справи»
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ економіки, оподаткування та митної справи»
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІ інформаційних технологій»
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня факультету
підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції»
 - «Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ННІ спеціальної
фізичної і бойової підготовки та реабілітації»
-